payel

FREUD KİTAPLIĞI: 9

OLGU ÖYKÜLERİ I

"DORA VE KÜÇÜK HANS"

Çeviren: Doç. Dr. Ayhan Eğrilmez

SIGMUND FREUD

FREUD KİTAPLIĞI: 9

❑

OLGU ÖYKÜLERİ I

❑

ÇEVİREN: DOÇ. DR. AYHAN EĞRİLMEZ

PAYEL YAYINLARI : 131
Freud Kitaplığı : 9

Dizgi : Payel Yayınevi
Dizgi operatörü : Nuray Yaşar
Düzelti : Birgül Kılıç
Baskı : Özal Matbaası
Kapak filmleri : Ebru Grafik
Kapak baskısı : İpomet Matbaası
Cilt : Esra Mücellithanesi

Sigmund Freud 1856'da Moravia'da doğdu; dört ile sekseniki yaşları arasında evi Viyana'daydı: 1938'de Hitler'in Avusturya'yı işgali onu ertesi yıl öldüğü Londra'ya sığınmak zorunda bıraktı. Kariyeri sinir sisteminin anatomisi ve fizyolojisi üzerine birçok yıl süren çok parlak çalışmalarla başladı. Paris'te Charcot'nun yanında bir çalışma döneminden sonra ilgisi ilk kez ruhbilime döndüğünde hemen hemen otuz yaşındaydı. Viyana'da bir on yıl daha klinik çalışmadan sonra (başlangıçta yaşlı bir meslektaşı, Breuer'le birlikte) yarattığı ruhçözümlemesinin doğumunu gördü. Bu, başlangıçta basitçe nevrotik hastaların zihinlerini inceleyerek onları sağaltma yöntemiydi ama çabucak ister hasta isterse sağlıklı olsun akl- ı genelde işleyişi hakkındaki bilgilerin yığılmasına doğru bir gelişim gösterdi. Freud böylece çocuklukta cinsel içgüdünün normal gelişimini ortaya koyması ve büyük ölçüde düşleri incelemesine dayanan, günlük düşünce ve eylemlerimiz üzerinde etkili olan bilinçdışı güçlere ilişkin temel buluşunu yapmayı başardı. Freud'un yaşamı olaysızdı ama düşünceleri yalnızca birçok uzmanlık alanını değil son yarım yüzyılın tüm düşünsel yaşamını da biçimlendirmiştir.

Yapıtın İngilizce adı: Case Histories I
"Dora" and "Little Hans"

●

Türkçe birinci basım: Eylül 1998

ISBN: 975-388-106-1

PAYEL FREUD KİTAPLIĞI: 9

SIGMUND FREUD

OLGU ÖYKÜLERİ
I

"DORA" VE "KÜÇÜK HANS"

Çeviren
Doç. Dr. AYHAN EĞRİLMEZ

payel

PAYEL YAYINEVİ
İstanbul

PAYEL FREUD KİTAPLIĞI'ndan daha önce yayımlananlar:

1. DÜŞLERİN YORUMU I (2. basım)
2. DÜŞLERİN YORUMU II (2. basım)
3. ESPRİLER VE BİLİNÇDIŞI İLE İLİŞKİLERİ (3. basım)
4. OLGU ÖYKÜLERİ II
5. GÜNLÜK YAŞAMIN PSİKOPATOLOJİSİ
6. RUHÇÖZÜMLEMESİNE GİRİŞ KONFERANSLARI
7. RUHÇÖZÜMLEMESİNE YENİ GİRİŞ KONFERANSLARI

İÇİNDEKİLER

Freud Kitaplığı Üzerine 9
Sigmund Freud'un Yaşamı ve Düşünceleri 11
Kronolojik Tablo 23

BİR HİSTERİ OLGUSUNUN ÇÖZÜMLEMESİNDEN PARÇALAR
("DORA")
(1905 [1901])

Editörün Girişi 29
Önsöz 33
I Klinik Tablo 41
II İlk Düş 88
III İkinci Düş 118
IV Not 135

BEŞ YAŞINDAKİ BİR ÇOCUKTA FOBİNİN ÇÖZÜMLEMESİ
("KÜÇÜK HANS")
(1909)

Editörün Notu 149
I Giriş 151
II Olgu Öyküsü ve Çözümleme 165
III Tartışma 234
IV Not 273
Kaynakça ve Yazar Dizini 275
Kısaltmalar Listesi 280
Genel Dizin 281

PAYEL FREUD KİTAPLIĞI ÜZERİNE

FREUD'UN tüm kitaplarını *Freud Kitaplığı* başlığı altında, 16 kitaplık bir dizi olarak yayımlıyoruz. Reich'ın ve Fromm'un kitaplarının yanı sıra, Freud'un kitapları da, sistemli bir biçimde Türkçe olarak yayımlanmış olacak.

Bu dizideki ciltler, Pelican Yayınevi'nin oluşturduğu *Freud Kitaplığı*'ndaki ciltlere göre düzenlendi. Bu ciltlerde, kitabın ana başlığı altında Freud'un çeşitli çalışmaları yer almaktadır. Freud'un yazdığı tıbbi makaleler ya da daha sonra kitap halinde yayımlanmış yapıtlarının taslakları gibi, yinelemelere yol açan bölümler diziye alınmamıştır. Yazılar, Freud'un aynı konudaki çalışmalarının tek bir ciltte kolaylıkla bulunabilmesini sağlayacak şekilde düzenlenmiş ve tarihsel bir sıra izlenmiştir.

Her çalışmanın ilk yayın tarihi, kitapların iç başlık sayfalarında belirtilmiş, düzenleme tarihi daha önceki tarihten farklı olduğunda, köşeli parantezler içinde gösterilmiştir.

Yazıların geçmişiyle ilgili diğer bilgiler, giriş notlarında ya da metnin dipnotlarında verilmiştir. Bu notlardaki sistemli göndermeler, önemli ruhçözümsel kavramların ortaya çıkışını ve gelişmesini izlemeye olanak vermektedir. Ayrıca Freud tarafından birbirini izleyen basımlarda yapılan metin düzeltmelerinin ve eklemelerin tarihleri belirtilmiş, belli durumlarda da metinlerin daha önceki biçimleri sunulmuştur.

16 ciltlik *Freud Kitaplığı* arka sayfada gösterilen sıraya göre yayımlanacaktır. Ancak Türkçe'de yayımlanmamış yapıtlara öncelik vermek kaygılarıyla, ya da çeviri ile ilgili birtakım teknik zorunluluklar nedeniyle bu sıralama bazen değişebilecektir.

PAYEL FREUD KİTAPLIĞI

1. RUHÇÖZÜMLEMESİNE GİRİŞ KONFERANSLARI (1915-17) **(çıktı)**
2. RUHÇÖZÜMLEMESİNE YENİ GİRİŞ KONFERANSLARI (1932) **(çıktı)**
3. HİSTERİ ÜZERİNE ÇALIŞMALAR (Josef Breuer ile birlikte) (1895)
4. DÜŞLERİN YORUMU - I **(çıktı)**
5. DÜŞLERİN YORUMU - II **(çıktı)**
6. GÜNLÜK YAŞAMIN PSİKOPATOLOJİSİ (1901) **(çıktı)**
7. ESPRİLER VE BİLİNÇDIŞI İLE İLİŞKİLERİ (1905) **(çıktı)**
8. CİNSELLİK ÜZERİNE (*Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme* ile, Uygulama ve Kuram Üzerine Kısa Yazılar) (1905)
9. OLGU ÖYKÜLERİ - I ("Dora" ve "Küçük Hans") (1909) **(çıktı)**
10. OLGU ÖYKÜLERİ - II ("Sıçan-Adam" (1911), Schreber, "Kurt-Adam" (1914), Bir Kadın Eşcinsellik Olgusunun Ruhsal Kaynakları) **(çıktı)**
11. PSİKOPATOLOJİ *(Ketvurmalar, Belirtiler ve Anksiyete* (1926) ile, Histeri, Anksiyete Nevrozu, Sabit Fikir Nevrozu, Paranoya ve Çarpıtmalar Üzerine Kısa Çalışmalar)
12. METAPSİKOLOJİ (*Haz İlkesinin Ötesinde* (1920), *Ego ve İd* (1923) ve Bilinçaltı, Narsisizm, Güdüler Kuramı, Yas Tutma ve Melankoli, Mazoşizm, Zihinsel İşleyiş Kuramı)
13. UYGARLIK, TOPLUM VE DİN *(Grup Psikolojisi* (1921), *Bir Yanılsamanın Geleceği* (1927), *Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları* (1930) ve Kısa yazılar)
14. DİNİN KÖKENLERİ *(Totem ve Tabu* (1912-13), *Musa ve Tektanrıcılık* (1934-38) ve Kısa Yazılar)
15. SANAT VE EDEBİYAT (Dostoyevski, Goethe, E. T. A. Hoffman, İbsen, Jensen, Leonardo, Michelangelo, Shakespeare, Stefan Zweig Üzerine Yazılar ve 17. yy. Ressamı Christoph Halzmann Olayı)
16. RUHÇÖZÜMLEMESİNİN TARİHİ ("Ruhçözümsel Devinimin Tarihi Üzerine" — *Bir Otobiyografik İnceleme, Tıpdışı Analistler Sorunu, Ruhçözümlemesinin Bir Özeti* ve Kısa Yazılar)

SIGMUND FREUD'UN YAŞAMI VE DÜŞÜNCELERİ

SIGMUND FREUD 6 Mayıs 1856'da o sırada Avusturya-Macaristan İmparatorluğuna bağlı Moravia'nın küçük bir kenti olan Freiberg' de doğdu. Dıştan bakıldığında seksenüç yıllık yaşamı olaysız geçti ve uzun bir öyküyü gerektirmiyordu.

Orta sınıftan bir Yahudi ailesinden geliyordu ve babasının ikinci karısından olma en büyük oğluydu. Aile içindeki konumu biraz alışılmışın dışındaydı; çünkü babasının ilk karısından iki erişkin oğlu daha vardı. Bunlar Freud'dan yirmi yaştan fazla büyüktüler; biri evliydi ve küçük bir oğlu vardı; yani Freud bir amca olarak doğmuştu. Yaşamının en erken yıllarında bu yeğen, Freud'un yaşamında yedisi kendisinden sonra doğan erkek ve kız kardeşleri kadar önemli bir yer aldı.

Babası bir yün tüccarıydı ve Freud'un doğumundan hemen sonra kendini giderek artan ticari sıkıntılar içinde buldu. O zaman, Freud üç yaşındayken Freiberg'i terk etmeye karar verdi ve bir yıl sonra tüm aile, —Manchester'e giden iki büyük üvey kardeş ve çocukları dışında— Viyana'ya yerleşti. Freud, yaşamının değişik dönemlerinde İngiltere'de onlarla buluşma düşüncesiyle oyalanmıştır ama yaklaşık seksen yıl bu gerçekleşmemiştir.

Viyana'da, Freud'un tüm çocukluğu boyunca aile en zor koşullarda yaşamıştır; fakat babası gelirini Freud'un eğitimi için harcamada büyük öncelik tanıdı çünkü oğlunun zeki ve aynı zamanda çalışkan olduğu

besbelliydi. Bunun sonucunda "Gymnasium"da dokuz yaş gibi erken bir çağda bir yer edindi ve okulda geçirdiği sekiz yılın son altı yılında düzenli olarak sınıf birincisi oldu. Onyedi yaşında okulu bitirdiğinde hâlâ kariyeri belirlenmemişti; eğitimi çok genel bir eğitimdi ve ne olursa olsun üniversite okuyacağı belli olmasına karşın, değişik fakülteler önünde açıktı.

Freud birçok kez yaşamı boyunca hiçbir zaman "bir doktor olmak için özel bir eğilim" duymadığı konusunda diretmiştir. "Daha çok "insani konulara doğal nesnelerden daha çok yönelen bir tür merak tarafından yönlendirildim"[1] der. Bir başka yerde şöyle yazıyor: "Erken çocukluğumda insanlığın ıstıraplarını dindirmek için herhangi bir özlem duyduğumu hiç anımsamıyorum... Gençliğimde içinde yaşadığımız dünyanın bilmeceleri üzerine bir şeyleri anlamak ve belki de onların çözümüne katkıda bulunmak için zorlayıcı bir gereksinim duydum."[2] Son yılların toplumbilimsel çalışmalarını tartıştığı bir başka parçada da: "Doğal bilimler, tıp ve psikoterapi arasında yaşam boyu süren bir *détour*'dan [yolculuk —*çev.*] sonra, çok önceleri, düşünmek için bile çok küçük olduğum gençliğimde, beni büyülemiş olan kültürel sorunlara geri dönüyorum."[3]

Bize anlattığına göre Freud'un bilimsel bir kariyeri seçmesini belirleyen şey, tam da okulu bitirdiği sırada (görünüşe göre yanlış olarak) Goethe'nin olduğu söylenen "Doğa" hakkında halk için yazılmış tumturaklı bir yazının okunduğu bir toplantıda bulunması olmuştu. Ama eğer bilim yapılması gerekiyorsa pratik nedenler bunu tıpla sınırlıyordu. Freud 1873 güzünde kendini üniversiteye kaydettirdiğinde onyedi yaşındaydı. Ancak yine de bir tıp unvanı almak için hiç de acelesi yoktu. Çünkü ilk bir ya da iki yıl boyunca değişik konularda konferanslara katıldı ama giderek önce biyoloji ve sonra da fizyoloji üzerine yoğunlaştı. İlk araştırmasını üniversitede üçüncü yılında yaptı; Karşılaştırmalı Anatomi Profesörü tarafından yılanbalığı anatomisinin bir ayrıntısını araştırmakla görevlendirildi; bunun için dörtyüz kadar örneği açması gerekiyordu. Hemen sonra Brücke'nin başkanlığındaki

[1][*Bir Özyaşamöyküsel Çalışma* (1925*d*) çalışmanın başlangıcı dolayları.]
[2][*Tıpdışı Çözümleme Sorunu*'na (1927*a*) Eklenti.]
[3][*Bir Özyaşamöyküsel Çalışma*'ya (1925*d*) Eklenti.]

Fizyoloji Laboratuvarına girdi ve burada altı yıl mutluluk içinde çalıştı. Brücke'den genelde fiziksel bilimlere yönelik tutumunun ana hatlarını kazandığına hiç kuşku yoktur. Bu yıllar boyunca Freud esas olarak merkezi sinir sistemi anatomisi üzerine çalıştı ve bir yandan da yayınlar yapmaya başladı. Ama bu laboratuar çalışmalarından evdeki geniş ailenin gereksinimlerini karşılamaya yetecek bir gelir sağlanamayacağı kısa zamanda belli oldu. Böylece sonunda 1881'de tıp diploması almaya karar verdi ve bir yıl sonra hiç de istemeden Brücke'nin yanındaki işini bıraktı ve Viyana Genel Hastanesi'nde çalışmaya başladı.

Yaşamındaki bu değişikliği en sonunda belirleyen şey aile sorunlarından daha ivedi bir şeydi: 1882 Haziran'ında nişanlandı ve ondan sonraki tüm çabaları evliliği olası kılmaya yönelik oldu. Nişanlısı Martha Bernays, Hamburg'lu ünlü bir Yahudi ailesinden geliyordu ve o sırada Viyana'da yaşıyor olmasına karşın çok kısa zamanda uzakta, Kuzey Almanya'daki evine dönmek zorunda kaldı. Daha sonraki dört yıl boyunca onu görme olanağı kısa ziyaretlerle sınırlı oldu ve iki âşık hemen her gün birbirlerine yazdıkları mektuplarla yetinmek zorunda kaldılar. Freud şimdi kendine tıp dünyasında bir yer edinmeye ve ün kazanmaya çalışıyordu. Hastanenin değişik bölümlerinde çalıştı ama kısa sürede nöroanatomi ve nöropatoloji üzerine yoğunlaşmaya başladı. Bu dönemde de kokainin olası tıbbi kullanımı üzerine ilk sorgulamasını yayımladı ve bu Koller'e ilacı yerel anestezik olarak kullanma düşüncesini verdi. Freud iki ivedi plan yaptı: bunlardan biri İngiltere'deki üniversite hocalığından farklı bir aşama olmayan *Privatdozent* olarak atanmak; diğeri ise büyük Charcot'nun hüküm sürdüğü Paris'te bir süre kalmasına olanak verecek bir yolculuk bursu bulmak. Her iki hedefin de, gerçekleşmeleri halinde kendisine gerçek avantajlar sağlayacağını düşünüyordu ve 1885'de zorlu bir uğraştan sonra her ikisini de elde etti.

Salpétriére'de (Paris'in ünlü sinir hastalıkları hastanesi) Charcot'nun yanında geçirdiği aylar, Freud'un yaşamının akışında bu kez devrimsel bir değişim yarattı. Hele çalışmalarının tümüyle fiziksel bilimlerle ilgili olduğu ve Paris'te bulunduğu sürece hâlâ beyin üzerinde dokubilimsel çalışmalar yaptığı düşünülecek olursa... O sırada Char-

cot'nun ilgisi özellikle histeri ve hipnotizma üzerinde yoğunlaşmıştı. Freud'un geldiği dünyada bu konulara güçlükle saygı gösterilirdi ama onları özümsemeye başladı ve Charcot'nun kendisi onları salt nöropatolojinin dalları saydığı halde Freud için onlar aklın araştırılmasının başlangıcı anlamına geliyordu.[4]

1886 baharında Viyana'ya dönüşünde Freud, sinir hastalıklarında konsültan olarak çalıştığı bir özel muayenehane açtı ve çok gecikmiş evliliği de hemen bunu izledi. Ancak tüm nöropatolojik çalışmalarını hemen bırakmadı; daha birkaç yıl özellikle çocuklardaki beyin felci üzerinde çalıştı ve bu konuda önde gelen bir otorite oldu. Yine bu dönemde afazi[5] üzerine önemli bir monografi yazdı. Ama giderek daha fazla bir biçimde nevrozların sağaltımıyla uğraşmaya başlıyordu. Elektroterapiyle boşa giden deneylerden sonra hipnotik telkine yöneldi ve 1888'de Liébeault ve Bernheim tarafından başarıyla uygulanan tekniği öğrenmek için Nancy'yi ziyaret etti. Bunun da doyurucu olmadığı ortaya çıktı ve Freud daha başka bir yaklaşıma yöneldi. Bir arkadaşının, Viyana'da konsültan olarak çalışan ve kendisinden hayli büyük olan Dr. Josef Breuer'in on yıl kadar önce histerisi olan bir kızı, oldukça yeni bir yöntemle iyileştirdiğini biliyordu. Breuer'i yöntemi bir kez daha uygulama konusunda ikna etti ve kendisi de çeşitli yeni olgulara uygulayıp umut verici sonuçlar aldı. Yöntem, histerinin hasta tarafından unutulmuş ruhsal bir yaralanmanın ürünü olduğu varsayımına dayanıyordu ve sağaltım, hastayı, unutulmuş yaralanmayı ona eşlik eden duygusu ile birlikte anımsamak üzere hipnotik bir duruma sokmaktan ibaretti. Çok geçmeden Freud hem yöntemde hem de onun dayandığı kuramda değişiklikler yapmaya başladı; bu sonunda Breuer ile ayrılmalarına ve Freud'un sonradan ruhçözümleme adını verdiği tüm düşünceler sisteminin gelişmesine yol açtı.

Bu andan sonra —belki de 1895'den sonra— ta yaşamının sonuna dek, Freud'un tüm entellektüel varoluşu, bu gelişme, onun geniş çaplı sonuçları ile kuramsal ve uygulamaya ilişkin yansımaları çevresinde

---

[4][Nöropatoloji, beyin ve omuriliğin hücre ve dokularındaki organik değişikliklerle ilgilenir. —*çev.*]

[5][Beyinde konuşmayı, konuşulanları anlamayı yöneten merkezlerin ayrı ayrı ya da birlikte tahrip olmasına bağlı konuşma bozukluğu ya da yokluğu. —*çev.*]

dolandı. Freud'un keşiflerinin ve düşüncelerinin birbirini izleyen bir özetini birkaç cümlede toplamak kuşkusuz olanaksızdır; ama burada, bağlantısız bir biçimde, onun, düşünce alışkanlıklarımıza getirdiği temel değişikliklerden bazıları gösterilmeye çalışılacaktır. Bu arada onun dışsal yaşamını izlemeyi de sürdürebiliriz.

Viyana'da ev yaşantısına ilişkin varoluşu değişimden yoksundur: 1891'den kırkyedi yıl sonra Londra'ya gitmek üzere yola çıkana dek eviyle muayene odası aynı binada yer almıştır. Mutlu evliliği ve büyüyen ailesi —üç oğul ve üç kız— mesleki kariyerini, en azından başlangıçta, çevreleyen güçlükleri dengelemiştir. Tıp çevrelerinde Freud'a karşı önyargı yaratan, yalnızca keşiflerinin doğası değil; en az onun kadar güçlü olmak üzere Viyana'nın resmi dünyasına egemen olan şiddetli antisemitik duygulardır: Üniversite profesörlüğüne atanması sürekli olarak politik nedenlerle ertelenmiştir.

Bu erken yılların özel bir yönünden sonuçları nedeniyle söz edilmeye değer. Bu Freud'un zeki ama dengesiz Berlin'li bir hekim olan ve kulak burun uzmanı olduğu halde insan biyolojisine ve yaşamsal süreçler üzerinde dönemsel görüngülerin etkisine daha geniş bir ilgi duyan Wilhelm Fliess'le olan arkadaşlığıdır. Onbeş yıl boyunca, 1887'den 1902'ye dek, Freud, onunla düzenli olarak yazışmış, düşüncelerinin gelişimini ona bildirmiş, ilerideki yazılarını özetleyen uzun taslaklar göndermiş ve hepsinden önemlisi, ona, kırkbin özcükten oluşan ve "Bilimsel Bir Ruhbilim Projesi" adı verilen denemesini göndermiştir. Bu deneme, Freud'un kariyerinin dönemeç noktası olarak betimlenebilecek bir zamanda, 1895'de, o, gönülsüzce fizyolojiden ruhbilime dönerken düzenlenmişti; ruhbilim olgularını salt nörolojik çerçeveye oturtma girişimiydi. Bu makale ve Freud'un Fliess'le yazışmalarının geri kalanı iyi bir şans eseri kaybolmamıştır: onlar Freud'un düşüncelerinin üzerine hayranlık verici bir ışık tutarlar ve ruhçözümlemenin sonraki buluşlarının, onun aklında, bu erken dönemde bile ne ölçüde var olduğunu gösterirler.

Fliess'le ilişkisi dışında Freud'un başlangıçta pek az dış desteği vardı. Giderek Viyana'da, çevresine biraz öğrenci topladı ama ancak on yıl kadar sonra, 1906'da bir dizi İsviçre'li ruhhekiminin Freud'un görüşlerine bağlanmasıyla bir değişim resmen başlamış oldu. Bunların

başını Zürih akıl hastanesinin başhekimi Bleuler ile asistanı Jung çekiyordu. Bu, ruhçözümlemesinin ilk yayılışının başlangıcını oluşturdu. 1908'de Salzburg'da uluslararası bir ruhçözümleyiciler toplantısı yapıldı ve 1909'da Freud ile Jung bir dizi konferans vermek üzere Amerika Birleşik Devletleri'ne davet edildi. Freud'un yazıları pek çok dile çevrilmeye başladı ve uygulayıcı çözümleyiciler tüm dünyaya yayıldı. Ama ruhçözümlemesinin gelişimi gerilemelerden arınmış değildi; asıl konusunun akıllarda dolaştırdığı akımlar, kolayca kabullenmelerine elvermeyecek ölçüde derinlik içeriyordu. 1911'de Freud'un önde gelen Viyana'lı destekçilerinden biri, Alfred Adler, ondan koptu; iki ya da üç yıl sonra da, Jung'un Freud'dan farkları onların ayrılmalarına neden oldu. Bundan neredeyse hemen sonra Birinci Dünya Savaşı başladı ve ruhçözümlemenin uluslararası yayılması kesintiye uğradı. Hemen bunun arkasından da en acı kişisel trajediler geldi — bir kızının ve gözde bir torununun ölümü ve yaşamının son onaltı yılında onu acımasızca izleyecek olan habis hastalığın[6] başlaması. Ancak bu dertlerin hiçbiri Freud'un gözlemlerinin ve çıkardığı sonuçların gelişimini kesintiye uğratmadı. Düşüncelerinin yapısı yayılmaya devam etti ve —özellikle toplumbilim alanında— daha da yaygın uygulama alanı buldu. O zamana dek dünyaca ünlü bir kişi olarak tanınmıştı ama hiçbir onur O'nu 1936'da, sekseninci yaşgününde Kraliyet Derneği'nin Fahri üyesi seçilmek kadar mutlu etmedi. Aralarında Başkan Roosevelt'in de bulunduğu söylenen etkin hayranların çabalarıyla desteklenen bu ünün, Hitler 1938'de Avusturya'yı işgal ettiği sırada, yayınlarının toplanıp imha edilmesine karşın Nasyonal Sosyalistlerin en kötü aşırılıklarından onu koruduğuna hiç kuşku yoktur. Freud'un Viyana'dan ayrılması yine de gerekliydi ve o yılın Haziran'ında ailesinin bir kısmıyla Londra yolculuğuna çıktı ve bir yıl sonra 23 Eylül 1939'da orada öldü.

Freud'un çağdaş düşüncenin devrimci kurucularından biri olduğunu söylemek ve onun adını Einstein'ınki ile birleştirmek bir gazeteci klişesi halini almıştır. Ancak çoğu insan bunlardan birinin getirdiği değişiklikleri özetlemede diğerinin getirdiklerini özetlemede olduğu kadar zorlanacaktır.

---

[6][Çene kemiğinde kanser. —*çev.*]

Freud'un keşifleri, —her ne kadar bu gruplar karşılıklı olarak birbirleriyle ilişkili olsa da— üç başlık altında toplanabilir: bir araştırma aracı, aracın ürettiği bulgular ve bulgulardan çıkarılan kuramsal hipotezler. Ancak Freud'un tüm çalışmalarının arkasında nedensellik yasasının evrensel geçerliliği inancının bulunduğunu kabul etmeliyiz. Fiziksel görüngüler bakımından bu inanç belki Brücke'nin laboratuvarındaki deneyiminden türemekte ve Helmholtz ekolüne dek uzanmaktaydı; ama Freud, bu inancı inatla zihinsel görüngüler alanına da genişletmiş ve burada olasılıkla hocası ruhhekimi Meynert'ten ve dolaylı olarak Herbart'ın felsefesinden etkilenmiştir.

En başta, Freud insan aklının bilimsel olarak incelenmesi için ilk aracın kâşifidir. Yaratıcı dâhi yazarların, zihinsel süreçler hakkında bölük pörçük içgörüleri olmuştur ama Freud'dan önce hiçbir sistematik araştırma yöntemi bulunmamaktadır. O'nun bu aracı mükemmelleştirmesi yavaş yavaş olmuştur, çünkü böyle bir araştırmanın önündeki güçlükler de yavaş yavaş çıkmıştır. Breuer'in histeriyi açıklayışındaki unutulmuş yaralanma en baştaki sorunu oluşturmuştur ve belki de tüm sorunlar arasında en temel olan odur; çünkü aklın, ne dışarıdan bakan ne de öznenin kendisi için gözleme hemen açık olmayan etkin kesimlerinin bulunduğunu kesin olarak ortaya koymuştur. Aklın bu kesimleri, Freud tarafından, metafizik ya da terminolojik tartışmalara aldırılmaksızın, bilinçdışı diye adlandırılmıştır. Bunların varlığı, kişinin telkini tümüyle unuttuğu ama biraz önce kendisine telkin edilen bir eylemi tümüyle uyanık bir durumdayken gerçekleştirdiği hipnoz sonrası telkin olgusuyla da aynı biçimde gösterilmiştir. Böylece aklın hiçbir muayenesi bu bilinçdışı kesimi de gözönüne almadıkça tamamlanmış olamazdı. Bu nasıl yapılabilirdi? Apaçık yanıt şöyle olabilir gibi görünüyordu: hipnotik telkin yoluyla; üstelik bu, Breuer'in ve başlangıçta Freud'un kullandığı araçtı. Ama kısa süre içinde, düzensiz ve belirsiz çalıştığı, bazen de hiç işe yaramadığı için yetersiz bir araç halini aldı. Bu nedenle, yavaş yavaş Freud telkinin kullanımını terk etti ve onun yerine sonradan "serbest çağrışım" diye adlandırılan tümüyle yeni bir araç geçirdi. Aklı araştırılan kişiden basitçe aklına ne gelirse söylemesini istemek gibi işitilmemiş bir planı benimsedi. Bu kritik karar hemen çok çarpıcı sonuçlar verdi; bu ilkel biçiminde bile

Freud'un aracı yeni içgörüler yarattı. Çünkü bir şeylerin bir süre yüzmesine karşın er ya da geç çağrışımların akışı kuruyordu: kişi daha başka söyleyecek bir şey bulmuyor ya da bulamıyordu. Böylece, deneğin bilinçli isteğinden ayrı ve araştırmayla iş birliği yapmayı reddeden bir güç, "direnç" olgusu günışığına çıktı. Burada kuramın çok önemli bir parçası, aklı, bazen uyum içinde bazen de birbirine karşıt olarak çalışan bazıları bilinçli bazıları bilinçdışı çeşitli zihinsel güçlerden ibaret gören bir hipotez için bir temel bulunuyordu.

Sonunda bu görüngülerin evrensel olduğu ortaya çıktığı halde, ilk olarak nevrotik hastalarda gözlemlendi ve incelendi ve Freud'un çalışmalarının ilk yılları, büyük ölçüde bu hastaların "direnç"lerini yenmeye ve bu dirençlerin altında yatan şeylere ışık tutmaya yarayacak araçları keşfetmeyle ilgiliydi. Çözüm, ancak Freud'un kesiminde olağandışı bir öz-gözlemle —şimdi onun öz-çözümlemesi diye tanımlayabildiğimiz şeyle— mümkün oldu. Daha önce sözü edilen Fliess'e yazdığı mektuplarda bu olayın ilk elden güncel bir betimlemesine sahip olduğumuz için şanslıyız. Bu çözümleme, Freud'a, akılda işleyen bilinçdışı süreçlerin doğasını keşfetme ve onların bilinçli hale gelmesine karşı neden bu denli güçlü bir direnç bulunduğunu anlama olanağı vermiş; hastalarında bu direncin üstesinden gelmek ya da ondan kurtulmak için teknikler geliştirmesini sağlamış; ve hepsinden önemlisi, bu bilinçdışı süreçlerin işleyiş biçimi ile bildiğimiz bilinçli süreçlerin işleyişi arasındaki çok büyük farkı kavramasına yardım etmiştir. Bu üç noktanın her birinden biraz söz etmek yerinde olur, çünkü aslında bunlar, Freud'un, akıl hakkındaki bilgimize getirdiği katkının özünü oluştururlar.

Aklın bilinçdışı içeriğinin, tümüyle, enerjilerini doğrudan birincil fiziksel içgüdülerden alan davranışsal eğilimlerin —arzular ya da istekler— etkinliğinden ibaret olduğu görülmüştür. Anında doyum sağlamak dışında hiçbir düşünceye aldırış etmeksizin işlerler; bu nedenle de aklın, gerçekliğe uyum ve dış tehlikelerden kaçınma ile ilgili daha bilinçli öğelerine ayak uydurmamaları daha olasıdır. Dahası, bu ilkel eğilimler, büyük ölçüde cinsel ya da yıkıcı doğada olduklarından, daha toplumsal ve daha uygarlaşmış zihinsel güçlerle çatışma içine girebilirler. Bu yoldaki araştırmalar, Freud'u, çocukların cinsel yaşamlarının

uzun süredir gizli kalmış sırlarını ve Oidipus karmaşasını keşfetmeye yönelten şeylerdir.

İkinci olarak Freud'un öz-çözümlemesi, onu, düşlerin doğasını soruşturmaya yöneltmiştir. Bunların da, nevrotik belirtiler gibi, birincil bilinçdışı itkilerle ikincil bilinçli itkiler arasındaki bir çatışma ve uzlaşmanın ürünü oldukları ortaya çıkmıştır. Bu nedenle onları öğelerine çözümlemek arkalarında gizli bilinçdışı içeriklerini çıkarmaya olanak vermektedir ve de düşler hemen hemen evrensel biçimde ortaya çıkan ortak görüngüler olduklarından, onların yorumu, nevrotik hastaların direncine nüfuz etmek için en yararlı teknik bir beceri halini almıştır.

Sonunda düşlerin özenli incelemesi Freud'un birincil ve ikincil düşünce süreçleri diye adlandırdığı şeyler arasındaki ve aklın bilinçdışı ve bilinç bölgelerindeki olaylar arasındaki dikkate değer farkları sınıflandırmasına olanak vermiştir. Bilinçdışında hiçbir tür örgütlenme ya da eşgüdüm bulunmadığı; ayrı ayrı her itkinin tüm diğerlerinden bağımsız olarak doyum aradığı; birbirlerinden etkilenmeden ortaya çıktıkları; zıtlıkların tümüyle işlemez olduğu ve en zıt itkilerin yanyana gelişebildiği bulunmuştur. Böylece yine bilinçdışında düşünce çağrışmaları herhangi bir mantık ilişkisi taşımayan diziler halinde ilerleyebilmektedir: benzerlikler aynılık sayılmakta, eksilerle artılar denkleştirilebilmektedir. Yine davranışsal eğilimlerin bağlandığı nesneler bilinçdışında olağanüstü biçimde değişebilmektedir — bir kişi tüm bir çağrışımlar zinciri boyunca hiçbir mantıksal temel olmaksızın bir başkasıyla yer değiştirebilmektedir. Freud, bilinçli düşünceye, özellikle birincil sürece ilişkin mekanizmaların girmesinin yalnızca düşlerin değil başka pek çok normal ya da patolojik zihinsel olayın garipliğinden sorumlu olduğunu algılamıştır.

Freud'un çalışmalarının daha sonraki kesimlerinin tümünün bu erken düşüncelerin yoğun bir yaygınlaştırılması ve işlenmesi olduğunu söylemek pek de abartılı olmaz. Onlar yalnızca psikonevrozların ve psikozların mekanizmalarını aydınlatmaya değil; dil sürçmesi, espri yapma, sanatsal yaratış, politik kurumlar ve din gibi normal süreçlere de uygulanmışlar; çoğu uygulamalı bilime —arkeoloji, antropoloji, kriminoloji, eğitim— yeni bir ışık tutmada rol almışlar; ayrıca ruhçözümsel sağaltımın etkinliğinde de yardımcı olmuşlardır. Son olarak

da Freud, bu öğesel gözlemler üzerine "metapsikoloji" dediği çok daha genel kavramlardan oluşan bir kuramsal üstyapı kurmuştur. Ancak pek çok kişinin bunları hayranlık uyandırıcı bulmasına karşın kendisi her zaman bunların geçici hipotezler olduğu konusunda diretmiştir. Gerçekten yaşamının oldukça ileri döneminde "bilinçdışı" teriminin bulanıklığı ve pek çok çelişkili kullanımından etkilenerek örgütlenmemiş içgüdüsel eğilimlerin "id", örgütlenmiş gerçekçi kesimin "ego" ve eleştirel ve ahlâksal işlevin "Super-ego" diye adlandırıldığı, aklın yeni bir yapısal tanımını —pek çok konuya kesinlikle açıklık getirmiş olan bir yeni tanımlama— yapmıştır.

Bunlar okura Freud'un yaşamının dış olaylarıyla ve keşiflerinin kapsamına ilişkin bazı bilgiler sağlayan bir taslaktır. Daha fazlasını istemek uygun olur muydu? Biraz daha derine girmek ve Freud'un ne tür bir insan olduğunu soruşturmak? Herhalde olmazdı. Ama insanoğlunun büyük adamlara ilişkin merakı doymak bilmez ve eğer o merak gerçek öykülerle doyurulmazsa kaçınılmaz biçimde mitolojik öykülere el atar. Freud'un ilk kitaplarından ikisinde *(Düşlerin Yorumu* ve *Günlük Yaşamın Psikopatolojisi)* tezini sunuşu onu alışılmadık miktarda kişisel malzemeyi ortaya koymak zorunda bırakmıştır. Bununla birlikte, ya da belki de salt bu nedenle kendi özel yaşamına girme doğrultusundaki herhangi bir çabaya şiddetle karşı çıkmış ve bu yüzden de bir yığın mitin konusu olmuştur. Örneğin ilk ve en naif söylentilere göre kendini toplumun ahlâkını yıkmaya adamış terk edilmiş bir günahkârdır. Daha sonraki fanteziler zıt yönde olma eğilimindedir: o, katı bir ahlâkçı, acımasız bir disiplinci, bir otokrat, benmerkezci ve gülümsemez ve temelde mutsuz bir adamdır. Onunla kısaca da olsa tanışmış olan birine bu her iki resim de aynı derecede aptalca gelirdi. İkinci tablo hiç kuşkusuz kısmen son yıllarındaki fiziksel ıstırabından türemiştir; ama kısmen de çok yaygın olan portrelerinin bazılarından türeyen şanssız izlenimden ileri gelmektedir. Fotoğraf çektirmeyi sevmezdi, özellikle de profesyonel fotoğrafçılara ve görüntüsü bazen bu durumu yansıtmıştır; sanatçılar da her zaman ruhçözümlemenin mucidini vahşi ve ürkütücü bir görünümde gösterme gereksinimine kapılmışlardır. Ancak neyse ki çok daha sevimli ve daha doğru türden resimleri de vardır —örneğin en

büyük oğlunun babasına ilişkin günlüğünde (Martin Freud, *Glory Reflected*, [1957]) bulunabilecekler gibi, bir tatilde ya da çocuklarıyla birlikteyken çekilmiş enstantaneler. Gerçekten bu güzel ve eğlenceli kitap, pek çok yönden daha resmî ve değersiz yaşamöykülerinin bozduğu dengeyi kurmuş ve sıradan yaşamı içindeki Freud hakkında bir şeyler getirmiştir. Bu portrelerin bazıları bize onun erken dönemlerde dolgun olduğunu ama daha geç yıllarda, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra ve hattâ hastalığından önce artık bunun böyle olmadığını ve yüz hatlarının da, tüm bedeninin de (orta boyluydu) temelde gergin bir enerji ve uyanık bir gözlem izlenimi yarattığını gösterir. Daha resmi tavırlarında, ciddi ama nazik ve ilgiliydi ama başka koşullarda hoş biçimde alaycı bir mizah duygusuyla eğlendirici bir konuşmacı olabilirdi. Ailesine fedakârca düşkünlüğünü keşfetmek ve onun sevgi uyandıran bir adam olduğunu ayrımsamak kolaydır. Pek çok değişik ilgisi vardı —dış geziler yapmaktan, kırsal kesimde tatil yapmaktan, dağlarda gezmekten hoşlanırdı— ve zihni meşgul eden konulara da meraklıydı: sanat, edebiyat, arkeoloji. Freud yalnız Almanca değil birçok dilde iyi okuyabilen bir kişiydi. İngilizce ve Fransızca'yı akıcı bir biçimde okur, İspanyolca ve İtalyancayı da biraz bilirdi. Öğreniminin daha sonraki kesimlerinin temelde bilimsel olmasına karşın (aslında üniversitede kısa bir süre felsefe derslerine girmiştir) lisede klasikleri okuduğu ve onlara sevgisinin hiç kaybolmadığı unutulmamalıdır. Elimizde onyedi yaşındayken bir okul arkadaşına yazılmış bir mektup var.[7] O mektupta okul bitirme sınavlarındaki değişik konularda elde ettiği değişik başarıları anlatır: Latince'den Vergilius'tan bir parça ve Yunanca'dan tüm sorular arasında *Oedipus Rex*'ten otuzüç dize.

Kısaca Freud'a İngiltere'de Victoria tipi bir eğitimin en iyi ürününe nasıl bakıyorsak öyle bakmalıyız. Edebiyat ve sanattaki zevkleri açıkça bizimkinden farklı olacaktır; ahlâk konusundaki görüşleri kesinlikle liberal olmasına karşın Freud sonrası çağa ait değildir. Ama onda yaşamı coşkularla dolu olarak yaşamış ve acılaşmadan pek çok acı çekmiş bir adam görmeliyiz. Onda her zaman ayakta kalmış nitelikler tam dürüstlük ve doğrudanlık ve de ne denli yeni ya da olağandışı olursa olsun kendisine sunulan her olguyu ele almaya ve üzerinde durmaya en-

[7] [Emil Fluss. Mektup Freud'un yazışmalarına ilişkin cilttedir (1960*a*).]

tellektüel olarak hazır oluşu olmuştur. Belki de şaşırtıcı bazı özelliklere yol açan şey, yüzeysel bir insanlardan kaçmanın gizlemeyi başaramadığı genel bir iyilikseverlikle birleşen bu niteliklerin kaçınılmaz bir sonucu ve uzantısıdır. Aklının inceliğine karşın temelde yalın bir insandır ve eleştirel yeteneğinde bazen beklenmeyen gecikmeler olmuştur — örneğin Ejiptoloji ya da filoloji gibi kendi alanı dışında güvenilmez bir otoriteyi ve hepsinden garibi de inanmak için algı gücünün sınanması gereken birini algılayamaması; tanışlarının eksikliklerine karşı ara sıra ortaya çıkan bir körlük gibi. Ancak, Freud'un da tıpkı bizler gibi bir insanoğlu olduğunu açıklamak gururumuzu okşayabilir, oysa bu duyguya yeterinden fazla kapılmamalıyız. O güne dek normal bilinçlilikten dıştalanmış olan tüm bir zihinsel olgular alanını ayrımsayabilen, düşleri ilk kez yorumlamış olan, çocukluk cinselliği olgusunu ilk kez kabul etmiş, birincil ve ikincil düşünce süreçleri arasında ilk kez ayrım yapmış yani bilinçdışı aklı ilk kez bizim için gerçek kılmış bir adamda çok olağandışı bir şeyler olsa gerektir.

JAMES STRACHEY

[Daha fazla bilgi arayanlar o bilgileri Freud'un Ernest Jones tarafından yazılmış üç ciltlik yaşamöyküsünde; oğluyla gelini, Ernest ve Lucie Freud'un düzenledikleri Freud'un mektuplarını kapsayan kitapta (1960*a*), Wilhelm Fliess'le (1950*c*), Karl Abraham'la (1965*a*) C. G. Jung'la (1974*a*), Oskar Pfister'le (1963*a*), Lou Andreas-Salomé ile (1966*a*), Edoardo Weiss'la (1970*a*) ve Arnold Zweig'la (1968*a*) yazışmalarının diğer ciltlerinde ve de tüm bunların ötesinde Freud'un kendi çalışmalarının çeşitli ciltlerinde bulabilirler.]

KRONOLOJİK TABLO

Bu tablo çok kaba olarak Freud'un entelektüel gelişimindeki ve görüşlerindeki köşe başlarını belirlemektedir. Dış yaşamının temel olaylarının bir kısmı da tabloya eklenmiştir.

1856.	6 Mayıs. Moravia'da Frieiberg'de doğum.
1860.	Aile Viyana'ya yerleşir.
1865.	Gymnasium'a (ortaokul) girer.
1873.	Viyana Üniversitesine tıp öğrencisi olarak girer.
1876-82.	Viyana'da Fizyoloji Enstitüsünde Brücke'nin yanında çalışır.
1877.	İlk yayınlar: anatomi ve fizyoloji üzerine makaleler.
1881.	Tıp Doktoru olarak mezun olur.
1882.	Martha Bernays ile nişanlanma.
1882-5.	Viyana Genel Hastanesi'nde çalışma, beyin anatomisi üzerinde yoğunlaşma: pek çok yayın.
1884-7.	Kokainin klinik kullanımı üzerine araştırmalar.
1885.	Nöropatoloji *Privatdozent*'i (üniversite hocası) olarak atanma.
1885	(Ekim)-1886 (Şubat), Paris'te Salpêtrière'de (Sinir hastalıkları hastanesi) Charcot'nun yanında çalışma. İlgi ilk olarak hipnoz ve histeriye yönelir.
1886.	Martha Bernays'la evlenme. Viyana'da sinir hastalıkları üzerine özel muayenehane açış.
1886-93.	Viyana'da Kassowitz Enstitüsü'nde nöroloji üzerine, özellikle çocuklardaki beyin felçleri üzerine sürekli çalışma ve pek çok yayın. Giderek ilginin nörolojiden psikopatolojiye kaması.

1887. En büyük kızının doğumu (Mathilde).

1887-1902. Berlin'deki Wilhelm Fliess'le arkadaşlık ve yazışma. Freud'un, bu dönemde, ona yazdığı ve ölümünden sonra, 1950'de yayımlanan mektupları görüşlerinin gelişimine pek çok ışık tutmuştur.

1887. Uygulamalarında hipnotik telkini kullanmaya başlar.

(yak.) 1888. Histerinin katartik sağaltımında hipnozu kullanarak, Breuer'i izlemeye başlar. Giderek hipnozu bırakır ve onun yerine serbest çağrışımı geçirir.

1889. Telkin tekniğini incelemek üzere, Nancy'de Bernheim'ı ziyaret eder. En büyük oğlunun doğumu (Martin).

1891. Afazi üzerine monografi.
İkinci oğlunun doğumu (Oliver).

1892. En küçük oğlunun doğumu (Ernst).

1893. Breuer ile Freud'un "Ön İletişimler"inin yayımlanması: histeride yaralanma kuramının ve katartik sağaltımın sunumu. İkinci kızının doğumu (Sophie).

1893-8. Histeri, obsesyonlar ve anksiyete üzerine araştırma ve kısa makaleler.

1895. Breuer ile birlikte, *Histeri Üzerine Çalışmalar;* olgu öyküleri ve Freud'un kendi tekniğini betimlemesi, ayrıca aktarımın ilk olarak tanıtılması.

1893-6. Freud'la Breuer arasında giderek artan görüş ayrılığı. Freud, savunma ve bastırma kavramlarını ve de nevrozun, ego ile libido arasında bir çatışmanın sonucu olduğunu getirir.

1895. *Bilimsel Bir Ruhbilim Projesi:* Freud'un Fliess'e mektupları arasında bulunur ve ilk kez 1950'de basılmıştır. Ruhbilimi nöroloji terimleri ile anlatmak için başarısız bir girişim, ama Freud'un daha sonraki çoğu kuramının habercisidir.
En küçük çocuğunun doğumu (Anna).

1896. "Ruhçözümleme" teriminin ortaya çıkışı.
Babasının ölümü (80 yaşında).

1897. Freud'un öz-çözümlemesi; yaralanma kuramının terk edilmesine ve çocuksu cinsellik ve Oidipus karmaşasının benimsenmesine yol açmıştır.

1900. *Düşlerin Yorumu.* Son bölümünde, Freud'un, zihinsel süreçler, bilinçdışı ve "haz ilkesi"nin üstünlüğü üzerine tüm görüşleri ilk kez özetlenir.

1901. *Günlük Yaşamın Psikopatolojisi.* Bu, düşler hakkındaki kitapla birlikte, Freud'un kuramlarının, yalnızca patolojik durumlara değil normal zihinsel yaşama da uygulandığını ortaya koyar.

1902. Professor Extraordinarius atanır.

1905. *Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme:* İnsanoğlunda, cinsel içgüdünün gelişiminin, bebeklikten erişkinliğe dek ilk kez izlenişi.

(yak.)1906. Jung ruhçözümlemeye katılır.

1908. Ruhçözümleyicilerin ilk uluslararası toplantısı (Salzburg' da).

1909. Freud ve Jung konferans vermek üzere A.B.D.'ye çağrılırlar. Bir çocuğun ilk çözümlemesinin olgu öyküsü (Küçük Hans, beş yaşında) daha önce, erişkinlerin çözümlemesinden çıkarılmış olan sonuçların, özellikle de bebeklik cinselliği ile Oidipus ve iğdiş edilme karmaşasına ilişkin olanların desteklenmesi.

(yak.)1910. "Narsisizm" kuramının ilk ortaya çıkışı.

1911-15. Ruhçözümleme tekniği üzerine makaleler.

1911. Adler'in ayrılışı.
Ruhçözümsel kuramların psikotik bir olguya, Dr. Schreber'in özyaşamöyküsüne uygulanması.

1912-13. *Totem ve Tabu:* Ruhçözümlemenin, antropolojik malzemeye uygulanması.

1914. Jung'un ayrılışı.
"Ruhçözümsel Devinimin Tarihi Üzerine". Adler ve Jung hakkında polemik yapılan bir kesimi de içerir.
Son büyük olgu öyküsünü, "Kurt Adam"ı yazar, (1918'e dek yayımlanmamıştır).

1915. Günümüze yalnızca beş tanesi gelmiş temel kuramsal sorularla ilgili on iki "metapsikolojik" makaleden oluşan dizi.

1915-17 *Giriş Konferansları:* Freud'un görüşlerinin Birinci Dünya

Savaşı'na kadarki durumunun kapsamlı genel bir derlemesi.

1919. Narsisizm kuramının savaş nevrozlarına uygulanması.

1920. İkinci kızının ölümü.
Haz İlkesinin Ötesinde: "yineleme takıntısı" ve "ölüm içgüdüsü" kuramının ilk kez açık olarak tanıtılması.

1921. *Grup Ruhbilimi.* Ego'nun sistematik bir çözümsel incelemesinin başlangıcı.

1923. *Ego ve İd.* Bir id, bir ego ve bir de Super-ego'ya bölünmesiyle aklın yapı ve işleyişinin büyük ölçüde düzeltilmiş tanımı.
Kanser hastalığının ortaya çıkışı.

1925. Kadınların cinsel gelişimi üzerine düzeltilmiş görüşler.

1926. *Ketvurmalar, Belirtiler ve Anksiyete.* Anksiyete sorunu üzerine düzeltilmiş görüşler.

1927. *Bir Yanılsamanın Geleceği.* Bir din tartışması: Freud'un geriye kalan yıllarının çoğunu adadığı bir dizi toplumbilimsel çalışmanın birincisi.

1930. *Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları.* Bu, Freud'un yıkıcı içgüdüler (ki "ölüm içgüdüsü"nün bir görünümü sayılmıştır) üzerine ilk kapsamlı çalışmasını içerir.
Freud, Frankfurt kenti tarafından *Goethe Ödülü* ile ödüllendirilir.
Annesinin ölümü (95 yaşında).

1933. Hitler Almanya'da güç kazanır: Freud'un kitapları Berlin'de halk önünde Naziler tarafından yakılır.

1934-8. *Musa ve Tektanrıcılık.* Freud'un yaşarken yayımlanan son kitabı.

1936. Sekseninci yaşgünü. Kraliyet Derneği'ne Fahri Üye seçilmesi.

1938. Hitler'in Avusturya'yı işgali. Freud, Londra'ya gitmek üzere, Viyana'yı terk eder. *Ruhçözümlemenin Bir Taslağı.* Ruhçözümlemenin son, bitmemiş ama köklü bir tanıtımı.

1939. 23 Eylül, Londra'da ölümü.

BİR HİSTERİ OLGUSUNUN ÇÖZÜMLEMESİNDEN PARÇALAR ("DORA")

(1905 [1901])

EDİTÖRÜN GİRİŞİ

BRUCHSTÜCK EINER HYSTERIE-ANALYSE

(A) ALMANCA BASIMLAR:

(1901 24 Ocak. İlk taslağın "Traum und Hysterie" ["Düşler ve Histeri"] başlığıyla tamamlanışı.)
1905 *Mschr. Psychiat. Neurol.*, **18** (4 ve 5), Ekim ve Kasım, s. 285-310 ve 408- 67.
1909 *S.K.S.N.*, **2**, s. 1-110. (1912, 2. basım; 1921, 3. basım)
1924 *Gesammelte Schriften*, **8**, s. 3-126.
1932 *Vier Krankengeschichten*, s. 5-141.
1942 *Gesammelte Werke*, **5**, s. 163-286.

(B) İNGİLİZCE ÇEVİRİLER :
"Bir Histeri Olgusunun Çözümlemesinden Parçalar"

1925 *Toplu Yazılar*, **3**, s. 13-146. (Çeviren: Alix ve James Strachey.)
1953 *Standard Basım*, **7**, s. 1-122.

Bu basım *Standard Basım* çevirisinin bazı editöriyel değişikliklerle düzeltilmiş yeni basımıdır. 1924 tarihli Almanca basımında birkaç değişiklik ve ekleme (1923 tarihli dipnotlar dahil) yapılmıştır.

Bu olgu öyküsü ancak Ekim ve Kasım 1905'te yayımlanmış olmasına karşın, büyük bir bölümü Ocak 1901'de, Freud aynı zamanda *Günlük Yaşamın Psikopatolojisi* (1901*b*) adlı yapıtının son bölümleriyle uğraşırken yazılmıştı. Wilhelm Fliess'e mektupları (Freud, 1950*a*) bu konuda birçok yeni veri içermektedir.

Freud 14 Ekim 1900'de Fliess'e yakın zamanda yeni bir hastayla, "on sekiz yaşında bir kızla" çalışmaya başladığını aktarır (139. Mektup). Bu kız kuşkusuz "Dora"ydı ve olgu öyküsünden de bildiğimiz gibi (s. 39*n.*) sağaltımı yaklaşık üç ay sonra, 31 Aralık'ta sona ermişti. Freud olgu öyküsünü sonraki haftalarda yazmıştı. 25 Ocak'ta (140. Mektup) şöyle yazar: "Düşler ve Histeri" dün tamamlandı . . ." (s. 36'da Freud'un önsözünde belirtildiği gibi, bu yazının ilk başlığıydı.) Şöyle sürdürür: "Bu bir histeri olgusunun çözümlemesinin bir parçası ve açıklamalar iki düş etrafında kümeleniyor. Dolayısıyla aslında düşler kitabının devamı." (*Düşlerin Yorumu*, 1900*a*.) "Ayrıca histerik belirtilerin çözümlerini ve durumun tümünün cinsel-organik temeli hakkında düşünceler içeriyor. Ne olursa olsun, bugüne dek yazdığım en yetkin şey ve alışılmıştan çok daha dehşetli bir etki yaratacak. Ama herkes işini yapar ve yazdıkları o gün için değildir. Çalışma Ziehen tarafından kabul edildi." Ziehen, Wernicke ile birlikte, yazının sonunda yayımlandığı *Monatsschrift für Psychiatrie und Neurologie*'nin ortak editörüydü. Birkaç gün sonra 30 Ocak'ta (141. Mektup) Freud şunları yazar: "Umarım 'Düşler ve Histeri' seni düş kırıklığına uğratmaz. Temel konusu yine ruhbilimle ilgili, düşlerin öneminin değerlendirilmesi ve bilinçdışı düşüncenin özelliklerinin bazılarının tanımı. Organik yan hakkında sadece kısa değinmeler var — erotojenik bölgeler ve biseksüalite. Ancak kesinlikle söz konusu edilip kabul edilmekte [organik yan] ve bir başka zaman ayrıntılı bir biçimde tartışılması için hazırlıklar var. Olgu *tussis nervosa* [sinirsel öksürük —*çev.*] ve ses yitimi olan bir histeri olgusu ve bir parmak emicinin özelliklerini taşıyor. Çatışmalı zihinsel süreçlerde temel rolü erkeklere yönelik ilgi ile kadınlara yönelik ilgi arasındaki zıtlık oynuyor." Bu parçalar söz konusu makalenin *Düşlerin Yorumu* (1900*a*) ile *Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme* (1905*d*) arasında nasıl bağlantı oluşturduğunu göstermektedir. Geriye doğru birine, ileriye doğru diğerine bakmaktadır.

Freud makaleyi yazmayı 1901 başlarında bitirmişti ve o sırada onu hemen yayımlama niyetinde olduğu açıktı. 9 Haziranda Fliess'e yazmış olduğu yayımlanmamış bir mektupta "Düşler ve Histeri"nin yollandığını ve sonbaharda toplumun şaşkın bakışları ile karşılaşacağını" bildirir. Ancak tümüyle bilmediğimiz bazı nedenlerden ötürü yapıtın

yayımlanmasını dört yıl daha ertelemişti. Ernest Jones'tan (1955 s. 286) çalışmanın önce (Ziehen göz atmadan önce) *Journal für Psychologie und Neurologie*'ye gönderildiğini, derginin editörü Brodmann'ın çalışmayı tıbbi ahlâkı çiğnediği gerekçesiyle geri çevirdiğini öğreniriz. Bu bakış açısı Freud'u biraz etkilemiş olabilir ancak hastasını herhangi bir yaralanmadan —olasılığı ne denli düşük olursa olsun— korumayla ilgili endişelerinin, geleneksel tıbbi davranışa gösterilen saygıdan çok daha önemli bir etmen olduğu olası görünmektedir. Freud'un bu konuya ilişkin tutumu "Önsöz"de (s. 33-6 v.d.) çok açık bir biçimde ifade edilmiştir.

Freud'un, yapıtın sonunda 1905'te yayımlanmasından önce onu ne boyutlarda düzelttiğini belirleme olanağımız yok. Ancak yapıttaki tüm kanıtlar çok az değişiklik yapıldığını düşündürmektedir. "Sonsöz"ün son bölümü (s. 143-5), en azından "Önsöz"deki bazı kısımlar ve dipnotların bazıları kesinlikle eklenmişti. Ancak bu küçük eklemeler dışında yapıtın Freud'un *Düşlerin Yorumu*'nun yayımlanmasından hemen sonraki dönemdeki teknik yöntemlerini ve kuramsal görüşlerini temsil ettiğini kabul etmek doğru gözükmektedir. Cinsellik kuramının, gerçekte bu yapıtla hemen aynı zamanda yayımlanmış olan *Üç Deneme*'nin (1905*d*) ortaya çıkışından yıllar önce böylesi bir gelişim aşamasına ulaşmış olması şaşırtıcı görünebilir. Ancak s. 76'daki dipnot gerçeği açık bir biçimde doğrulamaktadır. Ayrıca Fliess'le yazışmaları okuyanlar bu kuramın büyük bir bölümünün daha da erken bir tarihte var olduğunun ayrımına varacaklardır.

Freud'un daha sonraki yazılarında "Dora"yı sağaltışının tarihini birçok kez yanlış —1900 yerine 1899 olarak— vermiş olduğu dikkat çeker. Bu yanlış, olgu öyküsüne 1923'te eklemiş olduğu dipnotta da iki kez yinelenmektedir (s. 39*n*.) Doğru tarihin 1900 sonbaharı olduğu konusunda hiçbir kuşku olamaz, çünkü yukarıda sözü edilen dışsal kanıtlardan ayrı olarak tarih, yazının sonunda belirtilen "1902" tarihiyle (s. 144) kesin bir biçimde düzeltilmektedir.

Olgu öyküsünde aktarılan veriler temel alınarak hazırlanan bu zamandizinsel özet okurun öyküdeki olayları izlemesini kolaylaştırabilir:

1882	Dora'nın doğumu.
1888 (6 y.)	Baba vereme yakalanır. Aile B—'ye taşınır.

1889 (7 y.) Yatak ıslatma.
1890 (8 y.) Solunum güçlüğü.
1892 (10 y.) Babanın retinasında ayrılma.
1894 (12 y.) Babanın konfüzyonel nöbeti. Freud'a başvuruşu. Migren ve *tussis nervosa*.
1896 (14 y.) Öpme sahnesi.
1898 (16 y.) (Yazbaşı:) Dora'nın Freud'a ilk gidişi. (Haziran sonu:) Göl kıyısındaki sahne. (Kış:) Halanın ölümü. Dora Viyana'da.
1899 (17 y.) (Mart:) Apandisit. (Sonbahar:) Aile B—'den ayrılır ve fabrikanın olduğu kasabaya taşınır.
1900 (18 y.) Aile Viyana'ya taşınır. Özkıyım tehdidi. (Ekim-Aralık:) Freud ile sağaltım.
1901 (Ocak:) Olgu öyküsünün yazılışı.
1902 (Nisan:) Dora'nın Freud'u son ziyareti.
1905 Olgu öyküsünün yayımlanışı.

ÖNSÖZ

1895 ve 1896'da[1] histerik belirtilerin ortaya çıkışı ve histeride ortaya çıkan zihinsel süreçler hakkında belirli görüşler ileri sürmüştüm. O tarihlerden bu yana yıllar geçti. Dolayısıyla şimdi bu görüşleri, bir olgunun öyküsünün ve sağaltımının ayrıntılı bir dökümünü vererek kanıtlamaya niyetlenirken, biraz attığım adımı çeşitli açılardan haklı çıkarmak ve biraz da yol açacağı beklentileri ortadan kaldırmak için önsöz niteliğinde bir şeyler belirtmeden yapamayacağım.

Araştırmalarımın sonuçlarını aynı alandaki diğer çalışmacıların sınama ve kontrol etme olanağı olmaksızın yayımlamak zorunda kalmam, hele de bu sonuçlar şaşırtıcı ve kesinlikle hoşa gitmeyen nitelikteyken, kuşkusuz yakışıksızdı. Ancak şimdi çıkarsamalarımın kaynağını oluşturan malzemenin bir bölümünü gözler önüne sermeye başlamam ve eleştiriye açmam çok daha az aykırı bir şey olacaktır. Bu yönlerden gelecek suçlamalardan kaçmayacağım. Çünkü önceleri hastalarım hakkında hiçbir bilgi vermemekle suçlanırdım, şimdi onlar hakkında verilmemesi gereken bilgileri vermekle suçlanacağım. Her iki durumda da eleştirilerin aynı olacağını ve yalnızca kınamaları için seçtikleri bahaneleri değiştireceklerini umabilirim; öyleyse onların itirazlarını ortadan kaldırma olasılığından peşinen vazgeçebilirim.

Böylesi dar görüşlü ve kötü niyetli eleştirileri görmezden gelsem bile, olgu öykülerimin sunumu benim için çözülmesi güç bir sorun olmayı sürdürmektedir. Güçlükler kısmen teknikle ilgilidir ancak kısmen

[1][Ör. *Histeri Üzerine Çalışmalar* (Breuer ve Freud, 1895) ve "Histerinin Etyolojisi"nde (Freud, 1896*c*).]

de koşulların doğasının sonucudurlar. Histerik bozuklukların nedenlerinin hastanın ruhsal-cinsel yaşamının gizli yanlarında bulunabileceği ve histerik belirtilerin hastaların en gizli ve bastırılmış isteklerinin anlatımı olduğu doğruysa, bir histeri olgusunun tam olarak aydınlatılması bu gizlerin açığa vurulması ve ele verilmesini zorunlu olarak içerecektir. Hastaların, başvurularının olasılıkla bilimsel amaçlarla kullanılabileceği akıllarına gelseydi, asla konuşmayacakları kesindir; olgu öykülerini kendilerinin yayımlamalarını istemek de oldukça yararsızdır. Böylesi koşullarda nazik kişiler ve de sadece çekingen olanlar önceliği tıbbi ahlâki sorumluluğa verecek ve üzülerek konunun bilime ışık tutacağını düşünmedikleri bir konu olduğunu bildireceklerdir. Ancak kanımca hekim sadece bu hastaya değil aynı zamanda bilime yönelik görevler üstlenmiş olur ve bilime yönelik görevleri son çözümlemede, aynı bozukluktan acı çeken ya da bir gün çekecek olan başka birçok hastaya yönelik görevlerinden başka bir anlama gelmez. Dolayısıyla histerinin yapısı ve nedenleri konusunda bildiğine inandığı şeyleri yayımlamak hekimin görevi haline gelir ve söz konusu hastada doğrudan kişisel incinmeye yol açmaktan kaçınabildiği sürece, bunu yapmaktan vazgeçmek onun için utanç verici bir korkaklık haline gelir. Hastamı böylesi herhangi bir yaralanmadan koruyacak her türlü önlemi aldığımı düşünüyorum. Yaşamöyküsü Viyana'da değil de uzak bir taşra kasabasında geçen ve dolayısıyla kişisel özellikleri Viyana'da bilinemeyecek olan bir kişi seçtim. Ta başından beri onun benim sağaltımım altında olduğu gerçeğini çok büyük bir sır olarak sakladım, sadece bir hekim —ve mesleki ahlâkına tam güvendiğim biri[2]— kızın benim bir hastam olduğunu anlayabilir. Sağaltımın sona ermesinden sonra tam dört yıl bekledim ve hastanın yaşamında, burada aktarılması gereken olaylar ve ruhsal olaylara ilgisinin artık silikleşmiş olduğunu düşünmeme izin verir nitelikte bir değişiklik olduğunu duyana dek yayımını erteledim. Kuşkusuz tıpdışı bir okurun iz kokusu almasına yol açabilecek hiçbir adın kalmasına izin vermedim; olgunun tümüyle bilimsel ve teknik bir dergide yayımlanması bu tür yetkisiz okurlara karşı bir güvence sağlamaktadır. Doğal olarak hastamın olgu öyküsü kazara eline geçerse acı çekmesine engel olamam. Ama olgu öyküsün-

[2][Hiç kuşkusuz Fliess. *Bkz* s. 29-30.]

den daha önce bilmediği hiçbir şey öğrenemeyecektir ve kendi kendisine bu yazının konusunun kendisi olduğunu kendisinden başka kimin keşfedebileceğini sorabilir.

Bu tür bir olgu öyküsünü nevrozların psikopatolojisine bir katkı olarak değil de onların özel zevkleri için yaratılmış bir *roman à clef* [bir konu hakkında bilgi sağlayan kaynak —*çev.*] olarak okumayı seçen (tiksindirici görünebilirse de) birçok hekim bulunduğunun —en azından bu kentte— ayırdındayım. Bu tür okurlara ilerde yayımlama olanağı bulabileceğim her olgu öyküsünün onların keskin zekâlarına karşı benzer gizlilik güvenceleri ile korunacağı konusunda, bu çözüm benim malzeme seçimimde olağandışı sınırlamalar koymamı zorunlu kılsa da, güvence verebilirim.

Bu olgu öyküsünde —bugüne dek tıbbi ahlâk ve elverişsiz koşullar tarafından dayatılan sınırlamaları zorlamakta başarılı olduğum tek olgu öyküsü— cinsel sorunlar olası tüm açıklıkla konuşulacak, cinsel yaşamın işlev ve organları asıl adlarıyla anılacaktır ve açık görüşlü okurlar tanımlamalarından yola çıkarak kendilerini, bu konular hakkında bir genç kadınla bile bu dille konuşmaktan kaçınmadığıma inandırabilirler. Öyleyse kendimi bu konuda savunmak zorunda mıyım? Sadece bir kadın hastalıkları uzmanının haklarını talep edeceğim —ya da çok daha alçakgönüllü hakları— ve bu türden konuşmaların cinsel istekleri uyarma ya da doyurmanın iyi bir aracı olduklarını düşünmenin garip ve sapık bir şehvet düşkünlüğünün işareti olacağını ekleyeceğim. Diğerlerine gelince, bu konudaki görüşümü borç alınmış birkaç sözcükle anlatma niyetindeyim:

"Bir bilimsel çalışmada bu tür açıklama ve itirazlara yer vermek zorunda kalmak acıklı bir şeydir; ancak kimse bu konuda beni suçlamasın, daha çok çağın ruhunu suçlasın, sayesinde hiçbir ciddi kitabın yaşamasının artık kesin olmadığı koşullara ulaştığımız ruhu." (Schmidt, 1902, Önsöz.)

Şimdi bu olgu öyküsünün yazılışında karşılaştığım *teknik* güçlükleri yenme biçimimi betimleyeceğim. Karşılaşılan güçlükler hekimin günde böylesi altı ya da sekiz sağaltım yürütmek zorunda olduğu ve hasta ile görüşme anında hastanın güvenini sarsma ve gözlemekte olduğu malzeme hakkındaki görüşlerini olumsuz etkileme korkusuyla not alamayacağı düşünüldüğünde anlaşılabilir. Gerçekten uzun süreli

bir sağaltımın yayımlama amacıyla nasıl kaydedilebileceği sorununu çözümlemede henüz başarılı olmuş değilim. Bu olguya gelince, iki durum bana yardımcı oldu. Birincisi sağaltım üç aydan uzun sürmedi, ikincisi olguyu aydınlatan malzeme iki düş çevresinde kümelenmişti (biri sağaltımın ortasında, diğeri sonunda anlatılan). Bu düşlerin öyküleri görüşmenin hemen sonrasında kaydedilmişti ve dolayısıyla onlardan doğan anımsama ve yorum zinciri için güvenli bir bağlantı noktası oluşturdular. Olgu öyküsü ise sağaltım sonlandığında belleğimden yazıya döküldü, ancak olguya ilişkin belleğim henüz tazeydi ve yayımlama konusundaki niyetim, tarafından güçlendirilmişti.[3] Dolayısıyla olgunun kaydı mutlak anlamda —fonografik olarak— tam değildir ancak güvenilirlik derecesinin yüksek olduğu öne sürülebilir. Bazı yerlerde açıklamaların verilmesi sırasında yapılanlar dışında, önemli hemen hiçbir şeyde değişiklik yapılmamıştır ve bu, olguyu daha anlaşılabilir bir biçimde sunma uğruna yapılmıştır.

Şimdi bu yazıda neyin bulunup neyin bulunmadığından biraz daha ayrıntılı söz edeceğim. Yazının başlığı başlangıçta "Düşler ve Histeri" idi çünkü düş yorumunun bir sağaltımın öyküsüne nasıl örüldüğünü ve unutkanlıkları doldurma ve belirtileri aydınlatmanın aracı haline nasıl gelebildiğini göstermek için bana çok uygun görünmüştü. 1900 yılında o sıralarda aklımda olan nevrozların ruhbilimi hakkındaki yayınlar yerine, düşler hakkındaki yorucu ve güç bir araştırmaya (*Düşlerin Yorumu*) öncelik vermemim birçok iyi nedeni vardı. Ayrıca yazının gördüğü kabulden, böylesi çabaların diğer uzmanlarca o sırada ne denli yetersiz bir biçimde anlaşıldığını değerlendirebilmiştim. Bu kez ileri sürdüğüm görüşlerin dayandığı malzemeyi kendime sakladığım ve dolayısıyla onları sınayarak ve kontrol ederek gerçekliklerinden emin olmanın olanaksız olduğu şeklindeki karşı çıkışın hiçbir geçerliliği yoktu. Çünkü herkes kendi düşlerini çözümlemeci incelemeye teslim edebilir ve düşleri yorumlama tekniği vermiş olduğum bilgiler ve örneklerden kolayca öğrenilebilir. Tıpkı o sırada yaptığım gibi[4] bir kez daha, düşlerin sorunlarının kapsamlı bir biçimde araştırılmasının histeri ve diğer psikonevrozlardaki zihinsel süreçlerin anlaşılması için zo-

[3][Freud öyküyü yazdıktan hemen sonra yayımlamaya niyetlenmişti. (*Bkz.* s. 30.)]
[4][*Düşlerin Yorumu*'nun birinci basımına Önsöz, *P.F.K.*, 4, s. 43.]

runlu bir önkoşul olduğu ve bu hazırlık aşamasından kaçmaya niyetlenen herkesin bu bilgi alanında birkaç adım ilerlemek için bile çok az şansa sahip olduğu konusunda ısrar etmeliyim. Dolayısıyla bu olgu öyküsü düşlerin yorumlanması hakkında bilgi sahibi olmayı gerektirdiğinden, bu önkoşulu karşılamayan her okura oldukça yetersiz görünecektir. Böylesi bir okur bu sayfalarda arayışında olduğu aydınlanma yerine yalnızca şaşkınlık bulacak ve bu şaşkınlığın nedenini yazara yüklemeye ve onun görüşlerini tuhaf olarak adlandırmaya eğilimli olacaktır. Ancak aslında bu şaşırtıcı nitelik nevrozların görüngülerine bağlanır; oradaki varlığı hekimin gerçeklerle tanışıklığı nedeniyle sadece gizlenmiştir ve onları açıklamaya yönelik her çabayla birlikte yeniden ışığa çıkar. Şaşkınlık ancak bir nevrozun her bir öğesinin önceden tanışık olduğumuz etmenlerle ilişkilerini ortaya çıkarmada başarılı olsaydık tümüyle ortadan kaldırılmış olurdu. Ancak her şey, tersine, nevrozlara ilişkin çalışmalarla ilerde giderek daha kesin bilgilerin konusu haline gelecek olan birçok yeni şeyin varlığını kabul etmek zorunda kalacağımızı gösterme eğilimindedir. Yeni olan her şey her zaman şaşkınlık ve direnç uyandırmıştır.

Bununla birlikte düşler ve yorumlarının tüm ruhçözümlemelerde bu örnekte olduğu kadar önemli bir konuma sahip olduklarını düşünmek yanlış olur.

Önümüzdeki olgu öyküsü düşlerin kullanımı açısından çok zengin görünürken, başka yönlerden isteyebileceğimden daha yoksul oldu. Ancak olgu öyküsünün eksiklikleri yayımlanışını olası kılmış olan koşullarla çok yakından bağlantılıdır. Daha önce belirttiğim gibi, belki bütün bir yıl sürmüş olan bir sağaltımın öyküsünün içeriğinde bulunan malzemeyi nasıl halledeceğimi bilemeyebilirdim. Sadece üç ayı kapsayan bu öykü anımsanabilir ve yeniden gözden geçirilebilirdi, ancak sonuçları birkaç yönden eksiktir. Sağaltım kararlaştırılan sürenin sonuna dek sürmemiş, belirli bir noktaya ulaştığında hastanın isteğine uyularak sonlandırılmıştı. Bu sırada olgunun sorunlarından bazıları hemen hiç ele alınmamış durumdaydı, bazıları ise sadece eksik bir biçimde aydınlatılmıştı. Bununla birlikte eğer çalışma sürdürülseydi hiç kuşkusuz olgunun her özelliği hakkında olası en fazla aydınlatmayı gerçekleştirecektik. Dolayısıyla sonraki sayfalarda çözümlemenin sadece bir parçasını sunabileceğim.

Çözümlemenin *Histeri Üzerine Çalışmalar*'da [Breuer ve Freud, 1895] açıklanan tekniği ile tanışık olan okurlar, üç aylık sürede en azından ele alınan belirtiler için tam bir çözüm bulunamamış olmasına belki şaşırabilirler. Bu durum *Çalışmalar*'ın yazıldığı tarihten bu yana ruhçözümleme tekniğinin tümüyle değiştiğini açıkladığımda anlaşılabilir hale gelecektir. O sıralar çözümleme işlemi belirtilerden yola çıkar ve onların birbiri ardına ortadan kaldırılmalarını amaçlardı. O tarihten sonra bu tekniği bıraktım çünkü bir nevrozun daha ince yapısı ile uğraşmak için tümüyle yetersiz buldum. Şimdi hastanın kendisinin o günün konusunu seçmesine izin veriyor ve böylece hastanın bilinçdışının o anda dikkatine sunduğu yüzey ne ise onunla başlıyorum. Ancak bu planda belirli bir belirtinin ortadan kaldırılması ile ilgili her şey parça parça, birçok bağlamın dokusuna karışmış biçimde ve geniş bir biçimde ayrılmış olan zaman dilimlerine yayılmış olarak ortaya çıkmaktadır. Bu belirgin olumsuzluğa karşın yeni teknik eskisinden çok üstündür ve olası tek teknik olduğu konusunda hiçbir kuşku olamaz.

Çözümsel sonuçlarımın tam olmayışını dikkate alarak, antik çağların önemli kısımları eksik olmasına karşın değer biçilemez olan kutsal emanetlerini uzun süre toprak altında gömülü kalışlarından sonra gün ışığına çıkarma talihliliğine ulaşmış olan kâşifler örneğini izlemekten başka seçeneğim yoktu. Eksik olan şeyleri başka çözümlemelerden bildiğim en iyi modelleri kullanarak restore ettim, ancak dürüst bir arkeoloğun yaptığı gibi, her durumda otantik parçaların sona erip benim boşluk doldurmalarımın başladığı yerleri belirtmekten kaçınmadım.

Bilerek ve amaçlı olarak yaptığım bir başka tür eksiklik daha var. Genelde hastanın çağrışım ve konuşmalarına yöneltilmesi gereken yorumlama işlemini değil de yalnızca bu işlemin sonuçlarını aktardım. Bu nedenle çözümleyici çalışmanın tekniği düşler dışında sadece birkaç yerde açıklanmaktadır. Bu olgu öyküsündeki amacım bir nevrotik bozukluğun derin yapısını ve belirtilerini belirleyen şeyleri sergilemekti ve eğer aynı zamanda diğer görevi de tamamlamaya çalışsaydım sonuç umutsuz bir zihin karışıklığından başka bir şey olmazdı. Çoğu deneyimlerle ulaşılmış olan teknik kurallar uygun bir biçimde ortaya

konmadan önce çok sayıda sağaltımın öykülerinden malzeme toplamak gerekliydi. Yine de tekniğin atlanması sonucu ortaya çıkarılan kısalmanın derecesi bu olguda abartılmamalıdır. Teknik işin en güç olan kısmı hasta ile asla sorgulanmadı çünkü olgu öyküsünün sonunda değerlendirilen "aktarım" etmeni [s. 139 v.d.] kısa sağaltım sırasında tartışma konusu olmadı.

Bu yazıdaki üçüncü bir eksiklikten ne hasta ne de yazar sorumludur. Tersine tek bir olgu öyküsünün, tam ve her tür kuşkuya kapalı olsa bile, histeri sorunundan doğan *tüm* sorulara bir yanıt sağlayamayacağı açıktır. Bu bozukluğun her türünün, nevrozun iç yapısının her biçiminin ve histeride bulunması gereken olası tüm zihinsel ve bedensel ilişki biçimlerinin anlaşılmasını sağlayamam. Tek bir olgudan sunabileceklerinden fazlasını ummak hakça değildir. Şimdiye dek ruhsal-cinsel bir etyolojinin genelde ve ayrım yapmaksızın histeride de geçerli olduğuna inanmak istemeyenleri tek bir olgu öyküsünü değerlendirip bir görüş oluşturarak ikna etmek pek olası değildir. Kendi çalışmaları ona ikna olma olanağını sağlayıncaya dek, bir yargı oluşturmayı askıya alması daha doğru olacaktır.[5]

[5][1923'te *eklenen dipnot*:] Bu yazıda betimlenen sağaltım 31 Aralık 1899'da kesilmişti. [Bu tarih "1900" olmalıydı. *Bkz.* s. 30 v.d.] Olgu öyküsünü hemen sonraki iki haftada yazdım ancak 1905'e dek yayımlanmadı. Yirmi yıldan uzun kesintisiz çalışmadan sonra böylesi bir olguya ilişkin görüşlerimde ve onu sunuş biçimimde değiştirilecek hiçbir şey olmadığını düşündüğüm umulmamalıdır, ancak olgu öyküsünü metinde düzeltmeler ve eklemeler aracılığıyla "güncelleştirmek" de açıkça saçma olurdu. Bu nedenle tüm temel noktaları oldukları gibi bıraktım ve metinde sadece kusursuz İngilizce çevricilerim Bay ve Bayan James Strachey'in dikkatimi çektikleri birkaç yanlışlık ve hatayı düzelttim. Eklenmelerinin hoşgörülebilir olduğunu düşündüğüm böylesi önemli görüşleri bu ek dipnotlarda belirttim. Böylece okur metinde aktarılan görüşleri dipnotlarda tersi öne sürülmemiş ise hâlâ kabul etmekte olduğumu varsaymakta haklı olacaktır. Bu önsözde tartışmış olduğum tıbbi ahlâk sorunu bu ciltteki diğer olgu öykülerini ilgilendirmemektedir [aşağıya *bkz.*] çünkü üç tanesi hastaların açık onayıyla yayımlanırken (ya da daha doğrusu, küçük Hans babanın onayıyla) dördüncü olguda (Schreber'inki) çözümlemenin konusu gerçekte bir kişi değil de onun yazmış olduğu bir kitaptı. Dora olgusunda giz bu yıla dek saklanmıştı. Uzun zamandır onunla ilişkide değildim ancak kısa bir süre önce başka nedenler sonucu yakın zamanda yeniden hastalandığını ve hekimine sırrını açıklayarak bir genç kızken benim tarafımdan çözümlendiğini aktardığını duydum. Bu açıklama bilgili meslektaşımın onun 1899 yılındaki Dora olduğunu anlamasını kolaylaştırmış. [Yine tarih "1900" olmalıdır.] Çözümleyici sağaltıma yönelik hiçbir

adil yargı, o sıralar gördüğü üç aylık sağaltımın sadece o sıradaki çatışmalarını hafifletip, hastaya daha sonraki hastalıklarına karşı bir koruma sağlayamamasını kınamayacaktır.

[Bu dipnot ilk kez Freud'un *Gesammelte Schriften*'inin (1924) sekizinci cildinde ve İngilizce olarak *Toplu Yazılar*'ın (1925) üçüncü cildinde yazılmıştır. Bu ciltler Freud'un beş uzun olgu öyküsünü içermekteydi — yani Dora dışında (bu dipnotta sözü edilen) Küçük Hans (1909*b*), "Sıçan Adam" (1909*d*), Schreber (1911*c*) ve "Kurt Adam" (1918*b*) olguları. Dora'nın sonraki öyküsü konusunda Felix Deutsch'un yazısına (1957) bakınız.]

I

KLİNİK TABLO

1900 yılında yayımlanan *Düşlerin Yorumu* kitabımda düşlerin genelde yorumlanabileceğini ve düş işlemi tamamlandıktan sonra zihinsel olaylar zincirinde önemli bir konum yüklenebilecek çok doğru biçimde yapılandırılmış düşünceler ile yer değiştirebileceklerini göstermiştim. İlerdeki sayfalarda düşleri yorumlama sanatının olanak verir göründüğü tek pratik uygulamanın bir örneğini vermek istiyorum. Daha önce kitabımda[1] düşler sorunuyla nasıl karşılaştığımdan söz etmiştim. Sorun yoluma psikonevrozları özel bir ruhsal sağaltım yöntemi ile iyileştirmeye çabalarken çıktı. Hastalarım zihinsel yaşantıları arasında düşlerini de anlatıyorlardı ve bu düşler hastalığın bir belirtisi ile hastalık yaratıcı bir düşünce arasında uzanan uzun bağlantılar silsilesinin içine yerleştirilmeyi gerektirir gibi görünmekteydiler. O sıralar düşlerin dilini, ek yardım gerekmeksizin anlaşılabilen düşünce dilimizin anlatım kalıplarına çevirmeyi öğrendim. Bu bilginin ruhçözümlemeci için temel olduğunu ekleyebilirim çünkü düş, içeriği tarafından uyandırılan karşı çıkış nedeniyle bilinçten uzak tutulan ve bastırılan, böylece de hastalık yaratıcı hale gelen ruhsal malzemenin bilinç düzeyine ulaşabileceği yollardan biridir. Kısaca düş, *bastırmadan kaçınabilmeyi sağlayabilecek dolambaçlı yollardan* biridir. Zihinde temsil edilmenin dolaylı yöntemi olarak bilinen şeyin kullandığı temel araçlardan biridir. Aşağıda anlatılan bir histerik kızın sağaltımının öyküsünden parçalar düşlerin yorumunun çözümleme işleminde rol oynama biçi-

[1] *Düşlerin Yorumu*, II. Bölüm [*P.F.K.*, **4**, s. 149 v.d.]

mini gösterme amacını gütmektedir. Aynı zamanda bana histerinin ruhsal süreçleri ve organik belirleyicileri hakkındaki görüşlerimin bazılarının, daha fazla yanlış anlaşılmalarını önlemek için yeterli uzunlukta yayımlanmaları için bir olanak sağlayacaktır. Uzunluğu nedeniyle özür dilememe gerek yok çünkü artık histerinin hekim ve araştırmacılara yüklediği zorunlulukların, bir üstünlük ve tepeden bakma tutumuyla değil de ancak hastanın duygularına çok sıcak bir araştırma ruhuyla yaklaşarak yerine getirilebileceği konusunda görüş birliği söz konusudur. Çünkü,

> Nicht Kunst und Wissenschaft allein,
> Geduld will bei dem Werke sein![2]

Tam ve sürekli bir olgu öyküsü vererek başlasaydım, bu okuru tıbbi gözlemcininkiden çok farklı bir konuma oturturdu. Hastanın yakınlarının aktardıkları —bu olguda on sekiz yaşındaki genç kızın babasından bilgiler almıştım— genellikle hastalığın seyrine ilişkin çok belirsiz bir tablo sağlar. Aslında ben sağaltıma hastadan yaşamı ve hastalığının ayrıntılı bir öyküsünü anlatmasını isteyerek başlarım, ancak bu durumda bile aldığım bilgiler asla olguya nasıl yaklaşacağımı gösterecek kadar yeterli olmaz. Bu ilk öykü, akışı belli bir zaman diliminde kaya kütlelerince kesilen, bir başka zaman diliminde ise kollara ayrılan ve kumsal ve sığ yerler arasında kaybolan ulaşıma elverişsiz bir nehire benzetilebilir. Bazı yetkili yazarların histeri olgularında böylesi akıcı ve kusursuz öyküleri nasıl olup da ürettiklerini çok merak ediyorum. Gerçekten histerik hastalar hekime yaşamlarının şu ya da bu dönemi hakkında bol miktarda tutarlı bilgi verebilirler; ancak hiç kuşkusuz bunu anlatımlarının çok yoksullaştığı, doldurulmamış boşlukların ve yanıtlanmamış bilmecelerin bulunduğu bir başka dönem izler ve yine arkadan tek bir işe yarar bilgi parçacığıyla bile aydınlatılmamış olan ve tümüyle karanlık kalacak olan bir dönem gelir. Bağlantılar —görünür

[2][Sanat ve Bilim tek başına yetmez;
Yapılan işte sabır gösterilmelidir.

Goethe, *Faust*, I. Bölüm (6. Sahne).
(Bayard Taylor çevirisi.)]

olanlar bile— büyük oranda tutarsızdır ve farklı olayların zamansal dizilişi belirsizdir. Hastalar öykülerinin akışı sırasında da bir ayrıntıyı ya da tarihi tekrar tekrar düzeltirler ve ardından bazen bir süre duraksar ve ilk anlatımlarına geri dönerler. Hastaların hastalık öyküleriyle örtüşen sıralı bir yaşamöyküsü verme konusundaki yetersizlikleri sadece nevrozlara özgü bir şey değildir.[3] Bu durumun büyük bir kuramsal önemi vardır. Çünkü bu yetersizliğin altında şunlar yatar. Birincisi, hastalar bilinçli bir biçimde ve kasıtlı olarak anlatmaları gereken şeylerin —çok iyi bildikleri konular— bir kısmını saklarlar, çünkü utangaçlık ve utanç duygularını (ya da söyleyecekleri şeyler başka insanları da ilgilendirdiğinde kibarlık duygularını) yenememişlerdir; bu *bilinçli* içten olmayışın oynadığı roldür. İkincisi, öykünün başka zamanlarda hastanın elinin altında olan bir bölümü hasta öyküsünü anlatmaya başladığında herhangi bir bilinçli saklama olmaksızın ortadan kaybolur, bu da *bilinçdışı* içten olmayışın oynadığı roldür. Üçüncüsü, her zaman gerçek amneziler —bellekte yalnızca eski anıların değil çok yakın olanların da içine düştüğü boşluklar— ve bu boşlukları doldurmak için ikincil olarak oluşturulmuş paramneziler vardır.[4] Olayların kendileri zihinde korunduğunda amnezilerin altında yatan amaç bir bağlantı yok edilerek tehlikesiz bir biçimde geçekleştirilebilir ve bir bağlantıyı en tehlikesiz yok etme biçimi olayların zamansal dizilişini değiştirmektir. Zamansal diziliş her zaman bellek deposunda zedelenmeye en yatkın olan ve bastırmaya en kolay uğrayan öğedir. Yine, bastırmanın ilk evresi olarak betimlenebilecek bir durumda olan birçok anıyla

[3]Bir zamanlar bir başka hekim bana kız kardeşini ruhsal sağaltım için göndermiş ve yıllarca histeri nedeniyle (ağrılar ve yürüme bozuklukları) başarılı olunmaksızın sağaltıldığını bildirmişti. Bana aktardığı kısa öykü tanı ile oldukça uyumlu görünmekteydi. Hastayla ilk görüşmemizde öyküsünü kendi ağzından anlattırdım. Öykü değindiği garip olaylara karşın çok açık ve kesintisiz bir biçimde ortaya çıktığında, kendi kendime bunun bir histeri olgusu olamayacağını söyledim ve hemen dikkatli bir fizik muayene yaptım. Muayenem çok ileri evrede olmayan tabes tanısını ortaya çıkardı ve tablo daha sonra Profesör Lang tarafından Hg enjeksiyonları (Ol. cinereum) ile belirgin yararlı sonuçlar alınarak sağaltıldı.

[4]Amnezi ve paramneziler birbirleriyle tamamlayıcı bir ilişki içindedirler. Bellekte büyük boşluklar olduğunda içinde çok az yanlış görülür. Tam tersine, paramneziler de ilk bakışta amnezilerin varlığını tümüyle gizleyebilirler.

karşılaşırız ve bu anıların kuşkularla kuşatılmış olduklarını görürüz. Daha sonraki bir dönemde kuşkuların yerini bir bellek yitimi ya da sahteciliği alabilir.[5]

Hastalığın öyküsü ile ilişkili anıların bu durumda olmaları *belirtilerin kaçınılmaz bir eşlikçisi ve kuramsal olarak zorunlu olan bir şeydir.* Sağaltımın ileri dönemlerinde hasta, baştan beri biliyor olmasına karşın saklamış olduğu ya da aklına gelmemiş olan gerçekleri aktarır. Paramneziler savunulamaz olur ve bellekteki boşluklar doldurulur. Ancak sağaltımın sonlarına doğru anlaşılabilir, tutarlı ve bütün bir olgu öyküsüne sahip oluruz. Sağaltımın pratik amacı olası tüm belirtileri ortadan kaldırmak ve yerlerine bilinçli düşünceleri koymaktır, hastanın belleğindeki tüm hasarları onarmayı ikinci ve kuramsal bir amaç olarak kabul edebiliriz. Bu iki amaç birbirine uyar. Birine ulaşıldığında diğerine de ulaşılmış olur ve aynı yol her ikisine ulaşır.

Ruhçözümlemenin malzemesini oluşturan gerçeklerin doğaları gereği, olgu öykülerimizde bedensel verilere ve hastalığın belirtilerine olduğu kadar hastalarımızın tümüyle insani ve toplumsal koşullarına da dikkat etmek zorundayız. Hepsinden önce ilgimiz aile koşullarına yöneltilecektir ve bu daha sonra görüleceği gibi, yalnızca kalıtımsal yatkınlıklarını sorgulamak amacını gütmeyecektir.

Bu yazının konusu olan on sekiz yaşındaki genç kızın aile halkası kendisi yanında anne, baba ve kızdan bir buçuk yaş büyük olan erkek kardeşten oluşmaktaydı. Bu halkada baba, zekâsı ve kişilik yapısı kadar yaşamının koşullarının sonucu olarak da egemen kişiydi. Hastanın çocukluk dönemi ve hastalığı için gerekli çatıyı sağlayan bu koşullardı. Kızın sağaltımına başladığım sırada babası kırklı yaşlarının sonlarında oldukça olağandışı etkinlik ve becerileri olan, çok iyi koşullarda yaşayan bir fabrikatördü. Kızı kendisine çok derinden bağlıydı ve

[5]Bir hasta öyküsünün akışı içinde kuşkular sergilerse deneyimlerden çıkarılan bir kural bize hastanın yargılamasının böylesi ifadelerini önemsememeyi öğretir. Öykü iki tanımlama arasında gider gelirse birinciyi doğru, ikinciyi ise bastırmanın bir ürünü olarak görme eğiliminde olmalıyız. [*Düşlerin Yorumu*'nda (1900*a*) kuşkunun düşlerle bağlantılı olarak tartışılmasıyla karşılaştırınız (VII. Bölüm, A kesimi; *P.F.K*, **5**, s. 239 v.d.). Saplantı nevrozunda kuşkunun çok farklı düzeneği için "Sıçan Adam" olgu öyküsüne bakınız (1909*d*, II. Bölüm, C Kesimi; *P.F.K.*, **10**).]

bu nedenle kızın erken gelişmiş olan eleştirici güçleri babanın eylemlerinin ve acayipliklerinin birçoğuna tüm gücüyle saldırmaktaydı.

Babasına yönelik sevgisi altıncı yaşından beri babanın geçirmiş olduğu birçok ağır hastalıkla daha da artmıştı. Altı yaşındayken babası verem hastalığına yakalanmış ve sonuçta aile, iklimi iyi olan ve güney illerden birinde yer alan küçük bir kasabaya taşınmıştı. Orada akciğer sorunu hızla iyileşmişti ancak hâlâ gerekli olduğu düşünülen önlemlerden dolayı aile sonraki on yılda çoğunlukla bu yerde, ben buraya B — diyeceğim, oturmayı sürdürmüştü. Baba sağlığı iyi olduğunda zaman zaman evden uzaklaşır, fabrikalarını gezerdi. Aile yazın en sıcak aylarında dağlardaki bir sağlık merkezine taşınmaktaydı.

Kız on yaşlarındayken babası retina ayrılmasından dolayı karanlık odada uygulanan bir sağaltım sürecinden geçmek zorunda kalmıştı. Bu talihsizliğin bir sonucu olarak görmesi kalıcı bir biçimde bozulmuştu. En ağır hastalığı iki yıl sonra ortaya çıkmıştı. Bir könfüzyon [zihin karışıklığı —*çev.*] nöbeti biçiminde başlamış, bunu inme belirtileri ve hafif zihinsel bozukluklar izlemişti. Arkadaşlarından biri (daha sonra ilgileneceğimiz öyküde rolü olan biri [*bkz.* s. 54, *n.* 18]) onu durumu birazcık iyileştiğinde hekimiyle birlikte Viyana'ya gelmeye ve bana danışmaya ikna etmişti. Bir süre için bu olguyu bir taboparalizi olgusu olarak kabul edip etmemekte kararsız kaldım, ancak sonunda yaygın damar hastalığı tanısında karar kıldım; hasta evliliğinden önce özel bir ateşli hastalık geçirmiş olduğunu kabul ettiği için, sonucunda hâlâ varlığını sürdüren tüm bozuklukların iyileştiği, yoğun bir frengi sağaltımı önerdim. Hiç kuşkusuz bu talihli girişimin sonucu olarak, dört yıl sonra, bu arada kuşku götürmez bir biçimde nevrotik hale gelen kızını bana getirdi ve tanıştırdı ve iki yıl sonra da ruhsal sağaltım için ellerime teslim etti.

Bu arada Viyana'da kendisinden biraz daha büyük olan bir kız kardeşiyle de tanıştım. Kız kardeşinde herhangi bir karakteristik histerik belirti göstermeyen ağır bir psikonevroza ilişkin açık kanıtlar bulunmaktaydı. Mutsuz bir evliliğin omuzlarını çökerttiği bir yaşamdan sonra, hızla ilerleyen ve belirtileri hiçbir zaman tam olarak silinmeyen bir marasmus [ileri derecede zayıflama ile seyreden bir hastalık —*çev.*] tablosu sonucunda öldü. Bir kez karşılaşmış olduğum bir büyük ağabeyi de hastalık hastası bir bekârdı.

Daha önce belirttiğim gibi, on sekiz yaşında benim hastam olan kız her zaman baba tarafından akrabalarına daha çok sevgi beslemişti ve hastalandıktan sonra kendisine model olarak biraz önce sözünü etmiş olduğum halayı almıştı. Babasının tarafından sadece doğal yetenekler ve zihinsel erken gelişmişliği değil, hastalığa yatkınlığı da aldığı hiç kuşku götürmez bir şeydi. Annesiyle hiç tanışmadım. Babasının ve kızın anne hakkında anlattıkları sonucu onu gözümde cahil ve hepsinden öte budala, tüm ilgisini özellikle eşinin hastalığı ve bunun yol açtığı uzaklaşmadan bu yana ev işlerine yatırmış biri olarak canlandırmaya yönlendirilmiştim. Aslında "ev kadını psikozu" olarak adlandırılabilecek bir tablo sergilemekteydi. Çocukların daha etkin ilgilerini hiç anlamıyordu ve tüm gününü evi, mobilyaları ve ev aletlerini temizlemek ve onları temiz tutmakla —onları kullanmayı ya da onlardan zevk almayı neredeyse olanaksız kılacak derecede— geçiriyordu. Az miktarı normal ev kadınlarında oldukça sık bulunabilen bu durum kaçınılmaz bir biçimde saplantılı yıkama biçimlerinden birini ve diğer tür saplantılı temizlik biçimlerini anımsatmaktadır. Ancak böylesi kadınlar (hastanın annesine de uymaktaydı) hastalıkları hakkında hiçbir içgörüye sahip değillerdir ve dolayısıyla "saplantı nevrozu"nun temel özelliklerinden biri eksiktir. Kızla annesi arasındaki ilişkiler yıllardan beri soğuktu. Kız annesini hor görmekte ve onu acımasızca eleştirmekteydi. Annesinin etkisinden tümüyle sıyrılmıştı.[6]

Genç kızın çocukluk yıllarında, tek erkek kardeşi (kendisinden birbuçuk yaş büyük olan) hırslarının izlemeye çalıştığı model olmuştu. Ancak son birkaç yılda kız ve erkek kardeş arasındaki ilişkiler giderek daha uzak duruma gelmişti. Genç adam elinden geldiğince aile tartışmalarının dışında kalmaya çabalamakta ancak yan tutmaya zorlandı-

[6]Evet kalıtımın histeride tek etiolojik etmen olduğu görüşünü benimsemiyorum. Ama öte yandan —ve bunu bu görüşle savaştığım bazı daha eski tarihli yapıtlarıma, örn. "Kalıtım ve Nevrozların Etiolojisi" (1896*a*) dayanarak söylüyorum— histeri etiolojisinde kalıtımın önemine gereğinden az değer verdiğim ya da bundan vazgeçilebileceğini öne sürdüğüm şeklinde bir izlenim vermek istemiyorum. Bu hastanın durumunda hastanın babası, babanın kız ve erkek kardeşi hakkında aktarmış olduğum bilgiler yeterince ağır bir ailesel geçişi göstermektedir ve gerçekten annesininkiler gibi hastalıklı durumların da kalıtımsal bir yatkınlığı belirtmesi gerektiği görüşü benimsenirse, hastanın kalı-

ğında annesini desteklemekteydi. Böylece olağan cinsel çekim baba ve kızını bir yana, anne ve oğulu diğer yana sürüklemişti.

İleride "Dora[7] adını vereceğim hasta daha sekiz yaşındayken nevrotik belirtiler geliştirmeye başlamıştı. O sırada zaman zaman belirtilerin çok fazla alevlendiği nöbetler sergileyen süreğen nefes darlığına tutulmuştu. Hastalığın ilk başlangıcı dağlarda kısa bir gezintiden sonra ortaya çıkmış ve dolayısıyla aşırı yorgunluğa bağlanmıştı. Dinlendirildiği ve dikkatli bir bakım gördüğü altı ay boyunca bu durum giderek ortadan kalkmıştı. Aile hekimi bu bozukluğa tümüyle sinirsel bir bozukluk tanısı koyma ve nefes darlığı için her türlü organik nedeni dışlamada bir anlık bir ikirciklilik bile yaşamamış görünmektedir; ancak bu tanının aşırı yorgunluk gibi bir nedenle uyumlu olduğunu düşündüğü açıktır.[8]

Küçük kız çocukluk döneminin olağan bulaşıcı hastalıklarını herhangi bir kalıcı yıkım olmaksızın atlatmıştı. Kendisinin anlattığına göre —ve sözcükleri daha derin bir anlamı ifade etme niyetini taşımaktaydı [*bkz.* s. 105, *n.* 24]— erkek kardeşi çoğunlukla hastalıkları önce ve çok hafif geçirir ve kendisi hastalığın ağır bir biçimiyle onu izlerdi.

---

tımsal yüklülüğünün bir noktada birleşmeye eğilimli bir durum olduğu kabul edilebilir. Ancak kanımca genç kızın kalıtımsal ya da doğru deyişle yapısal yatkınlığında çok daha büyük öneme sahip bir başka etmen vardır. Babasının evlenmeden önce frengi hastalığına yakalandığını belirtmiştim. Ruhçözümsel olarak sağaltmış olduğum hastaların *çarpıcı derecede büyük bir bölümü* tabes [frenginin son evresinde beden devinimlerinde ortaya çıkan düzensizlik —*çev.*] ya da paralizi jeneral [frenginin son evresinde ortaya çıkan akıl hastalığı tablosu —*çev.*] hastalığına yakalanmış babaların çocuklarıdır. Sağaltım yöntemimin yeni bir yöntem olması nedeniyle, yalnızca daha önce yıllarca hiçbir başarı elde edilmeksizin sağaltım görmüş olan *en ağır olguları* görmekteyim. Erkek ebeveynlerde görülen tabes ya da paralizi jeneral, Erb-Fournier kuramına uygun olarak, önceden geçirilmiş olan bir frengi enfeksiyonunun kanıtı olarak kabul edilebilir ve gerçekten de bir dizi olguda böylesi bir enfeksiyonun dolaysız biçimde doğrulanışını elde edebildim. Frengili ebeveynlerin çocukları hakkındaki en son tartışmada (Paris'te yapılan On üçüncü Uluslararası Tıp Kongresi, 2-9 Ağustos 1900: Finger, Tarnowsky, Jullien vb.'nin bildirileri) bir nöropatolog olarak deneyimlerimce yönlendirilmiş olduğum kanıya (yani erkek ebeveyndeki frenginin çocukların sinirsel bozukluklara yatkın yapısının etiolojisinde çok önemli bir etmen olduğuna) ilişkin hiçbir şey belirtilmediğini gördüm.

[7][Freud'un bu takma adı seçmesini belirleyen etmenler *Günlük Yaşamın Psikopatolojisi*'nin (1901*b*) XII. Bölümündeki Örnek A (I)'da tartışılmıştır, *P.F.K.*, **6**, s. 270-71.]

[8]Bu ilk hastalığın olası ortaya çıkarıcı nedeni daha sonra tartışılacaktır [s. 103].

Yaklaşık on iki yaşlarındayken migren benzeri yarım baş ağrıları ve sinirsel öksürük nöbetleri geçirmeye başlamıştı. Başlangıçta iki belirti her zaman birlikte ortaya çıkmaktaydı ancak daha sonra ayrılmış ve farklı seyirler göstermişlerdi. Migren giderek seyrekleşmiş ve on altı yaşına geldiğinde hastalığı hemen hemen atlatmıştı. Ancak hiç kuşkusuz bir genel soğuk algınlığınca başlatılan *sinirsel öksürük* nöbetleri tüm dönem boyunca ortaya çıkmayı sürdürmüştü. On sekiz yaşında bana geldiğinde yine karakteristik bir biçimde öksürmekteydi. Bu nöbetlerin sayısı belirlenememekteydi ancak üç ile beş hafta arasında sürmekteydiler ve biri aylarca sürmüştü. Bu tür bir nöbetin ilk yarısındaki en sorun yaratıcı belirti, özellikle son birkaç yılda, tam ses yitimiydi. Bunun yine sinirsel bir yakınma olduğu şeklindeki tanı uzun bir süre önce koyulmuştu ancak hidroterapi ve yerel elektrik uygulaması gibi alışılmış çeşitli sağaltım yöntemleri hiçbir yarar sağlamamıştı. Bu koşullar içersinde gelişen çocuk, hekimlerin çabalarına gülmeyi alışkanlık haline getiren ve sonunda onların yardımını tümüyle reddeden çok bağımsız bir yargılama gücüne sahip olgun bir genç kadın olmuştu. Ayrıca kendi aile hekimlerine yönelik hiçbir karşı çıkışı olmamasına karşın tıbbi yardım istemeye her zaman karşı olmuştu. Yeni bir hekime başvurma şeklindeki her öneri direncini ayaklandırmış ve sonunda bana gelmesini sağlayan şey tümüyle babasının yetkesi olmuştu.

Onu ilk kez on altı yaşındayken, ilkbaharda gördüm. Öksürük ve ses kısıklığından yakınmaktaydı ve ta o zaman ona ruhsal sağaltım uygulamayı önerdim. Önerim benimsenmedi çünkü söz konusu nöbet alışılmamış derecede uzun sürmüş olmasına karşın tıpkı diğerleri gibi kendiliğinden geçti. Sonraki kış çok düşkün olduğu halanın ölümünden sonra Viyana'ya geldi ve amcası ve onun kızlarıyla kaldı. Orada o sırada apandisit olarak tanı koyulan ateşli bir hastalığa yakalandı.[9] İzleyen sonbaharda babasının sağlığı buna uygun göründüğünden aile sağlık merkezi B —'den tümüyle taşındı. Önce babasının fabrikasının bulunduğu kente, yaklaşık bir yıl sonra da kalıcı olarak Viyana'ya yerleştiler.

Dora o sıralar gençliğin ilkbaharını yaşamakta olan, zeki ve çekici bakışları olan bir kızdı. Ancak ailesi için yoğun bir bela kaynağıydı.

[9]Bu konuda ikinci düşün çözümlemesine bakınız [s. 125].

Kederlilik ve kişiliğinde değişikliklerin ortaya çıkması, hastalığının ana özellikleri haline gelmişti. Açık bir biçimde ne kendisinden ne de ailesinden hoşnuttu. Babasına yönelik tutumu düşmancaydı ve gücünü onu ev işlerini paylaşmaya yönlendirmeye yöneltmiş olan annesiyle arası çok kötüydü. Toplumsal ilişkilerden kaçınmaya çalışıyor ve kendisini —yakındığı halsizlik ve dikkat eksikliğinin izin verdiği ölçüde— kadınlar için verilen derslere ve az ya da çok ciddi çalışmalara vermekteydi. Ebeveynleri bir gün kızın yazı masası üzerinde ya da içinde, yaşama daha fazla katlanamadığı için onlara veda ettiği bir mektup bularak dehşete düşmüşlerdi.[10] Gerçekte keskin zekâlı ve anlayışlı bir adam olan babası kızın ciddi özkıyım (intihar) niyeti olmadığını düşünmüştü. Ancak baba her şeye karşın çok sarsılmıştı ve bir gün babası ile halası arasında geçen küçük bir ağız kavgasından sonra kız ilk bilinç yitimi nöbetini yaşamış[11] —daha sonra unutkanlık ile örtülen bir olay— ve gönülsüz olmasına karşın bana sağaltım için gelmesi gerektiği kararı verilmişti.

Hiç kuşkusuz şimdiye dek taslağını çizdiğim bu olgu öyküsü tümüyle kayda değer görünmemektedir. Bu sadece en yaygın bedensel ve zihinsel belirtileri gösteren bir "*petite hystérie*" [küçük histeri —*çev.*] olgusudur: Solunum zorluğu, *sinirsel öksürük*, ses yitimi, depresyon ve beraberinde olası migren nöbetleri, histeri ve çekingenlik ve olasılıkla tümüyle gerçek olmayan bir *taedium vitae* [yaşamdan bezginlik —*çev.*]. Hiç kuşkusuz daha ilginç histeri olguları yayımlandı ve sıklıkla daha ayrıntılı bir biçimde betimlendi. Önümüzdeki sayfalarda derisel duyarlılık lekesi, görme alanı daralması ya da benzer konular hakkında hiçbir

[10]Daha önce açıkladığım gibi, olgunun sağaltımı ve sonuç olarak olguyu oluşturan olaylar karmaşasının içyüzünü kavrayışım eksik kaldı. Bu nedenle hiçbir çözüm sunamadığım ya da çözümünde sadece ima ve varsayılara güvenebileceğim birçok soru bulunmaktadır. Mektup konusu seanslarımızdan birinde gündeme geldi ve kız şaşkınlık işaretleri sergiledi. "Nasıl oldu da mektubu buldular? Yazı masamda kilitliydi" diye sordu. Ancak ebeveynlerinin bu veda mektubu karalamasını okumuş olduklarını bildiği için bunun ellerine geçmesini kızın ayarladığını düşünüyorum.

[11]Sanırım nöbete kasılmalar ve bilinç bulanıklığı durumları eşlik etmekteydi. Ancak çözümlemede bu olaya da değinilemediğinden elimde bu konuda başvurabileceğim hiçbir güvenilir anı yoktur.

şey yoktur. Ancak histerinin böylesi tuhaf ve şaşırtıcı görüngülerinin bir araya gelişinin, hâlâ eskisi gibi bir bilmece olmayı sürdüren bir hastalık hakkındaki bilgimizi çok az geliştirdiğini söylemeye cüret edebilirim. Aslında gereksinim duyulan şey *en yaygın* olguların ve onların en sık ve tipik belirtilerinin aydınlatılmasıdır. Koşullar bu *petite hystérie* olgusunun tam bir açıklamasını vermeme olanak tanısaydı çok hoşnut olurdum. Diğer hastalardan edindiğim deneyimlerim çözümleyici yöntemimin bunu başarmama olanak sağlayabileceği konusunda hiçbir kuşku bırakmamaktadır.

1896 yılında, *Histeri Üzerine Çalışmalar* (1895'te Dr. J. Breuer ile birlikte yazılan) yapıtının basımından kısa bir süre sonra ünlü bir uzmandan bu yapıtta öne sürülen histerinin ruhbilimsel kuramı hakkındaki görüşlerini sordum. Açık bir biçimde bunu birkaç olgu için geçerli olabilecek sonuçları i gereksiz bir genelleştirilmesi olarak gördüğü yanıtını verdi. O zamandan beri bol miktarda histeri olgusu gördüm ve her biriyle günler, haftalar ya da yıllarca uğraştım. *Çalışmalar*'da varsayılan ruhsal belirleyicileri, yani bir ruhsal örselenme, duygular arasında çatışma ve cinsellik alanında bir bozukluk —daha sonraki yayınlarımda ortaya koyduğum bir ek etmen— bulamadığım tek bir olgu bile olmadı. Kuşkusuz hastanın saklı olarak kalma çabalarının sonucu olarak, hastalık doğurucu duruma gelmiş olan malzeme konusunda hekimle uzlaşacağı beklenmemeli ve araştırmacı yolunu kesen ilk "Hayır" yanıtı ile yetinmemelidir.[12]

[12]Buna bir örnek vereyim. Histeride cinsel etmenlerin önemsizliği hakkındaki inancı olasılıkla böylesi deneyimlerle çok fazla pekişmiş olan bir başka Viyanalı hekime, tehlikeli bir histerik kusması olan on dört yaşındaki bir genç kız olgusu için başvurulmuştu. Hekim kıza bugüne dek bir erkekle aşk ilişkisi olup olmadığı şeklindeki sancılı soruyu sormaya karar vermişti. Çocuk kuşkusuz belirgin bir şaşırmayla "Hayır!" yanıtını vermiş ve ardından annesine saygısız bir biçimde yinelemişti: "Daha neler! Salak moruk bana âşık olup olmadığımı sordu!" Kız daha sonra sağaltım için bana geldi ve belirgin bir beyaz akıntısı (kusmasıyla yakından ilişkisi olan) olduğu ve yıllardır mastürbasyon yaptığı —elbette ilk görüşmemizde değil— ortaya çıktı. En sonunda bu alışkanlığından kurtulmuş ancak bu yoksunluk döneminde çok ağır bir suçluluk duygusuna kapılmış ve ailesinin başına gelen her talihsizliğe kendi günahına yönelik tanrısal bir ceza olarak bakmaya başlamıştı. Bunun yanında, hamileliği (kusması için ikinci bir belirleyici) ondan saklandı sanılan evlenmemiş bir halanın aşkının etkisi altındaydı. Kıza "saf bir çocuk" gözüyle bakılmaktaydı ancak cinsel ilişkilerin tüm yönleriyle tanışık olduğu ortaya çıkmıştı.

Dora'nın durumunda, babasının daha önce birçok kez belirttiğim akıllılığı sayesinde, hastanın yaşam koşulları ile hastalığı, en azından hastalığının son biçimi arasındaki bağlantı noktalarını aramama hiç gerek yoktu. Babası bana kendisi ve ailesinin B—'de yaşadıkları sırada, orada birkaç yıldır yaşamakta olan evli bir çiftle yakın bir dostluk kurduklarını anlattı. Bayan K. uzun hastalığı sırasında babaya bakmış ve böylece onun sonsuz şükran duygularını kazanmıştı. Bay K. Dora'ya karşı her zaman sevgi dolu davranmıştı. Oradayken Dora'yla yürüyüşlere çıkmış ve ona küçük armağanlar sunmuş, ancak hiç kimse bunlarda bir kötülük görmemişti. Dora K.'ların iki küçük çocuğu ile çok yakından ilgilenmiş ve onlara neredeyse bir anne olmuştu. Dora ve babası iki yıl önce yazın beni görmeye geldiklerinde, yazı Alpler'deki göllerimizden birinde geçirmekte olan Bay ve Bayan K. ile kalmak üzere çıktıkları yolculuktaydılar. Babası birkaç gün sonra eve dönmeyi düşünürken Dora K.'larda birkaç hafta kalacaktı. Bu sırada Bay K. da oradaydı. Baba eve dönmeye hazırlanırken genç kız aniden büyük bir kararlılıkla babayla birlikte döneceğini söylemiş ve gerçekten kararını eyleme koymuştu. Garip davranışına ışık tutması için birkaç gün geçmişti. Annesine —söylediklerinin babaya aktarılması niyetiyle— Bay K.'nın göl üzerindeki bir yolculuktan sonraki bir yürüyüş sırasında ona bir teklif yapma küstahlığını gösterdiğini anlatmıştı. Bir sonraki görüşme fırsatında Bay K. Dora'nın babası ve amcası tarafından hesap vermeye çağrılmış ama çok keskin bir dille kendisi tarafından böylesi bir yoruma açık hiçbir teklifin yapılmadığını belirtmişti. Ardından Bayan K.'dan Dora'nın cinsel konularla ilgilendiğini ve göl kıyısındaki evlerinde Mantegazza'nın *Aşkın Fizyolojisi* kitabını ve bu türden başka kitapları okuduğunu işittiğini söyleyerek kızı zan altında bırakmıştı. Sözlerine kızın böylesi şeyleri okuyarak aşırı uyarılmış ve betimlemiş olduğu tüm sahneyi sadece "hayal etmiş" olmasının çok olası olduğunu eklemişti.

Babası sözlerini şöyle sürdürdü: "Bu olayın Dora'nın depresyon, tedirginlik ve özkıyım düşüncelerinden sorumlu olduğuna eminim. Bana Bayan K. ile olan ilişkilerimi koparmam için baskı yapmayı sürdürüyor. Ama bunu yapamam. Çünkü öncelikle Dora'nın adamın ahlâksız teklifi hakkındaki öyküsünün zihnine çıkmayı zorlayan bir düş-

lem olduğuna inanıyorum. Ayrıca Bayan K.'ya saygın dostluk bağlarıyla bağlıyım ve onun acı çekmesine neden olmak istemiyorum. Zavallı kadın kocasıyla çok mutsuz, bu arada onun hakkında iyi şeyler düşünmüyorum. Kendisinin de sinirleri çok bozuk ve ben onun tek desteğiyim. Sağlık durumuma bakarak ilişkilerimizde yanlış olan hiçbir şey olmadığı konusunda size güvence vermeme pek gerek yok. Sadece birbirine arkadaşça sevgi alışverişiyle elinden geldiğince rahatlama sunan iki zavallıyız. Eşimden hiçbir şey alamadığımı önceden biliyorsunuz. Ama inatçılığımın mirasçısı olan Dora'yı K.'lara olan nefretinden uzaklaştırmak olanaksız. Son nöbetini bana yeniden onlarla bozuşmam için baskı yaptığı bir konuşmadan sonra geçirdi. Lütfen çaba harcayın ve aklını başına getirin."

Babasının konuşmaları her zaman bu sözcüklere pek uymamaktaydı, çünkü bir başka zaman Dora'nın olanaksız davranışının suçunu annesine —tuhaflıklarıyla evi herkes için katlanılmaz kılan— yüklemeye çalıştı. Ancak ben başından beri olayların gerçek durumu hakkındaki yargımı diğer tarafı da dinleyinceye dek askıya almayı kararlaştırdım.

Dora'nın öyküsünde Bay K. ile olan yaşantı —kıza âşık oluşu ve onuruna saldırışı— uzun bir süre önce[13] ben ve Breuer'in bir histerik bozukluğun ortaya çıkışı için zorunlu önkoşul olduğunu bildirdiğimiz örselenmeyi sağlar gibi görünmektedir. Ancak bu yeni olgu özel türde ek bir güçlük yanında, beni o zamandan sonra bu kuramın ötesine gitmeye yönlendiren tüm güçlükleri de sunmaktadır.[14] Çünkü histeri olgularının öykülerinde çok sık olarak görüldüğü gibi, hastanın geçmiş yaşamında ortaya çıkmış olduğunu bildiğimiz örselenme, belirtilerin *özgün niteliğini* açıklama ya da belirlemede yetersizdir. Örselenmenin sonucu *tussis nervosa*, ses yitimi, depresyon ve *taedium vitae*'den oldukça farklı belirtiler olsaydı sorunun tümünü az ya da çok anlardık. Ancak bu belirtilerin bazılarının (öksürük ve ses yitimi) hasta tarafın-

[13]["Önrapor" yapıtlarında (*bkz.* Freud, 1893*a*).]

[14]Bu kuramı aştım ama onu terk etmedim, yani bugün onu yanlış değil de eksik olarak görüyorum. Terk ettiğim tek şey, hastanın içinde örselenme sonucu ortaya çıktığı ve onu izleyen tüm ruhsal anormal olayların temelini oluşturduğu düşünülen "hipnoid durum"a yapılan vurgudur. Ortak bir çalışma söz konusu olduğunda mülkün daha sonra yeni bir paylaşımını yapmak uygunsa "hipnoid durumlar" varsayımının —birçok değer-

dan örselenmeden yıllar önce yaşandıkları ve ilk ortaya çıkışlarının, sekizinci yaşında görüldükleri için hastanın çocukluk dönemine ait olduğu da göz önüne alınmalıdır. Dolayısıyla örselenme kuramı terk edilmeyecekse, kızın çocukluk çağına geri gitmeli ve oralarda bir örselenmeninkine eşdeğer bir etki yapmış olabilecek etki ya da izlenimler aramalıyız. Ayrıca ilk belirtilerin çocukluk döneminde başlamadığı olguların araştırılmasında da hastanın yaşam öyküsünü ilk yıllara dek geri götürmeye zorunlu kaldığımı belirtmem gerekir.[15]

Sağaltımın ilk güçlükleri aşıldığında Dora bana bir cinsel örselenme olarak kabul edilmesi çok daha uygun olan ve Bay K. ile yaşanan daha önceki bir olayı aktardı. O sırada on dört yaşındaydı. Bay K. Dora ve eşinin bir öğleden sonra B—'nin en büyük alanındaki işyerinde buluşmaları ve birlikte kilise şenliğini izlemeleri için bir düzenleme yapmıştı. Bununla birlikte eşini evde kalmaya ikna etmiş ve yardımcılarına izin vermiş, böylece kız geldiğinde yalnız kalmıştı. Tören zamanı geldiğinde kendisi dış kepenkleri kapatırken, kızdan kendisini üst kata çıkan merdivene açılan kapıda beklemesini istemişti. Ardından geri gelmiş ve açık kapıdan dışarı çıkmak yerine aniden kızı sıkıca tutarak kendine çekmiş ve dudaklarından zorla öpmüştü. Kuşkusuz bu, daha önce böylesi bir yaklaşıma asla hedef olmamış on dört yaşındaki bir kızda açık bir cinsel uyarılma duyumu uyandıracak bir durumdu. Ama Dora o anda şiddetli bir iğrenme duyumsamış, kendisini adamın ellerinden kurtarmış ve onun arkasındaki merdivenlere, oradan da sokak kapısına hızla koşmuştu. Dora Bay K. ile görüşmeyi yine de sürdürmüştü. İkisi de bu kısa sahneden asla söz etmemişler ve anlatımına göre Dora bunu sağaltım sırasındaki itirafına dek bir sır olarak saklamıştı. Ancak belirli bir süre Bay K. ile yalnız kalmaktan kaçınmıştı. K.

lendiricinin çalışmamızın merkezi olarak görme eğiliminde olduğu— tümüyle Breuer'in kişisel girişiminden doğduğunu belirtme olanağını kullanmak isterim. Böylesi bir terimin kullanılışını gereksiz ve yanıltıcı buluyorum çünkü histerik belirtilerin oluşumuna eşlik eden ruhsal sürecin doğasına ilişkin sorunun sürekliliğini kesintiye uğratmaktadır. —["Hipnoid durumlar"a "Önrapor"da değiniliyordu ancak Breuer tarafından daha ayrıntılı olarak *Histeri Üzerine Çalışmalar*'a (1895) katkısında III. Bölüm, 2. Kısım'da tartışılmıştı, *P.F.L.*, 3, s. 292. v.d. Freud Breuer ile kuramsal uyuşmazlıklarına daha ayrıntılı olarak "Ruhçözümlemeci Hareketin Tarihi" (1914*d*) yapıtının ilk bölümünde değinmektedir.]

15 "Histerinin Etiolojisi" (1896*c*) hakkındaki makalemle karşılaştırınız.

ailesi o sıralar birkaç gün sürecek olan ve Dora'nın da kendilerine katılacağı bir yolculuk için planlar yapmıştı. Öpme olayından sonra Dora herhangi bir neden belirtmeksizin yolculuğa katılmayı reddetmişti.

Bu sahnede —söz etme sırasına göre ikinci, ancak zamansal olarak ilk— on dört yaşındaki bu çocuğun davranışı zaten tümüyle histerikti. Cinsel uyarılma yaratacak bir durumun baskın olarak ve yalnızca hoşnutsuz duygular yarattığı bir kişiyi hiç sormaksızın histerik olarak kabul etmeliyim ve bu kişi bedensel belirtiler ortaya çıkarma yetisine sahip olsa da olmasa da bunu yapmalıyım. *Duygunun tersine çevrilmesi*'nin düzeneğinin aydınlatılması nevrozların ruhbilimindeki sorunların en güç ve aynı zamanda en önemlilerinden biridir. Kanımca ben bu amacı gerçekleştirmiş olmaktan hâlâ biraz uzağım ve bu yazının sınırları içinde bu konuda sahip olduğum bilgilerin sadece bir kısmını öne sürebileceğimi ekleyebilirim.[16]

Dora'nın durumunu belirlemek için sadece duygunun tersine çevrilmesine dikkat çekmek yetmez; ayrıca duyumların *yer değiştirmesi* de bulunmaktaydı. Böylesi koşullar altındaki[17] sağlıklı bir genç kız tarafından hissedilecek olan cinsel duyum yerine Dora sindirim kanalının başlangıcındaki müköz zar bölgesine uygun olan hoşnutsuzluk verici bir duyuma —yani iğrenme— yenik düşmüştü. Dudaklarının öpüşle uyarılması duyumun bu belirli bölgeye yerleştirilmesinde hiç kuşkusuz önemliydi ama ben işlemekte olan bir başka etmeni de belirleyebileceğimi düşünüyorum.[18]

---

[16][Bu, Freud'un yazılarında sürekli yinelenen sorunlardan biridir. Bu konuya *Düşlerin Yorumu* yapıtının VII. Bölüm, D kesiminde anksiyete düşlerini ele alırken (1900*a*, *P.F.K.*, 5, s. 293 v.d.), "Bastırma" (1915*d*) hakkındaki yazısının giriş bölümlerinde, *Haz İlkesinin Ötesinde* (1920*g*) yapıtının birinci bölümünün sonunda ve yine yeni bir çözümün öne sürüldüğü *Kaygılanma, Belirtiler ve Anksiyete* (1926*d*) yapıtının ikinci bölümünün başında değinmektedir.]

[17]Bu koşulları değerlendirmemiz onlara daha fazla ışık tutulduğunda kolaylaştırılmış olacaktır. [s. 107-8 ile karşılaştırınız.]

[18]Dora'nın öpüşten iğrenmesinin nedenleri kesinlikle rastlantısal değildi çünkü bu durumda onları anımsamaktan ve belirtmekten geri durmazdı. Bay K.'yı tanıma fırsatım oldu çünkü hastanın babasıyla birlikte beni ziyarete gelen oydu [s. 45 v.d.] ve hâlâ oldukça genç ve çekici görünümlüydü.

Dora'nın bu olayda hissettiği iğrenme kalıcı bir belirti haline gelmemişti ve sağaltım sırasında da yalnızca sanki potansiyel olarak var gibiydi. İştahı iyi değildi ve yiyeceklere yönelik biraz isteksizlik olduğunu kabul etmekteydi. Öte yandan bu sahne ardında, zaman zaman ortaya çıkan ve bana öyküsünü anlatırken bile görülen duyusal varsanı şeklinde bir başka etki daha bırakmıştı. Bedeninin üst bölümünde Bay K.'nın sarılışının basıncını hâlâ hissedebildiğini söylemekteydi. Belirti oluşumunun bilmekte olduğum belirli kurallarıyla uyumlu olarak ve aynı zamanda hastanın başka biçimde anlaşılamaz olan belirli bazı tuhaflıklarını —bir kadınla canlı ya da sevgi dolu bir konuşma yaptığını gördüğü bir adamın yanından geçme konusundaki isteksizliği gibi— hesaba katarak, zihnimde sahnenin şu biçimde bir kurgusunu oluşturdum. Dora'nın adamın tutkulu sarılışı sırasında yalnızca dudakları üzerindeki öpücüğü değil, adamın uyarılmış organının bedenine yaptığı basıncı da hissettiğine inanıyorum. Bu algı onun için tiksindiriciydi, belleğinden çıkartılmış, bastırılmış ve sonuçta bastırılmış kaynağından aşırı bir yoğunluk almış olan, göğüs bölgesinde basınç şeklindeki masum duyum ile yer değiştirmişti. Dolayısıyla, bir kez daha bedenin alt bölümünden üst bölümüne yapılan bir yer değiştirme buluruz.[19] Öte yandan sözünü etmiş olduğum davranışın zorlantılı kısmı sanki sahnenin çarpıtılmamış anısından türetilmiş gibi biçimlendirilmişti: Cinsel uyarılma durumunda olduğunu düşündüğü hiçbir erkeğin yanından yürüyerek geçmeyi sevmiyordu çünkü bu uyarılmaya eşlik eden bedensel işareti ikinci kez görmekten kaçınmak istiyordu.

Burada tümü tek bir yaşantıdan türetilmiş üç belirti —iğrenme, bedenin üst bölümünde basınç duyumu ve sevgi dolu konuşmalar yapan

[19]Bu tür yer değiştirmelerin varlığı yalnızca bu açıklamayı yapmak için yakıştırılmamıştır, bu düşüncenin geniş bir belirti kümesinin açıklanışı için zorunlu olduğu ortaya konmuştur. [S. 106, *n.* 25 ile karşılaştırınız.] Dora'yı sağalttığımdan bu yana korkuya yol açan bir başka sarılma olgusuna (bu kez bir öpüş olmaksızın) daha rastladım. Bu, nişanlı olduğu adama önce bağlılıkla düşkün olan ancak birden ona karşı bir soğukluk hisseden, bu duygularına ağır depresyon eşlik ettiği için bana sağaltım için gelen bir genç kadının öyküsüydü. Korkunun izini geriye doğru sürerek bunun kadının algılamış ancak bilincinden uzaklaştırmış olduğu erkeğin uyarılmasına dayandığını bulmak hiç güç değildi.

erkeklerden kaçınma— bulunduğunu ve ancak bu üç görüngünün aralarındaki ilişkiyi göz önüne alarak belirtilerin oluşma biçimini anlayabileceğimizi belirtmekte yarar var. İğrenme erotojenik oral bölgedeki bastırmanın belirtisidir.[20] İlerde [s. 76] göreceğimiz gibi oral bölge Dora'nın çocukluğunda tensel emme alışkanlığı nedeniyle aşırı düşkün olduğu bir bölgedir. Uyarılmış erkeklik organının basıncı olasılıkla karşılık gelen kadın organında, yani klitoriste benzer bir değişikliğe yol açmıştır ve bu ikinci erotojenik bölgenin uyarılması, bir yer değiştirme işlemi aracılığıyla göğüse yapılan eşzamanlı bir baskıya dönüştürülmüş ve orada sabitlenmiş hale gelmiştir. Cinsel uyarılma durumu içinde olabilecek erkeklerden kaçınması bir fobinin düzeneğine uyar, amacı onu bastırılmış algının herhangi bir canlanışına karşı korumaktır.

Öyküye böylesi bir ekin olası olduğunu göstermek için, hastayı bir erkeğin bedeninde cinsel uyarılmanın fizik işaretleri hakkında bir şey bilip bilmediği konusunda çok dikkatli bir biçimde sorguladım. Yanıtı şimdiki zaman için "Evet", olayın geçtiği dönem için ise "Sanmıyorum" idi. Bu hastamda en başından beri ona cinsel bilgi alanında herhangi bir yeni bilgi aktarmama konusunda büyük özen gösterdim ve bunu dürüstlük adına değil de varsayımlarımı bu olguda sıkı bir sınava sokmayı çok istediğim için yaptım. Yine buna uygun olarak, hastanın bir konu hakkındaki sözleri, onları doğrudan sözcüklere dökmekte çok az tehlike olduğunu düşündürecek biçimde belirsizlikten uzak hale gelinceye dek, o konuya bir ad vermedim. Yanıtı her zaman hazır ve içtendi: Bu konuyu önceden biliyordu. Ancak bilgisinin *nereden* geldiği anılarının çözemediği bir bilmeceydi. Bu konu hakkındaki tüm bilgilerinin kaynağını unutmuştu.[21]

Öpüş sahnesinin bu şekilde gerçekleştiğini varsayabilirsem iğrenme duygusu için şu çıkarsamaya varabilirim.[22] Böylesi duygular baş-

[20] [S. 77'ye bakınız.]

[21] İkinci düşe bakınız [s. 123. —s. 61, *n.* 25, s. 86 v.d. ve s. 142, *n.* 5 ile de karşılaştırınız.].

[22] Okur burada, tüm benzer olgularda olduğu gibi, tek değil birçok nedenle —*aşırı belirlenme ile*— karşılaşmaya hazır olmalıdır. [Freud histerik belirtilerin bu özelliğine Breuer'le birlikte yazdıkları *Histeri Üzerine Çalışmalar* (1895) yapıtının histerinin ruhsal sağaltımına ilişkin bölümün III. Kesiminde değinmiştir. Aynı özellik Breuer tarafından da (Freud'a teşekkür ederek) aynı yapıta kuramsal katkısının III. kesiminde tartışılmıştır. *P.F.L.*, 3, s. 289-90 ve 373-6 ile karşılaştırınız.]

langıçta dışkının kokusuna (ve daha sonra görüntüsüne de) karşı bir tepki gibi görünürler. Ancak cinsel organlar boşaltma işlevlerinin anımsatıcısı olabilirler ve bu özellikle erkeklere uyar, çünkü erkek organı hem işeme hem de cinsel işlevi yerine getirir. Gerçekten işeme işlevi iki işlevin daha önce bilineni ve cinsellik öncesi dönemde bilinen *tek* işlevdir. Böylece iğrenme cinsel yaşam alanında duygusal ifade biçimlerinden biri haline gelir. Eski Hıristiyan Peder'in "*inter urinas et faeces nascimur*"u [idrar ile dışkı arasından doğma —*çev.*] cinsel yaşama yapışır ve ülküleştirmeye yönelik her tür çabaya karşın ondan ayrılamaz. Bununla birlikte sorunun sadece bu bağlantı yolunun belirtilmesiyle çözümlenmediği şeklindeki görüşümü açıkça vurgulamak isterim. Bu bağlantının *anımsanabilir* olması gerçeği onun gerçekten *anımsanacağını* göstermez. Ve olağan koşullarda gerçekten anımsanmayacaktır. Yolların bilinmesi onların üzerinde yolculuk yapan güçlerin bilinmesini daha az gerekli kılmaz.[23]

Bununla birlikte hastanın dikkatini Bay K. ile olan ilişkilerine yönlendirmek kolay olmadı. Onunla işinin bittiğini belirtti. Seanslar sırasındaki tüm çağrışımlarının en üst katmanı ve kolayca bilincinde olduğu ve bir gün önce bilinçli olduğunu anımsadığı her şey her zaman babasıyla bağlantılıydı. Babasının Bay K. ve daha çok da Bayan K. ile ilişkilerini sürdürmesini affedemediği çok doğruydu. Ancak bu ilişkileri, babasının görünmelerini istediği açıdan çok farklı bir açıdan görmekteydi. Zihninde babasını bu genç ve güzel kadına bağlayan şeyin sıradan bir aşk ilişkisi olduğu konusunda hiçbir kuşku yoktu. Bu görüşünü doğrulamaya yarayabilecek hiçbir şey bu konuda acımasızca siv-

[23]Tüm bu tartışmalar genelde histeri için tipik ve geçerli olan birçok şey içerir. Ereksiyon konusu en ilginç histerik belirtilerin bazılarını çözer. Kadınların, erkeklerin cinsel organlarının giysilerin altında görünen anahatlarına gösterdikleri dikkat bastırmaya uğradığında, çok sık gözlenen arkadaşlıktan kaçınma ve toplumdan hoşlanmama durumları için bir kaynak durumuna gelir. — Cinsel ve boşaltımsal işlevleri birleştiren geniş bağın, ki çok sayıda histerik fobinin temelinde yatan bir bağdır, hastalık yaratıcı önemini abartmak pek olası değildir. [Bu konu Freud'un yapıtlarında çok sık yinelenir. Örneğin 1897 gibi çok erken bir yılda Fliess ile yazışmalarda (Freud, 1950*a*) Taslak K'da ve 1930 gibi daha geç bir yılda *Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları* (1930*a*) yapıtının VI. Bölümünün sonundaki uzun dipnotta görülür.]

ri olan sezgisinden kaçmıyordu; *bu konuda belleğinde hiçbir boşluk bulunmamaktaydı.* K. ailesiyle tanışıklıkları babasının ciddi hastalığından önce başlamış, ancak Dora'nın annesi hasta odasından uzak durup genç kadın bu hastalık sırasında resmen hemşire konumunu alıncaya dek çok yakın bir ilişki haline gelmemişti. Babanın iyileşmesinden sonraki ilk yaz tatili sırasında herkesin bu "arkadaşlık"ın gerçek niteliği konusunda gözünü açmasını gerektiren olaylar olmuştu. İki aile otelde ortak olarak bir suit kiralamışlardı. Bir gün Bayan K. o güne dek çocuklarından biriyle paylaştığı yatak odasında kalamayacağını bildirmişti. Birkaç gün sonra Dora'nın babası odasını bırakmış ve ikisi de yeni odalara, sadece geçiş kapısı ile birbirinden ayrılan son odalara taşınmışlardı. Vazgeçmiş oldukları odalar rahatsız edilmeye karşı böyle bir güvenlik sağlamıyordu. Sonraları babasını Bayan K. konusunda kınadığı her zaman, baba bu düşmanlığı anlayamadığını, tersine çocuklarının Bayan K'ya şükran duymak için her türlü nedene sahip olduklarını söyleme alışkanlığındaydı. Bu gizemli sözcükler için bir açıklama istediği annesi, babasının o sıralar çok mutsuz olduğunu, koruya gidip kendisini öldürmeye karar verdiğini ve bundan kuşkulanan Bayan K.'nın onu izlediğini ve babayı ricaları sonucu ailesinin hatırı için yaşamını sürdürmeye ikna ettiğini anlatmıştı. Dora kuşkusuz bu öyküye inanmamıştı, ikisinin koruda birlikte görüldüklerinden ve babasının bunun üzerine buluşmalarının hesabını vermek için bu özkıyım masalını uydurduğundan hiç kuşkusu yoktu.[24]

B—'ye geri döndüklerinde babası Bayan K.'yı her gün belli saatlerde, eşi işindeyken ziyaret etmekteydi. Herkes bu konuyu konuşmakta ve Dora'yı bu konuda imalı bir biçimde sorgulamaktaydı. Bay K. da Dora'nın annesini konu hakkında herhangi bir söz etmekten kurtararak ona sık sık ve acı acı yakınıyordu, anne bunu onun inceliğine bağlar gibi görünmekteydi: Hep birlikte yürüşlere çıktıklarında babası ve Bayan K. her zaman birbirleriyle yalnız kalacak biçimde düzenlemeler yapmayı iyi bilmekteydiler. Kadının babasından para aldığı hiç kuşku götürmezdi, çünkü kendi ya da kocasının kesesinden karşılayabilece-

[24]Bu, kızın kendi özkıyım isteği [s. 49] ile bağlantı noktasıdır ve dolayısıyla aynı türden bir sevgiye duyulan özlemin ifadesi olarak düşünülebilir.

ğinden daha çok para harcıyordu. Dora babasının Bayan K.'ya güzel armağanlar almaya başladığını ekledi ve bunların daha az göze batmasını sağlamak için aynı zamanda Dora'ya ve annesine karşı da çok eli açık davranmaya başlamıştı. Ayrıca Bayan K. daha önce sakat bir insanken ve yürüyemediği için sinirsel bozukluklar nedeniyle bir sanatoryumda aylarca kalmak zorunda kalırken, şimdi sağlıklı ve canlı bir kadın haline gelmişti.

Yıllarca süren bu ilişkiler aile B—'den ayrıldıktan [fabrikanın bulunduğu kasabaya taşınmak için] sonra da sürmüştü. Babası zaman zaman iklimin soğukluğuna katlanamadığını ve kendisi için bir şeyler yapması gerektiğini söylemekteydi. Öksürmeye ve yakınmaya başlar, aniden B—'ye gider ve oradan eve coşku dolu mektuplar yazardı. Bu hastalıkların tümü arkadaşını yeniden görmek için bahaneydiler. Sonra bir gün Viyana'ya taşınmaları gerektiği kararlaştırılmış ve Dora gizli bir bağlantıdan kuşkulanmaya başlamıştı. Gerçekten de, Viyana'ya taşındıktan sadece üç hafta sonra K. ailesinin de oraya taşındığını öğrenmişti. Anlattığına göre o sırada Viyana'daydılar ve sık sık sokakta babasını Bayan K. ile birlikteyken görüyordu. Bay K. ile de sıkça karşılaşıyordu ve Bay K. her zaman geri dönüp ona bakıyordu. Bir keresinde Dora'ya sokakta tek başınayken rastladığında, nereye gittiğinden ve bir randevusu olup olmadığından emin olmak için onu uzun bir süre izlemişti.

Sağaltım sırasında babası bir kez daha kendini kötü hissetmiş ve haftalarca kalmak üzere B—'ye gitmişti ve keskin görüşlü Dora kısa bir süre içinde Bayan K.'nın da aynı yere akrabalarını ziyaret etmek için gittiği gerçeğini ortaya çıkarmıştı. Dora'nın babasına yönelik eleştirileri bu sırada en sık halini almıştı: Yalancıydı, kişiliğinde bir sahtecilik özelliği vardı, sadece kendi zevklerini düşünüyordu ve olayları kendisine en iyi uyacak biçimde görme yeteneğine sahipti.

Dora'nın babasının kişiliğine ilişkin değerlendirmelerine genelde karşı çıkamazdım. Sitemlerinin haklı olduğunun kolayca görüldüğü özel bir nokta vardı. Kendisini acı duygular içinde duyumsadığında kendisinin Bay K.'ya, eşi ile Dora'nın babası arasındaki ilişkilere katlanmasının ödülü olarak sunulduğu düşüncesine yenik düşüyordu ve babasına yönelik sevgisinin arkasında babasının kendisini bu biçimde

kullanmasına karşı öfke görülüyordu. Başka zamanlarda bu biçimde konuşmayı abartmaktan ötürü suçlu olduğunun oldukça farkındaydı. Kuşkusuz iki adam asla kendisinin bir takas nesnesi olarak ele alındığı resmi bir anlaşma yapmamışlardı, özellikle babası böylesi bir ima durumunda dehşete düşerdi. Ancak baba bir ikilemden zıt seçeneklerden biri hakkındaki yargının yalan olduğunu söyleyerek nasıl kaçınılacağını bilen biriydi. Kendisine büyümekte olan bir genç kızın eşinden hiçbir doyumu olmayan bir adamla sürekli ve denetimsiz arkadaşlığında tehlike olabileceği söylenseydi, kızına güvenebileceği, K. gibi birinin kızı için asla tehlikeli olamayacağı, arkadaşının böylesi niyetlerinin olamayacağı ya da Dora'nın hâlâ çocuk olduğu ve K.'nın ona bir çocuk gibi davrandığı yanıtlarını vereceği kesindi. Ancak gerçekte olayların akışı adamların her ikisinin de diğerinin davranışlarından kendi planları için uygunsuz olabilecek bir sonuç çıkartmaktan kaçındıklarını göstermekteydi. Bay K. komşu oldukları sırada yıl boyunca Dora'ya çiçekler gönderebiliyor, ona değerli armağanlar vermek için her olanağı kullanabiliyor ve Dora'nın ebeveynleri davranışlarında aşka özgü hiçbir şey sezmeksizin tüm boş zamanlarını Dora ile geçirebiliyordu.

Bir hasta, ruhçözümsel sağaltım sırasında geçerli ve su götürmez bir dizi kanıt öne sürdüğünde hekim bir anlık bir güçlük duygusu içine girer ve hasta bundan şöyle bir soru sorarak yararlanabilir: "Hepsi tümüyle doğru, öyle değil mi? Size anlattıklarımın içinde neyi değiştirmek isterdiniz?" Ancak kısa bir süre sonra hastanın, çözümlemenin karşı çıkamayacağı bu tür düşünceleri, eleştiri ve bilinçlilikten kaçmayı çok isteyen başka düşünceleri saklama amacı için kullandığı belirginleşir. Başka kişilere yönelik kınamaların oluşturduğu düşünce dizisi insanı, aynı içerikli bir dizi kendini kınamaların varlığından kuşkulanmaya yöneltir. Yapılması gereken tek şey her bir kınamayı onları dile getirene geri döndürmektir. Kendini özüne yönelik bir kınamadan, aynı kınamayı bir başkasına yönelterek savunma yönteminde yadsınamaz bir otomatiklik bulunur. Bunun bir modeli çocukların *tu quoque* tartışmalarında görülebilir. Bir çocuk yalancılıkla suçlanırsa, bir an bile duraksamaksızın şu yanıtı verir: "Sen de." Bir suçlamayı püskürt-

mek isteyen erişkin ise karşıtında bazı gerçekten açık ayıplar arar ve temel vurguyu yinelenen aynı içeriğe yapmaz. Paranoyada bir kınamanın içeriğinde hiçbir değişiklik yapılmaksızın ve dolayısıyla gerçekliği hiç dikkate almadan başka birine yansıtılması sanrı oluşturma işlemi olarak ortaya çıkar.

Dora'nın babasına yönelik kınamaları, ayrıntılarıyla göstereceğim gibi, bu tür kendini kınamaların her olguda kınamalara karşılık gelen bir içerikle "beslenmesi" ya da "desteklenmesi" idi. Babasının, kendisinin Bayan K. ile olan aşk ilişkisinde rahatsız edilme korkusuyla, Bay K.'nın kızına karşı davranışlarına çok yakından bakmayı istemediğini düşünmekte haklıydı. Ancak Dora'nın kendisi de kesinlikle aynı şeyi yapmaktaydı. Kendisini ilişkide bir suç ortağı durumuna getirmiş ve bu ilişkinin gerçek niteliğini göstermeye eğilimli her işareti zihninden çıkarmıştı. Ancak göl kıyısındaki serüvenden [s. 51] sonra gözleri açılmış ve babasına böylesi katı ölçütler uygulamaya başlamıştı. Önceki yıllar boyunca babasının Bayan K. ile olan ilişkilerine olası her tür yardımı sunmuştu. Babasının orada olduğunu düşündüğünde asla Bayan K.'yı görmeye gitmiyor ama çocukların bu durumda evden dışarı gönderilmiş olacaklarını bilerek adımlarını çocuklarla karşılaşacağından emin olduğu bir yöne çeviriyor ve onlarla yürüyüş yapıyordu. Evde daha başlarda babasının Bayan K. ile ilişkilerinin niteliği konusunda onun gözünü açmaya ve onu Bayan K.'ya karşıt tavır almaya kışkırtmaya meraklı olan biri vardı. Bu hiç evlenmemiş, yaşlıca, çok okumuş ve ileri görüşlü bir kadın olan son mürebbiyesiydi.[25] Öğretmen ve öğrencisinin ilişkisi, Dora bir gün aniden ona düşman olup işten çıkarılması konusunda diretinceye dek çok iyiydi. Mürebbiye etkili olduğu sürede etkisini Bayan K.'ya karşıt duygular uyandırmak için kullanmıştı. Dora'nın annesine eşi ile bir başka kadın arasındaki böylesi bir yakınlığa katlanmasının onun onuruyla bağdaşmadığını açıklamış ve

[25]Bu mürebbiye cinsel yaşam ve benzer konularda her türden kitabı okuyor ve kızla bu konularda konuşuyor, aynı zamanda kızdan bu konuşmalardan ebeveynlerine söz etmemesini oldukça açık bir biçimde istiyordu, çünkü bunlara karşı nasıl bir tutum sergileyecekleri asla kestirilemezdi. Bir süre için bu kadına Dora'nın tüm gizli bilgilerinin kaynağı olarak baktım ve olasılıkla bunda tümüyle haksız değildim.[S. 142'deki dipnota *bkz.*]

Dora'nın dikkatini bu ilişkinin tüm gözle görülür özelliklerine çekmişti. Ancak çabaları boşaydı. Dora Bayan K.'ya bağlılığını sürdürmekte ve babasıyla olan ilişkileri hakkında kötü şeyler düşünmesine neden olacak hiçbir şeyi duymamaktaydı. Öte yandan mürebbiyesini etkinleştiren nedenleri de kolayca kavramaktaydı. Bir yönde kör olabilirdi ama diğer yönde yeterince keskin görüşlüydü. Mürebbiyenin babasına âşık olduğunu görmüştü. Babanın bulunduğu ortamlarda oldukça farklı bir insan oluyordu. Böylesi zamanlarda hoş ve eğlenceli biri olabiliyordu. Aile fabrikanın bulunduğu yerde yaşarken ve Bayan K. ortada yokken düşmanlığı artık daha yakın rakibi olan Dora'nın annesine yönelmişti. Bu noktaya dek Dora ona karşı kötü niyet beslememişti. Dora mürebbiyenin kendisine karşı tam bir kayıtsızlığı olduğunu gözleyinceye dek ona öfke duymamıştı. Mürebbiyenin ona yönelik sözde sevgisi aslında babaya yönelikti. Babası fabrikanın olduğu kentten uzakta olduğunda mürebbiyenin ona ayıracak zamanı olmamış, onunla yürüyüşlere çıkmamış ve çalışmalarına hiç ilgi göstermemişti. Babası B—'den döner dönmez kadın yeniden her tür hizmet ve yardıma hazır hale gelmişti. Bunun üzerine Dora onu bırakmıştı.

Zavallı kadın Dora'nın davranışlarının bir bölümüne çok tatsız bir ışık tutmuştu. Mürebbiyenin zaman zaman Dora'ya yaptığını Dora Bay K.'nın çocuklarına yapmıştı. Onlara bir anne olmuş, öğretmiş, onlarla yürüyüşlere çıkmış, onlara kendi annelerinin gösterdiği çok az ilginin yerine koyabilecekleri tam bir yerine-geçen sunmuştu. Bay K. ve eşi sık sık boşanmaktan söz ediyorlardı ama bu asla gerçekleşmemişti, çünkü sevgi dolu bir baba olan Bay K. iki çocuğunun hiçbirinden vazgeçemezdi. Çocuklara karşı ortak bir ilgi baştan beri Bay K. ile Dora arasında bir bağ olmuştu. Dora'nın onun çocuklarıyla ilgilenişi açık bir biçimde kendisinden ve başka insanlardan gizlemek istediği başka bir şeyin örtüsüydü.

Hem mürebbiyenin kendisine yönelik davranışları göz önünde bulundurularak çocuklara yönelik tutumundan, hem de babasının Bayan K. ile ilişkilerini sessizce kabullenişinden aynı sonuç —yani bu yıllar boyunca Bay K.'ya âşık olduğu— çıkarılmalıydı. Onu bu sonuç hakkında bilgilendirdiğimde kabul etmedi. Bana hemen başka insanların da (örneğin kuzenlerinden biri, B—'de bir süre onlarla birlikte kalan

bir kız) kendisine şunu söylediğini aktardı: "Neden bu adama yönelik budalaca bir merak içindesin?" Ancak kendisi bu tür duygular anımsayamıyordu. Daha sonra, ortaya çıkan malzemenin niceliği Dora'nın yadsımada üstelemesini güçleştirdiğinde, B—'de Bay K.'ya âşık olmuş olabileceğini kabullendi ancak göl kıyısındaki sahneden sonra bunun tümüyle bittiğini söyledi.[26] Ne olursa olsun babasına yönelttiği, en zorunlu görevlere kulak asmama ve olayları kendi tutkularının bakış açısından en elverişli olduğu biçimde görme suçlamalarının kendi zihnine geri teptiği kesindi.[27]

Babasına yönelik bir başka kınama, sağlık bozukluğunun yalnızca bir bahane olduğu ve bunu kendi amaçları için kullandığıydı. Bu kınama da Dora'nın kendi gizli öyküsünün büyük bir parçasını örtmekteydi. Bir gün sözde yeni bir belirtiden, batıcı nitelikte karın ağrılarından yakındı. "Şimdi kimi taklit ediyorsun?" diye sordum ve hedefi vurduğumu gördüm. Bir gün önce kuzenlerini, ölmüş olan halasının kızlarını ziyaret etmişti. Kuzenlerden küçüğü nişanlanmıştı ve bu durum büyük olana karın ağrıları ile hastalanma fırsatı vermiş ve Semmering'e[28] gönderilmesi gerekmişti. Dora büyük kızın kıskançlığından başka bir şey olmadığını düşünmüştü. Bir şey istediği zaman hep hastalanırdı ve şimdi istediği şey, kız kardeşinin mutluluğuna bakmak zorunda kalmamak için evden uzaklaşmaktı.[29] Ancak Dora'nın kendi karın ağrıları, hastalık taklidi yapan bir kişi olarak gördüğü kuzeniyle kendisini özdeşleştirdiği gerçeğini açığa vurmaktaydı. Bu özdeşleşmeye zemin hazırlayan şey ya şanslı kızın aşkını çok kıskanması ya da yakın zamanda mutsuz sonlanan bir aşk ilişkisi yaşamış olan büyük kuzenin öyküsünde kendi öyküsünün yansımasını görmesiydi.[30] Ancak Bayan K.'yı gözleyerek hastalıkların ne denli yararlı şeyler durumuna gelebildiğini

[26]İkinci düş ile karşılaştırınız.

[27]Bu durumda şu soru ortaya çıkar: Dora Bay K.'yı seviyorduysa onu göl kıyısındaki sahnede reddetmesinin nedeni neydi? Ya da en azından reddedişi neden sanki ona güvenikmiş gibi böylesi kaba bir biçim almıştı? Ve âşık olan bir kız nasıl olur da kaba ya da çirkin olmayan bir tarzda yapılan bir teklifle aşağılandığını hissedebilirdi?

[28][Viyana'nın yaklaşık elli mil güneyinde, dağlardaki gözde bir sağlık tesisi.]

[29]Kız kardeşler arasında her gün ortaya çıkan bir olay.

[30]Bu karın ağrılarından çıkardığım başka sonuçları daha sonra tartışacağım [s. 102].

de öğrenmişti. Bay K. yılın bir bölümünü yolculuklarla geçirmekteydi. Her geri dönüşünde eşini kötü bir sağlık durumunda bulmaktaydı. Oysa Dora kadının bir gün önce oldukça iyi olduğunu biliyordu. Dora kocanın varlığının eşini hasta yapma etkisine sahip olduğunun ve kadının çok iğrendiği evlilik görevlerinden kaçabildiği için hasta olmaktan hoşnut olduğunun farkına varmıştı. Tartışmanın bu noktasında Dora birden B—'deki genç kızlığının ilk yıllarında kendi sağlığının iyi ve kötü gelgitlerine ilişkin birşeyler söyledi ve ben de bu nedenle onun sağlık durumlarının da tıpkı Bayan K.'nınkiler gibi, başka bir şeylere bağlı olduğunun düşünülmesi gerektiğinden kuşkulanmaya başladım. (Henüz açığa çıkarılmamış bir iç bağlantının varlığını çağrışımlarda bir sınır ortaklığı —zamansal bir yakınlık— ile açıklaması ruhçözümlemeci tekniğin bir kuralıdır. Tıpkı yazı yazarken "a" ile "b" yan yana konulduğunda bunun "ab" hecesinin bu iki harften oluşturulması gerektiği anlamını taşıması gibi.) Dora ses yitiminin eşlik ettiği çok sayıda öksürük nöbeti geçirmişti. Sevdiği adamın varlığı ya da yokluğu hastalığının belirtilerinin ortaya çıkması ve kaybolması üzerinde bir etkiye sahip olmuş olabilir miydi? Eğer böyleyse gerçeği ele verecek olan şu ya da bu rastlantıyı keşfetmek olası olmalıdır. Ona bu nöbetlerin ortalama süresini sordum. "Aşağı yukarı üç ile altı hafta." Bay K.'nın yoklukları ne kadar sürüyordu? "O da üç ile altı hafta kadar"; gerçeği teslim etmek zorunda kalmıştı. Dolayısıyla hastalığı Bay K.'ya olan sevgisinin sergilenişiydi, tıpkı Bay K.'nın eşinin hastalığının *hoşnutsuzluğunun* ifadesi oluşu gibi. Yalnız Dora'nın davranışının Bayan K.'nınkinin zıttı olduğunu ve Bay K. yokken hasta, döndüğünde ise iyi olduğunu varsaymak gerekiyordu. Ve durum gerçekten de böyle görünmekteydi, en azından nöbetlerin ilk döneminde. Kuşkusuz daha sonraları, nöbetleri ile gizlice sevdiği adamın yokluğu arasındaki çakışmayı, düzenliliği Dora'nın gizini açığa vurmasın diye gizlemek zorunlu hale gelmişti. Bu durumda nöbetlerin süresi onların asıl anlamlarının bir göstergesi olarak kalmıştı.

Uzun süre önce Charcot'un kliniğinde çalışırken [1885-6] histerik konuşmama durumlarında yazmanın nasıl konuşmanın yerini aldığını gördüğümü ve işittiğimi anımsadım. Bu hastalar daha akıcı, daha hızlı, başkalarından ya da daha önce kendi yazdıklarından daha iyi yazabilmekteydiler. Aynı şey Dora'da da olmuştu. Ses yitimi nöbetlerinin

ilk günlerinde "yazmak ona her zaman çok kolay gelmişti." Zorunluluğun güçlendirdiği bu fizyolojik yerine-geçen niteliğindeki işlevin ifadesi olan bu özellik için gerçekten herhangi bir ruhsal açıklama gerekmiyordu, ancak böylesi bir açıklamanın kolayca bulunabileceği de görünür durumdaydı. Bay K. yolculuktayken ona uzun uzadıya yazar ve resimli kartpostallar gönderirdi. Çoğunlukla yalnızca Dora dönüş gününden haberdar edilirdi ve dönüşü eşini şaşırtırdı. Ayrıca bir kişinin karşılıklı konuşamayacağı uzakta olan bir arkadaşı ile mektuplaşması, sesini yitirmesi durumunda kendisini yazı yazarak anlatmaya çalışmasından daha az anlaşılır bir şey değildir. Dolayısıyla Dora'nın ses yitimi şu simgesel yoruma izin vermekteydi. Sevdiği adam uzaktayken konuşmaktan vazgeçmişti, konuşma değerini yitirmişti, çünkü *onunla* konuşamamaktaydı. Öte yandan yazmak, onunla iletişim kurmanın tek yolu olarak önem kazanmıştı.

Şimdi dönem dönem yineleyen ses yitimi nöbetleri olan her durumda, zaman zaman hastadan uzak olan sevilen bir kişi olduğu tanısı koymamız gerektiğini mi iddia etmeye başlıyorum? Hiçbir şey amacımdan daha uzak olamazdı. Dora'nın belirtilerinin inatçılığı aynı rastlantısal nedenin sıkça yinelenişini ummayı olası kılmayacak kadar özgüldür. Ancak durum böyleyse bu olgudaki ses yitimini açıklamamızın ne değeri vardır? Sadece kendimizin bir *jeu d'esprit*'nin [espri —*çev.*] kurbanı olmamıza izin vermiş olmuyor muyuz? Sanmıyorum. Bu konuda çok sık sorulan bir soruyu, histeri belirtilerinin ruhsal mı yoksa bedensel kaynaklı mı olduğu ya da eğer birincisi kabul edilirse, *tümünün* mutlaka ruhsal olarak mı belirlendiği sorusunu anımsamalıyız. Araştırmacıların bir başarı elde etmeksizin tekrar tekrar geri döndüğünü gördüğümüz başka birçok soru gibi bu soru da uygun bir biçimde şekillendirilmiş değildir. İçersinde belirtilen seçenekler olayın gerçek özünü kapsamazlar. Görebildiğim kadarıyla her histerik belirti *her iki* tarafın da katılımını içerir. Histerik belirti içerdeki ya da bedensel organlardan biriyle bağlantılı bazı normal ya da hastalıklı süreçlerce sağlanan *bedensel uyum*'un[31] belirli derecede varlığı olmaksızın ortaya çı-

[31][Freud'un bu terimi ilk kullanışı gibidir, daha sonraki yapıtlarında ender olarak yeniden ortaya çıkar. (Ruhsal kaynaklı görme bozuklukları hakkındaki makalesinin son sözcüklerine bakınız, (1910*i*), *P.F.L.*, **10**, 114).]

kamaz. Ruhsal bir öneme, bir *anlama* sahip olmadıkça birden çok kez ortaya çıkamaz ve kendini yineleme kapasitesi bir histerik belirtinin özelliklerinden biridir. Histerik belirti bu anlamı kendisiyle birlikte getirmez, bu anlam ona ödünç verilmiş, sanki lehimlenmiştir ve her belirtide anlam, ifade edilmek için mücadele eden bastırılmış düşüncelerin niteliğine uygun farklı bir anlam olabilir. Bununla birlikte bilinçdışı düşünceler ile bir ifade aracı olarak onların emrinde olan bedensel süreçler arasındaki ilişkileri daha az keyfi hale getirme ve bu ilişkileri birkaç tipik biçime yaklaştırma eğiliminde olan bir dizi etmen işlerliktedir. Sağaltıcı amaçlar açısından en önemli belirleyiciler rastlantısal ruhsal malzeme tarafından sunulanlardır. Belirtilerin ortadan kaldırılışı onların ruhsal anlamını araştırmakla başarılır. Ruhçözümleme ile kurtulunabilecek her şey ortadan kaldırıldıktan sonra, belirtilerin bedensel temeli —genelde yapısal ve organik olan bir temel— konusunda olasılıkla gerçeklere uygun olan her türden varsayımı oluşturma konumuna geliriz. Dolayısıyla Dora'nın öyküsünde onun öksürük ve ses yitimi nöbetlerinin ruhçözümsel bir yorumu ile yetinmeyeceğiz. Belirli aralarla uzaklaşan bir adama karşı sevgisini ifade etmesini olası kılan "bedensel uyum"un kaynağı olan organik etmeni de göstereceğiz. Belirti biçiminde ifade ediş ile bilinçdışı zihinsel içerik arasındaki bağlantı bu olguda akıllı bir *tour de force* [güç sırası —*çev.*] oluşuyla bize çok çarpıcı gelirse, aynı izlenimi her başka olguda ve örnekte yaratmayı becerdiğini duymak gönlümüzü rahatlatacaktır.

Bu noktada bana histeri sorununa giden ipucunun, "sinir moleküllerinin özel değişkenlikleri" ya da "hipnoid durumlar"a yatkınlıkta değil de "bedensel uyum"da bulunabileceğinin ruhçözümleme ile öğrenilmesinin pek büyük bir yararı olmadığının söylenmesine hazırlıklıyım. Ancak bu karşı çıkışa yanıt olarak, bu yeni görüşün yalnızca sorunu bir ölçüde daha da geriye itmekle kalmadığını, aynı zamanda onu bir ölçüde ortadan kaldırdığını belirtebilirim. Artık *tüm* sorunla uğraşmak zorunda değiliz, sorunun *histeriyi diğer psikonevrozlardan ayırt eden* özgül niteliğini ilgilendiren kısmıyla uğraşmamız yeterli. Tüm psikonevrozlardaki zihinsel olaylar, "bedensel uyum"dan bilinçdışı zihinsel süreçlere fiziksel bir çıkış sağlayabilen herhangi bir soru ortaya çıkıncaya dek belirli bir süre aynı çizgiler boyunca ilerlerler. Bu etmen

ortada yoksa, durumdan histerik belirtiden farklı bir şey ortaya çıkacaktır; ama bu yine benzer nitelikte bir şey, belki bir fobi ya da saplantı, kısacası ruhsal bir belirti olacaktır.

Şimdi Dora'nın babasına yönelttiği "hasta numarası yapma" suçlamasına dönüyorum. Kısa bir süre sonra bu suçlamanın, kendi sağlıksızlığının sadece ilk evrelerine değil de bugünkü durumuna da yönelik kendi kendisini suçlamalarına karşılık olduğu açık hale geldi. Hekim böylesi noktalarda genellikle çözümlemenin kendisine yalnızca dokundurma ve imalar biçiminde sağladığı şeyleri tahmin etme ve boşluklarını doldurma göreviyle karşı karşıya kalır. Hastaya bugünkü sağlıksızlığının, çok iyi bir biçimde anlamış olduğu Bayan K.'nın hastalığındaki aynı itici güçlerce harekete geçirildiğini ve aynı eğilimleri taşıdığını belirtmek zorundaydım. Zihninde hastalığı aracılığıyla kazanmayı umduğu bir amacı olduğu konusunda hiçbir kuşku olamayacağını söyledim. Bu amaç babasını Bayan K.'dan koparmaktan başka bir şey olamazdı. Bunu rica ya da tartışmalarla beceememişti. Belki babasını korkutarak (veda mektubu); ya da onun acıma duygularını uyandırarak (bayılma nöbetleri) [s. 49] başarılı olmayı ummuştu; ya da tüm bunlar hiçbir işe yaramadığında, en azından babadan öcünü almaktaydı. Babasının kendisine ne kadar düşkün olduğunu ve kızının sağlığı sorulduğunda gözlerinin yaşardığını çok iyi bildiğini belirterek sözlerimi sürdürdüm. Ancak babası kızının sağlığı adına Bayan K'yı gözden çıkardığını söylerse birdenbire iyileşeceğinden oldukça emindim. Ama babasının kendisinin bu konuda ikna edilmesine izin vermeyeceğini umduğumu, çünkü bu durumda Dora'nın elinde ne denli güçlü bir silah bulunduğunu öğrenmiş olacağını ve ilerideki her fırsatta hastalanma olanaklarını kullanmakta kesinlikle ikircikliik yaşamayacağını ekledim. Gerçi babası kadından uzaklaşmayı reddederse, Dora'nın hastalığının elinden alınmasına kolayca izin vermeyeceğinden oldukça emindim.

Bunların tümünün ne denli doğru olduğunu gösteren ayrıntıları atlayacağım ve bunun yerine histeride *hastalanma güdüleri* tarafından oynanan rol hakkında birkaç genel şey ekleyeceğim. Bir kavram olarak hasta olma *güdüsü*, hastalık *potansiyeli*'nden, belirtilerin biçimlen-

diği malzemeden keskin bir biçimde ayırt edilmelidir. Güdülerin belirtilerin oluşumunda hiç payı yoktur ve gerçekten hastalığın başlangıcında yokturlar. Yalnızca ikincil olarak ortaya çıkarlar, ancak hastalık onlar ortaya çıkıncaya dek tümüyle yapılanmıştır.[32] Gerçek acı çekmenin bulunduğu ve oldukça uzun süreli her olguda varlıkları düşünülebilir. Bir belirti hastanın zihinsel yaşamına önce hoş karşılanmayan bir konuk olarak gelir, her şey ona karşıdır ve zamanın etkisi sonucu, görünüşte kendiliğinden kaybolabilmesinin nedeni budur. Başlangıçta zihnin iç ekonomisinde işe yarayacağı bir kullanım alanı yoktur, ancak çok sık olarak ikincil bir biçimde bir kullanım alanı bulmayı başarır. Şu ya da bu ruhsal akım onu kullanmaya elverişli bulur ve bu biçimde belirti *ikincil bir işlev* elde etmenin yolunu bulmuş olur ve hastanın zihinsel yaşamında sanki sıkı bir biçimde demirlemiş olarak kalır. Belirtiyi iyileştirmeye kalkışan biri, hastanın yakınmasından kurtulma niyetinin göründüğü gibi tümüyle ciddi olmadığını kendisine öğreten güçlü bir dirençle şaşkınlık içinde karşılaşır.[33] İmgelemimizde bir evden

[32][1923'te *eklenen dipnot:*] Bu pek doğru değildir. Hastalığın güdülerinin hastalığın başlangıcında bulunmadığı, ancak ikincil olarak ortaya çıktıkları görüşü sürdürülemez. Hemen sonraki paragrafta hastalığın patlak verişinden önce var olan ve bu patlak verişten kısmen sorumlu olan hasta olma güdülerinden söz edilmektedir. Sonraki yıllarda *hastalıktan birincil ve ikincil kazanç* arasında bir ayrım yaparak gerçekleri karşılamanın daha iyi bir yolunu buldum. Hasta olma güdüsü elbette her zaman biraz kazanç sağlama niyetidir. Bu paragrafın sonraki tümcelerinde belirtilenler ikincil kazanca uyar. Ancak her nevrotik hastalıkta birincil kazanç olduğu da kabul edilmelidir. Öncelikle, hastalanma ruhsal çaba tasarrufunu içerir; bir zihinsel çatışma olduğunda ekonomik olarak en uygun çözüm olarak ortaya çıkar ("hastalığa kaçış"tan söz ediyoruz), gerçi çoğu olguda böylesi bir kaçışın etkisizliği daha geç bir evrede belirgin hale gelir. Birincil kazançtaki bu öğe *içsel* ya da ruhsal olan öğe olarak betimlenebilir ve bu sabit bir öğedir. Ancak bunun ötesinde dış etmenler (eşi tarafından boyun eğdirilmiş bir kadının durumundan verilen örnekte [metinde bir sonraki paragrafta anlatılmaktadır] olduğu gibi) hasta olma güdülerine katkıda bulunabilir ve bunlar birincil kazançtaki dışsal öğeyi oluşturacaktır. [Hastalıktan birincil ve ikincil kazanç arasındaki ayrım Freud tarafından "hastalığa kaçış" teriminin de kullanıldığı histerik nöbetler hakkındaki makalesinde (1909*a*, B kısmı) önceden belirtilmişse de *Giriş Konferansları*'nın (1916-17) 24. Konferansında ayrıntılarıyla tartışılmıştır, *P.F.K.*, I. s. 375-88. Daha sonraki bir tarihte konuya bir kez daha dönmüştür (*Ketvurmalar, Belirtiler ve Anksiyete*'de, 1926*d*, özellikle III. Bölümde). Ancak konunun buradaki ele alınışı en net olandır.]

[33]Aynı zamanda hekim olan bir yazın adamı —Arthur Schnitzler— bu bilgi parçasını *Paracelcus* adlı yapıtında [oyun] çok doğru bir biçimde ifade etmiştir.

düşen ve sakatlanan ve artık yaşamını caddenin köşesinde dilenerek kazanan bir işçi, diyelim ki bir duvarcı canlandıralım. Bir Mucize yaratıcısının geldiğini ve ona eğri bacağını düzeltme ve onu yürüyebilir duruma getirme sözü verdiğini varsayalım. Sanırım adamın yüzünde tuhaf bir mutluluk ifadesi görmeyi beklemek akılsızca olurdu. Hiç kuşkusuz kaza olduğunda, bir daha asla iş yapamayacağını ve sadaka ile yaşayacağını ya da açlıktan öleceğini anladığında, aşırı derecede şanssız olduğunu düşünmüştür. Ancak o günden beri başlangıçta onu işinden eden şey gelir kaynağı haline gelmiştir, sakatlığı ile geçinmektedir. Eğer bu elinden alınırsa tümüyle çaresiz hale gelebilir. Bu arada sanatını unutmuş ve çalışma alışkanlıklarını yitirmiştir. Tembelliğe ve belki de içki içmeye de alışkın hale gelmiştir.

Hasta olma güdüleri sıklıkla daha çocukluk döneminde etkin olmaya başlarlar. Sevgi hırsı içindeki bir küçük kız ebeveynlerinin sevgisini kız ve erkek kardeşleriyle paylaşmaktan hoşlanmaz ve hastalanarak ebeveynlerinin anksiyetesini canlandırdığında onların tüm sevgisinin yeniden bol bir biçimde kendisine harcandığının ayırdına varır. Şimdi ebeveynlerinin sevgisini ayartmanın bir yolunu keşfetmiştir ve bu yolu hastalık yaratmak için gerekli ruhsal malzemeyi elinin altında bulur bulmaz kullanacaktır. Böylesi bir çocuk büyüyüp kadın olduğunda, çocukluk dönemindeki tüm istemlerinin, ona boyun eğdiren, çalışma yeteneğini acımasızca sömüren, sevgi ve parasını ondan esirgeyen saygısız bir kocayla yaptığı evlilik sonucu karşılanmadığını görebilir. Bu durumda sağlık bozukluğu onun konumunu korumasının tek silahı olacaktır. Ona özlemini çektiği ilgiyi sağlayacak, eşini sağlıklı iken asla yapmayacağı parasal özveriler yapmaya ve saygı göstermeye zorlayacaktır. Ayrıca kadın iyileşirse, bu eşini onun için endişelenmeye zorlayacaktır, çünkü tersi durumda bir yineleme tehdidi söz konusu olacaktır. Sağlıksız durumu nesnel ve istemsiz olmanın tüm dış görünüşlerine sahip olacak, onu sağaltan hekim de bu gerçeğe tanıklık edecek ve bu nedenle kadın çocukluk yıllarında etkin bulduğu bir aracı böylesi başarılı bir biçimde kullandığı için bilinçli olarak kendi kendini suçlamak zorunda kalmayacaktır.

Ancak bu tür hastalıklar istencin *sonucudurlar*. Genellikle belirli bir insana yöneltilmişlerdir ve sonuçta bu kişinin ayrılışıyla yok olur-

lar. Histerik bozuklukların niteliği hakkındaki en kaba ve beylik görüşler —eğitimsiz akraba ya da bakıcılardan işitilenler gibi— belirli bir anlamda doğrudurlar. İnmeli ve yatağa bağlanmış kadının odasında bir yangın patlak verirse ayağa kalkacağı ve yıkılmış bir kadının, çocukları tehlikeli bir biçimde hastalandığında ya da bir felaket ailesini tehdit ettiğinde tüm yakınmalarını unutacağı doğrudur. Hastalar hakkında bu biçimde konuşanlar tek bir nokta dışında haklıdırlar: Bilinçli olanla bilinçdışı olan şeyler arasındaki ruhsal ayrımı dikkate almamaktadırlar. Çocuklar söz konusu olduğunda bu hoş görülebilir ancak erişkinlerde artık olası değildir. Bunun "sadece bir istenç sorunu" olduğu şeklindeki sözler ve hastaya yöneltilen tüm yüreklendirmeler ve inciticı sözler boşunadır. Öncelikle hastanın kendisini, çözümlemenin geniş kapsamlı yöntemlerini kullanarak, içinde bir hasta olma niyetinin varlığı konusunda ikna etmeye çalışmalıdır.

Histerinin her tür sağaltımındaki zayıf nokta hastalığın güdüleyicileri ile savaşmada yatar. Bu genelde çok doğrudur ve ruhçözümlemeye de bir o kadar uyar. Alınyazısının işi bu konuda çok daha kolaydır: Hastanın yapısı ya da hastalık yaratıcı malzemesi ile ilgilenmesine gerek yoktur, yalnızca hasta olma güdüsünü alıp götürmesi gerekir ve hasta geçici olarak ya da belki kalıcı olarak hastalığından kurtarılmış olur. Hekimler olarak hastanın bizden saklı tuttuğu insan ilgilerini inceleme fırsatına daha sık sahip olursak, histeri olgularında bir o kadar seyrek tansıksal iyileşme ve kendiliğinden yok oluşlar kaydetmek zorunda kalacağız! Bir olguda belirli bir süre geçer, bir diğerinde başka bir insana duyulan saygı sona erer, bir başkasında koşullar bazı dış olaylar sonucu temelli bir biçimde değişir ve o güne dek en yoğun inatçılığı sergilemiş olan tüm hastalık görünüşte kendiliğinden, ancak gerçekte en güçlü güdüleyici etmeninden, hastanın yaşamında koyulduğu kullanım alanlarından birinden yoksun bırakıldığı için, tek hamlede ortadan kaybolur.

Hastayı hasta olması için destekleyen güdüler olasılıkla tüm tam gelişmiş olgularda bulunabilir. Ancak güdülerin tümüyle içsel olduğu bazı olgular vardır — kendini cezalandırma isteği, yani pişmanlık ve vicdan azabı gibi. Bu olgularda sağaltımsal sorunu çözümlemenin, hastalığın bazı dış amaçlara ulaşma ile ilişkili olduğu olgulardan çok

daha kolay olduğu görülecektir.[34] Dora'nın öyküsünde bu amaç açıkça babasının yüreğini yumuşatmak ve onu Bayan K.'dan ayırmaktı.

Babasının yaptıklarının hiçbiri Dora'yı göl kıyısındaki sahneyi onun imgeleminin bir ürünü olarak kabul etme konusundaki istekliliği kadar acıya boğmamış gibiydi. Bu olayda sadece birşeyler hayal ettiğinin kabul edilmesi düşüncesi karşısında neredeyse çılgına dönmüştü. Uzun bir süre olayın bu biçimde açıklanmasını şiddetle reddedişinin arkasında yatan kendine yönelik kınamanın ne olduğu konusunda kafam karışıktı. Saklanmış bir şeyler olduğundan kuşkulanmak akla yakındı, çünkü hedefi vuramayan bir kınama süregiden bir kızdırma işlevi göremez. Öte yandan Dora'nın öyküsünün her yönden gerçeklere uyduğu kanısına vardım. Bay K.'nın niyetini kavrar kavramaz, söylediklerini bitirmesine izin vermeden yüzüne bir tokat atmış ve hızla uzaklaşmıştı. Davranışı bize olduğu kadar o uzaklaştıktan sonra Bay K.'ya da anlaşılamaz görünmüş olmalıdır, çünkü uzun bir süreden beri sayısız küçük işaretten kızın sevgisinden emin olabileceği sonucunu çıkarmış olmalıdır. Dora'nın ikinci düşünü tartışırken bu bilmecenin çözümü yanında daha önce keşfedemediğimiz kendini kınamayı da bulacağız [s. 130 v.d.].

Babasına yönelik yakınmalarını usandırıcı bir tekdüzelikle yinelemeyi sürdürürken ve aynı zamanda öksürüğü sürerken bu belirtinin babasıyla ilişkili bir anlamı olabileceğini düşünmeye yönlendirilmiştim. Bunun dışında belirtinin o ana dek elde etmiş olduğum açıklaması böylesi açıklamalardan edinmeye alışık olduğum bazı koşulları karşılamaktan uzaktı. Şimdilik genel bir ilke durumuna getirmeye cesaret edebilmiş olmamama karşın, deneyimlerle tekrar tekrar doğrulandığını görmüş olduğum bir kurala göre, bir belirti cinsel içerikli bir düşlemin temsil edilişini —gerçekleştirilmesini— belirtir, yani cinsel bir durumu ifade eder. Bir belirtinin anlamlarından en azından *birinin* bir cinsel düşlemin temsil edilmesi olduğunu söylemek daha doğru olacaktır ve bu onun diğer anlamlarının içeriği üzerine herhangi bir sınır-

[34] [Freud daha sonra kendini cezalandırma için *bilinçdışı* istek duyma olgularındaki sağaltımsal güçlükler konusunda çok farklı bir görüş benimsemiştir. Örn. *bkz. Benlik ve İd*'in (1923*b*) V. Bölümü.]

lama yüklemez. Ruhçözümsel çalışmayı üstlenen herkes kısa bir süre de bir belirtinin birden çok anlama sahip olduğunu ve birçok bilinçdışı zihinsel süreci eşzamanlı olarak temsil etmeye hizmet ettiğini keşfedecektir. Kanımca tek bir bilinçdışı zihinsel süreç ya da düşlemin bir belirtinin ortaya çıkarılması için ender olarak yeterli olacağını eklemek isterim.

Dora'nın sinirsel öksürüğünü bu biçimde, imgelenmiş bir cinsel durum aracılığıyla yorumlamak için bir fırsat çok kısa bir süre sonra ortaya çıktı. Yine Bayan K.'nın babasını yalnızca "*ein vermögender Mann*" ["varlıklı bir adam"] olduğu için sevdiği konusunda ısrar etmekteydi. Kendisini ifade ediş biçiminin belirli ayrıntıları (çözümlemenin başka tümüyle tekniğe ilişkin kısımları gibi burada atladığım ayrıntılar) bu sözcüklerin arkasında tam karşıtının, yani babasının "*ein unvermögender Mann*" ["varlıksız bir adam"] olduğu sözcüklerinin gizlenmiş olduğunu görmeme yol açtı. Bu ancak cinsel anlamı kastediyor olabilirdi — babası bir erkek olarak varlıksız, iktidarsızdı.[35] Dora bu yorumu bilinçli bilgilerine dayanarak doğruladı. Bunun üzerine, bir yandan babasının Bayan K. ile ilişkisinin sıradan bir aşk ilişkisi olduğunda ısrar etmeyi sürdürürken, öte yandan babasının iktidarsız olduğunu ya da başka sözcüklerle böylesi bir ilişkiyi sürdürebilecek durumda olmadığını iddia etmesi ile içine düştüğü çelişkiye dikkatini çektim. Yanıtı bu çelişkiyi kabullenmeye gereksinimi olmadığını gösterdi. Cinsel doyum elde etmenin birden çok yolu olduğunu çok iyi bildiğini söyledi. (Ancak bu bilgi parçasının kaynağı bir kez daha izi bulunamaz durumdaydı.) Cinsel ilişki amacıyla cinsel organlar dışındaki organların kullanılmasını mı ima ettiğini sordum ve olumlu yanıt verdi. Bunun üzerine sözlerimi bu durumda, kendi öyküsünde tahriş olmuş halde olan —gırtlak ve ağız boşluğu— beden parçalarını düşünmekte olması gerektiğini söyleyerek sürdürdüm. Kuşkusuz kendi düşüncelerini anlamada bu denli ileri gitmeyi kabul edemezdi ve gerçekten belirtinin ortaya çıkışı olası olarak kalacaksa konu hakkında tam bir netliğe ulaşmaması gerekliydi. Ancak şu sonucun çıkarılması kaçınılmazdı: Uyartıcı nedeni alışılmış olduğu gibi gırtlağındaki bir gıcıklanmaya bağlanan ani gelip

[35] ["*Unvermögend*" sözcük anlamıyla "yapamama" demektir ve yaygın olarak hem "zengin değil" hem de "iktidarsız" anlamında kullanılmaktadır.]

geçen öksürüğüyle kendisine, aşk ilişkileri zihnini sürekli bir biçimde dolduran iki kişi arasında *ağız yoluyla* gerçekleştirilen bir cinsel doyum sahnesi çizmekteydi. Bu açıklamayı sözsüz olarak kabul ettikten çok kısa bir süre sonra öksürüğü ortadan kayboldu. Bu benim görüşlerime çok uymaktaydı ancak bu gelişime çok fazla vurgu yapmak istemiyorum çünkü öksürüğü önceden de sık sık kendiliğinden kaybolmuştu.

Çözümlemenin bu kısa parçası tıp çevresinden gelen okurlarda belki —hak ettiği kuşkuculuk dışında— şaşırma ve dehşet duyguları uyandırmış olabilir ve ben bu noktada bu iki tepkiye haklı görülebilir olup olmadıklarını anlamak için bakmaya hazırlıklıyım. Şaşırmaya olasılıkla böylesi dikkat gerektiren ve hoş olmayan konuları bir genç kızla —ya da hatta cinsel olarak etkin olan herhangi bir kadınla— konuşmaya kalkışmam neden olmuştur. Dehşet ise hiç kuşkusuz, deneyimsiz bir kızın böylesi uygulamaları bilebilme ve imgelemini onlarla doldurma olasılığı tarafından uyandırılmıştır. Her iki konuda ılımlılık ve mantıklılığa başvurulmasını salık veririm. Her iki durumda da kızgınlık için hiçbir neden yoktur. Bir erkeğin, öncelikle özel bir tarz benimserse ve karşısındakileri bunun kaçınılmaz olduğuna inandırabilirse, genç kız ve kadınlarla onlara zarar vermeksizin ve kendisi üzerinde kuşkular yaratmaksızın her tür cinsel konu hakkında konuşması olasıdır. Bir kadın doğum uzmanı aynı koşullar altında hastalarının bedenlerinin olası her kısmını soymaya boyun eğmelerini sağlamakta ikircikliklik yaşamaz. Böylesi konular hakkında konuşmanın en iyi yolu keskin ve açık sözlü olmaktır ve bu aynı zamanda, aynı konuların "toplumda" ele alınışında kullanılan ve genç kız ve kadınların tümüyle alışkın oldukları şehvetten en uzak duruma getirilmiş yöntemdir. Bedensel organları ve işlemleri teknik adlarıyla anıyorum ve eğer bunlar —adları kastediyorum— hasta tarafından bilinmiyorsa anlatıyorum. *J'appelle un chat un chat* [Açık sözlü davranıyorum —*çev.*]. Elbette bu tür konuşmaların yapıldığı bir sağaltıcı yöntem ile skandallar yaratan ve beni ya da hastalarımı kendi görüşlerine göre böylesi bir yöntemin doğurması gereken duygu okşaması konusunda kıskanır gibi görünen bazı insanlar —hekim ve meslekdışı kişiler— olduğunu

duydum. Ancak ben bu beylerin saygınlıklarını söylediklerinden telaşa düşmeyecek kadar iyi tanımaktayım. Onlar hakkında bir taşlama yazma hevesine kapılmayacağım. Ancak belirteceğim bir şey var: Başlangıçta cinsel konular hakkında açık olmayı kolay bulmamış olan bir hastayı bir süre sağalttıktan sonra şu sözcükleri duyma doyumunu sık sık tattım: "Ama gene de, sizin sağaltımınız Bay X'in konuşmasından çok daha saygın!"

Hiç kimse bir histeri olgusunun sağaltımını, cinsel konuların konuşulmasından kaçınmanın olanaksızlığına inandırılıncaya dek ya da deneyimlerce inandırılmasına izin vermeye hazır olmadıkça yürütemez. Doğru tutum şudur: "*Pour faire une omelette il faut casser des oeufs*" [Bir omlet yapmak için yumurtaları kırmak gerekir —*çev.*]. Hastaların kendilerinin inandırılması kolaydır ve bunu sağaltımın akışı içinde yapmanın birçok olanağı vardır. Normal ya da anormal cinsel yaşamın gerçeklerini onlarla tartışmakta herhangi bir çekinme hissetmeye hiç gerek yoktur. Biraz dikkat göstererek yapılması gereken tek şey önceden bilinçdışında bilinmekte olan şeyleri bilinçli düşüncelere çevirmektir. Sağaltımın tüm etkinliği, bilinçdışı bir düşünceye bağlı olan duyguların bilinçli bir düşünceye bağlı olanlardan daha güçlü etki yaptıkları ve ketlenemedikleri için daha yaralayıcı oldukları şeklindeki bilgilerimizden temel alır. Deneyimsiz bir genç kızı baştan çıkarmakta asla tehlike yoktur. Çünkü cinsel süreçler hakkında bilinçdışında bile hiçbir bilginin olmadığı kişide hiçbir histerik belirti ortaya çıkmayacaktır ve histerinin olduğu kişide artık, ebeveynler ve eğitimcilerin kullandığı anlamda "zihnin masumluğu" söz konusu olamaz. On, on iki ya da on dört yaşındaki kız ve oğlan çocuklarda bu düşüncenin doğruluğuna her zaman güvenilebileceğine eminim.

Bu kez bana değil de hastama yöneltilen ve —onun hakkındaki görüşlerimin doğru olduğunu varsayarak— onun düşlemlerinin sapkın niteliğini iğrenç olarak gören ikinci duygusal tepkiye gelince, bir tıp adamının böylesi şiddetli bir ayıplamaya kendini kaptırma hakkının kesinlikle olmadığını söylemeliyim. Bu arada cinsel içgüdülerin sapmaları hakkında yazı yazan bir hekimin, metne böylesi hoş olmayan duygular uyandıran şeyler konusunda kendi kişisel karşı çıkış ifadelerini sokuşturmak için ortaya çıkan her olanağa sarılmasının bana ge-

reksiz geldiğini de belirtmek isterim. Bir gerçekle yüz yüzeyiz ve kendi beğenilerimizi bir kenara koyduğumuzda bu gerçeğe alışacağımız umut edilmelidir. Cinsel sapmalar olarak adlandırdığımız şeyler —cinsel işlevin sınırlarını ya ilgili beden bölümü ya da seçilen cinsel nesne yönünden aştığı durumlar— hakkında öfke duymaksızın konuşmayı öğrenmeliyiz. Farklı ırkları ve zaman dilimlerini göz önünde bulundurduğumuzda, normal cinsel yaşam olarak adlandırmamız gereken şeyin sınırları konusundaki belirsizlik partizanca ateşlilikleri soğutmak için yeterli olmalıdır. Kuşkusuz bize en itici şey olarak gelen sapmanın, bir erkeğin diğer bir erkeğe duygusal sevgisinin, Grekler gibi uygarlık açısından bizden üstün olan bir ulus tarafından yalnızca katlanılmakla kalmayıp önemli toplumsal işlevlerde yüklendiğini unutmamalıyız. Her birimizin cinsel yaşamı normalliğin ölçüleri olarak kabul ettirilen dar çizgilerin ötesine hafif bir derecede —bazen şu bazen bu yönde— taşar. Sapmalar sözcüğün duygusal anlamıyla ne hayvanca ne de yozlaşmış şeylerdir. Tümü çocuğun ayrımlaşmamış cinsel doğasında bulunan ve baskılanarak ya da daha yüksek, cinsel olmayan amaçlara dönüştürülerek —"yüceltilerek"[36]— kültürel başarılarımızın büyük bir bölümü için gerekli olan enerjiyi sağlama amacına yönlendirilmiş olan tohumların gelişimidirler. Dolayısıyla herhangi bir kişi tam ve açık bir sapkın *haline geldiğinde* onun *sapkın kalmış biri olduğunu* söylemek daha doğru olacaktır, çünkü o belirli bir *ketlenmiş gelişim* evresi sergilemektedir. Tüm psikonevrotikler gelişimleri boyunca bastırılmış ve bilinçdışı hale gelmiş çok belirgin sapkın eğilimleri olan kişilerdir. Sonuç olarak onların bilinçdışı *düşlemleri*, dar görüşlü kişilerin sapkın eğilimlerin ortaya çıkması sorumluluğunun büyük bir bölümünü yükledikleri Krafft-Ebing'in *Psychopathia Sexualis* adlı yapıtını okumamış olmalarına karşın, sapkınların belgelere dayanarak yazılmış *eylemleri* ile tümüyle aynı içeriği sergiler. Psikonevrozlar, deyim yerindeyse sapmaların *negatifidirler.* Nevrotiklerde soyaçekimin etkilerini de içeren cinsel yapılanma, yaşamlarında normal cinselliğin gelişimini bozabilecek olan her tür rastlantısal etki ile birlikte işler. Nehir yatağında bir engelle karşılaşan bir su akıntısının önü kesilir ve daha

[36][Freud'un *Üç Deneme*'sinden ikincisinin [I.] Kısmı ile karşılaştırınız, *P.F.L.*, 7, s. 93-4.]

önce kurumaya mahkûm gibi görünen eski kanallara doğru geri döner. Histerik belirtilerin oluşumuna yol açan güdüleyici etmenler güçlerini yalnızca bastırılmış *normal* cinsellikten değil aynı zamanda bilinçdışı sapkın etkinliklerden alırlar.[37]

Cinsel sapma olarak adlandırılan şeylerin daha az itici olanları, konu hakkında yazan tıp kaynaklı yazarlar dışında herkesin bildiği gibi, tüm toplumda çok geniş bir biçimde dağılırlar. Ya da şöyle demeyi yeğlerim, onlar da bunu bilirler ancak kalemlerini bu konuda yazmak için ellerine aldıkları anda bunu unutmaya dikkat ederler. Dolayısıyla böylesi bir cinsel ilişki yöntemi (erkek organını emme) olduğunu duymuş olan yaklaşık on dokuz yaşındaki bu genç kızın bu tür bir bilinçdışı düşlem geliştirmiş ve buna gırtlağında tahriş ve öksürme ile ifade edilme olanağı sağlamış olmasına şaşılmamalıdır. Böylesi bir düşleme dış kaynaklı herhangi bir aydınlatma olmaksızın ulaşmış olması —başka hastalarda oldukça güvenilir bir biçimde gözlemiş olduğum bir olay— da çok olağandışı bir şey olmazdı. Çünkü genç kızın öyküsünde kayda değer bir gerçek, sapkınların eylemleri ile çakışan bir düşlemin kendi başına yaratılması için gerekli bedensel önkoşulları sağlamıştı. Çocukluk yıllarında bir parmak emicisi olduğunu çok iyi anımsıyordu. Babası da kızının bu alışkanlığı dört ya da beş yaşına dek sürdürdükten sonra bıraktığını anımsamıştı. Dora'nın kendisi çocukluk döneminden, yerde bir köşede otururken sol başparmağını emdiği ve aynı anda sağ eliyle yanında sessizce oturan erkek kardeşinin kulak memesini çekelediği bir sahneyi net bir biçimde anımsıyordu. Burada, daha sonra kendinden geçmiş ve histerik hale gelen başka hastalarımca da betimlenmiş olan, emme yoluyla kendini doyurmanın eksiksiz bir biçiminin örneğini görmekteyiz.

Bu hastalardan biri bana bu garip alışkanlığın kökenini açıkça aydınlatan bazı bilgiler verdi. Bu genç kadın emme alışkanlığından hiç vazgeçmemişti. Kendisine göre ikinci yaşının ilk yarısına dek geri giden bir çocukluk çağı anısını korumuştu. Bu anıda kendisini sütannesinin memesini emerken ve aynı anda onun kulak memesini ritmik bir

[37]Cinsel sapmalar hakkındaki bu görüşler Bloch'un harika kitabının (*Beiträge zur Ätiologie der Psychopathia sexualis*, 1902 ve 1903) çıkışından birkaç yıl önce yazılmıştı. Bu yıl yayımlanan *Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme* yapıtıma da bakınız [1905*d*, özellikle bu paragraftaki görüşlerin çoğunun genişletildiği ilk makaleye, bir sonraki paragraf için ikinci denemenin üçüncü kısmına bakınız, *P.F.L.*,7, s. 45 v.d. ve 99 v.d.].

biçimde çekerken görmekteydi. Sanırım hiç kimse kendisini dudaklarla ağızın müköz zarının birincil bir "erotojenik bölge"[38] olarak kabul edilmesi gerektiğini tartışmaya eğilimli hissetmeyecektir, çünkü bu bölge ilk yıllardaki önemini normal olarak kabul edilen öpme eyleminde sürdürür. Dolayısıyla bu erotojenik bölgenin küçük yaşta yoğun bir etkinliği, daha sonraları dudaklarda başlayan müköz zar yolunda bir bedensel uyumun varlığını belirler. Böylece asıl cinsel nesne, yani erkek cinsel organının artık bilinir hale geldiği bir zamanda, görmüş olduğumuz gibi erotojenik özelliği korunmuş olan oral bölgenin uyarılmışlık halini yeniden arttıran koşullar ortaya çıkabilir. Bundan sonra o anın cinsel nesnesini (penis) özgün nesne (meme başı) ya da onun işlevini gören parmağın yerine koymak ve güncel cinsel nesneyi doyumun en başta elde edildiği duruma yerleştirmek için çok az yaratıcı güç gerekir. Böylece bu aşırı iğrenç ve sapkın penisi emme düşleminin çok masum bir kökene sahip olduğunu görürüz. Annenin ya da sütannenin memesini emmenin tarihöncesi izlenimi —emzirilmekte olan çocuklarla ilişki sonucu genellikle yeniden canlanan bir izlenim— olarak betimlenebilecek olan şeyin yeni uyarlamasıdır. Birçok olguda inek memesi meme başı ile penis arasında aracı olan bir imge rolünü uygun şekilde oynar.[39]

Şu anda tartışmakta olduğumuz Dora'nın gırtlak belirtilerine ilişkin yorum bir başka düşünceye de yol açabilir. Dora tarafından hayal edilen bu cinsel durumun belirtilere ilişkin diğer açıklamamızla nasıl uyumlu olabileceği sorulabilir. Anımsanacağı gibi bu açıklama, belirtilerin gelip gitmelerinin âşık olduğu kişinin yokluğu ve varlığını yansıttığı ve Bay K.'nın eşinin davranışlarıyla ilgili olarak şu görüşü ifade ettiği şeklindeydi: "Ben onun eşi olsaydım onu çok daha farklı bir biçimde severdim; o uzakta olduğunda hasta olur (özlemden diyelim), eve geri döndüğünde iyileşirdim (neşeden)." Bu soruya yanıt olarak histerik belirtilerin ortadan kaldırılmasına ilişkin deneyimlerimin belirtilerin çeşitli anlamlarının birbiriyle uyumlu olmalarının, yani bağlantı-

[38][Freud'un *Üç Deneme*'sinden (1905*d*) ilki ile karşılaştırınız, *P.F.L.*, 7, s. 82 v.d.]

[39][Bu ayrıntının doğrulanması için bu kitaptaki "Küçük Hans" (1909*b*) olgu öyküsüne bakınız, s. 152-3.]

lı bir bütün içinde birbirlerine uymalarının gerekli olmadığını gösterdiğini belirtmeliyim. Birliğin tüm değişik düşlemleri ortaya çıkaran ana konu tarafından oluşturulması yeterlidir. Ayrıca bu olguda birinci türde bir uyumluluk olanaksız değildir. İki anlamdan biri daha çok öksürükle, diğeri ise ses yitimi ve hastalığın zaman zaman ortaya çıkışı ile ilişkilidir. Belki daha derin bir çözümleme hastalığın ayrıntılarıyla ilişkili çok daha fazla sayıda zihinsel öğeyi ortaya çıkarırdı.

Tek bir belirtinin *aynı anda* birçok anlama karşılık gelmesinin oldukça sık görüldüğünü daha önce öğrenmiştik. Şimdi *art arda* birçok anlamı ifade edebileceğini de ekleyebiliriz. Yılların akışı içinde bir belirti anlamını ya da temel anlamını değiştirebilir ya da başrol bir anlamdan diğerine geçebilir. Nevrozların niteliğinde bir zamanlar oluşmuş olan bir belirtinin, ifade olanağı sağladığı bilinçdışı düşünce anlamını yitirmiş olsa bile, olanak varsa korunmasını sağlayan tutucu bir özellik var gibidir. Ayrıca bir belirtinin alıkoyulmasına yönelik bu eğilimi mekanik bir temelde açıklamakta hiçbir güçlük bulunmaz. Bu tür bir belirtinin üretilmesi çok güçtür, tümüyle ruhsal olan bir uyarılmışlığın fiziksel olaylara dönüştürülmesi —benim "dönüştürme" adını verdiğim işlem— birçok elverişli koşulun aynı anda bir arada bulunuşuna bağımlıdır, dönüştürme için gerekli bedensel uyunç oldukça seyrek olarak hazırdır, bilinçdışı bir uyarılmışlığın boşaltımına yönelik bir itici güç önceden var olan herhangi bir boşaltım kanalını olabildiğince kullanır. Yeni bir dönüştürme yaratmak, boşaltım gereksinimi içinde olan yeni bir düşünce ile artık bu gereksinimi duymayan eski bir düşünce arasında çağrışım yolları oluşturmaktan çok daha güç görünmektedir. Bu yollardaki akıntı yeni uyarılmışlık kaynağından eski boşaltım noktasına doğru akar — İncil-i Şerif'in sözcükleriyle eski şişeye yeni şarap konur gibi, belirtiye dökülür. Bu değerlendirmeler bir histerik belirtinin ruhsal kısmının, yerine geçen bir şeyin çok daha kolay bulunabileceği değişken bir öğeyken, bedensel kısmının daha sabit ve yeri daha zor doldurulacak bir yapı olduğu şeklinde bir izlenim verebilir. Ancak bu kıyaslamadan iki öğenin göreli önemi konusunda bir sonuç çıkarmaya çalışmamalıyız. Zihinsel sağaltım bilimi bakış açısından baktığımızda zihinsel kısım her zaman daha önemli öğe olmalıdır.

Dora'nın, babasının Bayan K. ile olan ilişkileri hakkında aynı düşünceleri ardı arkası kesilmeden yinelemesi çözümlemeden çok daha fazla önemli malzemelerin elde edilmesini olası kıldı.

Böylesi bir düşünce dizisi aşırı yoğun ya da daha doğrusu *pekiştirilmiş* ya da Wernicke'nin [1900, s. 40] kullandığı anlamda "aşırı değerli" ["*überwertig*"] olarak tanımlanabilir. Görünürde mantıklı olan içeriğine karşın hastalıklı niteliğini, hasta tarafından harcanan hiçbir bilinçli ve gönüllü çabanın onu dağıtamaması ya da ortadan kaldırılamaması şeklindeki tek tuhaflık ile gösterir. Normal bir düşünce dizisinden, ne denli yoğun olursa olsun, önünde sonunda kurtulunabilir. Dora oldukça doğru bir biçimde, babası hakkındaki düşüncelerinin özel bir şekilde yargılanması gerektiğini hissetmişti. Tekrar tekrar "Başka bir şey düşünemiyorum" diye yakınmaktaydı. "Erkek kardeşimin biz çocukların babamızın bu davranışını eleştirmeye hiç hakkımız olmadığını söylediğini biliyorum. Bu konuda endişelenmemiz ve hatta, annemizin onu çok az anlaması nedeniyle, belki de sevebileceği bir kadın bulmuş olmasından ötürü mutlu olmamız gerektiğini söylüyor. Ben bunu anlayabiliyorum ve kardeşim gibi düşünmek isterdim ama yapamıyorum. Onu bu konuda affedemem."[40]

Şimdi bilinçli temellerinin ne olduğunu işittikten ve ona karşı yapılan başarısız karşı çıkışları dinledikten sonra böylesi bir aşırı değerli düşünce karşısında ne yapılmalıdır? Düşüncelerimiz *bu aşırı yoğun düşünce dizisinin pekiştirilişini bilinçdışına borçlu olması gerektiğini* öne sürecektir. Ya düşüncenin kendisi kökleriyle ta bilinçdışına, bastırılmış malzemeye ulaştığı için ya da arkasında bir başka bilinçdışı düşünce saklanmış olduğu için hiçbir düşünce çabasıyla çözümlenemez. İkinci durumda saklanmış düşünce genellikle aşırı değerli olanın tam karşıtıdır. Karşıt düşünceler her zaman birbirleriyle sıkıca bağlantılıdırlar ve sıklıkla *bir düşünce aşırı yoğun bir biçimde bilinçliyken karşıt eşi bastırılmış ve bilinçdışı* olacak biçimde eşleşmişlerdir. İki düşünce arasındaki bu ilişki bastırma işleminin bir sonucudur. Çünkü bastırma sıklıkla bastırılması gereken düşünceye karşıt olan düşünce-

[40]Bu tür bir aşırı değerli düşünce sıklıkla, derin depresyonun ötesinde, genellikle "melankoli" olarak adlandırılan ancak bir histeri gibi ruhçözümleme tarafından ortadan kaldırılabilen hastalıklı durumun tek belirtisidir.

nin aşırı pekiştirilmesi aracılığıyla gerçekleştirilir. Bu işleme *tepkisel* pekiştirme, kendisini bilince aşırı bir yoğunlukla sokuşturan ve (bir önyargı gibi) uzaklaştırılamayan düşünceye *tepkisel düşünce* adını veriyorum. Bu iki düşünce daha sonra birbirlerine karşı tıpkı statik olmayan bir galvanometrenin iki iğnesi gibi davranırlar. Tepkisel düşünce karşı çıkılabilir olanı belli bir yoğunluk fazlasıyla bastırma altında tutar, ancak bu nedenle kendisi "boğulmuş" durumdadır ve bilinçli düşünce çabalarına karşı dirençlidir. Dolayısıyla aşırı yoğun düşünceyi pekiştirilmeden yoksun bırakmanın yolu onun bastırılmış karşıtını bilince getirmektir.

Bir düşüncenin aşırı değerliliğinin bu iki nedenden yalnızca birinin varlığına değil de her ikisinin aynı anda varoluşuna bağlı olduğu örneklerle karşılaşmaya da hazırlıklı olmalıyız. Başka karışıklıklar da ortaya çıkabilir ancak bunlar kolayca genel şemaya oturtulabilirler.

Şimdi kuramımızı Dora'nın öyküsünce sağlanan örneğe uygulayalım.[41] İlk varsayımla, yani babasının Bayan K. ile ilişkilerine ilişkin zihin yoruşunun saplantılı niteliğini köklerinin onun tarafından bilinmemesine ve bilinçdışında yatmasına borçlu olduğu varsayımıyla başlayacağız. Bu köklerin doğasını kızın koşullarına ve davranışına bakarak tahmin etmek güç değildir. Davranışları bir çocuğa yakışır ilgiye uygun olabilecek davranışların açıkça çok ötesine gitmişti. Daha çok kıskanç bir eş gibi —annesinde olsaydı anlaşılabilir olabilecek bir biçimde— hissetmiş ve davranmıştı. Babasına vermiş olduğu ultimatom ("ya o ya ben"), çıkartmakta olduğu olaylar ve meydana çıkmasına izin verdiği özkıyım niyetleri ile — bunların tümüyle açık bir biçimde kendini annesinin yerine koymaktaydı. Öksürüğünün altında yatan imgelem ürünü cinsel durumun niteliğini doğru biçimde tahmin ettiysek, bu düşlemde kendisini Bayan K.'nın yerine koyuyor olmalıydı. Dolayısıyla kendisini hem babasının bir zamanlar sevdiği kadın hem de şimdi sevmekte olduğu kadın ile özdeşleştirmekteydi. Babasına duyduğu

[41] [İki olasılıktan —yani aşırı değerli düşüncenin bilinçdışından gelen (*a*) *doğrudan* ve (*b*) *tepkisel* pekiştirmeye bağlı olabileceği— (*a*) bu ve onu izleyen iki paragrafta tartışılırken, (*b*)nin iki biçimde var olduğu gösterilmekte ve bunların ilki izleyen üç paragrafta, ikincisi ise bölümün geri kalan kısmında gözden geçirilmektedir.]

sevginin bildiğinden ya da itiraf etmekten korkacağından çok daha güçlü olduğu ya da aslında ona âşık olduğu sonucu apaçıktır.

Baba ile kızı ya da anne ile oğlu arasındaki (anormal sonuçları ile dikkat çeken) böylesi bilinçdışı aşk ilişkilerine bebeklik yıllarındaki duygu tohumlarının yeniden canlanması olarak bakmayı öğrendim. Başka bir yerde[42] cinsel çekimin ne denli erken yaşlarda kendisini ebeveynler ile çocuklar arasında hissettirdiğini ayrıntılarıyla gösterdim ve Oidipus öyküsünün belki de bu ilişkilerde tipik olan şeyin şiirsel bir anlatımı olarak kabul edilmesi gerektiğini açıkladım. Çoğu kişide bu tür bir özel sevgiye ilişkin —bir kızdan babasına ya da oğuldan annesine yönelik— farklı özellikler bulunabilir, ancak yapıları onlara nevrozun damgasını vuran, erken gelişen ve aşk için yoğun bir istek duyan çocuklarda bu sevginin en baştan beri daha yoğun olduğu kabul edilmelidir. Bu noktada burada tartışılması gereken belirli başka etkiler devreye girer ve bu gelişmemiş aşk duygusunun sabitleşmesine ya da pekişmesine yol açarlar. Böylece bu sevgi (çocuk hâlâ çok küçükken ya da ergenlik dönemine gelmeden önce) bir cinsel eğilim ile eşdeğerde görülmesi gereken ve tıpkı onun gibi libidonun güçlerini emrinde tutan bir şeye dönüşür.[43] Hastamızın dış koşulları böylesi bir varsayıma hiç de elverişsiz değildiler. Yatkınlığının doğası onu her zaman babasına yöneltmişti ve babanın çok sayıdaki hastalıkları babasına yönelik sevgisini zorunlu olarak arttırmıştı. Baba bu hastalıkların bazılarında bakımın daha hafif görevleri için kızından başka hiç kimseye izin vermemekteydi. Kızının zekâsının erkenden gelişmiş olmasından çok gururlanmaktaydı ve bu nedenle onu daha küçük bir çocukken sırdaşı yapmıştı. Bayan K.'nın ortaya çıkışının birden çok konumdan uzaklaştırdığı kişi gerçekte annesi değil de Dora'ydı.

Dora'ya, kendimi babasına yönelik sevgisinin çok erken bir zamanda babasına tümüyle âşık olması derecesine varmış olması gerektiğini düşünmekten alıkoyamadığımı söylediğimde o da doğal olarak

---

[42] *Düşlerin Yorumu* (1900*a*) kitabımda [*P.F.K.*, **4**, V. Bölüm, D Kesimi (*b*), s. 306] ve *Üç Deneme*'nin (1905*d*) üçüncüsünde [*P.F.L.*, **7**, s. 150 v.d.].

[43] Bu bağlantıda belirleyici etmen hiç kuşkusuz gerçek cinsel duyumların ya kendiliğinden ya da ayartma veya mastürbasyonun bir sonucu olarak erken ortaya çıkışlarıdır. (İlerdeki sayfalara [s. 102 v.d.] bakınız.)

bana alışılmış yanıtını verdi: "Bunu anımsamıyorum." Ama hemen bana kuzeni (anne tarafından) olan ve kendi çocukluk çağının bir tür yansımasını gördüğünü sık sık düşündüğü yedi yaşındaki bir kız hakkında benzer şeyler anlatmaya başladı. Bu küçük kız ebeveynleri arasında ateşli bir tartışmanın tanığı olmuş (hem de ilk kez değil) ve kısa bir süre sonra Dora evlerine ziyarete geldiğinde onun kulağına fısıldamıştı: "Şu insandan nasıl nefret ettiğimi bilemezsin!" (anneyi işaret ederek) "O öldüğünde babamla evleneceğim." Benim öne sürdüğüm bir şeyin içeriği ile uyuşan birşeyler getiren böylesi çağrışımları, söylemiş olduklarıma bilinçdışından gelen bir doğrulama olarak kabul etme alışkanlığındayım. Bilinçdışından başka tür bir "Evet" kopartılamaz, bilinçdışı "Hayır" diye bir şey de yoktur.[44]

Yıllar boyunca babasına yönelik bu tutkuyu hiç ifade etmemişti. Tersine babası konusunda ayağını kaydırıp yerine geçen kadınla uzun bir süre çok yakın arkadaş olmuş ve aslında, kendi kendini kınamalarından bildiğimiz gibi, bu kadının babasıyla olan ilişkilerini kolaylaştırmıştı. Dolayısıyla babasına yönelik kendi aşkı yakın zamanda yeniden canlanmıştı ve eğer böyleydiyse bunun ne amaçla olduğu sorusu ortaya çıkar. Açıkça bir tepkisel belirti olarak, başka bir şeyi —yani bilinçdışında hâlâ güçlü olan bir şeyi— baskılamak amacıyla canlanmıştır. Olayların gelişimini göz önünde bulundurarak öncelikle kendimi baskılanmış olan şeyin Bay K.'ya yönelik aşkı olduğunu düşünmekten alıkoyamadım. Dora'nın ona hâlâ âşık olduğu, ancak bilinmeyen nedenlerle göl kenarındaki sahneden beri aşkının onda vahşi karşı çıkma duyguları uyandırdığı ve kızın genç kızlığının ilk yıllarında hissetmiş olduğu ve şimdi ona sıkıntı verici duruma gelmiş olan aşka bilinçli dikkat yöneltme zorunluluğundan kaçınmak için babasına duyduğu eski aşkı öne çıkardığı ve pekiştirdiği varsayımından kaçınamazdım. Böylece kızın aklını karıştırmak için çok iyi ayarlanmış bir çatışmanın

[44][1923'te *eklenen dipnot* :] Bunları yazdığım sırada bilmediğim, bilinçdışından gelen bir başka çok belirgin ve tümüyle güvenilir doğrulama biçimi daha vardır: Yani, hasta tarafından yapılan "Bunu düşünmedim" ya da "Bu konuda düşünmedim" şeklinde telaşlı bir karşı çıkış. Bu sözler açık olarak şöyle çevrilebilir: "Evet bu konuda bilinçsizdim." [Bu konuda Freud'un "Yadsıma" (1925*h*) hakkındaki yazısında bulunan daha uzun tartışmaya bakınız.]

içyüzünü anladım. Bir yanda adamın teklifini reddetmiş olmaya yönelik pişmanlık ve onun arkadaşlığı ve sevgisinin tüm küçük işaretleri için özlem ile doluyken; diğer yanda bu şefkat ve özlem duyguları, en belirginlerinden biri onur olan güçlü duygularla savaşmaktaydı. Böylece kendisini Bay K. ile işinin bittiğine inandırmayı başarmıştı — bu tipik bastırma işleminden elde ettiği yarar buydu. Ancak kendisini sürekli olarak bilince çıkmak için baskı yapan aşk duygularına karşı korumak için, babasına yönelik çocuksu sevgisini yardıma çağırmak ve abartmak zorundaydı. Neredeyse sürekli olarak en acı verici kıskançlığın avı olması gerçeği bir başka niyeti açığa vurmaktaydı.[45]

Bu açıklamam Dora tarafından çok vurgulu bir olumsuz yanıt ile karşılandığında beklentilerim hiçbir biçimde düş kırıklığına uğramamıştı. Bastırılmış bir düşünce bilinçli algısına ilk kez sunulduğunda, hasta tarafından verilen "Hayır" yanıtı bastırma ve onun şiddetinin varlığını onaylamaktan başka bir şey yapmaz, sanki bastırmanın gücünün ölçüsü gibi işlev görür. Bu "Hayır" yansız bir yargının (gerçekte hastanın yapamadığı bir şey) ifadesi olarak kabul edilmek yerine gözardı edilir ve çalışma sürdürülürse, kısa bir süre içinde böylesi bir durumda "Hayır"ın arzulanan "Evet"i ifade ettiğine ilişkin ilk kanıtlar ortaya çıkmaya başlar. Dora Bay K.'ya hak ettiği kadar öfke duymayı olanaksız bulduğunu kabul etti. Dora bir gün sokakta Bay K.'yı tanımayan bir kuzeni ile yürürken Bay K. ile karşılaştıklarını anlattı. Kız birden bağırmaya başlamıştı: "Dora sana ne oldu? Yüzün çarşaf gibi bembeyaz oldu!" Kendisi bu renk değişikliğini hiç duyumsamamıştı. Ona duygu ifadesi ve yüz devinimlerinin bilinçten çok bilinçdışının sözünü dinlediklerini ve bilinçdışını ele vermenin bir aracı olduklarını açıkladım.[46] Dora bir başka zaman günlerce sürekli neşeli olduktan

[45] Bu konuya geleceğiz [hemen].

[46] Şu dizelerle karşılaştırın:

Ruhig mag ich Euch erscheinen
Ruhig gehen sehn.

[Gelişini sakince izleyebilir miyim,
Gidişini sakince izlerken.

Bu sözler (Schiller'in "Ritter Toggenburg" baladından) Haçlı seferlerine çıkmak üzere olan bir şövalyeye, görünüşte kayıtsız ama gerçekte sadık sevgilisi tarafından söylenmektedir.]

sonra çok kötü bir ruh hali içinde geldi. Buna bir açıklama getiremiyordu. Söylediğine göre o gün kendini çok aksi hissediyordu. O gün amcasının doğum günüydü ve onu kutlamak içinden gelmiyor, bunun nedenini bilmiyordu. Yorum yapma yeteneklerim o gün çok kötü durumdaydı. Konuşmasını sürdürmesine izin verdim; ansızın o günün Bay K.'nın da doğum günü olduğunu anımsadı. Bu gerçeği ona karşı kullanmayı ihmal etmedim. Bundan sonra birkaç gün önce kendi doğum gününde almış olduğu güzel armağanların ona hiç haz vermemiş olmasının nedenini açıklamak artık zor değildi. Bir armağan eksikti ve bu Bay K.'nın armağanı, bir zamanlar açıkça en değerli olan armağandı.

Dora yine de benim görüşümü yadsımakta bir süre daha, çözümlemenin sonlarına doğru görüşümün doğru olduğunun kesin kanıtı günışığına çıkıncaya dek diretti [s. 132].

Şimdi böylesi bir zihinsel durumun inceden inceye değerlendirilmesiyle uğraşan bir tıp adamı değil de bu durumun yaratılmasıyla ilgilenen bir edebiyatçı olsaydım hiç yer vermeyecek olduğum bir başka karışıklık üzerinde düşünmeye dönmeliyim. Şimdi değinmek zorunda olduğum öğe ancak Dora'ya yüklemeyi becerdiğimiz duygulu şiirsel çatışmanın anahatlarını örtmeye ve silmeye yarayabilir. Bu öğe haklı olarak bir yazarın sansürüne kurban olurdu, çünkü o her şeye karşın bir ruhbilimci kişiliğinde ortaya çıktığında sadeleştirir ve soyutlar. Ancak burada anlatmaya çalışmakta olduğum gerçeklik dünyasında, güdülerin karmaşıklığı, zihinsel etkinliklerin toplanma ve birleşmesi —tek sözcükle söylersek, aşırı belirlenme— kuraldır. Dora'nın babasının Bayan K. ile ilişkileri ile ilgili aşırı değerli düşüncesinin arkasında bu hanımı *nesnesi* olarak alan bir kıskançlık duygusu, yani ancak Dora'nın kendi cinsiyetinden birine yönelik sevgisine dayandırılabilecek bir duygu saklıydı. Ergenlik çağında kız ve oğlanların, normal olgularda bile, kendi cinsiyetlerinden kişilere yönelik açık sevgi işaretleri gösterdikleri uzun bir süreden beri bilinmekte ve belirtilmektedir. Okul arkadaşlarından biriyle romantik ve duygusal bir arkadaşlık, buna eşlik eden yeminler, öpücükler, sonsuza dek yazışma sözleri ve kıskançlığın olanca duyarlılığı, bir genç kızın bir erkek için ilk ciddi tutkusunun yaygın öncülleridirler. Eşcinsel duygu akımı bundan sonra, uygun

koşullarda sıklıkla tümüyle kurur. Ama bir genç kız bir erkeğe olan aşkında mutlu değilse, akım daha sonraki yıllarda libido tarafından yeniden akmaya başlatılır ve az ya da çok belirli bir yoğunlukta arttırılır. Sağlıklı insanlarda bu kadarı güçlük olmaksızın saptanabilirse ve nevrotiklerde normal sapkınlık tohumlarının ayrıntılı gelişimi hakkında daha önce söylenmiş olanları [s. 75] hesaba katarsak, sonra sözünü ettiğimiz genç kızlarda da oldukça güçlü bir eşcinsel eğilim bulmayı umacağız. Durum gerçekten böyle olmalı çünkü ruhçözümleme sırasında çok belirgin eşcinsellik akımını hesaba katmak zorunda kalmadığım tek bir erkek ya da kadına bugüne dek rastlamadım. Histerik bir kadın ya da genç kızda erkeklere yönlendirilmiş cinsel libido şiddetli bir biçimde baskılandığında, kadınlara yönlendirilmiş libidonun pekiştirilmiş ve hatta biraz da bilinçli hale gelmiş olduğu sürekli olarak görülecektir.

Erkeklerdeki histerinin anlaşılması için özellikle zorunlu olan bu önemli konuya burada daha fazla girmeyeceğim çünkü Dora'nın çözümlemesi zihinsel yaşamının bu yanına bir ışık tutamadan sonlandı. Ancak daha önce sözünü etmiş olduğum [s. 61 v.d.] ve Dora'nın başlarda, kendisinin değil de babasının hatırına beğenildiğini ve sevgiyle yaklaşıldığını anlayıncaya dek çok sıkı düşünce alışverişi yapmaktan hoşlandığı mürebbiyeyi anımsatmak isterim. Dora gerçeği anlayınca mürebbiyeyi ayrılmaya zorlamıştı. Kendisine bile açıklanamaz gelen bir başka bozuşma öyküsü üzerinde de dikkat çeken bir sıklıkla ve özel bir vurgu ile durmaktaydı. İki kuzeninden küçük olanıyla —daha sonra nişanlananı [s. 63]— ilişkileri her zaman çok iyiydi ve onunla her tür sırrını paylaşırdı. Dora göl kıyısındaki ilk kalışını sonlandırdıktan sonra babası B—'ye geri dönmekteydi, doğal olarak babasıyla dönmeyi reddetmişti. Sonra onun yerine bu kuzenden babayla yolculuk etmesi istenmiş ve o daveti kabul etmişti. O günden sonra Dora kuzenine karşı bir soğukluk hissetmiş ve kuzeninden yakınmak için çok az nedeni olduğunu kabul etmesine karşın ne denli kayıtsız hale geldiğini fark etmesine kendisi de şaşırmıştı. Bu duyarlılık örnekleri beni Bayan K. ile olan ilişkilerinin bozulma dönemine dek nasıl olduğunu soruşturmaya yöneltti. Bunun üzerine genç kadınla henüz yetişmekte olan kızın arasının yıllarca çok iyi olduğunu buldum. Dora K. ailesiyle kal-

dığı sıralarda yatak odasını Bayan K. ile paylaşmıştı, koca ise başka bir yerde kalmaktaydı. Kadının sırdaşı ve evlilik yaşamının tüm güçlüklerinde danışmanı olmuştu. Konuşmadıkları hiçbir konu yoktu. Medea, Creusa'nın iki çocuğuyla arkadaşlık etmesinden oldukça hoşnuttu ve kız ile çocukların babası arasındaki ilişkilere kesinlikle hiç karışmamıştı. Dora'nın sevgili arkadaşının hakkında söyleyecek birçok kötü şeyi olan adama âşık olmanın yolunu nasıl bulduğu ilginç bir ruhsal problemdir. Bilinçdışındaki düşüncelerin rahat bir biçimde yan yana yaşadıklarını ve zıt olanların bile çatışmalar olmaksızın bir araya toplandığını —bilinçte bile oldukça sık olarak varlığını sürdüren bir durum— anladığımızda bu problemi çözmeye yaklaşmış olacağız.

Dora Bayan K. hakkında konuştuğunda onun "tapınılası beyaz bedenini" yenilgiye uğramış bir rakipten çok bir âşığa daha çok yakışan bir vurguyla övüyordu. Bir keresinde bana öfkeden çok üzüntü içinde babasının kendisine getirmiş olduğu armağanların Bayan K. tarafından seçilmiş olduğundan emin olduğunu, çünkü kadının zevkini bildiğini belirtti. Yine bir keresinde, Bayan K. aracılığıyla olduğu açık olacak biçimde kendisine bir mücevher armağan edildiğini ve bu mücevherin Bayan K.'nın sahip olduğunu gördüğü ve o sırada bunu istediğini yüksek sesle belirttiği bir mücevhere çok benzediğini aktardı. Gerçekten, aşırı değerli düşüncesi açısından bakıldığında kadını talihsizliklerinin başyazarı olarak görmesi gerekirken, genelde ona yönelik kaba ya da öfkeli bir sözcük kullandığını asla duymadım. Mantık açısından uygun davranmıyor gibi görünmekteydi, ancak belirgin uygunsuzluğu kesinlikle karmaşıklaştırıcı bir duygu akımının kendini belli edişiydi. Çünkü Dora'nın bu denli ateşli bir biçimde kendini adadığı kadın ona nasıl davranmaktaydı? Dora Bay K.'ya yönelik suçlamasını öne sürdükten ve babası Bay K.'ya mektup yazıp bir açıklama istedikten sonra Bay K. önce Dora'ya çok saygılı itiraz duygularıyla ve her tür yanlış anlamayı ortadan kaldırmak için fabrikanın olduğu kasabaya gelmeyi önererek yanıt vermişti. Birkaç hafta sonra Dora'nın babası ile B—'de konuştuklarında artık saygı söz konusu değildi. Tersine Bay K. Dora hakkında onu kötüleyerek konuşmuş ve kozu olarak böylesi kitaplar okuyan ve böylesi şeylere ilgi duyan hiçbir kızın bir erkeğin güvenine layık olamayacağı şeklindeki ayıplamayı ortaya atmıştı. — Dolayısıy-

la Bayan K. ona ihanet etmiş ve çamur atmıştı, çünkü Dora yalnızca onunla Mantegazza okumuş ve yasak konuları konuşmuştu. Bu mürebbiyesi ile yaşamış olduğu şeylerin yinelenmesiydi: Bayan K. onu kendisi olduğu için değil de babasından dolayı sevmişti. Bayan K. Dora'yı, babasıyla olan ilişkileri bozulmasın diye, bir an bile duraksamadan kurban etmişti. Bu aşağılama olasılıkla daha derinden dokunmuştu ve bunun için bir perde olarak kullanmaya çalıştığı diğerinden —babası tarafından kurban edilmiş olduğu gerçeği— daha büyük bir hastalık yaratıcı etkiye sahipti. Yasaklanmış olan bilginin kaynaklarına ilişkin özel unutkanlığı [s. 56] sürdürmede kullandığı inatçılık doğrudan, bu nedenle kendisine yöneltilen suçlamanın onun için taşıdığı büyük duygusal öneme ve sonuçta arkadaşınca ihanete uğramasına işaret etmekte değil midir?

Bu nedenle Dora'nın babasının Bayan K. ile olan ilişkilerini ilgilendiren aşırı değerli düşünce zincirinin, yalnızca bir zamanlar bilinçli olmuş olan Bay K.'ya duyduğu sevgiyi baskılamak amacıyla değil de aynı zamanda daha derin bir anlamda bilinçdışı olan, Bayan K.'ya duyduğu sevgiyi gizlemek için düzenlenmiş olduğunu kabul etmekle yanlış yapmadığıma inanıyorum. Aşırı değerli düşünce zinciri sonraki duygu akımına doğrudan zıttı. Durmaksızın kendisine babasının onu bu kadına kurban ettiğini söylemiş ve kadına babasını isteksizce verdiğini göstermek için gürültülü gösteriler yapmıştı. Böylelikle kendisinden zıt gerçeği, Bayan K.'nın aşkını babasına isteksizce verdiği ve sevdiği kadını ihanete uğramasıyla doğan düş kırıklığı nedeniyle affetmemiş olduğu gerçeğini saklamıştı. Bir kadının kıskançça duyguları bilinçdışında bir erkek tarafından hissedilebilecek bir kıskançlıkla bağlantılıydı. Bu eril ya da daha uygun deyişle *jinekofilik* [kadın düşkünü —*çev.*] duygu akımları histerik kızların bilinçdışı erotik yaşamı için tipik olarak görülmelidir.[47]

[47] [S. 142-3'teki dipnota *bkz.*]

II

İLK DÜŞ

TAM çözümleme için ortaya çıkmakta olan malzemenin Dora'nın çocukluk dönemindeki gizli bir noktaya ışık tutması beklentisinin olduğu bir anda, birkaç gece önce daha önce birçok kez tümüyle aynı biçimde görmüş olduğu bir düşü yeniden gördüğünü belirtti. Belirli aralarla yineleyen bir düş doğası gereği merakımı uyandırmak için çok iyi ayarlanmıştı ve düşün çözümlemenin bütününe etki ediş biçimi üzerinde düşünmek her koşulda sağaltımın yararınaydı. Bu nedenle düş hakkında çok dikkatli bir araştırma yapmaya karar verdim.

Dora'nın anlattığı şekliyle düş şöyleydi: "*Bir ev yanıyordu.*[1] *Babam yatağımın yanında ayaktaydı ve beni uyandırdı. Hızla giyindim. Annem durmak ve mücevher kutusunu kurtarmak istedi ama babam: 'Kendimin ve iki çocuğumun senin mücevher kutun uğruna yanmasına izin veremem' dedi. Hızla merdivenlerden aşağı indik, dışarı çıkar çıkmaz uyandım.*"

Düş yineleyici bir düş olduğundan, doğal olarak ona bunu ilk kez ne zaman gördüğünü sordum. Bilmediğini söyledi. Ama L—'de (gölde Bay K. ile olan olayın gerçekleştiği yer) iken düşü ard arda üç gece görmüş olduğunu anımsadı ve düş şimdi burada [Viyana'da] birkaç gece önce yeniden geri gelmişti.[2] L—'deki olaylarla bağlantısını işittiğimde düşün aydınlatılmasıyla ilgili beklentilerim doğal olarak arttı. Ama önce son yineleyişinin uyartıcı nedeninin ne olduğunu ortaya çı-

[1]Bir soruşturmaya verdiği yanıtta Dora gerçekte evlerinde asla bir yangın olmadığını belirtti.

[2]Düşün içeriği düşün gerçekten *ilk kez* L—'de görüldüğünü ortaya koymayı olası kılmaktadır.

karmak istedim ve bu nedenle Dora'dan düşü yavaş yavaş ele almasını ve bununla ilgili aklına nelerin geldiğini bana anlatmasını istedim. Önceden birkaç küçük örneğin çözümlenmiş olması sonucu düş yorumu hakkında biraz eğitimi vardı.

"Aklıma birşey geliyor, ama bu düşe ait olamaz çünkü oldukça yakın zamana ait, oysa düşü kesinlikle önce gördüm" dedi.

"Fark etmez" yanıtını verdim. "Siz başlayın. Sadece düşe uyan en yakın şey olduğu görülecek"

"Peki. Babam son birkaç gündür annemle tartışıyor çünkü annem geceleri yemek odasını kilitliyor. Kardeşimin odasının ayrı bir girişi yok, ancak yemek odasından bu odaya geçebiliyor. Babam kardeşimin gece bu biçimde kilitlenmesini istemiyor. Bunun doğru olmadığını, gece odayı terk etmeyi zorunlu kılacak bir şeyler olabileceğini söylüyor."

"Ve bu sizin yangın tehlikesini düşünmenize neden oldu?"

"Evet."

"Şimdi, kullandığınız sözcüklere çok dikkat etmenizi istiyorum. '*Gece odayı terk etmeyi zorunlu kılacak bir şeyler olabileceğini*' dediniz."[3]

Ama Dora düşün yakın zamandaki ve en baştaki uyartıcı nedeni arasındaki bağlayıcı halkayı şimdi bulmuştu, çünkü şöyle devam etti:

"Babam ve ben L—'ye vardığımızda babam yangından korktuğunu açıkça söyledi. Berbat bir yıldırımlı, fırtınalı havada oraya vardık ve paratöneri olmayan küçük ahşap evi gördük. Dolayısıyla babamın kaygısı oldukça doğaldı."

Şimdi yapmam gereken şey L—'deki olaylar ile orada gördüğü yineleyici düşler arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktı. Bu nedenle şunu sordum: "Düşü L—'deki ilk gecelerinizde mi yoksa son gecelerinizde mi gördünüz ya da sık duyduğumuz göl kıyısındaki koruda gerçekleşen olaydan önce mi sonra mı gördünüz?" (Olayın hemen ilk günde

[3]Bu sözcüklerin üzerinde durdum çünkü beni şaşırttılar. Çevrelerinde bir belirsizlik halkası var gibiydi. Belirli fiziksel gereksinimler de aynı sözcüklerle dile getirilmekte değil midir? Şimdi, bir çağrışım zincirinde belirsiz sözcükler (ya da verebileceğimiz bir başka adla anahtar sözcükler) bir kavşaktaki işaretler gibi işlev görürler. Eğer işaretler düşte göründükleri konumdan başka yöne çevrilirlerse kendimizi bir başka hatta buluruz ve bu ikinci hat boyunca, araştırmakta olduğumuz ancak hâlâ düşün arkasında saklı yatan düşünceler uzanır.

yaşanmadığını ve olaydan sonra olay hakkında en ufacık bir imada bulunmaksızın L—'de birkaç gün kaldığını bildiğimi açıklamalıyım.)

İlk yanıtı bilmediği şeklindeydi ancak bir süre sonra ekledi: "Evet. Sanırım olaydan sonraydı."

Böylece şimdi düşün bu yaşantıya bir tepki olduğunu bilmekteyim. Ancak neden üç kez yinelemişti? Sorularımı sürdürdüm: "Olaydan sonra L—'de ne kadar kaldınız ?"

"Dört gece. Ertesi gün babamla birlikte ayrıldım."

"Şimdi düşün Bay K. ile olan yaşantınızın yakın bir sonucu olduğundan eminim. Düşü ilk kez L—'deyken görmüştünüz, daha önce değil. Bu belirsizliği belleğinize yalnızca zihninizdeki bağlantıyı bozma amacıyla soktunuz.[4] Ancak sayılar henüz kafama yeterince yatmıyor. L—'de dört gece daha kaldıysanız düş dört kez daha görülmüş olabilir. Belki de böyleydi ?"

Tartışmama katılmadı ama sorumu yanıtlamak yerine sözlerini sürdürdü:[5] "Öğle saatlerinde döndüğümüz (Bay K. ve ben) göl gezintimizden sonraki saatlerde alışılmış olduğu gibi yatak odasındaki divanda uzanmaya ve kısa bir süre kestirmeye gittim. Aniden uyandım ve Bay K.'yı başucumda ayakta gördüm."

"Aslında, tıpkı düşte babanızı yatağınızın yanında ayakta gördüğünüz gibi mi ?"

"Evet. Ona sert bir dille orada ne aradığını sordum. Yanıt olarak kimsenin kendisini istediğinde kendi yatak odasına girmekten alıkoyamayacağını söyledi, ayrıca odadan almak istediği birşey vardı. Bu olay beni önlem arayışına soktu ve Bayan K.'ya yatak odasının anahtarı olup olmadığını sordum. Sonraki sabah giyinirken kapıyı kilitledim. Aynı günün öğleden sonrasında yine divanda uzanmak için kapıyı kilitlemek istediğimde anahtar ortada yoktu. Bay K.'nın onu ortadan kaldırdığından emindim."

"Bu durumda düşe ilişkin ilk çağrışımda görülen ve aynı zamanda düşün son kez yineleyişinin uyartıcı nedeninde de ortaya çıkan, bir

[4]S. 43-4'te bir anıya eşlik eden kuşku konusu hakkında söylenenlerle karşılaştırınız.

[5]Bunun nedeni sorduğum sorunun yanıtlanabilmesinden önce belleğinde yeni bir malzemenin ortaya çıkmasının zorunlu olmasıydı.

odayı kilitleme ya da kilitlememe teması karşımızda.[6] '*Hızla giyindim*' tümcesi de bu bağlama ait olamaz mı?"

"K. ailesinde babam olmadan kalmamaya karar verişim bu olaydan sonraydı. Sonraki sabah giyinirken kendimi Bay K.'nın beni şaşırtabileceğinden korkmaktan alıkoyamadım. *Dolayısıyla her zaman çok hızlı giyindim.* Biliyorsunuz babam otelde kalıyordu ve Bayan K. onunla yürüyüşlere çıkmak üzere erkenden evden çıkıyordu. Ancak Bay K. beni tekrar rahatsız etmedi."

"Anlıyorum. Ormandaki olaydan sonraki günün öğleden sonrasında onun kötülüğünden kaçma niyetinizi oluşturdunuz ve ikinci, üçüncü ve dördüncü geceler bu niyeti düşünüzde yinelemek için zamanınız vardı. (İkinci günün öğleden sonrasında —dolayısıyla düşten önce— ertesi sabah giyinirken kendinizi içeri kilitlemek için anahtara sahip olamayacağınızı biliyordunuz ve bunun üzerine giyinmeyi olabildiğince hızlı hale getirebildiniz.) Ancak düşünüz her gece yineledi, çünkü bir *niyete* karşılıktı. Bir niyet gerçekleştirilinceye dek varlığını sürdürür. Kendi kendinize sanki şöyle demiştiniz: 'Bu evden uzaklaşıncaya dek ne dinlenebilir ne de sakin bir uyku uyuyabilirim.' Düşünüzü anlatırken bunu diğer yöne çevirdiniz ve şöyle dediniz: "*Dışarı çıkar çıkmaz uyandım.*"

Çözümlemeye ilişkin raporumu, bu küçük düş yorumu parçasını düşlerin oluşum düzeneği hakkında belirtmiş olduğum genel görüşlerle kıyaslamak amacıyla bu noktada keseceğim. *Düşlerin Yorumu* (1900*a*) kitabımda her düşün doyurulmuş olarak temsil edilen bir istek olduğunu, temsil edilmenin istek bilinçdışına ait bastırılmış bir istekse kılık değiştirme işlevi gördüğünü ve çocukların düşleri dışında ancak bilinçdışı bir isteğin ya da bilinçdışının derinliklerine ulaşan bir isteğin bir düşün oluşumu için gerekli güce sahip olduğunu öne sürdüm. Her düşün belirli bir yorumlama işlemi aracılığıyla keşfedilebilecek bir an-

[6]Henüz Dora'ya söylememekle birlikte, bu öğeyi sahip olduğu simgesel bir anlam nedeniyle kullanmış olduğundan kuşkulandım. Düşlerde "*Zimmer*" ["oda"] çok sık olarak "*Frauenzimmer*"i ["kadın"için biraz küçültücü bir sözcük; kelimesi kelimesine çevirisi "kadınların odaları"] temsil eder. Bir kadının "açık" mı olduğu sorusu doğal olarak ilgisiz bir şey değildir. Böylesi bir durumda ne tür bir "anahtar"ın açılışı gerçekleştirdiği de bilinen bir şeydir.

lamı olduğunu ve yorumlama tamamlandığında düşün yerine düş görenin uyanık zihinsel yaşamında kolayca tanınabilir bir noktaya denk düşen düşüncelerin koyulabileceğini iddia etmekle yetinmiş olsaydım kuramımın daha kesin bir genel kabul görecek olduğunu düşünüyorum. Bu durumda sözlerimi, bir düşün anlamının, uyanıklık durumundaki düşünce süreçlerinde olduğu gibi, birçok farklı kaynağının olduğunu, bir kişide doyurulmuş bir istek, bir diğerinde farkına varılan bir korku, yine uykuda da süren bir değerlendirme, bir niyet (Dora'nın düşünde olduğu gibi) ya da uyku sırasındaki bir yaratıcı düşünce parçası vb. olabileceğini söyleyerek sürdürebilirdim. Böylesi bir kuram çok basit oluşu nedeniyle (hiç kuşkusuz) çekici gelebilir ve doyurucu bir biçimde yorumlanmış olan çok sayıda örnek ile, örneğin bu sayfalarda çözümlenmiş olanla, desteklenebilirdi.

Ancak ben bunun yerine düşlerin anlamının tek bir biçimle, *isteklerin* temsil edilmesiyle sınırlandığı bir genelleme formüle ettim ve böyle yaparak evrensel bir karşı çıkma eğilimi uyandırdım. Bununla birlikte bir ruhsal işlemi, araştırmalarım bunun soruşturma bir başka alana taşınıncaya dek aynılığa indirgenemeyecek olan bir karmaşıklık sergilediğini göstermişken, okurlarım için daha kabul edilir hale getirmek için basitleştirmeyi hakkım ya da ödevim olarak kabul etmedim. Bu nedenle belirgin istisnaların —Dora'nın kendisini öncelikle gün içinde oluşturulan bir niyetin uykuda sürmesi olarak gösteren bu düşü gibi—her şeye karşın tartışılmakta olan kurala yeni destek sağladığını göstermenin benim için özel önemi vardır. [*Bkz.* s. 108 v.d.]

Ancak düşün büyük bir bölümü hâlâ yorumlanmamış durumdaydı ve sorularıma devam ettim: "Annenizin kurtarmak istediği mücevher kutusu neyin nesi?"

"Annem mücevherlere çok düşkündür ve babam tarafından verilmiş birçok mücevheri vardı."

"Ya siz ?"

"Bir zamanlar ben de mücevherlere çok düşkündüm, ancak hastalığımdan bu yana hiçbirini takmadım. Dört yıl önce (düşten bir yıl önce) annem ve babam bir gün mücevher hakkında büyük bir tartışma yaptılar. Annem bir mücevherin —kulaklarına takmak için damla şeklinde

inci küpeler— kendisine alınmasını istiyordu. Ama babam bu tür şeyleri sevmez ve anneme küpe yerine bir bilezik getirdi. Annem küplere binmişti ve beğenmediği bir armağan için bu kadar çok para harcadığına göre bunu bir başkasına vermesinin daha iyi olacağını söyledi."

"Sanırım kendi kendinize bunu seve seve kabul edeceğinizi düşündünüz."

"Bilmiyorum.[7] Annemin düşe nasıl girdiğini zerre kadar bilmiyorum, o sırada L—'de bizimle birlikte değildi."[8]

"Birazdan bunu size açıklayacağım. Aklınıza mücevher kutusuyla bağlantılı başka hiçbir şey gelmiyor mu? Şimdiye dek yalnızca mücevherlerden söz ettiniz ve bir kutu hakkında hiçbir şey söylemediniz."

"Evet Bay K. kısa bir süre önce bana pahalı bir mücevher kutusu armağan etmişti.

"Bu durumda karşılık olarak verilen bir armağan çok uygun olurdu. Belki "mücevher kutusu"nun ["*Schmuck-kästchen*"], kısa bir süre önce taşımakta olduğunuz küçük el çantasını[9] konuşurken sözünü ettiğimiz aynı şey için —kadın cinsel organlarını kastediyorum— gözde bir ifade biçimi olduğunu bilmiyorsunuz."

"*Sizin* bunu söyleyeceğinizi biliyordum."[10]

"Yani *siz* bunun böyle *olduğunu* biliyordunuz. — Düşün anlamı şimdi daha da açık hale geliyor. Kendi kendinize şöyle dediniz: 'Bu adam beni sıkıştırıyor, odama zorla girmek istiyor. "Mücevher kutu"m tehlikede ve bir şey olursa bu babamın hatası olacak.' Bu nedenle düşte tam tersini ifade eden bir durumu —babanızın sizi *kurtarmakta olduğu* bir tehlike— seçtiniz. Düşün bu kısmında her şey tersine dönüştürülmüş, kısa bir süre sonra nedenini keşfedeceksiniz. Söylediğinize göre sır annenizde kilitleniyor. Onun düşe nasıl girdiğini soruyorsunuz. Bildiğiniz gibi o babanızın sevgisi konusunda sizin önceki rakibiniz.

[7]Bastırılmış bir şeyi itiraf etmede sürekli kullandığı formül.

[8]Bu ifade, başka durumlarda Dora onlarla çok tanışık olmasına karşın, düş yorumunun kuralları hakkında tam bir yanlış anlamanın kanıtını sunmaktaydı. Bu gerçek, mücevher kutusu ile ilgili çağrışımlarının kısırlığı ve duraksamasıyla birleşince bana çok yoğun bir biçimde bastırılmış olan malzemeyle uğraşmakta olduğumuzu gösterdi.

[9]Küçük el çantasına yapılan bu gönderme ilerde açıklanacaktır [s. 100 v.d.].

[10]Bastırılmış olanlardan ortaya çıkan bir bilgi parçasını bir kenara atmanın çok yaygın bir yolu.

Bilezik olayında annenizin reddetmiş olduğu şeyi kabul etmekten hoşlanırdınız. Şimdi 'kabul etme'nin yerine 'verme', 'reddetme'nin yerine de 'vermeme'yi koyalım. O zaman bu babanıza annenizin ona vermediği şeyi vermeye hazırdınız anlamına geliyor ve sözü edilen şey mücevherlerle bağlantılıydı.[11] Şimdi aklınıza yeniden Bay K.'nın size verdiği mücevher kutusunu getirin. Şimdi içlerinde Bay K.'nın, tıpkı yatağınızın yanında ayakta durma konusunda olduğu gibi, babanızın yerine koyulması gereken bir paralel düşünceler zinciri için üç başlangıç noktasına sahipsiniz. O size bir mücevher kutusu vermişti, öyleyse siz de ona kendi mücevher kutunuzu vermelisiniz. Az önce bir 'karşılık armağan'dan söz etmemin nedeni bu. Bu düşünce dizisinde annenizin Bayan K. ile yer değiştirmesi gerekli. (Herhalde onun da o sırada orada olduğunu yadsımayacaksınız.) Dolayısıyla Bay K.'ya eşinin ona vermediği şeyi vermeye hazırsınız. Bu denli çok enerji ile bastırılması gereken ve öğelerinin her birinin tersine dönüştürülmesini gerekli kılan bu düşünceydi. Düş size onu görmeden önce söylemiş olduğum şeyi, yani kendinizi Bay K.'ya olan aşkınıza karşı korumak için babanıza olan eski aşkınızı yeniden güçlendirdiğinizi, bir kez daha doğrulamaktadır. Ancak tüm bu çabalar neyi göstermektedir? Yalnızca Bay K.'dan korktuğunuzu değil de kendinizden ve ona teslim olma konusunda hissettiğiniz ayartıdan çok daha fazla korktuğunuzu."[12]

Dora doğal olarak yorumlamanın bu bölümünde beni izlemeyecekti. Ancak ben kendim yorumlamada hem olgunun öyküsü hem de düşler kuramı için bana zorunlu görünen ileri bir adıma ulaşabildim. Dora'ya bunu sonraki seansta anlatacağıma söz verdim.

Aslında daha önce sözü edilen belirsiz sözcüklerle ifade edilmiş görünen imayı unutamamıştım: *Odayı terk etmek zorunlu olabilir, gece bir kaza olabilir.* Buna ek olarak düşün aydınlatılışı belirli bir koşul

[11] İlerde küpeleri de bir biçimde konuya uyacak şekilde yorumlayabileceğiz [s. 113 v.d.].

[12] Ekledim: "Ayrıca düşün son birkaç günde yinelemesi beni, aynı durumun bir kez daha ortaya çıktığını düşündüğünüz —sadece babanız istediği için geldiğiniz— ve sağaltımı bırakmaya karar verdiğiniz sonucuna zorlamakta. Sonuç tahminimin ne denli doğru olduğunu gösterdi. Bu noktada yorumum bir an için çok ileri kuramsal ve pratik öneme sahip bir tema olan, ancak bu yazıda girmeye daha fazla olanak bulamayacağım, "aktarım" konusuna dokunmaktadır. [*Bkz.* s. 139 v.d.]

yerine getirilmemiş kaldığı sürece bana eksik gelmekteydi, çünkü bu koşulun evrensel bir koşul olduğunda ısrar etmek istemiyorsam da bunu karşılamanın bir yolunu bulma yanlısıyım. Düzenli oluşmuş bir düş sanki biri ana ve güncel uyartıcı nedenle, diğeri çocukluk yıllarındaki bazı önemli olaylarla ilişkide olan iki ayak üzerinde durur. Düş bu iki etmen —çocukluk sırasındaki olay ve bugünün olayı— arasında bir bağlantı kurar ve şimdiki zamanı uzak geçmiş modeline göre yeniden şekillendirmeye çalışır. Çünkü düşü yaratan istek her zaman çocukluk döneminden gelir ve sürekli olarak çocukluk dönemini yeniden canlandırmaya ve bugünü çocukluk döneminin ölçeğine göre düzeltmeye çalışır. Dora'nın düşünün çocukluk dönemindeki bir olaya ima oluşturacak biçimde bir araya getirilebilecek öğelerini açık bir biçimde belirleyebileceğime inanıyordum.

Konunun tartışmasını genelde başarılı olan küçük bir deneme ile açtım. Masamın üzerinde büyük bir kibrit kutusu bulunmaktaydı. Dora'dan çevresine bakınmasını ve masanın üzerinde özel bir şeyin, genellikle orada olmayan bir şeyin dikkatini çekip çekmediğine bakmasını istedim. Dikkatini çeken bir şey yoktu. Ardından çocukların kibritlerle oynamasının neden yasaklandığını bilip bilmediğini sordum.

"Evet, yangın tehlikesi nedeniyle. Amcamın çocukları kibritlerle oynamaya çok düşkündürler."

"Sadece bu nedenle değil. 'Ateşle oynamamaları' için uyarılırlar ve belirli bir inanç bu uyarıyla ilişkilidir."

Bu konuda hiçbir şey bilmiyordu. —"Pekâlâ, korkulan şey ateşle oynarlarsa yataklarını ıslatacaklardır. Bunun altında 'su' ile 'ateş' arasındaki zıtlık yatıyor olmalı. Belki de yangın düşü göreceklerine ve ardından bunu suyla söndürmeye çalışacaklarına inanılmaktadır. Tam olarak söyleyemem.[13] Ancak ateş ve su zıtlığının düşünüzde size ileri derecede yararlı olduğu dikkatimi çekti. Anneniz mücevher kutusunu *yanmaması* için kurtarmak istemiş, oysa düş düşüncelerinde bu 'mücevher kutusu'nun *ıslanmaması* sorunu şeklinde yer almakta. Ama ateş yalnızca suyun karşıtı olarak kullanılmamakta, aynı zamanda aşkı

[13][Freud bu soruna üç dört kez, en ayrıntılı olarak Ateşin Kazanılması (1932*a*) hakkındaki yazısında, yeniden dönmüştür.]

temsil etmeye doğrudan hizmet ediyor ('aşkla *yanıp tutuşma*' deyiminde olduğu gibi). Böylece 'ateş'ten çıkan rayların bir dizisi bu simgesel anlam doğrultusunda aşk düşüncelerine uzanırken, diğer dizi zıt 'su' doğrultusunda yol alır ve 'aşk' ile bir başka bağlantı sağlayan (çünkü aşk aynı zamanda ıslatır) bir yan dal verdikten sonra farklı bir yöne yönelir. Ve bu yön ne olabilir? Kullanmış olduğunuz şu ifadeleri düşünün: *Gece bir kaza olabilir* ve *odayı terk etmek zorunlu olabilir*. Kuşkusuz buradaki ima bir fiziksel gereksinime yöneliktir, değil mi? Ve kazayı çocukluk dönemine aktarırsanız yatak ıslatmaktan başka ne olabilir? Ama çocukların yataklarını ıslatmalarını önlemek için genellikle yapılan şey nedir? *Tıpkı babanızın sizi düşte uyandırdığı gibi* gece uykularından uyandırılmazlar mı? Öyleyse sizi gerçekten uykunuzdan uyandırmış olan Bay K.'nın yerine babanızı koymanızı olası kılan gerçek olay bu olmalı, çünkü babanız şöyle demişti: '*İki çocuğumun* mahvolmasına *izin veremem* . . .' Kardeşinizin K.'lardaki gerçek durumla başka hiçbir tür bağlantısı yok, sizinle birlikte L—'ye gitmemişti. Ve şimdi anılarınızın bu konuda söylenecek neleri var?"

Yanıtı "Kendim hakkında hiçbir şey bilmiyorum ama kardeşim altı ya da yedi yaşına dek yatağını ıslatırdı ve bu bazen gündüzleri de olurdu" idi.

Yeniden canlanmış olan anı zincirini sürdürdüğünde insanın kendisi değil de kardeşi hakkında böylesi şeyleri anımsamasının ne kadar kolay olduğunu söyleme noktasındaydım: "Evet ben de ıslatırdım, bir süre için ama yedi ya da sekizinci yaşıma dek değil. Bu durum ciddi olmalı çünkü şimdi hekimin çağrıldığını anımsıyorum. Sinirsel nefes darlığının ortaya çıkışından kısa bir süre öncesine dek sürmüştü" [s. 47].

"Hekim buna ne dedi ?"

"Bunu sinirsel bir zayıflık olarak açıkladı, kısa bir süre sonra geçeceğini düşünüyordu ve güçlendirici bir ilaç yazdı."[14]

[14]Bu hekim birazcık güven duyduğu tek hekimdi, çünkü bu olay hekimin gizini anlamadığını göstermişti. Hakkında belirli bir yargı oluşturamadığı her hekimden korkmaktaydı ve şimdi korkusunun nedeninin hekimin gizini tahmin etmesi olasılığı olduğunu anlayabiliriz.

Düşün yorumlanışı şimdi tamamlanmış görünmekteydi.[15] Ama Dora hemen sonraki gün bana düş hakkında ek birşeyler getirdi. Her uyanıştan sonra duman kokusu aldığını anlatmayı unuttuğunu söyledi. Kuşkusuz duman ateşe çok iyi uymaktaydı ama düşün benimle özel bir ilgisi olduğunu da gösteriyordu, çünkü şu ya da bu konunun arkasında gizli birşeyler olmadığını öne sürdüğü zamanlar sıklıkla yanıt olarak şöyle diyordum: "Ateş olmadan duman olmaz!" Ancak Dora Bay K. ve babasının sigara tutkunu olduklarını söyleyerek —ben de öyleyim— böylesi tümüyle kişisel bir yoruma karşı çıktı. Kendisi de göl kenarında kaldığı sırada sigara içmişti ve Bay K. talihsiz teklifine başlamadan önce onun için bir sigara sarmıştı. Kendisi de duman kokusunun ilk kez düşün yakın zamanda yeniden ortaya çıkışında değil de düşün L—'de üç kez görülüşü sırasında dikkatini çekmiş olduğunu açıkça anımsadığını düşünüyordu. Dora bana başka bilgi vermeyeceği için bu ekin düş düşüncelerinin dokusuna nasıl sokulacağını belirlemek bana kalmıştı. Üstüne gitmem gereken bir şey duman kokusunun düşe yalnızca bir ek olarak ortaya çıktığı ve dolayısıyla bastırma tarafından harcanan çok güçlü çabaları yenmiş olması gerektiği gerçeğiydi.[16] Dolayısıyla bu olasılıkla düşte en üstü örtülü ve en başarılı biçimde bastırılmış düşüncelerle, yani kendisini adama teslim olmaya gönüllü gösterme yönündeki kışkırtıcı düşüncelerle bağlantılıydı. Eğer durum böyleydiyse düşe yapılan eklemenin, sigara içen biriyle zorunlu olarak sigara dumanı kokacak olan bir öpüşe duyulan özlemden başka bir anlamı olamazdı. Ama Bay K. ile Dora arasında iki yıl kadar önce bir öpüşme olmuştu [s. 53 v.d.] ve eğer Bay K.'ya izin vermiş olsaydı kesinlikle birden çok kez yinelenmiş olacaktı. Dolayısıyla baştan çıkma düşünceleri bu şekilde daha önceki sahneye gönderme yapmış ve küçük "parmak emici"nin ayartıcı etkilerine karşı kendisini iğrenme duygusu ile savunduğu öpüşün anısını yeniden canlandırmış gibiydi. Son olarak bana yönelik bir aktarımın olduğuna işaret eder gibi görünen belirtileri —çünkü ben de sigara içiyorum— göz önünde bulundurarak, bir gün bir seans sırasında benden bir öpücük almanın hoşuna gideceği

[15] Düşün özü belki şu sözcüklerle anlatılabilir: "Kışkırtma öyle güçlü ki. Babacığım beni çocukluğumda yaptığın gibi yine koru ve yatağımı ıslatmama engel ol!"

[16] [S. 124, *n.* 16'ya *bkz.*]

şeklinde bir düşüncenin aklına gelmiş olabileceği sonucuna vardım. Uyarı niteliği taşıyan düşü yinelemesine ve sağaltımı durdurma niyetini oluşturmasına yol açan uyartıcı neden bu olabilirdi. Her şey bu görüşe çok iyi bir şekilde uymaktaydı ancak "aktarım"ın niteliklerine bağlı olarak geçerliliği kesin kanıtlanmaya açık değildi. [S. 140, ve s. 141, *n.* 4 ile karşılaştırınız.]

Bu noktada önce bu düş tarafından olgu öyküsüne tutulan ışığı mı dikkate almam gerektiği, yoksa buna dayandırılarak düşler kuramına yöneltilen karşı çıkışı ele alarak başlamamın mı daha iyi olacağı konusunda ikilem yaşayabilirim. Birinci yolu tutacağım.

Nevrotiklerin erken yaşam öyküsünde gece işemesinin önemi ayrıntılı olarak ele alınmaya değer. Açıklık adına Dora'nın yatak ıslatma durumunun alışılmış bir ıslatma olmadığını belirtmekle yetineceğim. Bozukluk, alışkanlığın sadece olağan olarak kabul edilen sürenin sınırlarını aşması şeklinde değildi. Kendisinin açık anlatımına göre başlangıçta ortadan kaybolmuş ve oldukça geç bir yaşta —altıncı yaşından sonra [s. 96]— yeniden başlamıştı. Bildiğim kadarıyla bu tür yatak ıslatmanın, yatak ıslatma etyolojisindeki önemine genelde hâlâ yeterince değer verilmeyen bir alışkanlık olan mastürbasyondan daha olası bir nedeni yoktur. Benim deneyimlerime göre, bu çocukların kendileri de bir zaman bu bağlantının ayırdında olmuşlardır ve olayın tüm ruhsal sonuçları sanki onu asla unutmamışlar gibi ortaya çıkar. Şimdi, Dora'nın düşü anlattığı sırada, çocukluk döneminde mastürbasyon yaptığını kabul etmesine yol açan bir soruşturma çizgisi ile uğraşmaktaydık. Kısa bir süre önce, neden bu denli kesin bir biçimde hastalanmış olduğu sorusunu ortaya attı ve ben sorusunu yanıtlayamadan suçu babasına yükledi. Bunun kanıtı bilinçdışı düşüncelerinden değil de bilinçli bilgilerinden gelmekteydi. Kızın babasının hastalığının niteliğinin ne olduğunu bildiği ortaya çıktı ve bu beni şaşırttı. Babasının bana başvurusundan sonra [s. 45] geri dönüşünde hastalığın adının söz konusu edildiği bir konuşmaya kulak misafiri olmuştu. Daha da önce bir dönemde —ayrılmış retina sorunu sırasında [s. 45]— çağırılan göz hekimi üstü kapalı bir biçimde frengiye bağlı bir nedenden söz etmiş olmalıydı, çünkü meraklı ve vesveseli kız yaşlı bir halasının annesine

"Biliyorsun, evlenmeden önce hastaydı" dediğine ve bunu anlayamadığı için ancak daha sonra kendi zihninde uygunsuz konularla bağlantılandırdığı bazı şeyler eklediğine kulak misafiri olmuştu.

Öyleyse babası ahlâkça özgür bir yaşam sürmesi sonucu hastalanmıştı ve kız babasının sağlık bozukluğunu kalıtım yoluyla kendisine geçirdiğini kabul etmekteydi. Daha önce belirtmiş olduğum gibi (s. 46 *n.* 6), benim de frengili hastaların çocuklarının ağır nöropsikozlara çok özel bir biçimde yatkın oldukları görüşünde olduğumu ona anlatmama konusunda dikkatliydim. Babasına yönelik bu suçlamayı öne sürdüğü düşünce çizgisi bilinçdışı malzemesinde sürdürülmekteydi. Günlerce sürekli olarak kendisini hafif belirtiler ve garip tavırlar aracılığıyla annesiyle özdeşleştirdi ve bu ona katlanılamaz davranışlar doğrultusunda bazı gerçekten dikkat çekici başarılar için bir olanak verdi. Ardından annesini ziyaret ettiği Franzensbad'de[17] kalışı —yılını unuttum— hakkında düşünmekte olduğunun açığa çıkmasına izin verdi. Annesi Franzensbad'de sağaltımı gerekli kılan karın ağrıları ve bir akıntıdan (bir soğuk algınlığı) acı çekmekteydi. Dora'nın görüşüne göre —ve olasılıkla yine haklıydı— bu hastalık cinsel ilişkiyle geçen hastalığını annesine geçirmiş olan babaya bağlıydı. Bu kanıya varırken, meslekdışı kişilerin çoğu gibi, gonore [idrar yollarının bel soğukluğu olarak bilinen bulaşıcı hastalığı —*çev.*] ile frengiyi, bulaşıcı olanla kalıtımsal olanı karıştırmış olması oldukça doğaldı. Annesiyle özdeşleşme konusundaki ısrarlılığı beni onun da cinsel ilişkiyle geçen bir hastalığı mı olduğu sorusunu sormaya neredeyse zorladı ve o zaman başlangıcını anımsayamadığını söylediği bir soğuk algınlığı (lökore) [kadınlarda cinsel organlarda görülen beyaz akıntı —*çev.*] olduğunu öğrendim.

Ondan sonra babasına yönelik bu açık suçlamaları öne sürdüğü düşünce zincirinin ardında —her zaman olduğu gibi— bir *kendini* suçlama duygusunun yatmakta olduğunu anladım. Benim görüşüme göre genç kızlarda lökorenin ortaya çıkışının birincil olarak mastürbasyona işaret ettiğini ve bu yakınmaya yaygın olarak atfedilen diğer tüm nedenlerin mastürbasyon tarafından zemine yerleştirildiği konusunda

[17] [Bohemya Kaplıcası.]

onu ikna ederek Dora'yla uzlaştım.[18] Şimdi neden bu denli kesin bir biçimde hastalandığı şeklindeki kendi sorusuna bir yanıt bulma yolunda olduğunu —olasılıkla çocukluk döneminde mastürbasyon yapmış olduğunu itiraf ederek— ekledim. Dora böyle bir şeyi anımsayabildiğini açıkça yadsıdı. Ancak birkaç gün sonra kendimi itirafa yönelik ileri bir adım olarak görmekten alıkoyamadığım bir şey yaptı. Çünkü o gün beline o günlerde yeni moda olmuş biçimde olan küçük bir el çantası takmıştı —daha önce ya da daha sonra bir daha asla yapmadığı bir şey—ve divanda uzanmış olarak konuşurken onunla oynamayı —açma, içine bir parmağını sokma, yeniden kapama vb.— sürdürdü. Bir süre izledim ve sonra ona "belirti niteliğindeki eylem"in[19] doğasını açıkladım. İnsanların otomatik olarak, bilincine varmadan, dikkat etmeksizin ya da sanki bir dalgınlık anındaymış gibi gerçekleştirdikleri eylemlere belirti niteliğindeki eylemler adını veriyorum. Bunlar insanların herhangi bir anlamı olduğunu yadsımak isteyecekleri ve onlar hakkında sorgulanırlarsa önemsiz ve rastlantısal olarak açıklayacakları eylemlerdir. Ancak daha ayrıntılı bir inceleme, bilinçliliğin hakkında hiçbir şey bilmediği ya da bilmek istemediği bu eylemlerin aslında bilinçdışı düşünce ve itkilere ifade sağladığını ve bu nedenle yüzeye gelebilmiş olan bilinçdışının dışavurumları olarak çok değerli ve öğretici olduklarını gösterecektir. Bu belirti niteliğindeki eylemlere yönelik olası iki tür bilinçli tutum vardır. Göze çarpmayan nedenleri onlara atfedebilirsek varlıklarını fark ederiz ama bilinçli kullanım için böylesi hiçbir bahane bulunamazsa genellikle hepimiz onları yaptığımıza dikkat etmeyi ihmal ederiz. Dora bir neden yaratmakta hiç güçlük çekmedi: "Şimdi moda bu olduğuna göre neden böylesi bir çanta taşımayayım?" Ancak bu tür bir özür söz konusu eylemin bilinçdışı bir kökeni olması olasılığını ortadan kaldırmaz. Öte yandan böylesi bir köken ve eyleme yüklenen anlam da kesin bir biçimde ortaya konamaz. Böylesi bir anlamın bir bütün olarak duruma ve bilinçdışı tarafından oluşturulan programa çok kusursuz bir biçimde uyduğu gerçeğini kaydetmekle yetinmeliyiz.

[18][1923'te *eklenen dipnot:*] Bu bugün artık korumadığım bir uç görüştür.

[19]*Günlük Yaşamın Psikopatolojisi*, 1901*b* kitabıma *bkz.* [IX. Bölüm, *P.F.K.*, 6, s. 221 v.d.]

Bir başka fırsatta bu belirti niteliğindeki eylemlerin sağlıklı ve nevrotik insanlarda gözlenen çeşitlerini yayımlayacağım. Bazen yorumlanmaları çok kolaydır. Dora'nın alışılmış biçimde yüzeye çıkan çantası cinsel organlarının temsilinden başka bir şey değildi. Onunla oynaması, açması ve parmağını içine sokması cinsel organlarıyla yapmaktan hoşlanacağı şeyin —yani mastürbasyon— pandomim diliyle tümüyle utançtan uzak ama kuşku götürmez bir biçimde ilanıydı. Benzer türde çok hoş bir olay bir süre önce başımdan geçti. Bir seansın ortasında hasta —pek genç olmayan bir hanımefendi—görünüşte bir şekerle kendini rahatlatmak amacıyla küçük bir fildişi kutu çıkardı. Onu açmak için biraz çaba harcadı ve ardından açılmasının ne denli güç olduğuna inanmam için kutuyu bana verdi. Kutunun özel bir anlamı olması gerektiği şeklindeki kuşkumu ifade ettim, çünkü sahibi bana bir yıldan uzun bir süredir geliyor olmasına karşın ilk kez görmüştüm. Hanımefendi bu sözlerime canlı bir biçimde yanıt verdi: "Bu kutuyu her zaman yanımda bulundururum, gittiğim her yere onu da alırım." Ben gülerek sözlerinin bir başka anlama ne denli iyi uyarlandığını belirtinceye dek yatışmadı. Kutu —[Almancada] *Dose*, [πυξις]—, çanta ve mücevher kutusu gibi, yalnızca Venüs kabuğu, yani kadın cinsel organları için bir yerine-geçendir.

Yaşamda bu tür simgecilik oldukça çoktur ancak genelde önemsemeden geçip gideriz. İnsanoğullarının içlerinde gizli tuttukları şeyleri hipnozun zorlayıcı gücü ile değil de ne dedikleri ve ne gösterdiklerini gözleyerek aydınlatmayı kendime görev edindiğimde bu görevin gerçekte olduğundan daha zor olduğunu düşünmüştüm. Görmek için gözleri ve işitmek için kulakları olan kişi kendisini hiçbir ölümlünün bir gizi saklayamayacağına inandırabilir. Dudakları suskunsa parmak uçlarıyla gevezelik eder, ele veriş her gözeneğinden dışarıya sızar. Bu nedenle zihnin en gizli oyuklarını bilinçli hale getirme görevi başarılması oldukça olası olan bir görevdir.

Dora'nın çanta ile ilişkili belirti niteliğindeki eylemi düşün hemen öncesinde ortaya çıkmadı. Bize düşün öyküsünü sağlayan seanslara bir başka belirti niteliğindeki eylem ile başladı. Beklediği odaya girdiğimde okumakta olduğu bir mektubu aceleyle sakladı. Doğal olarak mektubun kimden olduğunu sordum ve başlangıçta bunu söylemeyi reddetti. Daha sonra sağaltım ile hiç ilişkisi olmayan ve tümüyle ilgisiz bir

konu olduğu ortaya çıktı. Büyükannesinden gelen bir mektuptu ve Dora'dan kendisine daha sık yazmasını rica ediyordu. Dora'nın yalnızca benimle "gizler" oyunu oynamak ve gizinin hekimi tarafından kendisinden koparılmasına izin verme noktasında olduğunu ima etmek istediğine inanıyorum. O zaman her yeni hekime karşı hoşnutsuzluğunu açıklama konumundaydım. Onu muayene edip soğuk algınlığını keşfedeceğinden ya da onu sorgulayıp yatak ıslatma alışkanlığının gerçeğini aydınlatabileceğinden, kısacası mastürbasyon yaptığını tahmin edebileceğinden korkmaktaydı. Ve ardından zekâsını başta açıkça abartmış olduğu hekim hakkında çok aşağılayıcı bir tarzda konuşmaktaydı. [s. 96, *n.* 1 ile karşılaştırınız.]

Babasına yönelik kendisini hasta etmiş olma suçlamaları ve beraberinde altta yatan kendini suçlamalar, lökore, çantayla oynama, altı yaşından sonra yatak ıslatma, hekimlerin kendisinden koparmalarına izin vermediği giz —çocukluk döneminde mastürbasyon yapmış olduğuna ilişkin ikinci dereceden kanıtlar— bana tam ve kusursuz gelmekteydi. Bu olguda mastürbasyondan kuşkulanmaya bana kuzeninin karın ağrılarından (s. 63) söz ettiğinde ve ardından günlerce benzer ağrılı duyumlardan yakınarak kendisini kuzeniyle özdeşleştirdiğinde başladım. Karın ağrılarının mastürbasyon yapanlarda özellikle sık ortaya çıktığı iyi bilinir. Wilhelm Fliess'in benimle yaptığı kişisel bir konuşmaya göre, onun tarafından burunda keşfedilen "karın noktası"na kokain uygulaması ile kesilebilen ve aynı noktanın koterizasyonu ile iyileştirilebilen karın ağrıları bu özelliği taşıyanlardır.[20] Kuşkumun doğrulanması olarak Dora bilinçli bilgilerinden iki gerçeği bana verdi: Kendisi sık olarak karın ağrıları çekmişti ve kuzeninin bir mastürbasyoncu olduğuna inanmak için iyi nedenleri vardı. Hastaların duygusal dirençleri nedeniyle kendilerinde algılayamadıkları bir bağlantıyı başka insanlarda kavramaları çok yaygın bir şeydir. Ve gerçekten Dora hâlâ bir şey anımsamamasına karşın benim varsayımımı artık yadsımadı. Yatak ıslatma için belirttiği tarih, bu alışkanlığın "sinirsel nefes darlığının ortaya çıkışından kısa bir süre öncesine dek" sürdüğünü söylemesi [s. 96] de bana klinik olarak anlamlı geliyor. Histerik belirtiler çocuklar mas-

[20][Bu konu hakkında açıklamalar Kris'in Freud'un Fliess ile yazışmalarına yazdığı girişin I. Kısmında bulunabilir (Freud, 1950*a*).]

türbasyon yaptıkları sürece çok ender görülürler, ancak daha sonra, bir yoksunluk dönemi başladığında ortaya çıkarlar;[21] bir başka ve daha normal doyum biçimi —hâlâ elde edilebiliyorsa— ortaya çıkıncaya dek bilinçdışında varlığını sürdüren mastürbasyonla doyum isteği için bir yerine-geçen oluştururlar. Histerinin evlilik ve normal cinsel ilişki ile iyileşmesi olasılığı bu doyumun hâlâ elde edilebilir olup olmamasına bağlıdır. Ama evlilikte sağlanan doyum yeniden ortadan kaldırılırsa —*coitus interruptus* [cinsel ilişkinin sonunda erkeğin gebeliği önlemek amacıyla vajina dışında doyuma ulaşması —*çev.*], ruhsal yabancılaşma ya da başka nedenler sonucu olduğu gibi— libido yeniden eski kanalına geri akar ve kendisini yine histerik belirtilerle gösterir.

Dora'nın mastürbasyon yapmayı ne zaman ve ne gibi özel etkiler altında bıraktığı konusunda biraz kesin bilgiler verebilmeyi isterdim, ancak çözümlemenin tamamlanmamışlığına bağlı olarak sadece parçalar halinde malzeme sunabilirim. Yatak ıslatmanın nefes darlığı hastalığına ilk yakalanışından kısa bir süre önceye dek sürdüğünü işitmiştik. Şimdi bu ilk nöbete tutabildiği tek ışık, nöbet ortaya çıktığı sırada babasının sağlığı düzeldikten sonra ilk kez evden uzaklaşmış olduğuydu. Bu küçük anımsamada nefes darlığının nedenine yönelik imanın izleri olmalıdır. Dora'nın belirti niteliğindeki eylemleri ve belirli başka işaretler bana, yatak odası ebeveynlerine bitişik olan çocuğun babasının gece eşinin odasında olduğuna kulak misafiri olduğunu ve cinsel ilişkiye girdiklerinde onun zor nefes aldığını işittiğini (çünkü babanın her zaman nefes darlığı vardı) düşünme hakkı tanımaktaydı. Çocuklar böylesi durumlarda kulaklarına ulaşan anlaşılmaz seslerde cinsel birşeyler sezerler. Aslında cinsel uyarılmanın ifadesi olan devinimler içlerinde, düzeneğin doğuştan gelen parçaları olarak, kullanılmaya hazır bir halde bulunur. Yıllar önce histeri ve anksiyete nevrozunda ortaya çıkan nefes darlığı ve çarpıntıların çiftleşme eyleminin ayrılmış parçaları olduğunu iddia etmiştim[22] ve Dora'nınkinde olduğu gibi, birçok

[21] Bu ilke olarak erişkinlerde de geçerlidir ancak onların durumunda *göreli* bir yoksunluk, mastürbasyon miktarında azalma yeterli bir nedendir ve eğer libido çok güçlüyse histeri ve mastürbasyon aynı anda bulunabilir.

[22] [Freud'un anksiyete nevrozu hakkında ilk makalesinin (1895*b*) III. Kısmında. Freud çok sonra *Ketvurmalar, Belirtiler ve Anksiyete* (1926*d*) yapıtının VIII. Bölümünde anksiyetenin fizik eşlikçileri hakkında bir başka açıklama öne sürmüştür.]

olguda solunum güçlüğü ya da sinirsel nefes darlığı belirtisinin köklerinin aynı uyartıcı nedene —hastanın erişkinler arasında gerçekleşen cinsel ilişkiye kulak misafiri olmuş olmasına— dek uzandığını izleyebilmiştim. Dora'da böylesi bir durumda ortaya çıktığı düşünülebilecek sempatik uyarılma çok kolay bir biçimde çocuğun cinselliğinin geri dönüp ters yönde gitmesine neden olmuş ve mastürbasyona eğilimin yerine anksiyeteye eğilimi koymuş olabilir. Kısa bir süre sonra, babası uzaktayken ve onu sadık bir biçimde seven çocuk onun geri dönmesini isterken, almış olduğu izlenimi bir nefes darlığı nöbeti şeklinde yeniden üretmiş olmalıydı. Belirtinin ilk kez ortaya çıkmasına neden olmuş olayı belleğinde korumuştu ve biz buna bakarak nöbete eşlik eden anksiyete yüklü düşünce dizisinin niteliğini tahmin edebiliriz. İlk nöbet dağlardaki bir yolculukta kendisini aşırı yorduktan sonra gelmişti [s. 47], dolayısıyla olasılıkla gerçekten biraz nefes zorluğu vardı. Buna babasının nefes darlığı çektiği için dağlara tırmanmasının ve kendisini aşırı yormasının yasak olduğu düşüncesi eklenmiş; ardından babanın o gece annesiyle birlikteyken kendisini ne denli yormuş olduğunun anısı ve bunun ona zarar vermiş olup olamayacağı sorusu gelmiş; bundan sonra *kendisini* mastürbasyonla —diğeri gibi hafif nefes zorluğunun eşlik ettiği cinsel orgazma yol açan bir eylem— aşırı yormuş olup olamayacağı kaygısı gelmiş ve son olarak nefes zorluğunun yoğunlaşmış bir halde, bir belirti olarak geri dönüşü ortaya çıkmıştı. Bu malzemenin bir kısmını doğrudan çözümlemeden elde edebildim ama gerisi eklemeler yapmayı gerektirdi. Ancak Dora'nın öyküsünde mastürbasyonun varlığının doğru olduğunun kanıtlanış biçimi bize, tek bir konuya ait malzemenin ancak çeşitli zamanlarda ve değişik bağlantılar içinde parça parça toplanabileceğini göstermişti.[23]

Şimdi histerinin etiolojisi hakkında çok önemli bir dizi soru ortaya çıkmaktadır: Dora'nın öyküsü etiolojik olarak tipik kabul edilmeli midir? Tek bir tür nedeni mi temsil etmektedir? vb. Yine de böylesi sorulara yanıtımı belli sayıda başka olgular benzer biçimde çözümlenince-

[23]Çocukluk çağı mastürbasyonunun başka olgulardaki kanıtları tümüyle benzer bir biçimde saptanır. Kanıtlar çoğunlukla benzer niteliktedir: Lökorenin varlığının belirtileri, yatak ıslatma, ellerle ilgili törenler (saplantılı el yıkama) ve böylesi şeyler. Olgunun belirtilerinin niteliğinden, alışkanlığın çocuğun bakımından sorumlu kişi tarafından fark edilip edilmediğini ya da bu cinsel etkinliğin çocuğun kendisini bu alışkanlığı bırakma-

ye ve yayımlanıncaya dek ertelemekle doğru yolu izlediğimden eminim. Ayrıca soruların çerçevelenme biçimini eleştirerek başlamalıyım. Bu olgunun etyolojisinin çocukluk dönemindeki mastürbasyonda mı aranması gerektiği sorusuna "Evet" ya da "Hayır" yanıtı vermek yerine, önce psikonevrozlara uygulanan biçimiyle etyoloji kavramını tartışmalıyım. O zaman soruyu yanıtlayabileceğim bakış noktasının, daha önce koyulmuş olduğu noktadan çok kapsamlı bir biçimde uzaklaştırılması gerektiği açık hale gelecektir. Bu olguda çocukluk döneminde mastürbasyon yapıldığının saptandığı ve bunun klinik tablonun şekillenmesinde rastlantısal ya da ilgisiz bir öğe olamayacağı sonucuna ulaşabilmemiz yeterlidir.[24]

---

ya yönelik uzun çabaları ya da ani bir değişiklik sonucu mu sonlandırıldığını kesin bir biçimde anlamak her zaman olasıdır. Dora'nın durumunda mastürbasyon fark edilmemiş olarak kalmış ve tek bir darbeyle sona ermişti (giziyle, hekimlerden korkusuyla ve nefes zorluğuyla yer değiştirme ile karşılaştırınız). Gerçekten hastalar hemen her zaman böylesi dolaylı kanıtların kesinliğini kabul etmezler ve soğuk algınlığının ya da annelerinin uyarışının bilinçli bir anısını (örn. "Mastürbasyon insanı aptal yapar, tehlikelidir.") korumuş olduklarında bile böyle davranırlar. Ancak bir süre sonra çocuksu cinsel yaşamın bu parçasının uzun süredir bastırılmış olan anısı kesin bir biçimde ortaya çıkar ve bu her durumda böyle olur. Çocukluk çağı mastürbasyonunun doğrudan türevleri olan saplantıları bulunan bir hastamın öyküsünü anımsıyorum. Kendisine yönelik yasaklar ve cezalar, şunu yapmışsa bunu yapmaması gerektiği duygusu, sözünün kesilmemesi gerektiği düşüncesi, (elleriyle) bir işlem ile sonraki arasına duraklamaların sokulması, el yıkamaları vb. gibi tuhaflıkları, bunların tümünün mürebbiyesinin ona alışkanlığını bıraktırma çabalarının değişmez parçaları oldukları ortaya çıktı. Belleğinde sürekli biçimde kalan tek şey şu uyarı sözcükleriydi: "O! Bu tehlikeli bir şey!" Bu bağlantı içinde *Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme*, 1905*d* [İkinci denemede "Mastürbasyona İlişkin Cinsel Görünümler" kısmı (*P.F.L.*, 7, s. 102 v.d.)] yapıtımla da karşılaştırınız.

[24]Dora'nın erkek kardeşi onun mastürbasyon alışkanlığını edinmiş olmasıyla bir biçimde ilgili olmalıdır çünkü bu konuyla bağlantılı olarak, bir "perdeleyici anı"nın varlığını açığa vuran yoğun bir vurguyla, erkek kardeşinin tüm bulaşıcı hastalıklarını hep kendisine geçirdiğini ve kardeşi bunları hafif bir biçimde geçirirken, kendisinin tersine onları çok ağır geçirdiğini anlattı [s. 47]. Düşte kardeşi de kendisi gibi "felaketten" kurtarılmıştı [s. 88]; kardeşi de yatak ıslatma alışkanlığına sahipti ama bu alışkanlıktan kız kardeşinden önce kurtulmuştu [s. 96]. İlk hastalığına dek kardeşiyle başa baş olmayı becerebildiğini, ancak hastalıktan sonra çalışmalarında onun arkasında kaldığını belirtmesi de bir anlamda bir "perdeleyici anı"ydı. Sanki o ana dek bir oğlan olmuş ve hastalıktan sonra ilk kez kızsı hale gelmişti. Gerçekte vahşi bir yaratıktı, ancak "nefes darlığı"ndan sonra sakin ve terbiyeli hale gelmişti. Bu hastalık cinsel yaşamının birincisi eril, ikincisi dişil doğalı iki evresi arasındaki sınırı oluşturmuştu.

Dora'nın kabul etmiş olduğu lökorenin öneminin dikkate alınması, bize onun belirtilerinin daha iyi biçimde anlaşılmasını sunmayı vaat eder. Hastalığına "soğuk algınlığı" adını vermeyi annesi benzer bir yakınma nedeniyle Franzensbad'a gitmek zorunda kaldığı sırada öğrenmişti [s. 99] ve "soğuk algınlığı" sözcüğü yine bir "anahtar sözcük" [s. 89, *n.* 3] olarak işlev görmüş ve hastalığından babasının sorumlu oluşu ile ilgili tüm düşünce dizisinin kendisini öksürük belirtisinde dışa vurmasına olanak tanımıştı. Ayrıca hiç kuşkusuz başlangıçta hafif bir gerçek soğuk algınlığından kaynaklanan öksürük (akciğerleri hasta olan) babasının bir taklidiydi ve kızın babasına yönelik sevgi ve ilgisine ifade olanağı sağlıyor olabilirdi. Ancak bunun yanında sanki daha sonra hâlâ bilinçdışında olan bir şeyi yüksek sesle ilan etmekteydi: "Ben babamın kızıyım. Aynı onunki gibi bir soğuk algınlığım var. Aynı annemi hasta ettiği gibi beni de hasta etti. Hastalık tarafından cezalandırılan günahkâr tutkularımı aldığım kişi o."[25]

Şimdi Dora'nın öksürük nöbetleri ve ses kısıklığı için bulmuş olduğumuz çeşitli belirleyicileri bir araya koymaya girişelim. En alt katmanda boğazın gerçek ve organik bir biçimde belirlenen tahrişinin —istiridyenin etrafında incisini oluşturduğu kum taneciği gibi etki eden— varlığını düşünmeliyiz. Bu tahriş saplanmaya yatkındı çünkü Dora'nın içinde bir erotojenik bölge olarak önemini ileri derecede korumuş olan bir beden parçasını ilgilendirmekteydi. Ve bu tahriş sonuç olarak libidonun uyartılmış durumlarına ifade sağlamak için çok uygundu. Saplanmaya uğramasına olasılıkla ilk ruhsal kılıf olan şey —hasta babasını sevgi ile takliti— ve daha sonra "soğuk algınlığı" nedeniyle kendi kendisine yönelttiği kınamalar neden olmuştu. Ayrı-

[25]Bu sözcük ["soğuk algınlığı"] olgu öyküsünü s. 50'deki dipnotta birkaç satıra sıkıştırdığım on dört yaşındaki kızda da aynı rolü oynamıştı. Çocuğu ona benim adıma bakan zeki bir hanımla birlikte bir pansiyona yerleştirmiştim. Hanım küçük kızın yatarken onun odada olmasına katlanamadığını ve yataktayken gündüzleri hiç gözlenmeyen belirgin bir öksürüğü olduğunu bildirdi. Kız bu belirtiler hakkında sorgulandığında aklına gelen tek şey büyükannesinin de aynı biçimde öksürdüğü ve soğuk algınlığı olduğunun söylendiğiydi. Çocuğun da soğuk algınlığı olduğu ve akşam temizliğini yaparken görülmeyi istemediği açıktı. Adı sayesinde *bedeninin alt bölümünden üst bölümüne yer değiştirmiş* olan bu soğuk algınlığı [*bkz.* s. 55] oldukça alışılmamış derecede bir yoğunluk sergilemekteydi.

ca aynı belirti kümesi kızın Bay K. ile olan ilişkilerini temsil edebileceğini göstermişti. kızın onun yokluğundan duyduğu üzüntüyü ve ona daha iyi bir eş olma isteğini ifade edebilirdi. Libidosunun bir parçası bir kez daha babasına doğru yöneldikten sonra, belirti olasılıkla son anlamını kazanmıştı; Dora'nın kendisini Bayan K. ile özdeşleştirmesi aracılığıyla, Dora'nın babasıyla cinsel ilişki kurmasını temsil eder hale gelmişti. Bu ifade dizisinin asla tam olmadığını garanti edebilirim. Ne yazık ki tam olmayan bir çözümleme bir belirtinin anlamındaki değişikliklerin akışı içindeki ardıllığını izlememize ya da çeşitli anlamlarının birbirini izleyişi ve aynı anda var oluşunu açık biçimde sergilememize olanak sağlayamaz. Mantıksal olarak tam bir çözümlemenin bu istemleri karşılayabileceği umulabilir.

Şimdi Dora'nın cinsel organlarındaki soğuk algınlığı ile histerik belirtileri arasında var olan bazı başka ilişkilere değinmem gerek. Histerinin herhangi bir ruhbilimsel açıklamasının çok uzak olduğu bir zamanda benden yaşça büyük deneyimli meslektaşlarımın, lökoresi bulunan histerik hastalarda soğuk algınlığında artışı her zaman histerik sorunlarda artış ve özellikle iştah yitimi ve kusmanın izlediğini öne sürdüklerini duyardım. Hiç kimsenin kafası bağlantının doğası hakkında açık değildi, ancak genel eğilimin kadın hastalıkları uzmanlarınca benimsenen görüş doğrultusunda olduğunu tahmin ediyorum. Kadın hastalıkları uzmanlarının yaygın olarak bilinen varsayımına göre cinsel organların hastalıkları sinirsel işlevler üzerinde organik bozukluk doğasında olan doğrudan ve yaygın etkiler yaratırlar — gerçi bu kuramın sağaltım yönünden sınanması kişiyi güç durumda bırakabilir. Bugünkü bilgilerimizin ışığında bu tür bir doğrudan organik etkinin var olması olasılığını dışlayamayız ancak ruhsal katmanını göstermek her koşulda daha kolaydır. Kadınların cinsel organlarının görünümlerinden duydukları gurur onların kendini beğenmişliklerinin oldukça özel bir niteliğidir ve tiksinme ya da hatta iğrenme duyguları uyandırmak üzere ayarlandığını düşündükleri cinsel organ hastalıkları onları utandırma, özsaygılarını düşürme ve tedirgin, duyarlı ve güvensiz yapma yönünde inanılmaz bir güce sahiptir. Vajinanın müköz zarının anormal salgısına bir iğrenme kaynağı olarak bakılır.

Dora'nın Bay K. tarafından öpüldükten sonra canlı bir iğrenme duygusuna sahip olduğu ve onun öpme sahnesi hakkındaki öyküsünü, adam ona sarılırken adamın uyarılmış organının bedenine yaptığı basıncı fark ettiğini varsayarak tamamlamak için nedenler gördüğümüz anımsanacaktır [s. 54 v.d.]. Şimdi Dora'nın vefasızlığı nedeniyle reddetmiş olduğu mürebbiyenin, kendi yaşam deneyimlerine dayanarak Dora'ya tüm erkeklerin uçarı ve güvenilmez olduklarını söylediğini öğreniyoruz. Dora için bunun anlamı tüm erkeklerin babası gibi olduğu şeklinde olmalıydı. Ama Dora babasının cinsel ilişkiyle geçen bir hastalığı olduğunu düşünmekteydi — çünkü bunu kendisine ve annesine geçirmemiş miydi? Bu nedenle kafasında tüm erkeklerin cinsel ilişkiyle geçen hastalıkları olduğunu canlandırmış olmalıydı ve doğal olarak bu hastalığı kavrayış biçimi bu konudaki tek deneyiminden — kişisel bir deneyim— model almaktaydı. Dolayısıyla cinsel ilişkiyle geçen hastalığı olmak onun için iğrendirici bir akıntı nedeniyle acı çekmek demekti. Öyleyse burada sarılma anında hissetmiş olduğu iğrenme için bir neden daha bulmuş olmuyor muyuz? Böylece erkeğin dokunuşuna aktarılmış olan iğrenme daha önce sözünü etmiş olduğum ilkel düzeneğe göre yansıtılmış bir duygu olabilirdi ve sonuçta kendi lökoresi ile ilişkili olabilirdi.

Burada tıpkı sarmaşık çiçeklerinin bir çit etrafında sarılması gibi, önceden var olan ve organik bağlantılardan oluşan bir yapı etrafında sarılan bilinçdışı düşünce süreçleri ile uğraştığımıza inanıyorum. Bir başka örnekte, aynı çıkış ve sonlanış noktaları arasına sokuşturulmuş başka düşünce çizgileri bulunabilir. Ancak her olguda etkili olmuş olan düşünce bağlantıları hakkındaki bilgi, belirtileri ortadan kaldırmak için abartılamayacak olan bir değere sahiptir. Dora'nın durumunda biçimlendirici tahminler yapmaya başvurmak zorunda kalmamız ve eksiklikleri doldurmaya zorlanmamız yalnızca çözümlemenin zamanından önce sonlanması nedeniyledir. Boşlukları doldurmak için öne sürdüğüm her şey daha ayrıntılı olarak çözümlenmiş olan başka olgulara dayanmaktadır.

Çözümlemesinden bu bilgileri elde ettiğimiz düş, gördüğümüz gibi, Dora'nın uykusuna taşıdığı bir niyete karşılık gelmekteydi. Bu nedenle niyet geçekleştirilinceye dek her gece yinelenmiş ve yıllar sonra

benzer bir niyet oluşturma fırsatı doğduğunda yeniden ortaya çıkmıştı. Niyet bilinçli olarak şu tür sözcüklerle ifade edilebilirdi: "Bu evden kaçmalıyım çünkü bekaretimin burada tehdit edilmekte olduğunu görüyorum; babamla birlikte gideceğim ve sabah giyinirken sürprizle karşılaşmamak için önlemler alacağım." Bu düşünceler düşte açık bir biçimde ifade edilmişti; uyanık yaşamda bilinçlilik ve baskın bir konum kazanmış olan bir zihinsel akımın bir kısmını oluşturmuşlardı. Onların arkasında karşıt bir akımın bir parçasını oluşturan ve sonuç olarak baskılanmış olan bir düşünce dizisinin örtülü izleri sezilebilirdi. Bu diğer düşünce dizisi son birkaç yıl sırasında kendisine göstermiş olduğu sevgi ve şefkat için duyduğu şükran nedeniyle adama teslim olma ayartısında doruğuna varmıştı ve olasılıkla şimdiye dek adamdan almış olduğu tek öpücüğün anısını canlandırmış olabilirdi. Ancak *Düşlerin Yorumu* kitabımda geliştirdiğim kurama göre böylesi öğeler bir düşün oluşumu için yeterli değildir. Bu kuramda bir düş gerçekleştirilmiş olarak temsil edilen bir niyet değil de, doyurulmuş olarak temsil edilen bir istek ve dahası çoğu durumda çocukluk döneminden kalma bir istektir. Şimdi görevimiz bu ilkenin elimizdeki düş tarafından yalanlanıp yalanlanmadığını bulmaktır.

Her ne kadar ilk bakışta bu malzeme ile Dora'nın Bay K.'nın evinden kaçıp gitme niyeti ve adamın varlığının yarattığı ayartı arasında herhangi bir bağlantı bulmak olanaksızsa da, düş gerçekten çocukluk dönemine ilişkin malzeme içermektedir. Çocukken yatak ıslatışının ve babasının çocuklara temizlik alışkanlıklarını öğretmede yaşadığı sorunların anımsanışı nasıl bir zorunluluk sonucu ortaya çıkmıştı? Bunu şöyle yanıtlayabilriz. Boyun eğme ayartısı ile çok yoğun bir biçimde meşgul olan diğer düşünceleri baskılamak ya da bu başka düşüncelerle savaşım sonucu oluşturulmuş olan niyetin egemenliğini güvence altına almak ancak bu düşünce dizisinin yardımıyla olasıydı. Çocuk *babası ile* kaçmaya karar vermişti; gerçekte *babasına* kaçmıştı çünkü kendisini elde etmeye çalışan adamdan korkmaktaydı; babasına yönelik çocuksu bir sevgiyi, bu sevgi kendisini bir yabancıya duyduğu şimdiki sevgiden koruyabilsin diye canlandırmıştı. Babası şimdiki tehlikeden kısmen sorumluydu, çünkü onu bu yabancı adama kendi aşk ilişkisi uğruna teslim etmişti. Ve aynı baba hiç kimseyi kendisinden fazla

sevmese ve tüm gücünü onu o sırada tehdit eden tehlikelerden kurtarmak için harcasaydı ne kadar iyi olurdu! Çocukluk dönemine ait ve şimdi bilinçdışı olan, babasını yabancı adamın yerine koyma isteği bir düşün oluşumu için gerekli güce sahipti. Şimdikine benzer olan ve ondan yalnızca istekte sözü edilen iki kişiden biri yerine diğeriyle ilgili olmakla ayrılan eski bir olay olsaydı, bu düşteki ana olay olurdu. Ama böyle bir olay *olmuştu*. Babası bir keresinde, tıpkı Bay K.'nın yaptığı gibi, yatağının yanında ayakta durmuş ve Bay K.'nın yapmaya niyetlenmiş olabileceği gibi, olasılıkla bir öpücükle onu uyandırmıştı. Aslında evden kaçma niyeti kendi başına bir düş yaratma gücüne sahip değildi ama çocuksu isteklerden kaynaklanan bir başka niyetle ilişkilendirilerek bu duruma gelmişti. Babasının yerine Bay K.'yı koyma isteği düş için gerekli itici gücü sağlamıştı. Dora'nın, babasının Bayan K. ile ilişkileri konusundaki pekişmiş düşünce zinciri hakkında benimsemeye yöneldiğim yorumu anımsamama izin verin. Yorumum bu noktada babasına yönelik çocukluk dönemi sevgisini, Bay K.'ya duyduğu bastırılmış sevgiyi bastırılma durumunda tutabilmek için canlandırdığı şeklindeydi [s. 82]. Hastanın zihinsel yaşamındaki bu aynı ani duygu değişikliği düşte yansıtılmıştı.

Düşlerin Yorumu[26] kitabımda düşte devam ettirilen uyanıklık düşünceleri ("günün tortuları") ile düşü oluşturan bilinçdışı istek arasındaki ilişki hakkında bir ya da iki gözlem yapmıştım. Burada onları oldukları gibi aktaracağım çünkü onlara ekleyeceğim birşey yok ve bu düşün çözümlemesi gerçeklerin düşünmüş olduğum gibi olduğunu yeniden kanıtlamaktadır: "*Kışkırtılmalarının* temelde ya da hatta yalnızca gündüz yaşamının kalıntılarından doğduğu tüm bir düş sınıfı bulunduğunu benimsemeye hazırım; hatta eğer bir önceki günden arkadaşımın sağlığıyla ilgili endişem inat etmemiş olsaydı en sonunda Extraordinaryüs Profesör[27] olabilme isteğimin gece boyunca huzur içinde uyumama izin verebileceğini düşünürüm. Ama tek başına endişe bir düş yaratamazdı. Düşün gereksindiği *itici güç* bir istekten sağlanma-

[26][VII. Bölüm, C kesimi (*P.F.K.*, **5**, s. 281-2 v.d.)]

[27]Bu kitapta bir örnek olarak aktarılan düşün çözümlemesine yapılan göndermedir [V. Bölüm, D kesiminde "hasta görünen Otto" düşü (*P.F.K.*, **4**, s. 290 v.d.)].

lıydı; bir isteği düşün itici gücü olarak kullanmak üzere yakalamak endişenin göreviydi.

"Durum bir benzetmeyle açıklanabilir. Bir gündüz düşüncesi bir düş için pekâlâ bir *entrepreneur* [girişimci —*çev.*] rolü oynayabilir; ama bir fikre ve onu gerçekleştirecek yeterliliğe sahip olduğu varsayılan *entrepreneur*, sermaye olmaksızın hiçbir şey yapamaz; harcamaları karşılayacak bir *kapitaliste* gereksinmesi vardır; ve düş için ruhsal harcamaları sağlayacak kapitalist, bir önceki günün düşünceleri ne olursa olsun, her durumda ve yadsınmaz bir biçimde *bilinçdışından bir istektir.*"

Düşler gibi yapıların dokumasının inceliğini değerlendirmeyi öğrenmiş herkes, Dora'nın babasının baştan çıkarıcısı olan adamın yerini alması isteğinin onun belleğinde yalnızca çocukluk döneminden rastgele bir dizi malzemenin değil de, hissettiği ayartının baskılanmasıyla çok yakından ilişkili malzemelerin de anımsanmasını sağladığını bulunca şaşırmayacaktır. Çünkü Dora adama duyduğu aşka boyun eğemeyeceğini hissettiyse, sonunda bu aşka teslim olmak yerine onu bastırdıysa, bu kararın doğrudan bağımlı olduğu etken erken cinsel haz ve bunun sonuçlarıydı — yatak ıslatması, soğuk algınlığı ve iğrenmesi. Bu tür bir erken öykü erişkin yaşamdaki sevgisinin isteklerine yanıt olan iki tür davranış için bir temel oluşturabilir — ikisinden hangisinin olacağı bireydeki yapısal belirleyicilerin bir araya gelişlerine bağlı olacaktır. Ya yoldan çıkmaya yönelik sınır ve dirençlerden tümüyle arınık bir cinsel düşkünlük sergileyecek ya da bir tepki olacaktır — cinselliği reddedecek ve aynı anda bir nevroza yakalanacaktır. Yapısı ve entelektüel ve ahlâki eğitiminin yüksek düzeyde oluşu, bu hastamızda ikinci türde bir sonuca neden olmuştu.

Ayrıca bu düşün çözümlemesinin bize, başka biçimde belleğe ulaşamaz olan ya da hiçbir biçimde anımsanamaz olan, hastalık oluşturma açısından etkili olayların belirli ayrıntılarına ulaşma olanağı sağladığı gerçeğine özel dikkat çekmek istiyorum. Çocukluk dönemindeki yatak ıslatmanın anısı, gördüğümüz gibi önceden bastırılmıştı. Dora Bay K. tarafından rahatsız edilişinin ayrıntılarından asla söz etmedi, bunlar asla aklına gelmedi.

Bu düşün bireşimi doğrultusunda yardımcı olabilecek birkaç görüş ekliyorum.[28] Düş işlemi korudaki sahneyi izleyen günün öğleden sonrasında Dora odasının kapısını artık kilitleyemeyeceğini anladığında [s. 90] başlamıştı. O sırada kendi kendisine şöyle demişti: "Burada ciddi bir tehlike tarafından tehdit ediliyorum" ve evde tek başına durmama, babasıyla birlikte gitme niyetini oluşturmuştu. Bu niyet bir düş oluşturabilir hale gelmişti, çünkü bilinçdışında bir devam bulmakta başarılı olmuştu. Bilinçdışında buna karşılık gelen şey, babasına yönelik çocukluk çağı sevgisini, o andaki ayartısına karşı bir savunma olarak canlandırmasıydı. İçinde bu şekilde gerçekleşen değişiklik sabit hale gelmiş ve onu *aşırı değerli* düşünce dizisi —sanki kendisi babasına âşıkmış gibi, Bayan K.'yı babası konusunda kıskanma— ile sergilenen tutuma getirmişti. İçinde adamın teklifine boyun eğmeye yönelik bir ayartı ile bu duyguya karşı gelmekte olan karışık bir güç arasında çatışma vardı. Bu güç saygınlık ve sağduyu güdüleri, mürebbiyenin sözlerinin neden olduğu düşmanca duygular (ilerde göreceğimiz [s. 129 v.d.] gibi kıskançlık ve incinmiş onur) ve nevrotik öğeden, yani kendisinde daha önceden var olan ve çocukluk dönemi öyküsüne dayanan cinselliği reddetme eğiliminden oluşmaktaydı. Bu ayartıya karşı kendisini korumak için canlandırmış olduğu babaya yönelik aşkı, kökenini aynı çocukluk dönemi öyküsünden almaktaydı.

Bilinçdışının derinliklerine ulaştığını görmüş olduğumuz babasına kaçma niyeti düş tarafından babasının onu tehlikeden kurtarması isteğini doyurmuş biçimde sunulan bir duruma dönüştürülmüştü. Bu işlemde önünü kesen belirli bir düşünceyi bir kenara koymak gerekliydi çünkü onu tehlikeye sokan kişi bizzat babasıydı. Burada bastırılmış olan babasına yönelik düşmanca duygu (öç alma isteği), ilerde göreceğimiz gibi, ikinci düşün itici güçlerinden biriydi [s. 121 v.d.].

Düş oluşumunun zorunlu koşullarına göre imgelenen durum bebeklikteki bir durumu yeniden üretmek üzere seçilmiş olmalıdır. Yakın zamandaki bir durum, olasılıkla düşün uyartıcı nedeni olan durum, çocukluk dönemine ait bir duruma dönüştürülebilirse özel bir zafer kaza-

[28][Bu bölümün geri kalan kısmı 1924'ten önceki basımlarda bir dipnot olarak basılmıştı. Düşlerin "bireşimi" konusu için *Düşlerin Yorumu*'nun VI. Bölümünde C Kesiminin başlangıcına *bkz.* (*P.F.K*, **5**, s. 44 v.d.).]

nılır. Bu zafer Dora'nın öyküsünde malzemenin tümüyle şans eseri olan düzenine bağlı olarak gerçekten kazanılmıştı. Bay K.'nın divanın yanı başında durup onu uyandırması gibi, babası da aynı şeyi çocukluk döneminde sık sık yapardı. Düşüncelerinin genel eğilimi bu durumda Bay K.'nın yerine babasını koymasıyla çok uygun bir biçimde simgeleştirilebilirdi.

Ama uzun yıllar önce babasının kendisini uyandırma nedeni onu yatağını ıslatmaktan korumaktı. Bu "ıslaklık" düşte sadece uzak bir ima ve karşıtı ile temsil edilmesine karşın düşün ek içeriği üzerinde belirleyici bir etkiye sahipti.

"Islak" ve "su"nun karşıtı kolayca "yangın" ve "yanma" olabilir. Oraya [L—] vardıklarında babasının yangın tehlikesi hakkındaki endişesini ifade etmiş olması rastlantısı babasının onu kurtaracağı tehlikenin bir yangın olması gerektiğini kararlaştırmaya yardımcı oldu. Düş resmi için seçilen durum bu rastlantı ve "ıslak"a karşıtlık üzerine kurulmuştu: "Yangın vardı. Babası yatağının yanında onu uyandırmak için ayaktaydı." "Babasının rastlantısal sözleri, onu ne pahasına olursa olsun bir koruyucu ve kurtarıcı olarak kabul etmeye yönelmiş egemen duygu akımına çok kusursuz biçimde uymamış olsalardı, hiç kuşkusuz düşte böylesi önemli bir konum elde edemezlerdi. "Tehlikeyi oraya vardığımız anda sezdi! Haklıydı!" (Asıl gerçeğe göre ise kızı tehlikeye atan kişi kendisiydi.)

"Islak" sözcüğü, ondan kolayca çıkarılabilecek belli bağlantılar sonucu, düş düşüncelerinde çeşitli düşünce kümeleri arasındaki düğüm noktası olarak işlev görmüştü. "Islak" sözcüğü yalnızca yatak ıslatma ile değil, düşün içeriğinin arkasında baskılanmış olarak yatan cinsel ayartılma ile ilişkili düşünce kümesi ile de bağlantılıydı. Dora cinsel ilişkide bir tür ıslanmanın söz konusu olduğunu ve birleşme eylemi sırasında erkeğin kadına *damlacıklar şeklinde* sıvı bir şey sunduğunu biliyordu. Tehlikenin asıl bunda olduğunu ve cinsel organlarını ıslatılmaktan korumanın görevi olduğunu da biliyordu.

"Islak" ve "damlalar" aynı zamanda diğer çağrışım kümesine —sonraki yaşlarında kuşkusuz bir biçimde yatak ıslatmanın çocukluk döneminde sahip olduğu ile aynı küçük düşürücü anlama sahip olan iğrendirici soğuk algınlığı ile ilgili kümeye— giden yolu açmıştı. "Islak" bu

bağlantı içinde "kirlenmiş" ile aynı anlama sahipti. Temiz tutulmaları gereken cinsel organları soğuk algınlığınca kirletilmişlerdi ve bu annesi için de aynen geçerliydi (s. 99). Annesinin temizlik düşkünlüğünün bu kirlenmeye karşı bir tepki olduğunu anlamış görünüyordu.

İki düşünce kümesi şu tek düşüncede toplanmıştı: "Anne her ikisini babasından almıştı: Cinsel ıslaklık ve kirletici akıntıyı." Dora'nın annesini kıskanışı, korunması için canlandırdığı babasına yönelik çocukluk çağı aşkı ile ilgili düşünce kümesinden ayrılmaz durumdaydı. Ancak bu malzeme henüz kendisini temsil ettirecek durumda değildi. Ancak eğer "ıslak" sözcüğüyle ilişkili her iki kümeyle aynı derecede yakından bağlantılı olan ama herhangi bir tiksindiricilikten uzak bir anı bulunabilirse, böylesi bir anı söz konusu malzemenin düşte temsil edilmesini üstlenebilirdi.

Bu tür bir anı "damlalar" —Dora'nın annesinin sahip olmak istediği mücevherler ["*Schmuck*"]— olayı ile sağlanmıştı [s. 92-3]. Bu anı ile cinsel ıslaklık ve kirlenmiş olmaya ilişkin iki düşünce kümesi arasındaki bağlantı görünüşte tümüyle dışsal ve yüzeysel, sözel nitelikte bir bağlantıydı. Çünkü "damlalar" belirsiz bir şekilde bir "anahtar sözcük" [s. 89, *n.* 3] gibi kullanılırken, "mücevher" ["*Schmuck*"] "temiz"e bir eşdeğer olarak ve dolayısıyla "kirlenmiş"in oldukça zorlanmış bir karşıtı olarak alınmıştı.[29] Ama gerçeklikte en temel bağlantıların kendi kendilerini kasteden şeyler arasında var olduğu gösterilebilir. Anı, Dora'nın kökleri çocukluk dönemine ait olmasına karşın bu dönemin çok sonrasında da süregiden anneyi kıskanışı ile bağlantılı malzemeden doğmuştu. Bu iki sözel köprü aracılığıyla ebeveynlerinin cinsel ilişkisi, annesinin gonoresi ve işkence edici temizlik tutkusu düşüncelerine ilişkin önemin tümünü "mücevher damlaları" ile ilgili tek anımsamaya aktarmak olasıydı.

Ancak bu malzeme düşte ortaya çıkmadan önce bir başka yer değiştirme daha gerçekleştirilmeliydi. "Damlalar" asıl sözcük "ıslak"a

[29][Almanca "*Schmuck*" sözcüğü, birleşik "*Schmuckkästchen*", "mücevher kutusu"nda ortaya çıkan anlamı bu olsa da, İngilizce'de "mücevher"den çok daha geniş bir anlama sahiptir. "*Schmuck*" isim olarak her tür "süslü giyim"i, yalnızca kişisel süs eşyalarını değil de genelde nesne ve dekorasyon malzemelerinin süslenmesini belirtir. Sıfat anlamında "yetenekli", "temiz giyimli" ya da "derli toplu" anlamına gelebilir.]

daha yakınsa da düşte kendisine bir yer bulan sözcük daha uzak olan "mücevher" idi. Bu nedenle bu öğe daha önce saptanmış olan düş durumuna eklendiğinde öykü şöyle sürmüş olmalıydı: "Annem durmak ve mücevherlerini kurtarmak istedi." Ama sonraki bir etki şimdi kendisini hissettirmiş ve "mücevher"in ek olarak "mücevher kutusu"na değişimine yol açmıştı. Bu etki altta yatan kümede Bay K.'nın sunduğu ayartıya ilişkin öğelerden gelmekteydi. Bay K. ona hiçbir zaman mücevher vermemiş ama onu koyacağı bir "kutu" vermişti [s. 93] ve bu armağan onun için yeğlenmiş olmanın tüm işaretleri ve şimdi minnettar olması gerektiğini düşündüğü sıcak duygular anlamını taşıyordu. Ve bu şekilde oluşturulan birleşik sözcük "mücevher kutusu" arkasında düşte temsil edici bir öğe olarak kullanılma şeklinde özel bir isteme sahipti. "Mücevher kutusu" ["*Schmuck-kästchen*"] kusursuz ve bozulmamış kadın cinsel organlarını betimlemek için yaygın kullanılan bir terim değil midir? Ama öte yandan da masum bir sözcük değil midir? Kısacası düşün arkasında yatan cinsel düşünceleri hem gizlemek hem de açığa vurmak için çok güzel bir biçimde ayarlanmamış mıdır?

"Annenin mücevher kutusu" bu nedenle düşte iki yerde ortaya konmuştu ve bu öğe Dora'nın çocukluk dönemi kıskançlığı, damlalar (yani cinsel ıslaklık), akıntı tarafından kirletilmiş olması ve öte yandan ayartı ile bağlantılı şimdiki düşüncelerinden —ona adamın aşkına karşılık vermesi için baskı yapan ve önünde uzanan cinsel durumu (hem istenen hem de tehdit edici) tanımlayan düşünceler— söz etmenin yerini almıştı. "Mücevher kutusu" öğesi hepsinden öte bir yoğunlaştırma ve yer değiştirme ürünü ve zıt zihinsel akımlar arasında bir uzlaşma idi. Köklerinin çoğulluğuna —hem çocukluk çağına hem de bugüne ait kaynaklardan gelen— düşün içeriğinde ilk kez ortaya çıkışıyla kuşku götürmez biçimde işaret edilmiştir.

Düş uyartıcı nitelikte yeni bir yaşantıya karşı bir tepkiydi ve bu yaşantı kaçınılmaz bir biçimde tümüyle ona benzer olan tek eski yaşantının anısını yeniden canlandırmış olmalıydı. Sonraki yaşantı iğrenme ile sıkıştırıldığı, Bay K.'nın işyerindeki öpme sahnesiydi [s. 53 v.d.]. Ama aynı sahneye çağrışımsal olarak başka yönlerden, yani soğuk algınlığına ilişkin düşünce kümesinden [s. 106 v.d.] ve şimdiki ayartısından ulaşmak da olasıydı. Bu nedenle sahne düşe daha önce ortaya kon-

muş olan düş durumuna uydurulması gereken kendi katkısını getirmişti: "Yangın vardı". . . hiç kuşkusuz öpücük sigara kokuyordu; dolayısıyla düşte duman kokusu duymuştu ve koku uyandıktan sonra da sürmüştü [s. 97].

Ne yazık ki elimde olmadan düşün çözümlenmesinde bir boşluk bıraktım. Dora'nın babasına şöyle dedirtilmişti: "İki çocuğumun mahvolmasına izin vermeyi reddediyorum. . . " (hiç kuşkusuz düş düşüncelerine bakarak "mastürbasyonun bir sonucu olarak" sözcükleri eklenmeliydi). Düşlerdeki böylesi konuşmalar genellikle yapılmış ya da işitilmiş gerçek konuşmaların parçalarından oluşturulurlar.[30] Bu konuşmanın gerçek kaynağını soruşturmuş olmam gerekirdi. Soruşturmamım sonuçları hiç kuşkusuz düşün yapısının çok daha karmaşık olduğunu gösterir ama aynı zamanda onu içine girilmesi daha kolay duruma getirirdi.

Bu düşün L—'de ortaya çıktığı sıradaki içeriğinin, sağaltım sırasında yeniden ortaya çıktığı sıradaki içeriğiyle kesinlikle aynı olduğunu mu kabul etmeliyiz? Böyle yapmak zorunlu görünmemektedir. Deneyimler insanların, aslında yineleyici düşün farklı zamanlardaki görülüşlerinin birbirinden hiç de önemsiz olmayan birçok ayrıntıda ve başka yönlerden farklılık gösterdiği zamanlarda, sıklıkla aynı düşü görmüş olduklarını öne sürdüklerini göstermektedir. Nitekim hastalarımdan biri en sevdiği düşü önceki gece yeniden gördüğünü ve düşün her zaman aynı biçimde yinelendiğini anlattı: Mavi denizde yüzüyor ve keyifle dalgalar boyunca yolunu açıyordu vb. Daha yakın incelemede, ortak bir zemin üzerinde bazen bir, bazen başka bir ayrıntının göz önüne serildiği ortaya çıktı; hatta bir keresinde donmuş bir denizde yüzüyordu ve buz dağlarıyla kuşatılmıştı. Bu hastanın, yineleyici düşle aynı olduklarını iddia etme doğrultusunda hiçbir girişim yapmamasına karşın, onunla yakından bağlantılı oldukları ortaya çıkan başka düşleri vardı. Örneğin bir keresinde adanın üst ve alt kısımlarını aynı anda gösteren bir Heligoland manzarasına (bir fotoğrafa dayanan ama doğal büyüklükte) bakmaktaydı, denizde gençlik döneminde tanıdığı iki insanın içinde olduğu bir gemi vardı, vb.

Kesin olan şey Dora'nın durumunda sağaltım sırasında ortaya çıkan düşün, açık içeriği olasılıkla değişmemesine karşın, şimdiki za-

[30][*Düşlerin Yorumu*, VI. Bölüm, F kesimi; *P.F.K.*, 5, s. 147 v.d. ile karşılaştırınız.]

manla bağlantılı yeni bir önem kazanmış olduğuydu. Arkasındaki düş düşünceleri benim sağaltımıma yapılan bir göndermeyi içermekteydi ve bir tehlikeden kurtarma şeklindeki eski niyetin yenilenmesine karşılık gelmekteydi. L—'deyken de uyandıktan sonra dumanın dikkatini çektiğini söylediğinde belleği onu aldatmıyorduysa, benim söylediğim "Ateş olmadan duman olmaz" [s. 97] atasözünü düşün tamamlanmış biçimine çok ustaca eklediği teslim edilmelidir ve atasözü düşte son öğenin aşırı belirlenişi olarak işlev görmekte gibidir. Düşün en son uyartıcı nedeninin —annesinin yemek odasının kapısını erkek kardeşi yatak odasında kapalı kalacak biçimde kilitlemesi [s. 89]— Bay K. tarafından rahatsız edildiği ve yatak odasının kapısını kilitleyemediğini anladığında kararını oluşturduğu L—'deki olayla bir bağlantı sağlaması yadsınamaz biçimde yalnızca bir rastlantıydı. Erkek kardeşinin önceki görülüşlerinde düşte ortaya çıkmamış olması olasıdır, böylece "iki çocuğum" sözcükleri düşün en son uyartıcı nedeni ortaya çıkıncaya dek onun içeriğinin bir parçasını oluşturmamış olabilir.

III

İKİNCİ DÜŞ

İLK düşten birkaç hafta sonra ikincisi ortaya çıktı ve onunla ilgilenirken çözümleme sonlandı. Bu düş ilki kadar tümüyle anlaşılır hale getirilemez ancak hastanın zihinsel durumu için gerekli hale gelmiş olan bir tahminin çekici bir doğrulanışını sağladı [s. 127 v.d.], hastanın belleğindeki bir boşluğu doldurdu [s. 129] ve belirtilerinden bir başkasının kökeni hakkında derin bir kavrayış elde etmeyi olası kıldı [s. 126].

Dora düşü şöyle betimledi: *"Bilmediğim bir şehirde dolaşıyordum. Bana yabancı olan sokaklar ve meydanlar gördüm.*[1] *Sonra yaşamakta olduğum bir eve geldim, odama gittim ve annemden bir mektubu orada buldum. Mektupta evi ebeveynlerimin bilgisi olmadan terk etmiş olduğumdan bana babamın hasta olduğunu bildirmek için yazmayı istemediğini belirtmekteydi. "Şimdi o öldü ve eğer istersen*[2] *gelebilirsin." Ardından istasyona ["Bahnhof"] gittim ve yaklaşık yüz kez sordum: "İstasyon nerede?" Hep şu yanıtı aldım: "Beş dakika." Ardından önümde sık bir koru gördüm, oraya gittim ve rastladığım bir adama sordum. Bana şöyle dedi: "İki buçuk saat daha."*[3] *Bana eşlik etmeyi teklif etti. Ama ben reddettim ve yalnız gittim. İstasyonu önümde gördüm ve ona ulaşamadım. Aynı zamanda insanların düşlerinde öne doğru hareket edemediklerinde yaşadıkları alışılmış sıkıntı duygusu içindeydim. Sonra evdeydim. Bu arada yolculuk etmiş olmalıyım ancak bu konuda hiçbir şey bilmiyorum. Kapıcı dairesine yürüdüm ve bizim da-*

[1] Daha sonra buraya önemli bir ekleme yaptı: "*Meydanlardan birinde bir anıt gördüm.*"

[2] Buraya şunu ekledi: "*Bu sözcükten sonra bir soru işareti vardı, yani: "İstersen?"*

[3] Düşü yinelerken şöyle dedi: "*İki saat.*"

iremizi soruşturdum. Hizmetçi kadın kapıyı bana açtı ve annem ve diğerlerinin mezarlıkta ["Friedhof"][4] oldukları yanıtını verdi."

Bu düşün yorumlanışının ilerleyişinde bazı güçlükler yok değildi. Çözümlemenin sonlandırıldığı bazı özel koşulların —düşün içeriği ile bağlantılı koşullar— sonucu olarak düşün tümü aydınlatılamadı. Ve bu nedenle sonuçlarımın ulaşıldığı her noktadan aynı derecede emin değilim. Düş araya girdiği sırada çözümlemenin değinmekte olduğu konudan söz ederek başlayacağım. Dora bir süre için eylemlerinden bazıları ile onların altında yattığı düşünülen güdüler arasındaki bağlantı hakkında bir dizi soru yöneltmekteydi. Bu sorulardan biri şuydu: "Göl kıyısındaki sahne hakkında, oluşundan sonraki birkaç gün boyunca neden hiçbir şey söylemedim?" İkinci sorusu şuydu: "Sonra aniden neden bunu ebeveynlerime anlattım?" Ayrıca, Bay K.'nın teklifiyle kendisini bu denli derinden incinmiş duyumsaması, özellikle Bay K.'nın Dora'ya yaptığı teklifi ayartmaya yönelik yüzeysel bir girişim olarak görmediğini kavramaya başladıkça, bana genelde açıklama gerektirir gibi görünmekteydi. Olaydan ebeveynlerine söz edişine, önceden öç alma için duyduğu hastalıklı bir isteğin etkisi altında başvurduğu bir eylem olarak bakmaktaydım. Normal bir kızın bu tür bir durumla kendi başına başedebileceğini düşünme eğilimindeydim.

Bu düşün çözümlenmesi sırasında üretilen malzemeyi zihnime geldiği gibi biraz gelişigüzel bir sıra içinde sunacağım.

Yabancı bir şehirde yalnız başına dolaşıyordu ve sokaklar ve meydanlar görmüştü. Dora bu şehrin kesinlikle başlangıçta düşündüğüm B— olmadığı, daha önce asla bulunmadığı bir şehir olduğu konusunda güvence verdi. Bazı resim ve fotoğraflar görmüş olabileceğini ve düş resimlerini onlardan almış olabileceğini öne sürmek doğaldı. Bu görüşümü belirttikten sonra meydanlardan birindeki anıt hakkında ekleme ve hemen ardından da bunun kaynağını kavrayışı geldi. Noelde[5]

[4]Bir sonraki seansta Dora bu konuya iki ekleme getirdi: "*Kendimi çok net bir şekilde merdivenleri çıkarken gördüm.*" ve "*Hizmetçi yanıt verdikten sonra en küçük bir üzüntü olmaksızın odama gittim ve yazı masasının üzerinde duran büyük bir kitabı okumaya başladım.*"

[5][Düş Noel'den birkaç gün sonra ortaya çıkmıştı (*bkz.* s. 129).]

kendisine bir Alman sağlık merkezinden şehrin görünümlerini içeren bir albüm yollanmıştı ve düşten hemen önceki gün albümü onlarda kalmakta olan bazı akrabalarına göstermek için arayıp bulmuştu. Albüm resimleri saklamak için kullanılan bir kutunun içerisine konulmuştu ve hemen bulamamıştı. Bunun üzerine annesine sormuştu: "*Kutu nerede?*"[6] Resimlerden biri içinde bir anıt olan bir meydana aitti. Armağan ona bir zamanlar fabrikanın bulunduğu şehirde geçici bir tanışıklığı olan genç bir mühendis tarafından yollanmıştı. Genç adam yaşamını kısa bir süre içinde kazanmak için Almanya'da bir görevi kabul etmişti ve Dora'ya varlığını anımsatmak için her fırsatı kullanmaktaydı. Bir gün, konumu iyileştiğinde bir talip olarak ortaya çıkmaya niyetlendiğini tahmin etmek kolaydı. Ama bu zaman alacaktı ve beklemek demekti.

Yabancı bir şehirde dolaşmak birden çok etken tarafından belirlenmişti. Bir gün önceye ait uyartıcı nedenlerden birine dayanmaktaydı. Dora'nın genç kuzenlerinden biri tatil için onlarla kalmaya gelmiş, Dora da ona Viyana'yı gezdirmek zorunda kalmıştı. Gerçi bu neden, Dora için tümüyle önemsiz bir konuydu. Ancak kuzeninin gelişi ona Dresden'e yaptığı kısa geziyi anımsatmıştı. Bu gezide kendisi bir yabancıydı ve kuşkusuz ünlü resim galerisini gezmemezlik etmeden dolaşmıştı. Onlarla birlikte olan ve Dresden'i bilen bir başka kuzeni [erkek] bir rehber gibi davranmak ve ona galeriyi gezdirmek istemişti. *Ama o reddetmiş ve yalnız başına gitmiş*, hoşuna giden resimlerin önünde durmuştu. Sistine Meryem'in önünde sessiz bir hayranlıkla kendinden geçmiş halde *iki saat* kalmıştı. Resimdeki neyin kendisini bu kadar hoşnut ettiğini sorduğumda verecek açık bir yanıt bulamadı. Sonunda şunu söyledi: "Meryem."

Bu çağrışımların gerçekten düşü oluşturmayı ilgilendiren malzemeye ait oldukları konusunda hiçbir kuşku olamazdı. Düşte değişmemiş olarak yeniden görünen parçalar içermekteydiler ("reddetmiş ve yalnız başına gitmişti" ve "iki saat"). "Resimler"in Dora'nın düş düşünceleri ağında bir düğüm noktası olduğunu hemen belirtebilirim (albümdeki resimler, Dresden'deki resimler). Aynı zamanda, daha sonra

[6]Düşte şöyle demişti: "*İstasyon nerede?*" İki soru arasındaki benzerlik beni birazdan değineceğim bir sonuç çıkarmaya yöneltti [s. 121].

incelemek düşüncesiyle, "Meryem" yani bakire anne temasını ayırmak isterim. Ancak en belirgin olan şey, düşün bu ilk kısmında kendisini bir genç adamla özdeşleştirmesiydi. Bu genç adam yabancı bir yerde dolaşıyor, bir amaca ulaşmak için çabalıyor ama engelleniyordu, sabıra gereksinimi vardı ve beklemeliydi. Bunların tümünde mühendisi düşünüyorduysa, amacın bir kadına, yani kendisine sahip olma olması uygundu. Ama amaç bu değil de istasyondu. Bununla birlikte düşteki sorunun gerçek yaşamda sorulan soruyla ilişkisi "istasyon" yerine "kutu" sözcüğünü koymamıza izin verir.[7] Bir kutu ve bir kadın: Kavramlar birbirine daha iyi uymaya başlamaktadır.

Yaklaşık yüz kez sormuştu... Bu tümce düşün bir diğer uyartıcı nedenine ve bu kez daha az ilgisiz olan bir nedene götürmekteydi. Bir önceki akşam konukları vardı ve ardından babası ondan brendiyi alıp getirmesini istemişti: Biraz brendi içmedikçe uykuya dalamazdı. Annesinden büfenin anahtarını istemişti. Ama anne derin bir konuşmaya dalmıştı ve Dora sabırsızlığın abartısıyla şöyle bağırıncaya dek yanıt vermemişti: "Size *yüz kez* anahtarın nerede olduğunu sordum." Aslında soruyu tabi ki yalnızca yaklaşık *beş kez*[8] yinelemişti.

"*Anahtar* nerede?" bana "*kutu* nerede?" sorusuna eril karşılık gibi görünmektedir.[9] Dolayısıyla cinsel organlarla ilgili sorulardır.

Dora sözlerini bu aile toplantısı sırasında birinin babasının sağlığına kadeh kaldırdığını ve ilerki yıllarda çok sağlıklı olması umudunu ifade ettiğini belirterek sürdürdü. Bunun üzerine babasının yorgun yüzünde garip bir titreme geçmiş ve Dora babasının bastırılmış ne tür düşünceleri olduğunu anlamıştı. Zavallı hasta adam! Kim daha ne kadar yaşayacağını söyleyebilirdi?

Bu bizi düşteki *mektup içeriğine* getirir. Babası ölmüştü ve evi kendi seçimi sonucu terk etmişti. Bu mektupla bağlantılı olarak hemen

---

[7]["*Schachtel*", Dora tarafından "kutu" için kullanılmış olan sözcük, "kadın" için aşağılayıcı bir terimdir.]

[8]Düşte beş sayısı "beş dakika"lık süreden söz edilirken ortaya çıkar. Düşlerin yorumuna ilişkin kitabımda düş düşüncelerinde ortaya çıkan sayıların düşler tarafından işlenme biçimlerinin birçok örneğini vermiştim. Sıklıkla onları gerçek bağlamlarından koparılmış ve yeni bir bağlama sokuşturulmuş olarak buluruz. [*Bkz. Düşlerin Yorumu*, VI. Bölümün F Kesimi; *P.F.K.*, 5, s. 135 v.d.]

[9]*Bkz.* ilk düş, s. 90.

Dora'ya ebeveynlerine yazdığı ya da en azından onların iyiliği için kaleme almış olduğu veda mektubunu anımsattım [s. 53]. Bu mektubun niyeti babasına korku vermekti, böylece Bayan K.'yı bırakmak zorunda kalacaktı, ya da bunu yapması sağlanamazsa ondan bir şekilde öç almaktı. Burada Dora'nın ve babasının ölümü konusuyla ilgilenmekteyiz. (Düşte daha sonra ortaya çıkan "mezarlık" ile karşılaştırınız.) Düşün dış görünüşünü oluşturan durumun babasına yöneltilmiş bir öç düşlemi olduğunu varsayarsak yanlış yöne mi sapmış oluruz? Bir gün öncesinden anımsadığı babasına yönelik acıma duyguları bununla oldukça uyumlu olurdu. Düşleme göre evi terk etmiş, yabancılar arasına gitmiş ve babasının kalbi acı ve kızı için özlemle kırılmıştı. Dolayısıyla öcü alınmıştı. Babasının bir brendi içmeden uykuya dalamadığında gereksinim duyduğu şeyin ne olduğunu çok açık bir biçimde anlamıştı.[10] Dora'nın *şiddetli öç isteğini* kızın düş düşüncelerinin daha sonraki her bileşiminde hesaba katılacak yeni bir öğe olarak dikkate alacağız.

Ama mektubun içeriğinin başka belirleyicileri de olmalıdır. "Eğer istersen" sözcüklerinin kaynağı neydi? "İstersen" sözcüğünden sonra bir soru işaretinin olduğu şeklindeki eklemenin Dora'nın aklına gelişi bu noktadaydı ve ardından bu sözcükleri Bayan K.'dan gelen ve L—'ye, göl kıyısındaki yere daveti içeren mektuptan alıntı olarak ayırımsadı. Bu mektupta bir tümcenin tam ortasında araya sokulmuş "eğer gelmek isterseniz" sözcüklerinden sonra hiç alışılmamış bir biçimde koyulmuş bir soru işareti bulunmaktaydı.

Böylece burada yeniden göl kıyısındaki sahneye [s. 51] ve onunla bağlantılı sorunlara dönmüştük. Dora'dan bana sahneyi ayrıntılı olarak betimlemesini istedim. Önce yeni olan çok az şey getirdi. Bay K.'nın söylevinin giriş kısmı biraz ciddi olmuştu, ancak Dora söyleyeceklerini tamamlamasına izin vermemişti. Sözlerinin anlamını kavrar kavramaz adamın yüzüne tokatı patlatmış ve hızla uzaklaşmıştı. Bay K.'nın

[10]Uykusuzluk hemen her zaman doyum eksikliğinin sonucu olduğu için, cinsel doyumun en iyi uyku verici olduğu kuşku götürmez. Babası uyuyamamaktaydı çünkü sevdiği kadın ile cinsel ilişkiden yoksun bırakılmıştı. (Bu bağlantı içinde hemen aşağıda tartışılan "Eşimden hiçbir şey alamıyorum" ifadesi ile karşılaştırınız.) [Ayrıca s. 52'de Dora'nın babasından aktarılan sözcüklerle de karşılaştırınız.]

söylediklerinin tam olarak ne olduğunu soruşturdum. Dora yalnızca onun özürlerinden birini anımsayabildi: "Biliyorsunuz eşimden hiçbir şey alamıyorum."[11] Onunla tekrar karşılaşmaktan kaçınmak için L—'ye yayan, gölün etrafından yürüyerek dönmek istemiş ve *karşılaştığı bir adama bunun ne kadar süreceğini sormuştu. "İki buçuk saat"* şeklinde yanıtlaması üzerine niyetinden vazgeçmiş ve sonunda çok kısa bir süre sonra kalkan gemiye geri dönmüştü. Bay K. da oradaydı ve yanına gelerek kendisini affetmesi ve olaydan söz etmemesi için ona yalvarmıştı. Ama o hiçbir yanıt vermemişti. —Evet. Düşteki *koru* tıpkı gölün kıyısındaki koru, yani içinde az önce betimlemiş olduğu sahnenin bir kez daha yaşanmış olduğu koru gibiydi. Ama bir gün önce Ayrılmayanlısı ressamların sergisindeki bir resimde kesinlikle aynı sık koruyu görmüştü. Resimin arka planında *su perileri*[12] vardı.

Bu noktada belirli bir kuşkum kesin bir şey haline geldi. "*Bahnhof*" ["istasyon"; sözcük anlamı, "demiryolu bahçesi"][13] ve "*Friedhof*" ["mezarlık"; sözcük anlamı, "barış bahçesi"] sözcüklerinin kadın cinsel organlarını temsil etmek için kullanılmaları kendi içinde yeterince çarpıcıydı ama aynı zamanda uyandırılmış merakımı benzer biçimde oluşturulmuş "*Vorhof*" ["vestibulum"; sözcük anlamı "önbahçe"] —kadın cinsel organlarının belirli bir bölgesi için anatomik bir terim— terimine yöneltmeye yaradı. Bu yanlış yönlenmiş yaratıcılıktan başka bir şey olamazdı. Ama şimdi "sık bir koru"nun arka planında görünen "peri"ler"in eklenmesiyle hiçbir kuşkuya yer yoktu. Karşımızda cinselliğin simgesel coğrafyası durmaktaydı! "Nymphae"[14][nilüferler —*çev.*] sıradan insanlar bilmese de hekimlerin bildiği gibi (bu terim hekimlerce de çok yaygın kullanılmamaktadır), kasık kıllarının "sık koru"sunun

[11]Bu sözler sorunlarımızdan birini çözmemize olanak sağlayacak [s. 130].

[12]Burada üçüncü kez "resim" (şehirlerin görünümleri, Dresden galerisi) ile karşılaşıyoruz, ama çok daha anlamlı bir bağlantı içinde. Resimde görülen şeyler (koru, su perileri) nedeniyle "*Bild*" ["resim"] bir "*Weibsbild*"e [sözcük anlamı, "bir kadın resmi" — "kadın" için biraz küçültücü bir ifade] çevrilmektedir.

[13]Ayrıca "istasyon", "*Verkehr*"["gidiş geliş", "cinsel ilişki", "ilişki"] amaçları için de kullanılır. Bu gerçek bazı demiryolu fobisi olgularındaki ruhsal kaplamayı belirler.

[14][Almancada aynı sözcük, "*Nymphen*" hem "su perileri" hem de "nilüferler"i temsil eder.]

arka planında uzanan küçük dudaklara verilen addır. Ama "vestibulum" ve "nymphae" gibi teknik adları kullanan birinin bu bilgiyi kitaplardan ve hatta popüler kitaplardan değil de anatomik ders kitaplarından ya da ansiklopedilerden —gençliğin cinsel merakla dolu olduğunda gittiği yaygın sığınak— edinmiş olması gerekir. Bu yorum doğruyduysa, düşteki ilk durumun arkasında saklı yatan bir kızlık bozulması düşlemi, kadın cinsel organlarına girişi zorlamakta olan bir adam düşlemi vardı.[15]

Dora'ya vardığım sonuçlar hakkında bilgi verdim. Onda yarattıkları izlenim etkili olmalıydı çünkü hemen unutulmuş olan bir düş parçası ortaya çıktı: *Sakin bir biçimde odasına gitmiş ve yazı masasının üzerinde duran büyük bir kitabı okumaya başlamıştı.*[16] Burada vurgu "kitap"la bağlantılı "büyük" ve "sakin bir biçimde" şeklindeki iki ayrıntı üzerindeydi. Kitabın ansiklopedi *formatında* olup olmadığını sordum ve öyle olduğunu söyledi. Çocuklar bir ansiklopedideki yasak konuları asla *sakin* bir biçimde okumazlar. Bunu korku içinde ve titreyerek, birinin gelip gelmediğini görmek için omuzlarının üzerinden gergin bir biçimde bakarak yaparlar. Ebeveynler bu tür okumalar süregiderken çok engelleyicidirler. Ancak bu rahatsız durum düşün istekleri doyurma gücü sayesinde köklü bir biçimde yoluna koyulmuştu. Dora'nın babası ölmüştü ve diğerleri de mezarlığa gitmişlerdi. Seçtiği bir şeyi sakin bir biçimde okuyabilirdi. Bu, öç alma nedenlerinden birinin ebeveynlerinin

[15]Kızlık bozulması düşlemi durumun ikinci bileşenini oluşturmuştu. Düşte hissedilen öne doğru gitme güçlüğü ve sıkıntı üzerine yapılan vurgu, düş görenin bakireliğine yüklemeye çok hazır olduğu vurguyu —bir başka yerde Sistine Meryem aracılığıyla dolaylı söz edilen bir nokta— işaret etmekteydi. Bu cinsel düşünceler onu Almanya'da bekleyen talip ile ilgili isteklere (olasılıkla saklı tutulan) bilinçdışı bir zemin rengi vermişti. Biraz önce [s. 122 v.d.] öç düşlemini düşteki aynı durumun ilk bileşeni olarak kabul etmiştik. İki bileşen tam olarak değil de sadece kısmen çakışırlar. İlerde üçüncü ve çok daha önemli bir düşünce dizisinin izlerini bulacağız. [*Bkz.* s. 132, *n.* 25.]

[16]Bir başka zaman "sakin bir şekilde" yerine "en küçük bir üzüntü olmaksızın" dedi (s. 119, *n.* 4) — Bu düşü *Düşlerin Yorumu* (VII. Bölüm, A Kesimi; *P.F.K*, 5, s. 242) [ayrıca s. 97'ye *bkz.*] yapıtımda belirttiğim, bir düşün önce unutulan ve ancak daha sonra anımsanan parçalarının, düşü anlama açısından her zaman çok önemli olduğu şeklindeki görüşün doğruluğu için yeni bir kanıt olarak sunabilirim. Aynı yerde düşlerin unutulmasının ruhsal aygıt içi direncin bir sonucu olarak açıklanması gerektiği kanısını da eklemiştim. — [Bu dipnotun ilk tümcesi 1924'te eklenmişti.]

sınırlamalarına karşı bir isyan olduğu anlamına gelmiyor muydu? Babası ölmüş olsaydı istediği gibi okuyabilir ya da sevebilirdi.

Önce bir ansiklopedide herhangi bir şey okumuş olduğunu hiç anımsamıyordu, ancak daha sonra bu tür bir olayın anısının, her ne kadar yeterince masum bir nitelikteyse de, aklına geldiğini teslim etti. Çok düşkün olduğu halasının çok ciddi hasta olduğu ve Dora'nın Viyana'ya gitmesinin gerektiği kararlaştırıldığı sırada, bir başka amcadan Viyana'ya gidemeyeceklerini, çünkü oğullarından birinin, dolayısıyla Dora'nın kuzenlerinden birinin apandisit nedeniyle tehlikeli bir biçimde hastalandığını belirten bir *mektup* gelmişti. Dora bunun üzerine ansiklopediye apandisitin belirtilerinin neler olduğunu görmek için bakmıştı. O sırada okumuş olduklarından karın ağrısının karakteristik yerleşimini hâlâ hatırlıyordu.

Daha sonra halasının ölümünden kısa bir süre sonra Dora'nın apandisit olduğu söylenen bir nöbeti olduğunu anımsadım [s. 48]. O zamana dek bu hastalığını onun histerik ürünleri arasında saymaya kalkışmamıştım. İlk birkaç günde yüksek ateşi olduğunu ve karnında hakkında ansiklopedide birşeyler okumuş olduğu ağrıyı hissetiğini söyledi. Soğuk pansumanlar verilmiş ancak onlara dayanamamıştı. Ertesi gün şiddetli ağrıların eşlik ettiği âdet kanaması başlamıştı. (Sağlığı kötü olduğu için âdet dönemleri çok düzensizdi.) O sırada sürekli kabızlık çekmekteydi.

Bu durumu saf histerik bir olay olarak kabul etmek gerçekten olası değildi. Histerik ateş hiç kuşkusuz varsa da bu kuşku götürür hastalığa eşlik eden ateşi o sırada işlerlikte olan bazı organik nedenler yerine histeriye bağlamak yine de çok keyfi göründü. Kendisi düşe son eklemeyi yaparak bana yardımcı olduğu sırada iz sürmeyi bırakma noktasındayım: *Kendisini çok net bir biçimde merdivenlerden çıkarken görmüştü.*

Doğal olarak bunun için özel bir belirleyici etkene gereksinim duydum. Dora üst katlardan birinde olan evine çıkmak isterse her koşulda merdivenleri çıkmak zorunda olduğunu söyleyerek karşı çıktı. Bu karşı çıkışı, (olasılıkla çok ciddi bir niyetle yapılmamıştı) düşte bilinmeyen şehirden Viyana'ya bir tren yolculuğu yapmaksızın gidebildiyse, merdiven katlarını atlayabilmesinin de olası olduğunu belirterek sa-

vuşturmak kolaydı. Ardından sözlerini apandisitten sonra düzgün yürüyemediğini ve sağ ayağını sürüdüğünü belirterek sürdürdü. Bu durum uzun bir süre devam etmişti ve bu nedenle merdivenlerden kaçınmaktan çok hoşnut olmuştu. Şimdi bile ayağını bazen sürümekteydi. Babasının isteği üzerine başvurduğu hekimler apandisitin bu çok tuhaf ardıl etkisine, özellikle de karın ağrıları yinelemediği ve hiçbir şekilde ayağın sürümesine eşlik etmediği için çok şaşırmışlardı.[17]

Öyleyse karşımızda gerçek bir histerik belirti bulunmaktadır. Ateş organik biçimde —olasılıkla bedenin belirli bir kısmına yerleşmiş olmayan çok yaygın nezle nöbetlerinden biri tarafından— belirlenmiş olabilirdi. Bununla birlikte nevrozun bu rastlantısal olayı yakaladığı ve kendine özgü biçimde ifade etmek için ondan yararlandığı şimdi ortaya konmuş oluyordu. Dolayısıyla Dora kendi kendisine ansiklopedide hakkında birşeyler okumuş olduğu bir hastalık vermiş ve kendisini ansiklopedinin sayfalarına daldığı için cezalandırmıştı. Ancak cezalandırmanın söz konusu masum makaleyi okumasına karşılık olamayacağını kavramaya zorlanmıştı. Bu ceza bir yer değiştirme işleminin sonucu olarak, daha çok suç içeren bir okuma olayı bu olayla ilişkili hale geldikten sonra verilmiş olmalıydı ve suç içeren olay belleğinde eşzamanlı masum olayın arkasında saklı yatıyor olmalıydı.[18] Belki bu diğer durumda okumuş olduğu konuların niteliğini keşfetmek hâlâ olası olabilirdi.

Öyleyse bu durumun, kör barsak yangısını [apandisit —*çev.*] taklit etme girişiminin anlamı neydi? Hastalığın geri kalan kısmı, yani bir ayağın sürünmesi kör barsak yangısı ile tümüyle uyumsuzdu. Hiç kuşkusuz bu, klinik tablonun gizli ve olasılıkla cinsel anlamına daha iyi uyuyor olmalıdır ve eğer bu aydınlatılsaydı aradığımız anlama ışık tutabilirdi. Bilmeceye yaklaşmanın bir yöntemini aradım. Düşte zaman

[17]"Ovariyen nevralji" olarak bilinen ağrılı karın bölgesi duyumları ile aynı yandaki ayakta devinim bozuklukları arasında bedensel bir bağlantı olduğunu ve Dora'nın durumunda bedensel bağlantının özellikle uzmanca yorumlandığını, yani üzerinin kaplandığını ve belli bir ruhsal anlamın hizmetine sunulduğunu kabul etmeliyiz. Okurun Dora'nın öksürük belirtisinin çözümlemesi ve soğuk algınlığı ile iştah yitimi arasındaki ilişki ile bağlantılı benzer görüşlerime bakmasını öneririm [s. 106 v.d.].

[18]Bu, belirtilerin cinsellikle tümüyle bağlantısız görünen uyartıcı nedenlerden ortaya çıkma biçiminin oldukça tipik bir örneğidir.

dilimleri belirtilmişti ve kuşkusuz zaman hiçbir biyolojik olayda ilgilenilmeye değmez birşey değildir. Bu nedenle Dora'ya bu apandisit nöbetinin ne zaman gerçekleştiğini, göl kıyısındaki sahneden önce mi sonra mı olduğunu sordum. Tüm güçlükler hemen verdiği yanıtla tek hamlede çözüldü: "Dokuz ay sonra." Zaman dilimi yeterince karakteristiktir. Apandisit olduğu düşünülen nöbeti hastaya *çocuk doğurma* düşlemini gerçekleştirmek için tutarlı araçlar (ağrılar ve âdet kanaması) sağlamıştı.[19] Dora doğal olarak bu zaman diliminin anlamlılığının ayırdındaydı ve bu durumda ansiklopedide gebelik ve çocuk doğurma hakkında bir şeyler okumuş olabileceği olasılığını reddedemedi. Ama bunların ayağını sürümesiyle ne ilgisi olabilirdi? Şimdi bir tahminde bulunma cüretini gösterebilirdim. Bu, insanların ayaklarını burktuklarındaki yürüme biçimleridir. Öyleyse "yanlış bir adım" atmıştı: Göl kıyısındaki sahneden sonra bir çocuk doğurabilseydi bu yargı gerçekten doğru olacaktı. Ama yerine getirilmesi için üstelemem gereken bir başka koşul daha vardı. Bu tür bir belirtinin ancak *çocukluk çağına ait* bir ilkörneği olduğunda ortaya çıkabileceğinden emindim. Şimdiye dek tüm deneyimlerim beni daha sonraki yılların izlenimlerinden edinilen anıların, kendilerini belirtiler şeklinde ortaya koymalarını sağlayabilecek yeterli güce sahip olmadıkları görüşüne sıkıca sarılmaya yöneltti. Dora'nın bana çocukluk döneminden istediğim malzemeyi sağlayacağını ummaya güçbela cesaret ettim, çünkü gerçek şu ki henüz bu kuralın genel geçerliliğini, bunu yapabilmiş olmayı çok istesem de, öne sürme konumunda değilim. Ancak bu olguda hemen kuralın doğrulanışı geldi. Dora evet dedi, çocukken bir keresinde aynı ayağını burkmuştu. B—'de merdivenlerden *aşağı* inerken basamaklardan birinde kaymıştı. Ayağı —ve bu gerçekten daha sonra sürüdüğü aynı ayaktı— şişmiş ve sargılanması gerekmiş, birkaç hafta yatakta yatmak zorunda kalmıştı. Bu sekiz yaşındaki sinirsel nefes darlığı nöbetinden kısa bir süre önce olmuştu [s. 47].

Yapılacak bir sonraki şey bu düşlemin varlığına ilişkin düşüncemizin hesabını vermeye dönmekti: "Göl kıyısındaki sahneden dokuz ay

[19]Daha önce [s. 71] histerik belirtilerin çoğunluğunun, gelişimlerinin zirvesine ulaştıklarında imgelemde canlandırılmış bir cinsel yaşam durumunu —bir cinsel ilişki sahnesi, gebelik, doğum, loğusalık, vb. gibi— temsil ettiklerini belirtmiştim.

sonra bir çocuk doğurmuş olduğunuz ve aynı güne yanlış adımınızın sonuçlarını yanınızda taşıyarak başladığınız doğruysa, bundan bilinçdışınızda sahnenin sonucuna üzülmüş olmanız gerektiği sonucu çıkar. Yani bilinçdışı düşüncelerinizde sahneye ilişkin bir düzeltme yaptınız. Çocuk doğurma düşleminizin altında yatan varsayım bu olayda birşeyin olduğu,[20] gerçekte daha sonra ansiklopediden edinmek zorunda kaldığınız her şeyi yaşadığınız ve denediğinizdi. Böylece Bay K.'ya olan aşkınızın sahne ile sonlanmadığını ama (iddia ettiğim gibi) —bunun bilincinde olmamanıza karşın— bugüne dek varlığını sürdürdüğünü görüyorsunuz." Ve Dora artık gerçeğe karşı koymadı.[21]

İkinci düşü buraya dek aydınlatma işi iki saat aldı. İkinci seansın sonunda sonuçtan duyduğum hoşnutluğu dile getirdiğimde Dora değersizleştirici bir tonla yanıt verdi: "Neden, çok dikkate değer bir şey mi ortaya çıktı?" Bu sözcükler beni yeni gizlerin ortaya çıkışına hazırladı.

---

[20]Kızlık bozulması düşleminin [s. 124 v.d.] böylece Bay K. ile ilişkisinin bulunduğu görülmektedir ve düşün bu kısmının neden göl kıyısındaki sahneden alınan malzemeler —reddediş, iki buçuk saat, koru, L—'ye davet— içerdiğini anlamaya başlarız.

[21]Burada daha önce sunulan yorumlara birkaç bütünleyici yorum ekleyebilirim: "*Meryem*" açıkça Dora'nın kendisiydi; ilk olarak ona resimleri gönderen "tapınan" nedeniyle [s. 120], ikinci olarak Bay K.'nın sevgisini en çok onun çocuklarına gösterdiği anaçlıkla kazanmış olduğu için [s. 51] ve son olarak hâlâ kız olmasına karşın bir çocuk sahibi olduğu için (bu çocuk doğurma düşlemine doğrudan bir imadır). Ayrıca, "Meryem" kavramı kendilerini cinsel suçluluk suçlamalarının baskısı altında ezilmiş hisseden kızların zihninde çok tutulan bir karşıt düşüncedir — Dora'nın durumu da böyleydi. Bu bağlantı konusundaki ilk kuşkularım Üniversite Psikiyatri Kliniğinde hekim olarak çalışırken başladı. Orada hızlı bir seyir gösteren nöbetinin *nişanlısı* tarafından yöneltilen suçlamaya karşı tepki olduğu ortaya çıkan, varsanıların eşlik ettiği bir konfüzyonel delilik olgusuyla karşılaşmıştım. — Eğer çözümleme sürdürülmüş olsaydı Dora'nın çocuk özleminin davranışlarının güçlü ama örtülü bir güdüleyicisi olduğu olasılıkla açığa vurulacaktı. — Son zamanlarda yöneltmekte olduğu çeşitli sorular, ansiklopedi ile doyurmaya çalıştığı cinsel meraklılığın esinlediği soruların gecikmiş türevleri gibi görünmekteydiler. Ansiklopedide okumuş olduğu konular tahminen gebelik, çocuk doğurma, bakirelik vb. idi. — Dora düşü yeniden üretirken düşteki ikinci olayın akışı içine eklenmesi gereken sorulardan birini unutmuştu. Bu soru ancak şu olabilirdi: "Bay — burada mı oturuyor?" ya da "Bay — nerede oturuyor?" Bu belirgin biçimde masum soruyu unutmuş olması için bazı nedenler olmalıydı, özellikle bunu düşe getirmesi hiç gerekmediği için. Bana göre bu neden kendi soyadında, aynı zamanda bir nesneyi ve aslında birden

Üçüncü seansı şu sözcüklerle açtı: "Bugün burada son kez bulunduğumu biliyor musunuz?" — "Bana bu konuda hiçbir şey söylemediğinize göre nasıl bilebilirim?" — "Evet, bu işe Yeni Yıla dek katlanmaya karar verdim.[22] Ama iyileştirilmek için bundan daha fazla beklemeyeceğim." — "Sağaltımı herhangi bir zamanda durdurma konusunda özgür olduğunuzu biliyorsunuz. Ama bugün çalışmamızı sürdüreceğiz. Bu karara nasıl vardınız?" — "Sanırım on beş gün önce." — "Bu kulağa tıpkı bir hizmetçi ya da mürebbiye gibi, on beş gün önceden işten çıkacağını haber verme gibi geliyor." — "K.'ları L—'de, göl kıyısında ziyaret ettiğim sırada işten çıkacağını haber veren bir mürebbiye vardı." — "Gerçekten mi? Bana ondan hiç söz etmemiştiniz. Anlatır mısınız?"

"Pekâlâ, evde çocukların mürebbiyesi olan genç bir kız vardı ve Bay K.'ya karşı çok garip bir biçimde davranıyordu. Ona asla günaydın demiyor, sözlerini asla yanıtlamıyor, masada Bay K. bir şey istediğinde vermiyor ve kısacası ona yokmuş gibi davranıyordu. Göl kıyısındaki sahneden bir ya da iki gün önce kız beni bir kenara çekti ve bana anlatacak şeyleri olduğunu söyledi. Ardından bana Bay K.'nın, eşi birkaç hafta için evden uzak olduğu sırada kendisine tekliflerde bulunduğunu anlattı; onunla zorla cinsel ilişkiye girmiş ve eşinden hiçbir şey alamadığını vb. söyleyerek dileklerini kabul etmesi için ona yalvarmıştı." — "Ya, bunlar daha sonra teklifini size yaptığı ve sizin suratına tokatı attığınız sırada kullandığı sözcükler" [s. 123]. — "Evet. Kız ona izin vermişti ancak kısa bir süre sonra Bay K. kızla ilgilenmeye

---

fazla türden nesneyi belirten ve bu nedenle "belirsiz" bir sözcük olarak kabul edebilecek soyadında yatmaktadır. Ne yazık ki bu adı söyleyemem ve "belirsiz" ve "uygunsuz" bir şeyi belirtmek için ne denli iyi ayarlandığını gösteremem. Bu yorum düşün, malzemenin Dora'nın halasının ölümüne ilişkin anılarından alındığı ("mezarlığa gitmişlerdi") ve halasının *adı* üzerinde benzer bir oyunun bulunduğu bir başka parçasında sözcükler üzerinde benzer bir oyunun keşfedilmesiyle desteklenmişti. Bu uygunsuz sözcükler ansiklopedi onları içermeyeceği için ikinci ve *sözel* bir bilgi kaynağına işaret eder gibiydiler. Bu kaynağın Bayan K.'nın kendisi, Dora'nın iftiracısı olduğunu işitmekten şaşırmamalıydım. [s. 87 ile karşılaştırınız.] Bu durumda Bayan K. Dora'nın başkalarını kötü huylu bir kincilikle kovalarken cömertçe esirgediği tek kişi olmaktaydı. Böylece açığa çıkarılan hemen sınırsız sayıda yer değiştirmelerin arkasında tek bir basit etmenin —Dora'nın Bayan K.'ya derinlerde yatan eşcinsel sevgisi— işleyişini sezmek olasıydı. [s. 84 v.d. ve s. 142-3, *n.* 5 ile karşılaştırınız.]

[22]Tarih 31 Aralıktı.

son vermiş ve kız bundan sonra ondan nefret etmişti." — "Ve bu mürebbiye ayrılacağını haber vermişti?" — "Hayır. Ayrılmaya niyetlenmişti. Bana bir kenara atıldığını hisseder hissetmez ebeveynlerine nelerin olduğunu anlattığını söyledi. Almanya'da bir yerde yaşayan saygın insanlardı. Ebeveynleri o evi hemen terk etmesi gerektiğini söylemişlerdi ve kız bunu yapamayınca artık onunla yapacak bir şeyleri olmadığını ve bir daha eve gelmemesini yazmışlardı." — "Kız neden uzaklaşmamıştı?" — "Biraz daha, Bay K.'da bazı değişikler olup olamayacağını görmek için beklemeyi düşündüğünü söyledi. Böyle yaşamaya daha fazla katlanamayacağını ve hiçbir değişiklik görmezse ayrılacağını haber vermesi ve gitmesi gerektiğini söyledi." — "Ve kıza ne oldu?" —"Yalnızca gittiğini biliyorum." — "Ve bu serüvenin sonucunda bir çocuğu olmadı ?" — "Hayır."

Dolayısıyla (ve kurallarla oldukça uyumlu olarak) çözümlemenin ortasında gün ışığına çıkan ve daha önce belirtilmiş olan sorunları çözmemize yardımcı olan önemli bir bilgi parçası karşımızdaydı. Dora'ya şöyle diyebildim: "Şimdi Bay K.'nın teklifini yanıtlamada kullandığınız surata tokat için nedeninizi biliyorum. Onun tekliflerine darılmış değildiniz, kıskançlık ve öç duygularıyla etkilenmiştiniz. Mürebbiye size öyküsünü anlattığı sırada duygularınıza uygun olmayan her şeyi bir kenara koyma yeteneğinizi hâlâ kullanabilmekteydiniz. Ancak Bay K.'nın "Eşimden hiçbir şey alamıyorum" sözcüklerini kullandığı anda —mürebbiyeye söylemiş olduklarının aynısıydılar— içinizde yeni duygular uyanmış ve dengeyi bozmuş. Kendi kendinize "Bana bir mürebbiye, bir hizmetçi gibi davranmaya mı kalkışıyor?" demiştiniz. Kıskançlığa ve bilinçli sağduyu nedenlerine eklenen yaralanmış onur — bu kadarı fazlaydı.[23] Mürebbiyenin öyküsüyle ne denli derinden etkilenmiş olduğunuzu size kanıtlamam için dikkatinizi, kendinizi hem düşünüzde hem de davranışınızda onunla özdeşleştirmiş olduğunuz, yineleyen durumlara çekmeme izin verin. Ebeveynlerinize neler olduğunu —şimdiye dek nedenini açıklayamadığımız bir gerçek— tıpkı mürebbiyenin *kendi* ebeveynlerine yazdığı ve anlattığı biçimde anlat-

[23]Dora'nın olasılıkla babasının, tıpkı benim babanın kendi ağzından işittiğim gibi [s. 52], aynı yakınmayı eşi hakkında yaptığını duymuş olabilmesi kayda değmez bir konu değildir. Bunun anlamının çok iyi bir biçimde ayrımındaydı.

tınız. Bana tıpkı bir mürebbiye gibi işten çıkma haberi veriyorsunuz. Düşte eve gitmenize izin veren mektup, mürebbiyenin ebeveynlerinden aldığı ve ona eve gitmeyi yasaklayan mektubun karşılığı."

"Öyleyse neden ebeveynlerime hemen anlatmadım?"

"Ne kadar zamanın geçmesine izin verdiniz?"

"Olay Haziranın son gününde gerçekleşti, anneme ondan 14 Temmuzda söz ettim."

"Yine on beş gün, çalışmakta olan bir kişi için karakteristik olan süre. Şimdi sorunuzu yanıtlayabilirim. Zavallı kızı çok iyi anlamıştınız. Hemen ayrılmak istemiyordu çünkü hâlâ umutları vardı, çünkü Bay K.'nın sevgisinin kendisine yeniden döneceğini ummaktaydı. Öyleyse bu sizin de nedeniniz olmalı. Bu sürede onun tekliflerini yineleyip yinelemeyeceğini görmek için beklediniz, yineleseydi ciddi olduğu ve sizinle mürebbiye ile olduğu gibi oynama niyetinde olmadığı sonucunu çıkarmış olacaktınız."

"Ben ayrıldıktan birkaç gün sonra bana bir kartpostal gönderdi."[24]

"Evet, ancak bundan sonra başka bir şey gelmeyince öç alma duygularınızın dizginlerini salıverdiniz. O sırada hâlâ ek bir niyete yer verebildiğinizi ve suçlamanızın onun yaşadığınız yere gelmesini sağlamanın bir yolu olabileceğini düşündüğünüzü bile kafamda canlandırabiliyorum." Dora — "Evvelce gerçekten önerdiği gibi" diyerek araya girdi. — "Böylece ona duyduğunuz özlem yatıştırılmış olacaktı —Dora burada ummadığım bir şey yaparak başıyla onayladı— ve o istediğiniz düzeltmeleri yapabilecekti."

"Hangi düzeltmeleri?"

"Gerçek şu ki, Bay K. ile olan ilişkiyi, şimdiye dek kabul etmek istediğinizden çok daha fazla ciddiye aldığınızdan kuşkulanmaya başlıyorum. K.'lar sık sık boşanmaktan söz etmemişler miydi?"

"Evet, kesinlikle. Başlangıçta Bayan K. çocuklardan ötürü istemiyordu. Şimdi istiyor ancak kocası artık istemiyor."

"Eşinden sizinle evlenmek için boşanmak istediğini düşünmüş olamaz mısınız? Ve şimdi de eşinin yerine koyacağı kimse olmadığı için artık istemediğini? İki yıl önce çok genç olduğunuz doğru. Ama bana

[24]Bu, düşteki ilk olayda Dora'nın kendi kişiliğinin ardında saklı duran mühendis [s. 120] ile bağlantı noktasıdır.

annenizin on yedi yaşında nişanlandığını ve sonra iki yıl kocasını beklediğini kendiniz anlattınız. Bir kız çocuğu genellikle annesinin aşk öyküsünü kendisine model olarak alır. Dolayısıyla siz de onun için beklemek istediniz ve Bay K.'nın sizin onun eşi olabilecek denli büyümenizi beklediğini varsaydınız.[25] Bunun sizin gözünüzde gelecek için kusursuz ciddilikte bir plan olduğunu düşünüyorum. Bay K.'nın böylesi bir niyete sahip olmasının olanaksız olduğunu iddia etme hakkınızı da kullanmadınız; bana onun böylesi bir niyeti olduğunu doğrudan gösteren yeterince şey anlattınız.[26] L—'deki davranışları da bu görüşle çelişmiyor. Yine de konuşmasını bitirmesine izin vermediniz ve size ne söylemek istediğini bilmiyorsunuz. Ayrıca tasarlanan plan kesinlikle uygulanamaz bir şey değildi. Babanızın Bayan K. ile ilişkileri —ve olasılıkla bu nedenden ötürü onlara desteğinizi bu denli uzun sürdürdünüz— kadının boşanma için olurunun alınabileceğini kesin hale getirmişti; babanızdan istediğinizi elde edebilirsiniz. Gerçekten L—'deki ayartınız farklı bir biçimde sonuçlansaydı bu ilgili herkes için tek olası çözüm olurdu. Ve sanırım olaydan bu kadar pişman olmanızın ve onu düşlemde kendisini apandisit biçiminde gösteren bir şeyle düzeltmenizin nedeni bu. Dolayısıyla Bay K.'ya yöneltmiş olduğunuz suçlamaların sonucu, tekliflerini yinelemesi değil de yadsıma ve itiraflarla yanıt vermesi olduğunda, bu sizin için çok acı bir düş kırıklığı olmuş olmalı. Göl kıyısındaki sahneyi sadece imgeleminizde yarattığınızın düşünülmesi kadar sizi öfkelendiren başka bir şey olmadığına katılacaksınız. [S. 71 ile karşılaştırınız.] Şimdi Bay K.'nın tekliflerinin ciddi olduğu ve onunla evleninceye dek sizi bırakmayacağı düşlemini *gerçekten* kurmuş olduğunuzu biliyorum. Ve anımsatılmasını istemediğiniz şey bu."

Dora beni alışılmış karşı çıkışlarının hiçbirini yapmadan dinledi. Etkilenmiş görünüyordu, bana yeni yıl için en içten dilekleriyle birlikte çok sıcak bir biçimde veda etti ve bir daha gelmedi. Daha sonra beni iki üç kez arayan babası geri geleceği konusunda güvence verdi ve sağaltımın sürmesi için istekli olduğunu söyledi. Ancak Dora'nın ba-

[25]Amaca ulaşıncaya dek bekleme teması düşteki ilk olayın içeriğinde ortaya çıkar. Bu nişanlıyı bekleme düşlemi içinde bu olayın üçüncü bileşeninin bir parçasını görüyorum. Bu üçüncü bileşenin varlığına daha önce değindim [s. 124, *n.* 15].

[26]Özellikle B—'de birlikte yaşadıkları son yılda Noel için Dora'ya bir mektupluk armağan ederken yapmış olduğu bir konuşma vardı.

basının asla tümüyle açık sözlü olmadığının itiraf edilmesi gerekiyor. Sağaltıma desteğini Dora ile, Bayan K. ve babası arasında arkadaşlıktan öte bir şey olduğu şeklindeki inancı hakkında birşeyler "konuşacağım"ı umabildiği sürece verdi. Bu sonucu yaratma gibi bir niyetim olmadığını gözlediğinde ilgisi zayıfladı. Dora'nın tekrar gelmeyeceğini biliyordum. Çok beklenmedik bir biçimde, tam sağaltımı başarılı bir biçimde sonlandırma umutlarım zirvedeyken bırakıp gitmesi ve böylece bu umutları boşa çıkarması kuşku götürmez bir öç alma eylemiydi. Kendi kendine zarar verme amacı da bu eylemden yararlandı. Benim gibi insanoğlunun bağrında barınan bu evcil iblislerin en belalılarını davet eden ve onlarla boğuşmaya çabalayan hiç kimse bu savaşımdan yara almadan çıkmayı bekleyemez. Biraz rol yapsaydım, kalmasının benim açımdan önemini abartsaydım ve ona sıcak bir kişisel ilgi göstermiş olsaydım —onun hekimi olarak konumumu hesaba kattıktan sonra bile ona özlemini duyduğu sevgi için bir yerine-geçen sunmakla aynı şey olacak bir durum— belki kızı sağaltımım altında tutabilir miydim? Bilmiyorum. Her olguda direnç biçimi altında karşılaşılan etmenlerin bir kısmı bilinmez kaldığı için, her zaman rol yapmaktan kaçındım ve ruhbilimin daha alçak gönüllü ustalıklarını uygulamakla yetindim. Tüm kuramsal merak ve hekim olarak yardımcı olmaya yönelik çabaya karşın, ruhsal etkilemenin boyutlarına ilişkin bazı sınırların olması gerektiği gerçeğini aklımda tutarım ve bu sınırlardan biri olarak hastanın kendi istek ve anlayışına saygı duyarım.

Bay K.'nın, kendisine Dora'nın atmış olduğu tokatın hiçbir biçimde son bir "Hayır"ı belirtmeyip en güçlü duyguları hâlâ ondan yanayken son zamanlarda içinde kışkırtılmış olan kıskançlığı ifade ettiği açıklanmış olsaydı, daha iyi davranıp davranmayacağını da bilmiyorum. Bu ilk "Hayır"ı önemsemeseydi ve sevgisini belirtmeyi hiçbir kuşkuya yer bırakmayan bir tutkuyla sürdürseydi sonuç pekâlâ kızın sevgisinin tüm içsel güçlükler karşısında zafer kazanması olabilirdi. Güdülerin böylesi çatışmalarında kararın ne yöne eğilim göstereceğini, bastırmanın kaldırılması yönünde mi yoksa onun pekiştirilmesi yönünde mi olacağını kestirmek asla olası değildir. Gerçek bir erotik isteği karşılamada yetersizlik bir nevrozun en temel özelliklerinden biridir. Nevrotiklere gerçek ile düşlem arasındaki karşıtlık egemendir. Düşlemlerinde çok yoğun bir biçimde istedikleri şey kendilerine ger-

çeklikte sunulursa her şeye karşın bundan kaçarlar ve kendilerini gerçekleştirildiklerini görmekten artık korkmak zorunda olmadıkları düşlemlerine seve seve kaptırırlar. Bununla birlikte bastırma tarafından dikilen engel gerçek bir neden tarafından yaratılan zorlu bir duygusal uyartılmanın şiddetli saldırısı ile yıkılabilir, bir nevrozun gerçeklik tarafından yenilmesi olasıdır. Ancak böylesi bir iyileşmenin hangi kişi ya da olay sonucu gerçekleştirilebileceğini kestirmemizi sağlayacak genel bir araca sahip değiliz.[27]

[27]Girişilmiş olan bireşime olanak verecek denli kapsamlı anlamak olası olmasa da, bu düşün yapısı hakkında birkaç görüşümü ekleyeceğim. Düşün önemli bir parçası, diğerlerinin önünde bir dış görünüş gibi ileri fırlayan babaya yönelik öç alma düşleminde görülmelidir. (Evden kendi isteğiyle uzaklaşmıştı; babası hastaydı ve sonra ölmüştü . . . Sonra eve gitmişti, herkes mezarlıktaydı. En küçük bir üzüntü duymaksızın odasına gitmiş ve sakin bir biçimde ansiklopediyi okumaya başlamıştı.) Malzemenin bu kısmı, ebeveynlerinin kendisinin yazdığı bir veda mektubunu bulmalarına izin verdiğinde gerçekten eyleme koyduğu diğer öç alma eylemine iki imayı da içermekteydi. (Mektup —düşte annesinden gelen— ve her zaman onun modeli olmuş olan halanın cenazesinden söz edilmesi.) — Bu düşlemin arkasında, bana karşı davranışlarında bir çıkış bulmuş olduğu, Bay K.'ya yönelik öç alma düşünceleri saklıydı. (Kadın hizmetçi, davet, koru, iki buçuk saat — tüm bunlar L—'deki olaylarla ilintili malzemeden gelmekteydi.) Mürebbiyeyi anımsayışı ve mürebbiyenin ebeveynleriyle mektuplaşmaları, düşte eve gelmesine izin veren mektupla kendi veda mektubundan hiç de az ilişkili değildir. Kendisine eşlik edilmesine izin vermeyi reddedişi ve yalnız gitme kararı olasılıkla şu sözlere çevrilebilir: "Bana bir hizmetçi gibi davrandığınız için artık sizi dikkate almayacağım, kendi yoluma yalnız gideceğim ve evlenmeyeceğim." — Dora'nın içinde bilinçli olarak varlığını hâlâ sürdürmekte olan Bay K.'ya duyulan aşk üzerine kurulu sevgi dolu düşlemlerden elde edilen malzemenin başka yerlerinde bu öç düşünceleri tarafından üzerleri örtülen bir anlık ortaya çıkışlar yakalanabilir. ("Sizi eşiniz oluncaya dek bekleyebilirdim" —kızlığının bozulması— çocuk doğurma.) Son olarak, dördüncü ve derine gömülmüş düşünce kümesinin —Bayan K.'ya olan aşkı ile ilgili olanlar— işleyişini kızlığının bozulması düşleminin erkek bakış açısından betimlenmesi gerçeğinde (kendisini yurtdışında yaşayan âşığıyla özdeşleştirişi) ve iki yerde belirsiz konuşmalara ("Bay — burada mı oturuyor?) ve sözel kaynaklı olmayan cinsel bilgilerinin kaynağına (ansiklopedi) yapılan çok açık imaların bulunması gerçeğinde görebiliriz. — Zalim ve sadistik eğilimler bu düşte doyum bulurlar.

IV

NOT

BU yazıyı bir çözümlemenin parçası olarak sunduğum doğru ancak okur yazının, başlığının kendisini ummaya yönelttiğinden çok daha fazla eksik olduğunu keşfedecektir. Bu nedenle hiçbir biçimde rastlantısal olmayan atlamalar için bir gerekçe sunmaya çalışmam uygun olacaktır.

Çözümlemenin sonuçlarından birkaçı atlandı, çünkü işin kesintiye uğradığı sırada ya yeterli bir kesinlikle ortaya konmamışlardı ya da haklarında genel bir ifade belirtilmeden önce daha fazla incelemeyi gerektirmekteydiler. İzin verilebilir gibi görünen başka noktalarda, belirli bir çözümün yattığının bulunabileceği yönü belirttim. Bu yazıda öylesine, olağan bir şekilde uygulanmayan ancak hastanın çağrışımlarının hammaddesinden saf madeni, yani değerli bilinçdışı düşünceleri elde etmemize yarayabilecek tekniği hiç hesaba katmadım. Bu durum okura bu olgunun sunumunun akışında işlemimin doğruluğunu sınama olanağı vermeme gibi bir olumsuzluğu beraberinde getirmektedir. Ancak hem çözümlemenin tekniği hem de bir histeri olgusunun iç yapısı ile aynı anda uğraşmayı oldukça kullanışsız buldum: Böylesi bir görevi güç bela becerebilirdim ve eğer üstesinden gelmiş olsaydım sonuç neredeyse okunamaz bir şey olurdu. Çözümleme tekniği, çok sayıda olgudan seçilen çeşitli örneklerle betimlenmesi gereken ve her olguda elde edilen sonuçları hesaba katmak zorunda olmayan tümüyle ayrı bir sunumu gerektirir. Bu yazıda zihinsel görüngüler hakkındaki betimlemelerimin altında yattıkları görülecek olan ruhsal önermeleri kanıtlamaya da kalkışmadım. Buna yönelik aceleci bir çaba hiçbir sonuç vermezdi, ayrıntılı olanı ise kendi başına bir cilt olurdu. Okura ancak, psi-

konevrozların gözlemi ile açığa çıkarılan görüngülerin incelenmesine herhangi bir özel ruhsal dizgeye yeminli bir bağlılık göstermeden yaklaştığım ve görüşlerimi gözlenmiş olan gerçekler topluluğunun bir açıklamasını yapmak için uyumlu görününceye dek düzeltme yolunu izlediğim konusunda güvence verebilirim. Spekülasyondan kaçınmış olmakla övünmüyorum; varsayımlarımın malzemesi çok yoğun ve yorucu bir dizi gözlemle toplanmıştı. Bilinçdışı konusundaki tutumumun kesinliğinin karşı çıkışlara neden olması çok olasıdır, çünkü ben bilinçdışı düşünceleri, bilinçdışı düşünce dizilerini ve bilinçdışı itkileri, bilinçli olanlardan hiç de daha az geçerli ve kuşku götürmez olmayan ruhsal veriler olarak ele alıyorum. Ama bu konudan eminim — aynı görüngü bölgesini araştırmak için yola koyulan ve aynı yöntemi uygulayan herkes kendisini aynı konumu almaya zorunlu bulacaktır, ancak birçok felsefeci karşı çıkabilir.

Tıp çevrelerinden meslektaşlarımın bazıları benim histeri kuramıma tümüyle ruhsal bir kuram olarak baktılar ve bu nedenle onu *yalnızca bu nedenden ötürü* patolojik bir sorunu çözemez ilan ettiler. Belki bu yazıdan, karşı çıkışlarının teknik için karakteristik olan şeyi kurama haksız bir biçimde aktarmış olmalarından kaynaklanmış olduğunu anlayacaklardır. Saf ruhsal olan şey yalnızca sağaltıcı tekniktir, kuram hiçbir biçimde nevrozların organik bir temele sahip olduklarını belirtmemezlik etmez — gerçi bu temeli herhangi bir patolojik anatomik değişiklikte aramadığı ve geçici olarak organik etmenler anlayışı yerine ilerde bulmayı ummamız gereken ancak şimdi kavrayamadığımız kimyasal değişiklikleri koyduğu doğrudur. Olasılıkla hiç kimse cinsel işlevi bir organik etmenin niteliğini yadsıma eğiliminde olmayacaktır ve histerinin ve genelde psikonevrozların temeli olarak gördüğüm şey cinsel işlevdir. Kanımca hiçbir cinsel yaşam kuramı uyartıcı etkisi olan bazı belirli cinsel maddelerin var olduğunu kabul etmekten kaçınamaz. Gerçekten, klinik tıpta karşılaştığımız tüm klinik tablolar içinde, gerçek psikonevrozlara en çok benzeyenler belirli süreğen zehirlerin kullanımı ile bağlantılı zehirlenme ve yoksunluk tablolarıdır.[1]

[1][Freud'un *Üç Deneme*'sinin (1905*d*) üçüncüsü ve cinsellik ve nevrozların etyolojisi hakkındaki ikinci yazısı (1906*a*) ile karşılaştırınız, *P.F.L.*, **7**, s. 137-8 ve *P.F.L.*, **10**.]

Ancak yine bu yazıda, "bedensel uyum", sapkınlığın çocukluk dönemine ait tohumları, erotojenik bölgeler ve biseksüaliteye yatkınlığımız hakkında bugün söylenebilecek olan her şeye ayrıntılı olarak girmedim. Sadece çözümlemenin belirtilerin bu organik temellerine dokunduğu noktalara dikkat çektim. Bundan daha fazlası tek bir olguyla yapılamazdı. Bu etmenlerin gelişigüzel ve aceleci bir tartışmasından kaçınmayı istemek için daha önce belirttiğim aynı nedenlere sahiptim. Bu konuda çok sayıda çözümlemenin incelenmesi temelinde yapılacak ileri çalışmalar için zengin olanaklar vardır.

Yine de, eksik olmasına karşın bu yazıyı yazarken iki amacım vardı. Birincisi, düşlerin yorumu hakkındaki kitabımı, aksi halde yararsız olacak bir sanatın, zihinsel yaşamın gizli ve bastırılmış kısımlarının keşfini sağlayan birşeye dönüştürebileceğini göstererek bütünlemek istedim. (Rastlantı olarak, yazıda ele alınan iki düşü çözümleme sürecinde, ruhçözümleme tekniğine benzer olan düş yorumu tekniği de gözden geçirilmiş oldu.) İkinci olarak, ancak bu özel yöntemin kullanılmasıyla gün ışığına çıkabildikleri için, günümüzde bilimin hâlâ tümüyle habersiz olduğu tüm bir görüngüler kümesine karşı ilgi uyandırmak istedim. İnanıyorum ki hiç kimse bir histeri olgusundaki ruhsal olayların karmaşıklığı —en zıt eğilimlerin yan yanalığı, zıt düşüncelerin birbirlerine karşılıklı bağımlılıkları, bastırmalar ve yer değiştirmeler, v.b.— hakkında herhangi bir gerçek kavrayışa sahip olamamıştır. Janet'in bir belirtiye dönüşen "*idée fixe*"e [sabit fikir —*çev.*] yaptığı vurgu şemalaştırmaya yönelik ileri derecede zayıf bir çabadan başka bir şey olmaktan öte gitmez.[2] Ayrıca, belirli uyartılarla (exitations) ilişkili olan düşünceler bilinçli hale gelemeyecek durumda oldukları zaman, bu uyartıların birbirleri üzerine farklı biçimde etki yapmaları, farklı bir seyir göstermeleri ve "normal" olarak betimlediğimiz ve kendilerini bilincine vardığımız düşüncelerin eşlik ettiği diğer uyartılardan farklı biçimde dışa vurmaları gerektiği şeklindeki kuşkudan kaçınmak olanaksızdır. Olaylar bu noktaya dek aydınlatıldıktan sonra, nevrotik belirtileri, yukarıda anılan düşünceleri normal düşüncelere dönüştürerek ortadan kaldıran bir sağaltıcı yöntemi anlamaya giden yolda hiçbir engel kalamaz.

[2][Örneğin Janet'nin II. Bölümüne ("Les idées fixes") bakınız, 1894.]

Cinselliğin bir *deus ex machina* [zor bir durumda beklenilmeyen biçimde yetişen yardım —*çev.*] gibi sadece bir durumda, histeriyi karakterize eden süreçlerin işleyişindeki bir noktada olaya karışmadığını, her bir belirti ve bir belirtinin her bir dışavurumu için gerekli itici gücü sağladığını göstermeye de çaba harcadım. Hastalığın belirtileri *hastanın cinsel etkinliğinden* başka bir şey değildirler. Tek bir olgu asla bunun gibi çok genel bir önermeyi kanıtlama gücünde olamaz, ancak sadece cinselliğin psikonevrozlar ve genelde nevrozlar sorununun çözümünün anahtarı olduğunu tekrar tekrar yineleyebilirim — çünkü asla başka türlü düşünemiyorum. Anahtarı hor gören herkes kapıyı asla açamayacaktır. Hâlâ bu önermeyi geçersizleştirmeyi ya da bakış açısını sınırlamayı olası kılacak araştırmaların haberlerini beklemekteyim. Bugüne dek ona karşıt olarak duyduklarım kişisel hoşnutsuzluk ya da güvensizlik ifadeleri oldu. Bunlara Charcot'nun sözleriyle yanıt vermek yeterlidir: "*Ça n'empêche pas d'exister.*"[3]

Öykü ve sağaltımını bu sayfalarda bir parça yayımladığım bu olgu ruhçözümlemeci sağaltımın değerini gerçek yerine koyma niyetinde de değildir. Yalnızca sağaltımın kısalığı (yalnızca üç ay sürmüştü) değil, olgunun doğasında var olan bir diğer etken de iyileşmenin hasta ve yakınlarınca teslim edileceği ve tam bir düzelmeye aşağı yukarı yaklaşacağı başka örneklerde ulaşılabilir olduğu kadar iyi sonuçlar ortaya çıkarılmasını engelledi. Bu tür doyurucu sonuçlara, belirtiler sadece cinsellikle ilgili itkiler arasındaki bir iç çatışma tarafından beslendiğinde ulaşılır. Böylesi olgularda hastanın durumunun, zihinsel sorunlarının çözümü doğrultusunda hastalık doğurucu malzemenin normal malzemeye çevirilmesi ile yardım edildiği oranda iyileşmekte olduğu görülecektir. Dora'nın durumunda önceki iki yılda olduğu gibi, belirtiler dış güdüleyici etmenlerin hizmetine girmiş hale geldiğinde olayların akışı çok farklıdır. Hastanın durumunun çözümleme çalışmasıyla önemli bir ilerleme yapılmış olmasına karşın hiçbir dikkat çekici değişiklik göstermediğini bulmak şaşırtıcıdır ve kolayca yanıltıcı olabilir. Ama gerçekte olaylar göründükleri kadar kötü değildirler. Çalışma

[3][Freud'un en sevdiği sözlerden biri. Charcot'nun sözleri tam olarak şöyleydi: "La théorie c'est bon, mais ça n'empêche pas d'exister." ("Kuram iyidir ama var olmayı engellemez.")]

ilerlerken belirtilerin ortadan kalkmadıkları doğrudur ama bir süre sonra, hasta ile hekim arasındaki ilişkiler çözüldükten sonra ortadan kalkarlar. Düzelme ya da iyileşmenin ertelenişine gerçekten yalnızca hekimin kendi kişiliği neden olur.

Konuyu anlaşılabilir hale getirmek için biraz geri gitmeliyim. Ruhçözümlemeci sağaltım sırasında yeni belirtilerin oluşumunun durduğu her zaman güvenilir bir biçimde söylenebilir. Ama nevrozun üretken güçleri hiçbir biçimde yok edilemezler, büyük bir kısmı bilinçdışı olan ve "*aktarımlar*" adı verilebilecek olan özel bir zihinsel yapılar sınıfının yaratılmasında görev alırlar.

Aktarımlar nedir? Çözümlemenin ilerleyişi sırasında uyandırılan ve bilinçli hale getirilen itki ve düşlemlerin yeni basım ya da kopyalarıdırlar. Ama türlerine özgü olan bir garipliğe sahiptirler, daha önceki bir kişilik ile hekimin kişiliğini değiştirirler. Başka bir biçimde söylersek: Tüm bir ruhsal yaşantı dizisi, geçmişe aitmiş gibi değil de o anda hekimin kişiliğine uygunmuş gibi yeniden canlandırılır. Bu aktarımların bazıları modellerinden yerine geçme dışında hiçbir yönden farklılık göstermeyen bir içeriğe sahiptirler. Öyleyse bunlar —aynı eğretilemeyi koruyarak— yalnızca yeni izlenimler ya da tıpkı basımlardır. Diğerleri daha ustaca yapılandırılmışlardır, içerikleri ılımlılaştırıcı bir etkiye —benim verdiğim adla, *yüceltmeye*— tabi tutulmuştur ve hekimin kişiliğindeki ya da koşullarındaki bazı gerçek sıradışılıklardan zekice yararlanarak ve kendilerini buna bağlayarak bilinçli hale bile gelebilirler. Öyleyse bunlar artık yeni izlenimler değil de gözden geçirilmiş basımlar olacaktır.

Çözümleyici tekniğin kuramının ayrıntılarına girilirse aktarımın kaçınılmaz bir zorunluluk olduğu belirginleşir. Uygulama deneyimleri bundan kaçınmanın bir yolu olmadığını ve hastalığın bu en son ürünüyle tüm daha eski ürünlerle olduğu gibi mücadele edilmesi gerektiğini kesin bir biçimde gösterir. Ancak bunun tüm görevin en zor kısmı olduğu görülür. Düşleri yorumlamayı, hastanın çağrışımlarından onun bilinçdışı düşünce ve anılarını çıkarmayı ve benzer açıklayıcı becerileri uygulamayı öğrenmek kolaydır, hastanın kendisi bunlar için gerekli metni her zaman sağlayacaktır. Aktarım, varlığı hemen hiç yardım olmadan ve üzerine gidilecek çok küçük ipuçlarıyla belirlenmesi gere-

ken ve aynı zamanda keyfi çıkarımlar yapma tehlikesinden kaçınılması gereken tek şeydir. Bununla birlikte aktarımdan kaçınılamaz çünkü malzemeyi sağaltım için ulaşılamaz hale getiren tüm engellerin oluşumunda ondan yararlanılır ve ancak aktarım çözümlendikten sonra hasta çözümleme sırasında yapılandırılmış olan bağlantıların geçerliliği konusunda ikna olma duygusuna ulaşır.

Bazıları kendilerini, her koşulda yeterince güçlüklerle dolu bir yöntemin, yeni bir sağlıksız zihinsel ürünler türü yaratarak hekimin çabalarını arttırmasını gerektirmesine ciddi bir engel olarak bakma eğiliminde hissedebilirler. Aktarımların varlığından hastanın çözümleyici sağaltım tarafından incitileceği çıkarımını yapma ayartısına dahi kapılabilirler. Bu varsayımların her ikisi de yanlıştır. Hekimin çabaları aktarım tarafından arttırılamaz, hastanın kendisi ya da bir başkasıyla bağlantılı olan herhangi bir itkisini yenmek zorunda olmasının bir farkı olması gerekmez. Sağaltım hastaya başka durumda yerine getirmeyecek olduğu, aktarım biçiminde herhangi bir yeni görev de yüklemez. Nevrozların ruhçözümlemeci sağaltımın dışlandığı kurumlarda iyileştirebileceği, histerinin yöntem tarafından değil de hekim tarafından iyileştirildiğinin söylenebileceği ve bir hasta ile onun belirtilerini hipnotik telkin ile ortadan kaldıran hekim arasında genellikle bir tür kör bağımlılık ve sürekli bir bağ olduğu doğrudur. Ancak tüm bu gerçeklerin bilimsel açıklaması, hastalar tarafından sürekli olarak hekimlerine yöneltilen "aktarımlar"ın varlığında bulunabilir. Ruhçözümlemeci sağaltım aktarımları *yaratmaz*, sadece onları başka birçok gizli ruhsal etmen gibi açığa çıkarır. Tek farklılık şudur: Bir hasta iyileşmesi doğrultusunda yardımcı olmaları için sadece sevgi dolu ve arkadaşça aktarımları kendiliğinden anımsayacaktır; bunlar anımsanamazsa hekimin kendisine karşı "antipatisi" olduğunu düşünür ve olabildiğince hızlı bir biçimde ve onun tarafından etkilenmeden hekimden uzaklaşır. Öte yandan ruhçözümlemede güdülerin işleyişi farklı olduğu için, hastanın tüm eğilimleri, düşmanca olanlar da dahil, uyanık hale getirilirler. Ardından bilinçli hale getirilerek çözümlemenin amaçları için bir açıklama sağlamaya yöneltilirler ve böylece aktarım sürekli bir biçimde yok edilir. Ruhçözümlemenin en büyük engeli gibi değerlendirilmiş görü-

nen aktarım, varlığı her keresinde belirlenebilir ve hastaya açıklanabilirse, onun en güçlü yandaşı haline gelir.[4]

Aktarımdan söz etmek zorunda kaldım çünkü Dora'nın çözümlemesinin özel yönlerini ancak bu etmen aracılığıyla aydınlatabilirdim. Bu çözümlemenin büyük değeri, yani onu ilk giriş yayını olarak çok uygun hale getiren alışılmamış netliği, zamansız sonlandırılmasına yol açan büyük eksikliği ile yakından bağlıdır. Aktarımın zamanında üstesinden gelmekte başarılı olamadım. Dora'nın hastalık yaratıcı malzemenin bir kısmını sağaltım sırasında benim emrime sunmadaki isteksizliği sonucunda, aynı malzemenin bir başka parçası —habersiz olduğum bir parça— ile bağlantılı olarak hazırlanmakta olan aktarımın ilk işaretlerine dikkat etme önlemini savsakladım. Başlangıçta imgeleminde babasının yerine geçtiğim açıktı, yaşlarımız arasındaki farklılığa bakılırsa bu olanaksız değildi. Sürekli bir biçimde bilinçli olarak beni onunla kıyaslamaktaydı ve ona karşı açık sözlü olup olmadığımdan emin olmaya istekli bir biçimde çabalamayı sürdürmekteydi, çünkü babası "her zaman gizliliği ve dolambaçlı yolları yeğlemekteydi." Ancak içinde kendisine, tıpkı daha önce Bay K.'nın evini terk ettiği gibi, benim sağaltımımı da terk etmesinin daha iyi olacağı uyarısını yaptığı ilk düş geldiğinde, uyarıyı benim de dinlemiş olmam gerekiyordu. Ona şöyle demeliydim: "Şimdi Bay K.'dan bana bir aktarım yaptınız. Benim Bay K.'nınkilere benzer (ister açık ister yüceltilmiş bir biçimde) kötü niyetlerim olduğundan kuşkulanmanıza yol açan herhangi bir şey dikkatinizi çekti mi? Ya da tıpkı daha önce Bay K. ile olduğu gibi, benim hakkımda hoşunuza giden bir şeyden etkilendiniz mi ya da böyle bir şey öğrendiniz mi?" Dikkati bundan sonra, ilişkilerimizde, benim şahsımda ya da içinde bulunduğumuz koşullarda var olan, ardında Bay K. ile ilgili benzer ama çok daha önemli bir şeyin gizli olduğu bazı ayrıntılara döndürülmüş olurdu. Bu aktarım aydınlatıldığında çözümle-

[4][1923'te *eklenen dipnot*:] Aktarım hakkındaki bu görüşlerin bir devamı "aktarım aşkı" (1915*a*) hakkındaki teknik yazımda bulunmaktadır. [Freud aktarımı daha önce *Histeri Üzerine Çalışmalar*'da (Breuer ve Freud, 1895, *P.F.L.*, 3, s. 389-92) "Histerinin Psikoterapisi" hakkındaki bölümün sonlarına doğru bir miktar tartışmıştır. Ancak bu yazıdaki bölüm aktarımın önemini ruhçözümlemenin sağaltıcı sürecinde bir etmen olarak belirttiği ilk bölümdür.]

me olasılıkla gerçek olaylara ilişkin yeni anılara ulaşabilirdi. Ama ben aktarımın başka ileri evreleri gelişmediği ve çözümleme malzemesi henüz suyunu çekmediği için, önümde bol zamanım olduğunu düşünerek bu ilk uyarı notasına sağırdım. Böylece aktarım beni gafil avladı ve benim içimde var olan ve Dora'ya Bay K.'yı anımsatan bilinmeyen nicelik nedeniyle, ondan öç almak istediği için benden öç aldı ve kendisinin onun tarafından aldatıldığı ve terk edildiğine inandığı için beni terk etti. Böylece anı ve düşlemlerinin önemli bir kısmını sağaltımda yeniden üretmek yerine *eyleme vurdu.* Doğal olarak bu bilinmeyen niceliğin ne olduğunu söyleyemiyorum. Bunun parayla ya da iyileştikten sonra ailemle ilişkilerini sürdüren bir başka kadın hastaya yönelik kıskançlıkla ilişkili olabileceğinden kuşkulanıyorum. Çözümlemeye yapılan aktarımları erken bir evrede işlemek olası olduğunda çözümlemenin akışı gecikir ve çapraşıklaşır ama ani ve boğucu dirençlere karşı varlığı daha iyi bir biçimde güvence altına alınmış olur.

Dora'nın ikinci düşünde aktarıma yönelik birçok açık ima vardır. Bana düşü anlatmakta olduğu sırada önümüzde sadece *iki saatlik* bir çalışma zamanı olduğundan hâlâ habersizdim (ve iki gün sonrasına dek öğrenemedim). Bu süre Sistine Meryem'in önünde harcadığı [s. 120 v.d.] ve göl çevresinde yapmamış olduğu yürüyüşün süresi olarak belirtilen (bir düzeltme yaparak ve "iki buçuk saat" yerine "iki saat"i koyarak) zamanla aynı uzunluktaydı. Düşteki çabalama ve bekleme, ki Almanya'daki genç adamla ilişkiliydi ve kaynağını Bay K. kendisiyle evlenebilinceye dek onu beklemesinden alıyordu, bu, birkaç gün önce aktarımda ifade edilmişti. Sağaltımın kendisi için çok uzun olduğunu düşünmüştü, asla bu denli uzun bekleyecek sabrı olamazdı. Ancak ilk birkaç haftada, onu tam iyileşmesinin belki de bir yıl süreceği konusunda bilgilendirdiğimde böylesi bir karşı çıkış yapmadan dinleyecek kadar akıllıydı. Düşte kendisine eşlik edilmesini reddedişi ve yalnız gitmeyi yeğleyişi de Dresden'deki galeriye yaptığı ziyaretten köken almaktaydı ve kararlaştırılan günde onları yaşayan bendim. Anlamları hiç kuşkusuz şuydu: "Erkeklerin tümü öylesine iğrenç ki evlenmesem daha iyi olur. Bu benim intikamım."[5]

[5]Bu çözümlemenin sonlanışından sonraki zaman aralığı uzadıkça tekniğimdeki yanlışın bu ihmalde yattığı bana daha olası görünmektedir: Bayan K.'ya duyduğu eşcinsel

Hastanın günlük yaşamında daha önce belirtilerini sürdürmek için kullanılmış olan zalimce itkiler ve kinci güdüler sağaltım sırasında, hekimin onları köklerini kaynaklarına dek izleyerek kendi kişiliğinden ayırmak için zamanı olmadan önce hekime aktarılmış hale gelirse, hastanın durumu hekimin sağaltıcı çabalarından etkilenmez mi diye endişe edilmemelidir. Çünkü hasta hekimin çaresizlik ve yetersizliğini kendisi üzerinde göstermekten daha etkili bir intikamı nasıl alabilirdi? Yine de Dora'nınki gibi böylesi parçalı bir sağaltımın sağaltıcı sonuçlarına bile çok az değer yükleme eğiliminde değilim.

Olgunun sonlanmasının ve bu yazının yazılmasının üzerinden on beş ay geçmişti ki hastamın durumu ve sağaltımımın sonuçları hakkında haberim oldu. Hiç de ilgilenmeye değmez olmayan bir tarihte, nisanın birinde (bildiğimiz gibi zaman ve tarihler Dora için asla anlamsız değildi) Dora beni tekrar görmeye geldi: Öyküsünü bitirmek ve bir kez daha yardım istemek için. Ancak yüzüne bir kez bakmak, isteği konusunda içten olmadığını anlamam için yeterliydi. Söylediğine göre, sağaltımı sonlandırdıktan sonra dört ya da beş hafta "tümüyle şaşkınlık içinde" kalmıştı. Ardından büyük bir düzelme olmuştu, nöbetleri seyrekleşmiş ve keyfi yerine gelmişti. O yılın mayıs ayında K.'ların iki çocuğundan biri (her zaman zayıftı) ölmüştü. Bu kaybı onlara bir başsağlığı ziyareti şansı olarak kullanmış ve onlar kendisini sanki son üç yıl-

(jinekofilik) aşkın onun zihinsel yaşamındaki en güçlü bilinçdışı akım olduğunu zamanında anlayamadım ve hastayı bilgilendiremedim. Cinsel konulardaki bilgisinin ana kaynağının Bayan K.'dan başkası olmadığını —daha sonraları onu aynı konularla ilgilenmekle suçlamış olan kişinin ta kendisi— tahmin edebilmeliydim. Bu konularda her şeyi bilmesi ve aynı zamanda bilgilerinin nereden geldiğini her zaman bilmiyormuş gibi davranması gerçekten çok garipti. [S. 56 ile karşılaştırınız.] Bu bilmecenin üzerine gitmeli ve böylesi olağandışı bir bastırmanın nedenini aramalıydım. Bunu yapmış olsaydım ikinci düş bana yanıtımı vermiş olacaktı. Bu düşte ifade edilen amansız intikam arayışı her şeyden çok buna karşıt olan duygu akımını —âşık olduğu arkadaşının ihanetini affetme ve daha sonra kendisine yöneltilen suçlamaların zemini olan bilgileri ona açıklayan kişinin bu arkadaş olduğunu herkesten saklamadaki yücegönüllülük— saklamak için uydurulmuştu. Psikonevrotiklerde eşcinsel duygu akımının önemini öğrenmeden önce olgularımın sağaltımında sık sık bir duraklamaya uğrar ya da kendimi tam bir zihin karışıklığı içinde bulurdum.

da hiçbir şey olmamış gibi karşılamışlardı. Onlarla işi bitmişti, onlardan öcünü almış ve kendi işini doyurucu bir sonuca ulaştırmıştı. Kadına "Babamla bir ilişkiniz olduğunu biliyorum" demiş ve diğeri bunu yadsımamıştı. Kocaya reddetmiş olduğu göl kıyısındaki olayın gerçek olduğunu söyletmiş ve gerçeği kanıtlayışının haberini eve babasına getirmişti. Bundan sonra aileyle ilişkilerini sürdürmemişti.

Bu olaydan sonra, altı hafta süren bir başka ses yitimi nöbeti geçirdiği Ekim ortasına dek oldukça iyiydi. Bu habere şaşırmıştım ve herhangi bir uyartıcı neden olup olmadığını sormam üzerine nöbetin şiddetli bir korkuyu izlediğini söyledi. Birinin at arabası tarafından ezilişini görmüştü. Sonunda kazaya uğrayan kişinin Bay K.'dan başka biri olmadığı gerçeğini ağzından kaçırdı. Bir gün sokakta onunla karşılaşmıştı, trafiğin oldukça yoğun olduğu bir yerde karşılaşmışlardı, Bay K. önünde sanki şaşkınlık içindeymiş gibi durmuş ve dalgınlığıyla bir at arabası tarafından yere devrilmesine yol açmıştı.[6] Ancak kendisini adamın ciddi biçimde yaralanmaksızın kurtulduğuna ikna edebilmişti. Birinin babasının Bayan K. ile olan ilişkisi hakkında konuştuğunu duyduğunda hâlâ bazı hafif duygular hissetmekteydi ancak aksi durumlarda konuyla ilgilenmiyordu. Kendisini işine vermişti ve evlenmeyi hiç düşünmüyordu.

Sözlerini şu anda gece gündüz acı çekmekte olduğu sağ taraftaki bir fasiyal nevralji için yardım almaya gelmiş olduğunu belirterek sürdürdü. "Ne zamandır devam ediyor?" "Tam olarak on beş gündür."[7] Kendimi gülümsemekten alıkoyamadım, çünkü tam on beş gün önce gazetede beni ilgilendiren bir haberi okumuş olduğunu ona gösterebilmiştim. (Olay 1902 yılındaydı.)[8] Ve bunu doğruladı.

Dolayısıyla sözde fasiyal nevraljisi [yüz bölgesinde ağrılı bir hastalık —*çev.*] bir kendini cezalandırma —bir zamanlar Bay K.'nın kulağına tokat atmış olmaktan ve öç alma duygularını bana aktarmış olmaktan duyulan derin pişmanlık— idi. Benden ne tür bir yardım iste-

[6]Burada *Günlük Yaşamın Psikopatolojisi* [1901*b*, VIII. Bölüm, *P.F.K.*, **6**, s. 211 v.d.] kitabımda tartışmış olduğum dolaylı özkıyım girişimleri sorununa ilginç bir katkı görmekteyiz.

[7]Bu zaman aralığının önemi ve öç teması ile ilişkisi için ikinci düşün çözümlemesine bakınız [s. 128 v.d.].

[8][Hiç kuşkusuz haber Freud'un o yılın Mart ayında Profesörlüğe atanmasıydı.]

diğini bilmiyorum ama beni kendisine sorunları için çok daha köklü bir iyileşme sağlamanın doyumundan yoksun bırakmış olduğu için onu affetmeye söz verdim.

Beni ziyaretinden sonra yine yıllar geçti. Bu arada evlendi ve gerçekten —tüm işaretler beni yanıltmıyorsa— ikinci düşün çözümlemesinin başlangıcında çağrışımlarına gelen genç adamla evlendi.[9] İlk düşün sevdiği adamdan babasına dönüşünü —başka deyişle yaşamdan hastalığa kaçışını— temsil ettiği gibi, ikincisi de kendisini babasından özgürleştirmek üzere olduğunu ve bir kez daha yaşamın gerçekleri tarafından geri çağrıldığını ilan etmekteydi.

[9][S. 120 — 1909, 1912 ve 1921 basımlarında bu noktada şu dipnot görülür: "Daha sonra öğrendiğime göre, bu yanlış bir düşünceydi."]

BEŞ YAŞINDAKİ BİR ÇOCUKTA FOBİNİN ÇÖZÜMLEMESİ

"KÜÇÜK HANS"

(1909)

EDİTÖRÜN NOTU

(A) ALMANCA BASIMLAR

1909 *Jb. psychoanalyt. psychopath. Forsch.*, **I** (I), s. 1-109.
1913 *S. K. S. N.*, **3**, s. 1-122 (1921, 2. Basım).
1924 *Gesammelte Schriften*, **8**, s. 129-263.
1932 *Vier Krankengeschichten*, s. 142-281.
1941 *Gesammelte Werke*, **7**, s. 243-377.
1922 "Nachschrift zur Analyse des kleinen Hans", *Int. Z. Psychoanal.*, **8** (3), s. 321.
1924 *Gesammelte Schriften*, **8**, s. 264-5.
1932 *Vier Krankengeschichten*, s. 282-3.
1940 *Gesammelte Werke*, **13**, s. 431-2.

İNGİLİZCE ÇEVİRİLER

Beş Yaşındaki Bir Çocukta Fobinin Çözümlemesi

1925 *Toplu Yazılar*, **3**, s. 149-287. – "Sonsöz (1922)", *a.g.y.*, s. 288-9. (Çeviri Alix ve James Strachey.)
1955 *Standard Basım*, **10**, s. 1-145.

Bu basım *Standard Basım* çevirisinin bazı editöriyel değişikliklerle birlikte düzeltilmiş bir yeni basımıdır.

Küçük Hans'ın yaşamının daha önceki yıllarına ait bazı kayıtlar Freud tarafından iki yıl önce "Çocukların Cinsel Aydınlanması" (1907*c*) hakkındaki yazısında yayımlanmıştır. Bununla birlikte bu yazının da-

ha önceki basımlarında oğlan çocuğundan "küçük Herbert" olarak söz edilmiş, ama elimizdeki çalışmanın yayımlanmasından sonra adı "küçük Hans" şeklinde değiştirilmiştir. Bu olgu öyküsü, Freud'un öyküde tartışılmış olan birçok çok önemli kuramı yayımlamış olduğu daha erken tarihli yazılarından birinde, "Çocukların Cinsel Kuramları Hakkında"da (1908*c*) kısaca söz konusu edilmiştir ve aslında bu yazının temelini oluşturmaktadır. Bu yazının *Jahrbuch*'ta ilk yayımlanışında Freud "tarafından yazılmış" olarak değil de onun "tarafından aktarılmış" olarak tanımlanmış olduğunu belirtmekte yarar vardır. Freud bu öyküyü ve diğer dört uzun olgu öyküsünü içeren *Gesammelte Schriften*'in (1924) sekizinci cildi için eklediği bir dipnotta, bu öykünün küçük Hans'ın babasının açık onayıyla yayımlanmış olduğunu belirtir. Bu dipnot "Dora" olgu öyküsüne "Önsöz"ün sonunda bulunabilir (1905*e*, bu kitapta s. 39, *n.* 5 ile karşılaştırınız).

Küçük Hans'ın olgu öyküsü Freud tarafından daha sonra *Ketvurmalar, Belirtiler ve Anksiyete*'nin (1926*d*) IV. ve VII. Bölümlerinde anksiyetenin doğasını tartışmak için bir temel olarak kullanılmıştı. *Totem ve Tabu* (1912-13), IV. Deneme, 3. Bölümde de totemizm ve hayvan fobileri ile bağlantılı olarak aktarılmıştı. Çocuklarda anksiyete ve fobilere ilişkin başka tartışmalar *Giriş Konferansları*'nın (1916-7) 25. Konferansında ve *Ketvurmalar, Belirtiler ve Anksiyete*'nin III. Bölümünde ve de "Kurt Adam" (1918*b*) olgu öyküsünde bulunabilir.

Olgu öyküsünden elde edilen verilere dayandırılan bu zamandizinsel tablo okura öyküyü izlemesinde yardımcı olabilir:

1903 (Nisan) Hans'ın doğuşu.
1906 (Yaş 3-3 $\frac{3}{4}$) İlk raporlar.
(Yaş 3 $\frac{1}{4}$-3 $\frac{1}{2}$) (Yaz) Gmunden'e ilk gidiş.
(Yaş 3 $\frac{1}{2}$) İğdiş etme tehdidi.
(Yaş 3 $\frac{1}{2}$) (Ekim) Hanna'ın doğuşu.
1907 (Yaş 3 $\frac{3}{4}$) İlk düş.
(Yaş 4) Yeni daireye taşınma.
(Yaş 4 $\frac{1}{4}$-4 $\frac{1}{2}$) (Yaz) Gmunden'e ikinci gidiş. Isıran at olayı.
1908 (Yaş 4 $\frac{3}{4}$) (Ocak) Düşen at olayı. Fobinin patlak verişi.
(Yaş 5) (Mayıs) Çözümlemenin sonu.

I

GİRİŞ

AŞAĞIDAKİ sayfalarda çok küçük yaştaki bir hastanın hastalığının ve iyileşmesinin seyrini betimlemeyi düşünüyorum. Tam anlamıyla söylenirse, olgu öyküsü kendi gözlemlerimden elde edilmiş değildir. Sağaltımın genel çizgilerini saptadığım ve yalnızca bir kez çocukla konuşma yaptığımda sağaltıma doğrudan katıldığım doğru; ancak sağaltım bizzat çocuğun babası tarafından yürütüldü ve olgu hakkındaki notlarını yayımlamama izin verdiği için en içten teşekkürlerimi ona borçluyum. Ama babanın hizmetleri bundan da öteye geçmektedir. Olasılıkla, başka hiç kimse çocuğu böylesi herhangi bir itirafa ikna edemezdi; beş yaşındaki oğlunun söylemiş olduklarını yorumlayabilmekte yararlandığı özel bilgiler zorunluydu ve bunlar olmaksızın böylesi küçük bir çocukta ruhçözümleme yürütmenin önündeki teknik güçlükler başa çıkılamaz olurdu. Bu tek örnekte yöntemi başka koşullar altında uygun olmayacağı bir kullanıma uygulamak, yalnızca bir baba ve hekimin yetkesi aynı kişide birleştiği için ve onda hem sevgi dolu bakım hem de bilimsel ilgi bir araya gelmiş olduğu için olası olmuştu.[1]

Ancak bu gözlemin özel değeri aşağıdaki düşüncelerde yatar. Bir hekim erişkin bir nevrotiği ruhçözümleme ile sağalttığında, ruhsal oluşumları katman katman açığa çıkarmada geçtiği süreç sonunda hastanın çocuksu cinselliği hakkında belirli varsayımlar kurmasını sağlar ve

[1] [Sonraki deneyimler Freud'a bu sınırlamanın gereksiz olduğunu göstermiştir. (S. 271-2'deki dipnotta sözü edilen çalışmalarla karşılaştırınız.) Çocuk çözümlemesinin kuramsal değeri hakkında bazı ek görüşler "Kurt Adam" (1918*b*) olgu öyküsünün başlangıcında bulunur.]

daha sonraki yaşamın tüm nevrotik belirtilerinin güdüleyici güçlerini çocuksu cinselliğin bileşenlerinde bulduğuna inanır. Bu varsayımları *Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme* (1905*d*) başlıklı kitabımda açıkladım ve bir ruhçözümlemeciye tartışılmaz görünürlerken meslekdışı okura tuhaf göründüklerinin farkındayım. Ama bir ruhçözümlemeci bile bu temel önermelerin daha doğrudan ve daha dolambaçsız kanıtlarını istediğini itiraf edebilir. Kuşkusuz erişkinlerde kendi yıkıntıları arasından büyük çabalarla kazıp çıkardığımız cinsel itkileri ve istekleri, çocuklarda doğrudan kaynağında ve yaşamın tüm tazeliği içinde gözlemenin bir olanağı olmalıdır. Özellikle tüm insanoğlunun ortak varlığı, insan yapısının bir parçası ve nevrotiklerde sadece abartılmış ya da çarpıtılmış olan şeyler olduklarına da inandığımıza göre.

Bu amaçla yıllar boyunca öğrenci ve arkadaşlarımı çocukların —varlığı genellikle zekice önemsenmeyen ya da bilerek yadsınan— cinsel yaşamı hakkında gözlemler biriktirmeleri için zorlamaktayım. Bu ricaların bir sonucu olarak sahip olduğum malzeme arasında, küçük Hans hakkında düzenli aralıklarla aldığım raporlar kısa bir süre sonra önemli bir yer tutmaya başladı. Ebeveynlerinin ikisi de yakın yandaşlarım arasındaydılar ve ilk çocuklarını yetiştirirken iyi davranışları sürdürmek için mutlak olarak gerekli olandan daha fazla zorlama kullanmayacakları konusunda anlaşmışlardı. Çocuk gelişip neşeli, iyi huylu ve canlı bir küçük oğlan haline geldikçe onun olgunlaşmasına ve gözü korkutulmaksızın kendini ifade etmesine izin verme deneyi doyurucu bir biçimde sürdü. Şimdi babasının küçük Hans hakkındaki kayıtlarını tıpkı bana ulaştıkları biçimde aktarmaya başlayacağım ve doğal olarak bazı basmakalıp düzeltmeler yaparak çocuk odasının *saflığını* ve açık sözlülüğünü bozmaya yönelik her tür girişimden sakınacağım.

Hans'a ilişkin ilk raporlar üç yaşında bile olmadığı bir döneme aittir. O sırada çeşitli görüş ve sorularla bedeninin "pipi"si olarak betimlediği bir kısmına oldukça özel canlı bir ilgi göstermekteydi. Bu nedenle bir keresinde annesine şu soruyu sormuştu:

Hans: "Anne, senin de pipin var mı?"

Anne: "Elbette. Neden sordun?"

Hans: "Sadece düşünüyordum."

Aynı yaşta bir keresinde bir ahıra gitmiş, sağılan bir ineği görmüştü. "Bakın! Pipisinden süt geliyor!" demişti.

Bu ilk gözlemler bile küçük Hans'ın bize gösterdiklerinin çoğu değilse de büyük bir bölümünün, çocukların genel cinsel gelişimi için tipik şeyler olduklarının ortaya çıkacağı şeklinde bir beklenti uyandırmaya başlar. Bir zamanlar, bir kadında erkeğin cinsel organını emme düşüncesini bulmaktan çok fazla dehşete düşmeye gerek olmadığı görüşünü[2] öne sürmüştüm. Bu itici itkinin çok masum bir kaynağı olduğunu, çünkü annenin memesini emmekten türetildiğini ileri sürmüştüm; ve bu bağlantı içinde bir ineğin memesinin doğası gereği bir *meme*, şekli ve konumuyla ise bir penis olarak, bir ara imge olarak uygun bir rol oynadığını eklemiştim. Küçük Hans'ın buluşu görüşümün sonraki kısmını doğrulamaktadır.

Bu arada pipilere olan ilgisi hiçbir biçimde saf kuramsal bir ilgi değildi, beklenebileceği gibi onu organını ellemeye de zorlamıştı. Üç buçuk yaşındayken annesi onu eli penisindeyken bulmuştu. Onu şu sözcüklerle tehdit etmişti: "Bunu yaparsan Dr. A'yı pipini kesmesi için göndereceğim. O zaman çişini neyle yapacaksın?"

Hans: "Popomla"

Bu karşılığı henüz hiçbir suçluluk duygusu olmaksızın vermişti. Ama oğlanın —bu olguyu kabul etmemek için çok yoğun bir savaşım verseler de— nevrotikleri çözümlerken çok sık olarak varlığını göstermek zorunda kaldığımız "iğdişlik karmaşası"nı edinmesi bu olayla gerçekleşmişti. Bu öğenin bir çocuğun yaşamındaki önemi hakkında söylenecek önemli çok şey vardır. "İğdişlik karmaşası" mitlerde arkasında belirgin izler bırakmıştır (ve yalnızca Grek mitlerinde değil); *Düşlerin Yorumu*[3] (1900*a*) yapıtımdaki bir bölümde ve başka bir yerde oynadığı role değinmiştim.[4]

---

[2]"Bir Histeri Olgusunun Çözümlemesinden Parçalar" (1905*e*) yapıtıma bakınız [s. 77].

[3][Kitabın sonundaki birkaç sayfada. "İğdişlik karmaşası" terimi Freud tarafından ilk kez bu yazıdan çok kısa bir süre önce yayımlanan "Çocukların Cinsel Kuramları" (1908*c*) hakkındaki yazısında kullanılmıştır. S. 148 v.d.da Editörün Notu ile karşılaştırınız.]

[4](1923'te *eklenen dipnot*:) — Bu yapıt yazıldıktan beri, iğdişlik karmaşasının incelenmesi, konuya Lou Andreas-Salomé (1916), A. Stärcke (1921), F. Alexander (1922)

Küçük Hans yaklaşık aynı yaşta (üç buçuk), Schönbrunn'da[5] aslanın kafesinin önünde dururken neşeli ve heyecanlı bir sesle bağırmıştı: "Aslanın pipisini gördüm." Hayvanlar mitler ve masallardaki önemlerinin büyük bir bölümünü cinsel organlarını ve cinsel işlevlerini meraklı küçük insan yavrusuna sergilemedeki açıklığa borçludurlar. Hans'ın cinsel meraklılığı hakkında hiçbir kuşku olamaz, ancak bu onda araştırma ruhu da uyandırmış ve gerçek soyut bilgiye ulaşmasını olası kılmıştı.

Bir gün istasyondayken (üç yaş dokuz aylıkken) bir makineden dışarı akıtılan suları görmüş, "Oo bakın, makine çişini yapıyor. Pipisini nereden almış?" demişti.

Kısa bir süre sonra bilgece bir ses tonuyla eklemişti: "Köpeğin ve atın pipileri vardır; masa ve sandalyeninse yoktur." Böylece canlı ve cansız nesneleri ayırmak için temel bir özelliği ele geçirmişti.

Bilgiye susama cinsel meraklılıktan ayrılamaz gibi görünmektedir. Hans'ın merakı özellikle ebeveynlerine yönelmişti.

Hans (üç yaş dokuz aylıkken): "Baba, senin de pipin var mı?"

Baba: "Evet, elbette."

---

ve başkaları tarafından yapılan katkılarla daha da geliştirilmiştir. Annesinin memesinin bebekten her geri çekilişinde bebeğin bunu iğdiş edilme (yani, kendi bedeninin önemli bir parçası olarak kabul ettiği bir şeyin yitimi) olarak hissedeceği; ayrıca, dışkısının sürekli yitimiyle benzer bir biçimde etkileneceği; ve son olarak doğum eyleminin kendisinin (çocuğun o zamana dek birleşik olduğu annesinden ayrılmasını temel öğe olarak içeren) tüm iğdiş edilmelerin ilkörneği olduğu ileri sürülmüştür. Karmaşanın bu kaynaklarının tümünü kabul etmekle birlikte, ben yine de "iğdişlik karmaşası" teriminin penisin yitimi ile yakından bağlantılı uyarılma ve sonuçlarla sınırlandırılması gerektiği görüşünü ileri sürdüm. Erişkinleri çözümlerken iğdişlik karmaşasının kesin varlığından emin olan herkes doğal olarak bunun kaynağını rastlantısal —her şeye karşın evrensel olarak ortaya çıkan türde bir şey olmayan— bir tehdide bağlamada güçlük çekecektir; çocukların bu tehlikeyi kendileri için asla eksik olmayacak en küçük imalardan yapılandırdıklarını varsaymaya yönelecektir. [Freud'un *Giriş Konferansları*'nın (1916-7) 23. Konferansında ve "Kurt Adam" (1918*b*) olgu öyküsünün V. ve VIII. kesimlerinde "primal düşlemlere" ilişkin tartışmalarıyla karşılaştırınız.] Bu durum aslında karmaşanın daha derin köklerini bulmak yönünde dünyanın her yanında yapılan ve yapılacak olan araştırmalara zemin hazırlayan bir etmendir. Ama küçük Hans olgusunda iğdiş etme tehdidinin ebeveynlerinin kendileri tarafından ve üstelik fobisi hiç söz konusu olmayan bir tarihte bildirilmesi bunu çok daha değerli kılar. ["Oidipus Karmaşasının Çözülmesi" (1924*d*), *P.F.L.* 7, s. 317 ile karşılaştırınız.]

[5][Viyana'nın dış mahallelerindeki imparatorluk sarayı. Bahçesinde bir hayvanat bahçesi vardı.]

Hans: "Ama sen soyunurken onu hiç görmedim."

Bir başka zaman annesi uyumadan önce soyunurken dikkatle bakmaktaydı. Annesi "Gözünü dikmiş neye bakıyorsun?" diye sormuştu.

Hans: "Sadece senin de bir pipin olup olmadığını görmek için bakıyordum."

Anne: "Elbette var. Bunu bilmiyor muydun?"

Hans: "Hayır. Çok büyük olduğunu, bir atınki gibi pipin olduğunu düşünmüştüm."

Küçük Hans'ın bu beklentisi unutulmamalıdır, daha sonra önemli hale gelecektir.

Ama Hans'ın yaşamının büyük olayı, tam üç buçuk yaşındayken[6] küçük kız kardeşi Hanna'nın doğumuydu. Bu olaya ilişkin davranışları babası tarafından sıcağı sıcağına kaydedilmişti. Şöyle yazmaktadır: "Sabah beşte doğum ağrıları başladı ve Hans'ın yatağı yan odaya taşındı. Saat yedide orada uyandı ve annesinin inlemesini duyarak sordu: 'Annem neden öksürüyor?' Bir duraklamadan sonra, 'Leylek bugün kesinlikle geliyor' dedi.

"Doğal olarak son günlerde sık sık leyleğin küçük bir oğlan ya da kız getireceği söylenmişti ve Hans oldukça doğru biçimde inlemenin alışılmadık seslerini leyleğin gelişiyle bağlantılandırmıştı.

"Daha sonra mutfağa alınmıştı. Ön salonda hekimin çantasını gördü ve sordu: 'Bu ne?' Yanıt 'Bir çanta' idi. Bunun üzerine inançlı bir biçimde belirtti: 'Leylek bugün geliyor.' Bebek doğduktan sonra ebe mutfağa geldi ve Hans onun çay yapılmasını istediğini duydu. Bunun üzerine 'Biliyorum! Annemin biraz çay içmesi gerek çünkü öksürüyor,' dedi. Daha sonra yatak odasına çağrılmıştı. Ancak annesine bakmadı; hâlâ odada bulunan, kan ve suyla dolu leğen ve kaplara baktı. Kan lekeli lazımlığa bakarak şaşırmış bir sesle belirtti: 'Ama kan *benim* pipimden gelmiyor.'

"Söylediği her şey olaydaki anlaşılmaz şeyleri leyleğin gelişiyle bağlantılandırdığını gösteriyor. Gördüğü her şeyi çok kuşkulu ve dikkatli bir bakışla karşılıyor ve *leylek hakkındaki ilk kuşkularının kök saldığı kesin.*

[6]Nisan 1903'ten Ekim 1906'ya.

"Hans yeni geleni çok kıskanıyor ve ne zaman biri bebeği övse, onun tatlı bir bebek olduğunu ve benzer şeyleri söylese, hemen küçük gören bir tavırla 'Ama henüz hiç dişi yok'[7] diyor. Aslında bebeği ilk kez gördüğünde onun konuşamamasına çok şaşırmış ve bunun nedeninin dişleri olmaması olduğuna karar vermişti. İlk birkaç günde doğal olarak çok fazla arka plana kondu. Aniden boğaz ağrısına yakalandı. Ateşliyken şöyle dediği işitildi: 'Ama ben bir bebek kız kardeş *istemiyorum*!' "

"Altı ay kadar sonra kıskançlığını atlattı ve bebeğe yönelik kardeşçe sevgisi ancak ondan üstün olduğu duygusu sayesinde dengelendi."[8]

"Kısa bir süre sonra Hans yedi günlük kardeşini banyo yaptırılırken izliyordu. 'Ama onun pipisi hâlâ çok küçük' dedi ve ardından sanki bir teselli gibi ekledi: 'Kendisi büyüdüğünde pipi de daha büyük olur her halde.'[9]

---

[7]Bu yine tipik bir davranış biçimidir. Kız kardeşinden sadece iki yaş büyük bir başka küçük oğlan benzer övgüleri öfkeli bir çığlıkla, "Çok küçük! Çok küçük! diyerek savuşturmaktaydı.

[8]Hans'tan oldukça büyük bir başka çocuk küçük kardeşini şu sözlerle karşılamıştı: "Leylek onu yeniden alıp götürebilir." Bu bağlantı içinde *Düşlerin Yorumu* kitabımda (1900*a*, V. Bölüm, D (B) Kesimi, *P.F.K.*, **4**, s. 297 v.d.) sevilen yakınların ölümüne ilişkin düşler hakkındaki görüşlerimle karşılaştırınız.

[9]Başka iki oğlan çocuğun meraklarını doyurmalarına ve bebek kız kardeşlerinin bedenine ilk kez bakmalarına izin verildiğinde, aynı sözcüklerle ifade edilen ve aynı beklentinin izlediği aynı sonuca vardıkları bana bildirilmişti. Bir çocuğun düşünme yetisindeki erken bozulmanın böylesi işaretleri insanı dehşete düşürebilir. Bu genç araştırmacıların gerçekten görmüş oldukları şeyi —yani ortada bir pipi olmadığını— belirtmemelerinin nedeni neydi? Küçük Hans'ın durumunda, her koşulda durumu tümüyle yanlış algılamaya bağlayabiliriz. Dikkatli bir tümevarım işlemiyle her canlı nesnenin, cansız nesnelerin tersine, bir pipiye sahip olduğu genel önermesine varmış olduğunun farkındayız. Annesi bu kanısını ona, kendisinin gözleme olanağı bulunmayan kişiler hakkında destekleyici bilgiler vererek doğrulamıştı. Şimdi küçük kız kardeşi üzerinde yapılmış bu tek gözleme güvenerek, gerçekleştirmiş olduğu şeyden hiçbir biçimde vazgeçemez durumdaydı. Bu nedenle bu durumda da bir pipinin var olduğu, ancak bunun henüz çok küçük olduğu ama bir atınki kadar oluncaya dek büyüyecek olduğu yargısına varmıştı.

Küçük Hans'ın onurunu kurtarmada bir adım daha ilerleyebiliriz. Aslında Wundt okuluna bağlı bir düşünürden daha kötü davranmamaktaydı. Bu okulun görüşüne göre, bilinçlilik zihinsel olan şeylerin değişmez niteliğidir, tıpkı küçük Hans'ın görüşüne göre pipinin canlı şeylerin zorunlu ölçütü olması gibi. Şimdi düşünür, varlıkları ancak çıkarsanan ama haklarında hiçbir bilinçlilik izi bulunmayan zihinsel süreçlerle karşılaşır-

"Aynı yaşta (üç yaş dokuz aylıkken) Hans ilk düş öyküsünü üretti: 'Bugün uyurken Mariedl'la birlikte Gmunden'de[10] olduğumu düşündüm.'

"Mariedl ev sahibimizin on üç yaşındaki kızıydı ve sık sık Hans'la oynardı."

Babası düşü annesine Hans'ın yanında anlatırken Hans babasının söylediklerini düzeltmişti: "Mariedl'la birlikte değil, sadece ikimiz yapayalnız."

Bu bağlantı içinde şunları öğreniriz: "1906 yazında Hans Gmunden'deydi ve bütün gün ev sahibimizin çocuklarıyla koşuşturmaktaydı. Gmunden'den ayrıldığımızda, kopmak zorunda kalmak ve kente dönmekten çok fazla keyifsizlik duyacağını düşündük. Durumun böyle olmaması bizi şaşırttı. Değişiklikten hoşnut görünüyordu ve haftalar boyunca Gmunden'den çok az söz etti. Ancak birkaç hafta geçtikten sonra Gmunden'de geçirdiği zamana ilişkin anılar —çoğu kez canlı ve renkli bir biçimde— ortaya çıkmaya başladı. Son dört beş hafta boyunca bu anılardan düşlemler yaratıyor. Diğer çocuklarla, Berta, Olga ve Fritzl ile oynadığını hayal ediyor; sanki gerçekten yanındaymışlar gibi onlarla konuşuyor ve kendisini bu şekilde aralıksız saatlerce eğlendirebiliyor. Artık bir kız kardeşe sahip olduğu ve çocukların kaynağı sorununa açık bir biçimde kendini kaptırdığı için her zaman Berta ve Olga dan 'çocukları' olarak söz ediyor; bir keresinde şunu ekledi: 'Çocuklarım Berta ve Olga da leylek tarafından getirilmişti.' Şimdi Gmunden'den ayrılışın altı ay sonrasında ortaya çıkan düş, açıkça oraya geri gitmek için duyulan özlemin bir ifadesi olarak okunmalıdır.

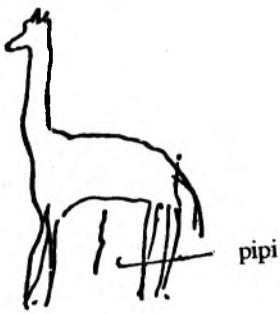
---

sa —varlıklarını çıkarsamaktan kaçınmak olanaksız olmasına karşın aslında onlar hakkında hiçbir şey bilmez— bunların bilinçli *olmayan* zihinsel süreçler olduklarını söylemek yerine, onlara *yarı* bilinçli der. Pipi hâlâ çok küçüktür! Ve bu kıyaslamada üstünlük küçük Hans'tadır. Çünkü çocukların cinsel araştırmalarında çok sık görüldüğü gibi, yanlışın arkasında bir gerçek bilgi parçası saklı yatar. Küçük kızların da klitoris adını verdiğimiz bir pipileri *vardır*, gerçi bu pek büyümez ve sürekli bodur kalır. "Çocukların Cinsel Kuramları" (1908*c*) hakkındaki kısa yazım [ve Freud'un *Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme*'sinin (1905*d*) ikincisinde "Çocukluk Döneminin Cinsel Araştırmaları" hakkındaki bölümle, *P.F.L.* 7, s. 112 v.d.] ile karşılaştırınız.

[10][Yukarı Avusturya göllerinden birindeki yazlık yeri. — Mariedl, Franzl ve benzerleri Avusturya'da Marie, Franz, Fritz vb. adlar için kullanılan tipik sevgi dolu küçültme sıfatlandırlar.)][Türkçe'de Aliş, Fatoş vb. gibi. —*çev.*]

"Buraya kadarı babasından. Bundan sonrasını, Hans'ın çocuklarının leylek tarafından getirilmiş olduklarına ilişkin son yorumunu yaptığında, içinde gizli gizli dolaşan bir kuşkuyu yüksek sesle yalanlamakta olduğunu ekleyerek bekleyeceğim.

Bereket versin babası daha sonra umulmadık değerde oldukları ortaya çıkan birçok şeyi kaydetmişti. [*Bkz.* s. 177 v.d.] "Son zamanlarda birçok kez Schönbrunn'a gitmiş olan Hans için bir zürafa resmi çizdim. Bana 'Pipisini de çiz' dedi. 'Sen kendin çiz' yanıtını verdim, bunun üzerine resmime şu çizgiyi ekledi (şekil 1'e *bkz.*). Kısa bir çizgi çizerek başladı ve ardından 'Onun pipisi daha uzun' diyerek çizgiye biraz ekleme yaptı.

Şekil 1

"Hans'la ikimiz yürürken işeyen bir atın yanından geçtik ve Hans 'Atın pipisi de benim gibi altında' dedi.

"Üç aylık kız kardeşini banyo yaptırılırken izliyordu ve acıyan ses tonuyla şöyle dedi: 'Mini minicik bir pipisi *var*.'

"Oynaması için bir oyuncak bebek verilmişti ve onu soydu. Dikkatle inceledi ve 'Pipisi çok minicik' dedi."

Önceden bildiğimiz gibi, bu formül [canlı ve cansız nesneler arasındaki ayrım hakkındaki] buluşuna inanmayı sürdürmesini olası kılmıştı. (*bkz.* s. 154 [ve 156. *n.* 9]).

Her araştırmacı ara sıra yapılan bir yanlışa düşme tehlikesini göze alır. Bir sonraki örnekte Hans'ın yaptığı gibi, sadece yanlış yapmakla kalmaz günlük dildeki bir kullanımı kendisini desteklesin diye aktarırsa, bu onun için biraz avuntudur. Çünkü Hans bir gün resim kitabında bir maymun görmüş ve yukarı kıvrılmış kuyruğuna işaret ederek "Baba pipisine bak!" demişti.

Pipilere ilgisi onu kendisine ait özel bir oyun icat etmeye yöneltmişti. "Ön koridorun sonunda bir tuvalet ve de odunları saklamak için kullanılan karanlık bir sandık odası var. Bir süre önce Hans bu yüklüğe gidiyor ve şöyle diyordu: 'Tuvaletime gidiyorum.' Bir keresinde karanlık sandık odasında ne yaptığını görmek için içeri baktım. Bana organlarını gösterdi ve 'Çişimi yapıyorum' dedi. Yani tuvaletçilik 'oynamaktaydı'. Bunun bir oyun niteliğinde olduğunu gösteren şey sadece işiyormuş gibi yapıyor olması gerçeği değil, aynı zamanda sonuçta çok daha kolay olan tuvalete gitmek yerine yüklüğü yeğlemesi ve buna 'benim tuvaletim' demesi gerçeğiydi."

Cinsel yaşamının yalnızca otoerotik özelliklerinin izini sürseydik Hans'a haksızlık yapmış olurduk. Babası diğer çocuklarla sevgi ilişkileri konusunda bize sunulacak ayrıntılı bilgilere sahipti. Bu bilgilerden tıpkı erişkinlerde olduğu gibi bir "nesne seçimi"nin, ve de itiraf edilmesi gerekir ki, çok çarpıcı düzeyde bir kararsızlığın ve çokeşliliğe yatkınlığın varlığını sezebiliriz.

"Kışın (üç yaş dokuz aylıkken) Hans'ı buz pateni sahasına götürdüm ve onu arkadaşım N.'nin yaklaşık on yaşlarındaki iki küçük kızıyla tanıştırdım. Kızlar olgun yaşlarının bilinciyle küçük afacana bir hayli küçümseyerek bakarken Hans yanlarına oturdu; onlara hayranlıkla baktı, gerçi bu davranışı kızlarda pek önemli bir etki yaratmadı. Buna karşın Hans daha sonra onlardan 'küçük kızlarım' diye söz etti. 'Küçük kızlarım neredeler ?' 'Küçük kızlarım ne zaman geliyor?' Birkaç hafta bana şu soruyla işkence etmeyi sürdürdü: 'Küçük kızlarımı görmek için buz pateni sahasına tekrar ne zaman gideceğim?'

"Beş yaşındaki oğlan kuzeni o sırada dört yaşına gelmiş olan Hans'ı ziyaret etmeye geldi. Hans sürekli olarak ona sarılıyordu ve bir keresinde kuzenine bu sevgi dolu sarılmalardan biri sırasında şöyle dedi: 'Sana çok *âşığım*.' "

Bu onda karşılaştığımız ilk eşcinsellik izidir ama sonuncusu olmayacaktır. Küçük Hans tüm kötü alışkanlıkların kusursuz bir örneği gibi görünmektedir.

"Hans dört yaşındayken yeni bir apartman dairesine taşındık. Mutfaktan balkona açılan bir kapı vardı, balkondan iç bahçenin karşı tarafındaki bir daire görülebiliyordu. Hans bu evde yaklaşık yedi ya da sekiz yaşlarında bir kız keşfetti. Balkona açılan basamakta kıza hayran hayran bakmak için oturur ve orada saatlerce sürekli dururdu. Özellikle öğleden sonra saat dörtte, küçük kız okuldan eve geldiğinde, odada tutulmamalıydı ve hiçbir şey onu gözlem yerinden vazgeçmesi için kandıramazdı. Bir kez küçük kız alışıldık saatinde pencerede görünmediğinde Hans çok huzursuzlandı ve 'Küçük kız ne zaman geliyor? Küçük kız nerede?' ve benzeri sorularla hizmetçileri usandırmayı sürdürdü. Kız sonunda göründüğünde oldukça mutluydu ve gözlerini karşı daireden hiç ayırmadı. Bu 'uzun menzilli aşk'ın[11] onu etkileyişinin yoğunluğu her iki cinsten hiçbir oyun arkadaşının olmaması ile açıklanmalıdır. Diğer çocuklarla çokça zaman geçirmek bir çocuğun normal gelişiminin bir parçasını oluşturur.

"Hans bu tür bazı arkadaşlıkları kısa bir süre sonra (o sırada dört buçuk yaşındaydı),[12] yaz tatilleri için Gmunden'e taşındığımızda elde etti. Oradaki evimizde oyun arkadaşları ev sahibimizin çocuklarıydı: Franzl (yaklaşık on iki yaşlarında), Fritzl (sekiz), Olga (yedi) ve Berta (beş). Bunların yanında komşuların çocukları vardı. Anna (on) ve adlarını unuttuğum dokuz ve yedi yaşlarında başka iki küçük kız. Hans'ın gözdesi Fritzl'di [erkek —*çev.*]; sık sık ona sarılır ve aşkını belli ederdi. Bir keresinde "Kızlardan en çok hangisine düşkünsün?" diye sorulduğunda 'Fritzl!' yanıtını verdi. Aynı zamanda kızları kucaklayarak ve içtenlikle öperek onlara çok saldırgan, erkeksi ve kibirli bir biçimde davranmaktaydı —bu özellikle Berta'nın hiç itiraz etmediği bir işlemdi. Bir akşamüstü Berta odadan çıkarken kollarını onun boy-

[11] Und die Liebe per Distanz,
Kurzgesagt, missfällt mir ganz.
Wilhelm Busch
[Uzun menzilli aşk, İtiraf etmeliyim, Zevkime pek uymaz.]

[12] [Bu, "dört yaş üç ay" yerine yapılmış bir sürçmedir.]

nuna doladı ve sevgi dolu bir tonla 'Berta sen çok *tatlısın*!' dedi. Bu arada bu yaptığı onu diğerlerini öpmekten ve aşkı konusunda onlara güvence vermekten alıkoymuyordu. Onunla oynayan on dört yaşındaki Mariedl'a —ev sahibimizin kızlarından bir diğeri— da çok düşkündü. Bir gece yatağına konurken şöyle dedi: 'Mariedl'ın benimle uyumasını istiyorum.' Bunun olamayacağı söylenince şöyle dedi: "O zaman Mariedl anne ya da babayla uyuyacak.' Bunun da olmayacağı ama Mariedl'ın kendi anne ve babasıyla uyuması gerektiği kendisine söylendi. Bunun üzerine şu konuşma oldu:

"*Hans*: 'Ya, o zaman aşağı ineceğim ve Mariedl'la uyuyacağım.'

"*Anne*: 'Gerçekten anneden uzaklaşmak ve aşağıda uyumak istiyor musun?'

"*Hans*: 'Sabah kahvaltımı yemek ve çişimi yapmak için yeniden yukarı geleceğim.'

Anne: "Peki, gerçekten anne ve babadan ayrılmak istiyorsan, o zaman palto ve pantalonlarını al ve güle güle !"

"Hans gitmek ve Mariedl ile uyumak için gerçekten giysilerini aldı ve merdivenlere doğru gitti ama söylenmesine pek gerek olmadığı gibi, alınıp geri getirildi.

"('Mariedl'ın bizimle uyumasını istiyorum' isteğinin ardında elbette[13] bir başka düşünce yatmaktaydı: 'Mariedl'ın (birlikte olmayı çok sevdiği biri) ailemizden biri olmasını istiyorum.' Ama Hans'ın anne ve babası, sadece zaman zaman olsa da, onu yataklarına alma alışkanlığındaydılar ve onların yanında yatmanın Hans'da erotik duygular uyandırmış olduğuna hiç kuşku yoktur; dolayısıyla Mariedl'la birlikte uyuma isteğinin de erotik bir anlamı vardı. Yatakta annesi ya da babasıyla yatmak Hans'da, başka her çocukta olduğu gibi bir erotik duygu kaynağıydı.)"

Küçük Hans eşcinsellik nöbetlerine karşın, annesinin meydan okuması karşısında kendisine gerçek bir erkek gibi davranmıştı.

---

[13]["Elbette" ilk basımdan sonra (belki yanlışlıkla) çıkarılmıştı. — 1924'ten önceki basımlarda bu paragrafın tümü köşeli parantez içine alınmıştı. Çeviriciler 1923 yılında bu gerçekten ve Hans'ın ebeveynlerinden üçüncü kişiler olarak söz edilmesinden, paragrafın Freud'un yorumu olduğu sonucunu çıkardılar. Ancak ona sorulduğunda, Freud açık bir biçimde paragrafın kaynağının baba olduğu yanıtını verdi. 1924'ten sonrasında köşeli parantezlerin yerine yuvarlakları konmuştur.]

"Bir sonraki olayda da Hans annesine şöyle dedi: 'Baksana, küçük kızla uyumayı çok isterdim.' Bu olay bizi çok eğlendirdi çünkü Hans gerçekten âşık bir erişkin kişi gibi davranmıştı. Son birkaç gündür yaklaşık sekizinde sevimli küçük bir kız öğle yemeğimizi yediğimiz restorana geliyor. Hans tabii ki ona anında âşık oldu. Kıza kaçamak bakışlar fırlatmak için koltuğunda sürekli dönüp duruyor; yemeğini bitirdiğinde kızla flört etmek için onun yakınlarına yerleşiyor, ama izlenmekte olduğunu anlarsa yüzü kızarıyor. Kaçamak bakışlarına küçük kızdan yanıt geldiğinde hemen utangaç bir yüzle başka yöne bakıyor. Davranışları doğal olarak restoranda yemek yiyen herkes için büyük bir eğlence. Her gün oraya götürülürken soruyor: 'Sence küçük kız bugün orada olacak mı?' Sonunda kız göründüğünde, tıpkı erişkin insanların böylesi bir durumda yapacakları gibi çok kızarıyor. Bir gün sevinçli bir yüz ifadesi ile bana geldi ve kulağıma fısıldadı: 'Babacığım, küçük kızın nerede oturduğunu biliyorum. Şu şu yerde basamakları çıkarken gördüm.' Evde küçük kızlara karşı saldırganca davranırken diğer ilişkisinde [Mariedl ile —*çev.*] platonik ve güçsüz âşık rolünde görülüyor. Belki bunun evdeki küçük kızların köy çocukları, diğerinin ise zarif bir genç hanım olmasıyla ilgisi var. Daha önce sözünü etmiş olduğum gibi, bir keresinde onunla uyumak istediğini söylemişti.

"Hans'ın küçük kıza olan tutkusu ile girmiş olduğu aşırı gergin durumda kalmasını istemediğimden onu tanıştırmayı ayarladım ve küçük kızı Hans öğle uykusunu uyuduktan sonra gelip onu bahçede görmeye davet ettim. Hans küçük kızın gelecek olması beklentisiyle çok heyecanlandı, ilk kez öğleyin uyuyamadı ve yatağında huzursuzca dönüp durdu. Annesi 'Neden uyumuyorsun? Küçük kızı mı düşünüyorsun?' diye sorduğunda mutlu bir bakışla 'Evet' dedi. Restorandan eve geldiğinde evdeki herkese 'Baksanıza, küçük kızım bugün beni görmeye geliyor' dedi. On dört yaşındaki Mariedl Hans'ın kendisine tekrar tekrar 'Baksana, sence bana iyi davranacak mı? Sence onu öpersem beni öper mi?' gibi sorular sorduğunu söyledi.

"Ama öğleden sonra yağmur yağdı, dolayısıyla ziyaret olamadı ve Hans kendisini Berta ve Olga ile avuttu."

Yine yaz tatili sırasında yapılan başka gözlemler her türden yeni gelişmelerin küçük oğlanda sürüp gitmekte olduğunu düşündürmektedir.

"Hans dört yaş üç aylık. Bu sabah annesi tarafından Hans'ın olağan günlük banyosu yaptırıldı ve arkasından kurulandı ve pudralandı. Annesi penisinin çevresini pudralar ve ona dokunmamaya dikkat ederken Hans 'Neden parmağını oraya koymuyorsun?' dedi.

Anne: 'Çünkü bu kaka olur'

Hans: 'O ne demek? Kaka? Neden?'

Anne: 'Çünkü doğru değil.'

Hans (gülerek): 'Ama çok eğlenceli"[14]

Yaklaşık aynı dönemde annesine karşı sergilemiş olduğu cesurluk ile çarpıcı bir zıtlık içinde olan bir düş görmüştü. Bu onun çarpıtma ile anlaşılmaz hale getirilen ilk düşüydü. Ama babasının zekâsı onu aydınlatmayı başardı.

"Hans dört yaş üç aylık. *Düş*. Bu sabah Hans uyandı ve şöyle dedi: 'Baksana, dün gece düşündüm: *Biri şöyle dedi*: '*Kim bana gelmek istiyor?' Ardından biri 'Ben isterim' dedi. Bunun üzerine o onu işetmek zorunda kaldı.*'

"Başka sorular bu düşte hiçbir görsel içerik olmadığını ve tümüyle işitsel tipte olduğunu açık hale getirdi. Son birkaç günde Hans aralarında arkadaşları Olga (yedi yaşında) ve Berta'nın (beş yaşında) bulunduğu evsahibimizin çocuklarıyla sözcük oyunları ve 'rehincilik' oynamaktaydı. (Rehincilik oyunu şöyle oynanır: *A*: 'Elimdeki rehin kimin?' *B*: 'Benim.' Bunun üzerine *B*'nin ceza olarak ne yapması gerektiği kararlaştırılır.) Düş bu oyunun kurallarını içeriyordu; tek farkı Hans'ın, rehin sahibinin her zamanki gibi öpücük vermek ya da kulağına yumruk yemek yerine işeyerek ya da daha çok biri tarafından işetilerek cezalandırılmasını istemesiydi."[15]

"Düşü yeniden anlattırdım. Aynı sözcüklerle anlattı, sadece 'ardından biri' yerine bu kez 'ardından o [kız]' dedi. Bu 'o' [kız] açıkça Ber-

[14]Çocukluk çağı mastürbasyonuna inanmak istemeyen ve nevrotik olan bir başka anne üç buçuk yaşındaki kızının yapmış olduğu benzer bir ayartma girişimini bana anlattı. Küçük kız için dikilmiş külotlar vardı ve yürümek için çok sıkı olup olmadıklarını anlamak için onları çocukta deniyordu. Bunu yapmak için elini çocuğun kalçasının ön yüzeyinden yukarı doğru geçirmişti. Küçük kız birden bacaklarını "Oh, anne *lütfen* elin orda *kalsın*. Çok hoş oluyor"diyerek annesinin elinin üzerine kapatmıştı.

[15][Orjinalinde böyledir. Ama görüleceği gibi anlam "ya da bir başkasını işetmesi"ni gerektirmektedir.]

ta ya da Olga, oynamakta olduğu kızlardan biri. Düş çevirilmiş haliyle şöyledir: 'Küçük kızlarla rehincilik oynuyordum. Sordum: 'Kim bana gelmek ister?' O (Berta ya da Olga) yanıtladı: 'Ben isterim.' Ardından beni işetmek zorundaydı.' (Yani, işerken ona yardımcı olmak zorundaydı, bu Hans için açık biçimde onaylanabilir bir şeydi.)

"İşetilmenin —pantolonunun düğmelerinin çözülmesi ve penisinin dışarı çıkarılması— Hans için haz verici bir işlem olduğu açık. Yürüyüşlerde Hans'a bu şekilde yardımcı olan çoğunlukla babası ve bu, çocuğa eşcinsel eğilimlerin babanın üzerinde sabitleşmesi için bir olanak sunmakta.

"İki gün önce, daha önce bildirdiğim gibi, annesi genital bölgesini yıkayıp pudralarken anneye sormuştu: 'Neden parmağını oraya koymuyorsun?' Dün Hans'a çişini yapması için yardımcı olurken, ilk kez benden hiç kimsenin onu görmemesi için kendisini evin arkasına götürmemi istedi. Ekledi: 'Geçen yıl işediğimde Berta ve Olga beni izledi.' Sanırım bunun anlamı, geçen yıl kızlar tarafından izlenmekten hoşlandığı ama durumun artık böyle olmadığıydı. Gösterimciliği şimdi bastırmaya yenik düşmüştü. Berta ve Olga'nın onu işerken izlemesi (ya da onu işetmesi) isteğinin şimdi gerçek yaşamda bastırılmış olması gerçeği, bu isteğin düşte ortaya çıkışının —rehincilik oyunu altında ustaca kılık değiştirmiş biçimde— açıklamasıdır. — O günden sonra işerken görülmek istemediğini tekrar tekrar gözledim."

Yalnızca bu düşün, *Düşlerin Yorumu*'nda [1900*a*, VI.Bölüm, F Kesimi, (*P.F.K.*, 5, s. 135)] belirttiğim, düşlerde ortaya çıkan konuşmaların düş görücü tarafından önceki günde konuşulmuş ya da duyulmuş konuşmalardan alındıkları şeklindeki kurala uyduğunu ekleyeceğim.

Hans'ın babası Viyana'ya dönüşlerinden hemen sonraki döneme ait bir başka gözlem kaydetmişti: "Hans (dört buçuk yaşında) yine küçük kız kardeşinin banyo yaptırılışını izlerken gülmeye başladı. Neden güldüğü sorulduğunda şu yanıtı verdi: 'Hanna'nın pipisine gülüyorum.' 'Neden?' 'Çünkü pipisi çok sevimli.'

"Elbette yanıtı ikiyüzlü bir yanıttı. Gerçekte kızın pipisi ona *komik* görünmüştü. Ayrıca, ilk kez erkek ve dişi cinsel organları arasındaki ayrımı yadsımak yerine bu biçimde kabullenmekteydi."

II

OLGU ÖYKÜSÜ VE ÇÖZÜMLEME

"SEVGİLİ Hocam, size Hans hakkında biraz daha fazla bir şeyler —ama bu kez söylemekten üzüntü duyuyorum, bir olgu öyküsü için malzeme— gönderiyorum. Göreceğiniz gibi, son günlerde hastalığı ortadan kaldırmak için hiçbir yol bulamadığımız için eşimi ve beni çok huzursuz eden bir sinirsel bozukluk geliştirdi. Sizi yarın telefonla aramaya cüret edeceğim, . . . ama bu arada . . . elimdeki malzemenin yazılı bir kaydını ilişikte gönderiyorum.

"Hiç kuşkusuz zemini annesinin sevecenliğine bağlı cinsel aşırı uyarılma hazırladı, ama şimdiki uyartıcı nedeni kesin olarak belirtemiyorum. *Bir atın sokakta kendisini ısıracağından* korkuyor ve bu korku büyük bir penis tarafından korkutulmuş olmasıyla bir biçimde bağlantılı görünüyor. Daha önceki bir rapordan bildiğiniz gibi, çok küçük bir yaşta atların ne kadar büyük penislere sahip olduklarının farkına varmıştı ve o sıralarda annesinin de çok büyük olduğuna göre bir atınki gibi bir pipiye sahip olması gerektiği sonucunu çıkarmıştı.[Karş. s. 155.]

"Buna ne anlam vereceğimi bilemiyorum. Bir yerlerde bir göstermeci mi gördü? Ya da her şey basitçe annesiyle mi bağlantılı? Bize sorunlar yaratmaya bu denli erken başlaması bizim için hoş değil. Sokağa çıkmaktan korkuyor olması ve akşamüstleri keyifsiz olması dışında başka yönlerden aynı Hans, her zamanki kadar zeki ve neşeli."

Hans'ın babasının kolayca anlaşılabilecek sıkıntılarına ya da bir açıklama bulmaya yönelik çabalarına uymayacak, önümüzdeki malzemeyi incelemekle başlayacağız. Bir olguyu hemen anlamak kesinlikle işimiz değil; bu ancak daha sonraki bir evrede, olgu hakkında yeterin-

ce izlenim aldıktan sonra olasıdır. Şimdilik yargımızı erteleyecek ve yansız dikkatimizi gözlenecek her şeye yönelteceğiz.

Bu yılın (1908) Ocak ayının ilk günlerinde başlayan en erken öyküler şöyle:

"Hans (dört yaş dokuz aylık) bir sabah gözyaşları içinde uyandı. Neden ağladığı sorulduğunda annesine şöyle dedi: 'Uyurken gitmiş olduğunu ve muhabbet edecek[1] bir annem olmadığını düşündüm.'

"Dolayısıyla bir anksiyete düşü.

"Daha önce yazın Gmunden'de benzer bir şey dikkatimi çekmişti. Gece yataktayken genellikle çok duygusaldı. Bir keresinde bu konudan söz etti: 'Ya hiç annem olmasaydı' ya da 'Ya sen gitmek zorunda olsaydın' ya da buna benzer şeyler, tam sözcükleri anımsayamıyorum. Ne yazık ki Hans bu tür bir hüzünlü duygu durumu içine girdiğinde annesi onu hep yatağına alırdı.

"5 Ocak dolaylarında sabah annesinin yatağına geldi ve şunları söyledi: 'M. halam ne dedi biliyor musun? Şöyle dedi: *Tatlı küçük bir zımbırtısı var*'[2] (M. hala dört hafta önce bizimle kalıyordu. Bir keresinde eşimin oğlana banyo yaptırışını izlerken gerçekten bu sözcükleri eşime alçak bir sesle söylemişti. Hans onlara kulak misafiri olmuştu ve şimdi kendi amaçları için kullanmaya çalışmaktaydı.)

"7 Ocakta her zamanki gibi dadısıyla birlikte Stadtpark'a[3] gitti. Sokakta ağlamaya başlamış ve annesiyle 'muhabbet etmek' istediğini söyleyerek eve götürülmesini istemiş. Evde neden daha uzağa gitmek istemediği ve ağladığı sorulmuş ama o söylememişti. Geceye dek her zaman olduğu gibi neşeliydi. Ama gece gözle görünür biçimde korkulu hale geldi, ağladı ve annesinden ayrılamadı ve tekrar onunla 'muhabbet etmek' istedi. Ardından yeniden neşelendi ve iyi uyudu.

"8 Ocakta eşim onun sorununu anlamak için birlikte dışarı çıkmaya karar verdi. Her zaman gitmekten hoşlandığı Schönbrunn'a gittiler. Ye-

[1]"Hans'ın "okşama" için kullandığı ifade".

[2]Onun penisini kastederek. Çocukların cinsel organlarının düşkün akrabalar, hatta ebeveynler tarafından sadece sözcüklerle değil gerçekten okşanması en yaygın şeylerden biridir — ruhçözümlemeler böylesi olaylarla doludur.

[3][Viyana'nın merkezine yakın halka açık bahçeler.]

niden ağlamaya başladı, yola çıkmak istemedi ve korku içindeydi. Sonunda gitti ama sokakta belirgin biçimde korkuluydu. Schönbrunn'dan eve gelirken yolda epey iç mücadeleden sonra annesine '*Bir atın beni ısıracağından korkuyordum*' demiş. (Gerçekten Schönbrunn'da bir atı gördüğünde huzursuzlanmış.) Gece bir önceki gece olana benzer bir başka nöbet geçirir ve kendisiyle 'muhabbet edilmesini' ister gibiydi. Sakinleştirildi. Ağlayarak 'Yarın tekrar bir yürüyüşe çıkmak zorunda olduğumu biliyorum' dedi. Ardından 'At odaya gelecek' dedi.

"Aynı gün annesi 'Elini pipine koyuyor musun?' diye sordu ve Hans 'Evet. Her gece yataktayken' yanıtını verdi. Ertesi gün, 9 Ocakta öğle uykusundan önce, elini pipisine koymaması konusunda uyarıldı. Uyandığında bu konu soruldu ve Hans elini yine de oraya kısa bir süre için koyduğunu söyledi."

O halde karşımızda Hans'ın anksiyetesinin ve de fobisinin başlangıcı bulunmaktadır. Gördüğümüz gibi ikisini ayrı tutmak için birçok neden vardır. Ayrıca, malzeme bize doğrultumuzu sağlamak için fazlasıyla yeterli görünmektedir ve bu olguda olduğu gibi, —gerçi talihsiz bir biçimde genelde bu evre savsaklanır ya da sessizlik içinde atlanırsa da— bir olgunun anlaşılması için hiçbir zaman dilimi başlangıç evresi kadar elverişli değildir. Hastalık aynı zamanda korku dolu ve dokunaklı olan düşüncelerle başlamıştı ve ardından annesini yitirme ve böylece onunla bir daha muhabbet edememe konusundaki anksiyete düşü gelmişti. Annesine yönelik sevgisi bu nedenle aşırı derecede yoğunlaşmış olmalıydı. Bu, durumundaki temel görüngüydü. Bunu desteklemek üzere, ilki yazın [s. 163], ikincisi (penisinin basitçe övülmesi) ise sokak sıkıntısının patlak verişinden hemen önce ortaya çıkan, annesini ayartmaya yönelik iki girişimini anımsayabiliriz. Aniden anksiyeteye dönüşen —daha doğrusu bastırmaya yenik düşen— şey, annesine yönelik bu artmış sevgiydi. Bastırmaya hız kazandıran gücün ne taraftan gelmiş olabileceğini şimdilik bilmiyoruz. Belki yalnızca çocuğun duygularının kontrol edebileceğinden daha fazla hale gelmiş olan yoğunluğunun bir sonucuydu ya da belki henüz tanımadığımız başka güçler de işlerlikteydi. Bunları ilerledikçe öğreneceğiz. Hans'ın bu şekilde bastırılmış bir erotik özleme karşılık gelen anksiyetesi başlangıçta, her çocuksu anksiyete gibi, bir nesneden yoksundu: Hâlâ anksiye-

teydi ve henüz korku değildi. Çocuk [başlangıçta] neden korktuğunu söyleyemez ve Hans dadısıyla ilk gezintide neden korkmuş olduğunu söylemediğinde, bunun nedeni sadece kendisinin de henüz bunu bilmemesiydi. Bilebildiği her şeyi, sokaktayken muhabbet edebileceği annesini özlediğini ve ondan uzak olmak istemediğini söylemişti. Bunu söyleyerek sokaklardan hoşlanmayışının birincil anlamını oldukça açık sözlü bir biçimde itiraf etmişti.

Ardından yine, art arda iki gece uyku öncesinde içine düştüğü ve açık sevgi izleriyle karışık haldeki anksiyete ile kendilerini belli eden durumlar vardı. Bu durumlar hastalığının başlangıcında henüz hiçbir fobinin, sokaklara, yürümeye ya da hatta atlara ilişkin bir fobinin olmadığını gösterir. Eğer fobiler olsaydı, gece gelen durumları açıklanamaz olurdu, çünkü kim yatarken sokaklardan ya da yürümekten rahatsız olur? Öte yandan, yatış zamanı libidosunun yoğunlaşmasıyla bunaldığını varsayarsak geceleri neden o denli korku dolu olduğu çok açık hale gelir; çünkü yoğunlaşan libidonun nesnesi annesiydi ve amacı olasılıkla onunla uyumak olabilirdi. Bunun yanında *Gmunden'deki* deneyimlerinden, böylesi ruh hallerine girdiğinde annesinin onu yatağına alma konusunda ikna edilebildiğini öğrenmişti ve aynı sonucu Viyana'da da elde etmek istiyordu. Gmunden'deyken babası tatilinin tümünü orada geçiremediği için bir süre annesiyle yalnız kaldığını ve ayrıca taşradayken sevgisinin her iki cinsiyetten birçok oyun arkadaşı ve arkadaşlar arasında bölünmüş olduğunu, Viyana'da ise hiç arkadaşı olmadığını ve bu nedenle libidosunun bölünmemiş bir halde annesine dönme konumunda olduğunu da unutmamalıyız.

Öyleyse anksiyetesi bastırılmış özleme karşılık gelmekteydi. Ama bu özlem ile aynı şey değildi, bastırma da hesaba katılmalıdır. Özlem özlenilen nesne kendisine sunulursa tümüyle doyuma dönüştürülebilir. Bu tür sağaltım anksiyeteyle başetmede artık etkili değildir. Anksiyete özlem doyurulabildiğinde bile süregider. Artık tam olarak libidoya geri dönüştürülemez, libidoyu bastırma altında alıkoyan bir şey vardır.[4]

[4]Çok açık söylersek, bu gerçekten de böylesi karışık haldeki endişe ve özlem duygularının normal olup olmadığını karşılaştırmada kullandığımız ölçüttür: Özlenen nesnenin elde edilmesiyle artık giderilemez oldukları andan sonra onlara "patolojik anksiyete" demeye başlarız.

Hans'ın durumunda bunun böyle olduğu annesinin onunla birlikte gittiği bir sonraki yürüyüş olayında gösterilmişti. Annesiyle birlikteydi ama yine de hâlâ anksiyeteden —yani ona yönelik doyurulmamış bir özlemden— acı çekmekteydi. Anksiyetenin daha az olduğu doğruydu, çünkü daha önce dadıyı geri dönmek için zorlamışken bu kez kendisinin yürüyüşe gitmesi için ikna edilmesine izin vermişti. Sokak "muhabbet etmek" ya da bu genç âşığın istemiş olabileceği başka şeyler için pek doğru bir yer de değildir. Ama aksiyetesi sınavı geçmişti ve yapması gereken bir sonraki şey bir nesne bulmaktı. Bir atın kendisini ısırmasından korkusunu ilk kez bu yürüyüşte ifade etmişti. Bu fobi için malzeme nereden gelmişti? Olasılıkla henüz bilemediğimiz, bastırmaya katkıda bulunan ve oğlanın annesine yönelik libidinal duygularını bastırma altında tutan karmaşalardan. Bu çözülmemiş bir sorundur ve şimdi çözümüne ulaşmak için olgunun gelişimini izlememiz gerekecek. Hans'ın babası bize daha önce olasılıkla güvenilir olan belli ipuçları vermişti: Hans'ın atları her zaman büyük pipileri yüzünden ilgiyle izlemiş olduğu, annesinin bir atınki gibi bir pipiye sahip olması gerektiğini zannetmiş olduğu gibi. Bu nedenle atın yalnızca annesi için bir yerine-geçen olduğunu düşünebiliriz. Ama eğer öyleyse, geceleyin bir atın odaya geleceğinden korkmasının anlamı ne olabilirdi? Küçük bir çocuğun aptalca korkuları denecektir. Ama tıpkı bir düşün aptalca şeyler söylememesi gibi, bir nevroz asla aptalca şeyler söylemez. Bir şeyi anlayamadığımızda hep aşağılamaya sığınırız. Bir görevi hafifletmenin kusursuz bir yoludur bu.

Bu ayartıya teslim olmaktan kaçınmamızı gerektiren bir başka nokta daha vardır. Hans her gece uyumadan önce penisiyle oynayarak kendisini eğlendirdiğini teslim etmişti. Aile hekimi "İşte! şimdi anlaşıldı. Çocuk mastürbasyon yapmış. Patolojik anksiyetesi bundan dolayı," demeye eğilimli olacaktır. Ama yavaş olalım. Çocuğun mastürbasyon yaparak kendisine haz sağlaması onun anksiyetesini hiç açıklamaz, tersine onu daha anlaşılması güç hale getirir. Aksiyete durumları mastürbasyonla ya da herhangi bir biçimde doyum elde etmekle üretilmezler. Ayrıca, şimdi dört yaş dokuz aylık olan Hans'ın bu hazza en azından bir yıl boyunca her gece düşkün olduğunu tahmin edebiliriz (*bkz.* s. 153). Ve o sırada aslında kendisini bu alışkanlıktan kurtarmak için

bir savaşım içinde —bastırma ve anksiyetenin ortaya çıkarılışına çok daha iyi uyan bir durum— olduğunu göreceğiz. [S. 172-3.]

Hans'ın kusursuz ve fedakâr annesi adına da bir şeyler söylemeliyiz. Babası onu, biraz adaletsizlik sergilemekten kaçınmayarak, çocuğa aşırı sevgi göstermesi ve onu yatağına almakta çok sık olarak gönüllü olması sonucu, çocuğun nevrozunun patlak vermesinden sorumlu olmakla suçlamaktadır. Onu kolayca, oğlanın ileri gidişlerini güçlü bir biçimde reddedişiyle ("bu kaka olur" [s. 163]) bastırma işlemini erkenden ortaya çıkarmış olmakla suçlayabiliriz. Ama kaderin belirlediği bir rolü oynamaktaydı ve konumu zor bir konumdu.

Hans'ın babasının, oğlana atlarla ilgili şeylerin saçmalıktan başka birşey olmadıklarını söylemesini sağladım. Babası oğlana gerçeğin annesine çok düşkün olması ve onun yatağına alınmak istemesi olduğunu söyleyecekti. Şimdi atlardan çok korkmasının nedeni onların pipileriyle çok ilgilenmiş olmasıydı. Kendisi de pipilerle, hatta kendisininkiyle de çok fazla ilgilenmenin doğru olmadığını fark etmişti ve bunu düşünmekte çok haklıydı. Babasına ayrıca Hans'ı cinsel bilgiler konusunda biraz aydınlatmaya başlaması gerektiğini söyledim. Çocuğun önceki davranışları libidosunun annesinin pipisini görme isteğine bağlanmış olduğunu varsaymamızı haklı çıkardı; babasına Hans'a annesinin ve tüm diğer dişilerin (Hanna'da görebileceği gibi) hiç pipisi olmadığı bilgisini aktararak bu amacı ondan uzaklaştırmasını önerdim. Bu son bilgiler ona uygun bir fırsatta, bazı sorular ya da Hans'ın rastlantısal bazı görüşleri sonucu konu açıldığında verilmeliydi.

Hans hakkındaki daha sonraki haberler 1 Marttan 17 Marta kadar olan dönemi kapsamaktadır. Bir aydan uzun bir zaman diliminde olan biten doğrudan aktarılacaktır.

"Hans aydınlatıldıktan sonra,[5] Stadtpark'taki günlük yürüyüşüne gitmesi için hiçbir belirgin güçlük olmaksızın ikna edilebildiği oldukça sakin bir dönem geldi. [*Bkz.* s. 232.] Atlardan korkusu giderek onlara bakma zorlantısına dönüşmüş hale geldi. Şöyle dedi: 'Atlara bakmak zorunda kalıyorum, sonra da korkuyorum.'

[5]Anksiyetesinin anlamı hakkında, henüz kadınların pipilerinin hiç olmadığı hakkında değil.

"Onu iki hafta yatakta tutan nezleden sonra fobisi yeniden o denli çok arttı ki, dışarı çıkmaya ya da balkona çıkmaktan öteye gitmeye hiçbir biçimde ikna edilemedi. Her pazar benimle birlikte Lainz'e gitti,[6] çünkü o gün sokaklarda pek trafik olmuyor ve istasyona ulaşmak için fazla bir yol gitmek gerekmiyor. Bir keresinde Lainz'de bahçenin dışında gezintiye çıkmayı reddetti, çünkü bahçenin önünde duran bir araba vardı. Bademcikleri alındığı için evde geçirmek zorunda kaldığı bir haftadan sonra fobi yeniden çok kötüleşti. Evet balkona çıkıyor ama yürüyüşe yanaşmıyor. Sokak kapısına gelir gelmez aceleyle dönüyor.

"1 Mart Pazar günü istasyona giderken aşağıdaki konuşma gerçekleşti. Bir kez daha ona atların ısırmadıklarını açıklamaya çalışıyordum. O: 'Ama beyaz atlar ısırır. Gmunden'de ısıran bir beyaz at var. Parmağını ona uzatırsan ısırıyor.' ("El" yerine "parmak" demesi dikkatimi çekti.) Ardından burada bağlantılı bir biçimde aktardığım şu öyküyü anlattı: 'Lizzi ayrılacağında evinin önünde eşyalarını istasyona götürmek için beyaz atlı bir yük arabası vardı.' (Anlattığına göre, Lizzi komşu evlerden birinde yaşayan küçük bir kızdı.) 'Kızın babası atın yakınında duruyordu ve at (ona dokunmak için) başını çevirdi, babası Lizzi'ye şöyle dedi: "*Parmağını beyaz ata koyma yoksa seni ısırır.*" Bunun üzerine şöyle dedim: 'Baksana, kastettiğin şeyin yani elin koyulmaması gereken şeyin bir at değil de pipi olduğunu düşünüyorum.'

"*O*: 'Ama pipi ısırmaz.'

"*Ben*: 'Ama belki de ısırır.' Ardından ateşli bir biçimde onun gerçekten beyaz bir at olduğunu bana kanıtlamaya çabalamayı sürdürdü.[7]

"2 Martta yeniden korku işaretleri gösterdiğinde şöyle dedim: 'Biliyor musun? Şu senin saçmalığın (fobisinden bu şekilde söz ediyor) daha fazla yürüyüşe çıkarsan geçecek. Şimdi çok kötü çünkü hasta olduğun için dışarıya çıkamadın.'

---

[6]Viyana'nın Hans'ın büyükanne ve babalarının yaşadığı bir dış mahallesi [Schönbrunn'un hemen arkasında].

[7]Hans'ın babasının oğlanın betimlemekte olduğu olayın gerçek bir olay olduğundan kuşku duyması için bir nedeni yoktu. — Ayrıca çocukları cinsel organlarına dokunmaya yönelten penis başındaki kaşınma duyumlarının genellikle onlar tarafından "*Es beisst mich*" ["Kaşınıyorum' ", sözcüğü sözcüğüne "beni ısırıyor"] sözcükleriyle betimlendiğini belirtebilirim.

O: 'Oh ! hayır, çok kötü çünkü hâlâ elimi her gece pipime koyuyorum.' "

Dolayısıyla hekim ve hasta, baba ve oğul, Hans'ın var olan durumunun ortaya çıkışında temel payı onun mastürbasyon alışkanlığına yüklemekte uyuşmaktaydılar. Bununla birlikte başka önemli etmenlerin varlığının işaretleri eksik değildi.

"3 Martta Hans'ın çok hoşlandığı yeni bir hizmetçi kız aldık. Yerleri temizlerken sırtına çıkmasına izin veriyor ve Hans ona hep 'atım' diyor ve elbisesine 'Deh!' haykırışlarıyla yapışıyor. 10 Mart dolaylarında yeni dadısına şöyle dedi: "Şöyle şöyle yaparsan tümüyle soyunacak ve kombinezonunu bile çıkaracaksın." (Bunu bir ceza olarak söylemişti, ama arkasındaki isteğin farkına varmak kolaydır.)

"*Dadı*: 'Bunun ne zararı var? Sadece kendi kendime giysilere harcayacak param olmadığını söylerim.'

"*Hans*: 'Neden, utanılacak bir şey olur. İnsanlar pipini görür.' "

Aynı meraklılık yine karşımızdadır, ancak yeni bir nesneye yöneltilmiş ve (bastırma dönemine uygun olarak) ahlâk dersi verici bir amaç altında gizlenmiş olarak.

"13 Martta sabah Hans'a şöyle dedim: 'Biliyorsun, elini artık pipine koymazsan şu saçmalığın kısa sürede iyileşecek.'

"*Hans*: 'Ama artık elimi pipime koymuyorum.'

"*Ben*: 'Ama koymayı hâlâ istiyorsun.'

"*Hans*: 'Evet istiyorum. Ama istemek yapmak değildir ve yapmak istemek değildir.' (!!)

"*Ben*: 'Pekâlâ, ama istemeni önlemek için bu gece içinde uyuyacağın bir tulumun olacak.'

"Bundan sonra evin önüne çıktık. Hans hâlâ korkuluydu ama çabalarının kolaylaştırılması beklentisi keyfini görünür biçimde arttırmıştı ve şöyle dedi: 'Oh, içinde uyuyacak bir tulumum olursa saçmalığım yarın gitmiş olacak.' Ve gerçekten, atlardan çok daha *az* korkmaktaydı ve araçlar gelip geçtiğinde oldukça sakindi.

"Hans önümüzdeki Pazar, 15 Martta benimle birlikte Lainz'e gitmeye söz verdi. Başlangıçta direndi ama sonunda her şeye karşın benimle geldi. Çok fazla trafik olmadığı için sokakta kendini açık biçim-

de iyi hissetti ve şöyle dedi: 'Ne kadar akıllıca! Tanrı atları ortadan kaldırmış.' Yolda ona kız kardeşinin onun gibi bir pipisi olmadığını açıkladım. Küçük kızlar ve kadınların pipileri olmadığını söyledim. Annenin yok, Hanna'nın yok falan.

"*Hans*: 'Senin pipin var mı?'

"*Ben*: 'Elbette. Neden, sen ne düşünüyorsun?'

"*Hans* (bir duraklamadan sonra): 'Ama pipileri yoksa küçük kızlar nasıl çiş yapıyorlar?'

"*Ben*: 'Seninki gibi pipileri yok. Daha önce Hanna banyo yaptırılırken dikkat etmedin mi?'

"Tüm gün boyunca keyfi yerindeydi, hattâ kızak kaymaya bile gitti. Ancak geceye doğru keyfi yeniden kaçtı ve atlardan korkar gibiydi.

"O gece sinirlilik nöbeti ve muhabbet edilme gereksinimi önceki günlerden daha az belirgindi. Ertesi gün annesi onu kasabaya götürdü ve sokaklarda çok fazla korku doluydu. Bir sonraki gün evde kaldı ve çok neşeliydi. Ertesi sabah saat altı dolaylarında korku içinde uyandı. Sorunun ne olduğu sorulduğunda şöyle dedi: 'Parmağımı pipime sadece biraz koydum. Annemi kombinezonu içinde tümüyle çıplak gördüm ve pipisini görmeme izin verdi. Grete'ye[8], benim Grete'me, annemin ne yaptığını gösterdim ve ona pipimi gösterdim. Sonra hızla elimi pipimden çektim.' Ancak *ya* 'kombinezonu içinde' *ya da* 'tümüyle çıplak' diyebileceğini söyleyerek karşı çıktığımda Hans şöyle dedi: 'Kombinezonu içindeydi ama kombinezon öyle kısaydı ki pipisini gördüm.' "

Bu hiç de bir düş değil, ama bir düşe eşdeğer olan mastürbasyon niteliğindeki bir düşlemdi. Annesine yaptırmış olduğu şey açıkça bir parça kendini haklı çıkarma olarak tasarlanmıştı: "Annem pipisini gösterirse ben de gösterebilirim."

Bu düşlemden iki şey çıkarabiliriz: Birincisi, annesinin paylaması o sırada çocuk üzerinde güçlü bir etki yaratmıştır[9] ve ikincisi, kadınların pipileri olmadığı konusundaki açıklama başlangıçta onun tarafından kabul edilmemiştir. Bunun böyle olmasına üzülmüş ve düşlemin-

[8]"Grete, Hans'ın şimdilerde hakkında düşlemlere sahip olduğu, Gmunden'deki küçük kızlardan biri; Hans onunla konuşuyor ve oynuyor."

[9][Bu olasılıkla annenin tehdidine (s. 153) gönderme yapmaktadır. Ancak s. 176'daki düzeltilişine bakınız.]

de daha önceki görüşüne yapışmıştı. O anda babasına inanmayı reddetmek için de nedenleri olabilirdi.

Hans'ın Babasından Haftalık Rapor: "Sevgili Hocam, Hans'ın öyküsünün devamını gönderiyorum — oldukça ilginç bir bölüm. Belki Pazartesi günü danışma saatleriniz sırasında size telefon etmeye ve olasıysa Hans'ı yanımda getirmeye —geleceğini varsayarak— cesaret edeceğim. Ona bugün şöyle dedim: 'Pazartesi günü benimle birlikte saçmalığını senin için ortadan kaldırabilecek olan Profesörü görmeye gelecek misin?' "

"*O*: 'Hayır.'

"*Ben*: 'Ama çok güzel bir küçük kızı var.' — Bunun üzerine istekli ve hoşnut bir biçimde kabul etti.

"22 Mart Pazar. Pazar programını uzatmak düşüncesiyle Hans'a önce Schönbrunn'a gitmeyi ve öğleyin oradan Lainz'e geçmeyi önerdim. Dolayısıyla yalnızca evimizden Stadtbahn[10] üzerindeki Hauptzollampt istasyonuna değil, Hietzing buharlı tramvay istasyonuna yürümek zorunda kalacaktı. Bunların tümünü başardı, bir at geçtiğinde hızla başını çeviriyordu çünkü açık bir şekilde sinirleniyordu. Başını çevirerek annesi tarafından kendisine verilen bir öğüdü yerine getiriyordu.

"Schönbrunn'da başka zamanlar hiçbir korku duymaksızın bakmış olduğu hayvanlara karşı korku belirtileri sergiledi. *Zürafanın* bulunduğu kulübeye gitmeyi kesinlikle reddetti, önceleri onu çok eğlendiren fili de ziyaret etmedi. Tüm büyük hayvanlardan korkuyor, öte yandan küçük hayvanlarla çok eğleniyordu. Bu kez kuşlar arasında pelikandan da korktu —daha önce hiç olmayan bir şey—, kuşkusuz yine büyüklüğü nedeniyle.

"Bunun üzerine ona şöyle dedim: 'Büyük hayvanlardan neden korktuğunu biliyor musun? Büyük hayvanların büyük pipileri vardır ve sen gerçekten büyük pipilerden korkuyorsun.'

"*Hans*: 'Ama şimdiye dek büyük hayvanların pipilerini hiç görmedim.'[11]

---

[10][Viyana banliyö demiryolunda Gümrük Müdürlüğü istasyonu. Hietzing, Schönbrunn Sarayı'na bitişik olan bir banliyödür.]

[11]Bu doğru değildi. S. 154'de aslanın kafesi önündeki bağırışına bakınız. Bu, olasılıkla bastırma sonucu ortaya çıkan unutmanın başlangıcıydı.

"*Ben*: 'Ama bir atınkini *görmüştün* ve at büyük bir hayvandır.'

"*Hans*: 'Ya, atınkini çok gördüm. Bir kez Gmunden'de atlı araba kapıda dururken ve bir kez de Gümrük Müdürlüğü'nün önünde.'

"*Ben*: 'Küçükken çok büyük olasılıkla Gmunden'deki bir tavlaya gitmiştin . . .'

"*Hans* (sözümü keserek): 'Evet Gmunden'de her gün atlar geri döndüğünde tavlaya gittim.'

"*Ben*: '. . . ve bir keresinde atın büyük pipisini gördüğünde büyük olasılıkla korkmuştun. Ama bundan korkmana hiç gerek yok. Büyük hayvanların büyük, küçük hayvanlarınsa küçük pipileri vardır.'

"*Hans*: 'Ve herkesin bir pipisi vardır. Ve pipim ben büyüdükçe büyüyecek; tabiî içeride bağlı.'

"Konuşma burada sona erdi. Sonraki birkaç günde korkuları yeniden biraz artmış gibiydi. Öğle yemeğinden sonra götürüldüğü ön kapının dışına çıkmaya güçlükle cesaret etti."

Hans'ın son rahatlama sözcükleri duruma ışık tutar ve babasının iddialarında bazı küçük düzeltmeler yapmamıza izin verir. Büyük hayvanlardan onların büyük pipilerini düşünmeye zorlandığı için korktuğu doğrudur, ama büyük pipilerden korktuğu gerçekten söylenemez. Daha önceleri onların düşüncesi kendisi için kesinlikle haz verici olmuştu ve birini kısa bir süre görebilmek için her tür çabayı harcamaktaydı. O zamandan beri, cinsel araştırmalarının tümünü kaplayan hazzın hoşnutsuzluğa kapsamlı tersine çevrilişine —henüz açıklanmamış bir yolla— ve de bizim için daha açık olan bir şeye, yani sıkıntı verici sonuçlara yol açmış olan belirli yaşantı ve düşüncelere bağlı olarak, bu zevkin tadı kaçırılmıştı. Kendi kendine avutucu sözlerinden ("pipim ben büyüdükçe büyüyecek") gözlemleri sırasında sürekli olarak kıyaslamalar yapmakta olduğu ve kendi pipisinin boyutu konusunda aşırı hoşnutsuz kaldığı çıkarsamasını yapabiliriz. Büyük hayvanlar ona kusurunu hatırlatmaktaydılar ve bu nedenle onun hoşuna gitmiyorlardı. Ama tüm düşünce dizisi olasılıkla açık bir biçimde bilinçli hale gelemediği için, bu sıkıntı verici duygu da anksiyeteye dönüştürülmüştü, dolayısıyla şimdiki anksiyetesi hem daha önceki hazzı hem de şimdiki hoşnutsuzluğu üzerinde yapılanmıştı. Bir anksiyete durumu kendisini bir kez yapılaştırdığında anksiyete diğer tüm duyguları yutar; gerile-

menin ilerlemesiyle ve duygu ile yüklenmiş olan ve bilinçli olagelmiş olan düşünceler bilinçdışına doğru daha fazla aşağı indikçe, tüm duygular anksiyeteye dönüştürülme niteliğine sahiptirler.

Hans'ın garip ifadesi, "tabiî içeride bağlı", sözcüklerle ifade edemediği ve çözümlemenin gidişi sırasında ifade etmediği, avutucu konuşmasıyla bağlantılı birçok şeyi tahmin etmeyi olası kılar. Boşluğun bir bölümünü yetişkin insanların çözümlemelerindeki deneyimlerim aracılığıyla dolduracağım ancak metne yaptığım bu ek umarım keyfi ya da havai olarak değerlendirilmez. "Tabiî içeride bağlı": Bu düşüncenin güdüleri teselli ve karşı koyma idiyse, annesinin eğer pipisiyle oynamayı sürdürürse onu kestirmesi gerekeceği şeklindeki eski tehdidini anımsamamız gerekir. [*Bkz.* s. 153.] Yapıldığı sırada, Hans üç buçuk yaşındayken, bu tehdidin hiç etkisi yoktu. Sakin bir biçimde, o zaman çişini poposuyla yapacağı yanıtını vermişti. İğdiş edilme tehdidi *ertelenmiş* bir etkiye sahip olsaydı ve oğlan şimdi, bir yıl üç ay sonra, benliğinin bu değerli parçasını yitirmek zorunda kalma korkusuyla sıkıştırılmış olsaydı, bu son derece tipik işleyiş olurdu. Başka hastalık olgularında çocukluk çağında yapılmış tehdit ve emirlerin benzer bir ertelenmiş işleyişini gözleyebiliriz, zaman aralığı onlarca yılı ya da fazlasını kapsar. Bastırmanın etkisi altındaki "ertelenmiş bir boyun eğme"nin hastalığın belirtilerini belirlemede temel bir paya sahip olduğu olgular bile biliyorum.[12]

Hans'a kısa bir süre önce verilmiş olan, kadınların gerçekten bir pipileri olmadığı şeklindeki aydınlatmanın onun özgüveninde darmadağın edici bir etki yaptığı ve onun iğdişlik karmaşasını uyandırdığı kesindi. Bu nedenle bilgiye direnmişti ve bu nedenle açıklamanın hiç iyileştirici sonuçları olmamıştı. Pipiye sahip olmayan canlılar gerçekten var olmuş olabilirler miydi? Eğer öyleyse, onun pipisini alıp götürebilecek olmaları ve sanki onu bir kadın yapmaları artık çok inanılmaz bir şey olmazdı![13]

[12][Bir başka "ertelenmiş boyun eğme" örneği Schreber çözümlemesinin II. kesiminin sonlarına yakın bulunabilir (1911*c*). Kavramın toplumbilimsel bir uygulaması *Totem ve Tabu*'da (1912-13) son denemenin 5. Kesiminde görülür.]

[13]Bilinçdışı düşünce akışının, küçük Hans'ta bulunduğunu kabul etmemiz için burada nedenler olduğunu düşündüğüm tipik niteliğini gösterecek kadar ileri gitmek üzere tartışmayı kesemem. İğdişlik karmaşası Yahudi düşmanlığının en derin bilinçdışı kökü-

"Ayın 27'sini 28'ine bağlayan gece Hans bizi, oldukça karanlıkken yatağından çıkarak ve bizim yatağımıza gelerek şaşırttı. Hans'ın odası bizim yatak odamızdan bir başka küçük odayla ayrılıyor. Ona nedenini, korkmuş olup olmadığını sorduk. 'Hayır, size yarın anlatacağım.' dedi. Bizim yatağımızda uyudu ve sonra kendi yatağına geri götürüldü.

"Ertesi gün gece sırasında neden gelmiş olduğunu anlamak için onu sıkıca sorguladım ve biraz gönülsüzlükten sonra, hemen kısaca kaydettiğim şu konuşma gerçekleşti:

"*O*: '*Gece odada büyük bir zürafa vardı ve bir de buruşturulmuş zürafa; büyük olanı buruşuğu ondan aldığım için yüksek sesle bağırdı. Sonra bağırmayı bıraktı ve sonra buruşuk olanın üstüne oturdum.*'

"*Ben* (şaşkın): 'Ne? Buruşturulmuş bir zürafa mı? Nasıl bir şeydi?'

"*O*: 'Evet' (Hızla bir kâğıt parçası alıp getirdi, onu buruşturdu ve şöyle dedi:) 'Böyle buruşturulmuştu.'

"*Ben*: 'Ve sen buruşuk zürafanın üstüne oturdun? Nasıl?'

"Yere otururak bana yine gösterdi.

"*Ben*: 'Bizim odamıza neden geldin?'

"*O*: 'Ben de bilmiyorum.'

"*Ben*: 'Korkmuş muydun ?'

"*O*: 'Hayır. Elbette korkmamıştım.'

"*Ben*: 'Zürafa hakkında düş mü gördün?'

"*O*: 'Hayır. Düş görmedim. Onu düşündüm. Hep onu düşündüm. Daha erken uyandım.'

"*Ben*: 'Bunun anlamı ne olabilir: Buruşturulmuş bir zürafa? Biliyorsun bir zürafayı bir kâğıt parçası gibi ezip sıkıştıramazsın.'

---

dür; çünkü daha çocuk bakımevinde küçük oğlanlar bir Yahudinin penisinden bir şeyler kesildiğini —penisinin bir parçası olduğunu düşünürler— işitirler ve bu onlara Yahudileri hor görme hakkı verir. Kadınlardan üstün olma duygusu için daha güçlü bir bilinçdışı kök yoktur. Weininger (*Geschlecht und Charakter* [1903] adlı olağanüstü kitabını ürettikten sonra özkıyım sonucu ölen, çok yetenekli ama cinsel açıdan çılgın genç düşünür) çok dikkat çekmiş olan bir bölümde Yahudiler ve kadınlara aynı düşmanca tutumla yaklaşmış ve onları aynı hakaretlere boğmuştur. Weininger bir nevrotik olarak tümüyle çocukluk dönemine ait karmaşaların etkisi altındaydı ve bu bakış açısından Yahudiler ve kadınlar için ortak olan şey iğdişlik karmaşası ile olan ilişkileridir. [Yahudi düşmanlığının daha ayrıntılı bir çözümlemesi Freud'un son yazılarından birinde, *Musa ve Tektanrıcılık*'ta bulunabilir (1939*a*, III. Deneme, I. Bölüm, D Kesiminin son sayfaları).]

"*O*: 'Elbette biliyorum. Sadece düşündüm. Elbette gerçekten ve doğru olarak hiçbiri yok.[14] Buruşturulmuş olan boylu boyunca yerde yatıyordu ve onu aldım — onu ellerimle tuttum.'

"*Ben*: 'Ne? Büyük bir zürafayı böyle ellerinle tutabilir misin?'

"*O*: 'Buruşturulmuş olanı elimle tuttum.'

"*Ben*: 'Bu arada büyük olanı neredeydi?'

"*O*: 'Büyük olanı sadece uzakta durdu.'

"*Ben*: 'Buruşturulmuş olanla ne yaptın?'

"*O*: 'Biraz, büyük olanı bağırmayı kesene dek, onu elimde tuttum. Ve büyük olan bağırmayı kestiğinde onun üstüne oturdum.'

"*Ben*: 'Büyük olan neden bağırdı?'

"*O*: 'Çünkü küçük olanı ondan aldım' (Her şeyi yazmakta olduğum dikkatini çekti ve sordu:) 'Neden bunları yazıyorsun?'

"*Ben*: 'Çünkü bunu bir Profesöre, "saçmalığını" geçirecek birine göndereceğim.'

"*O*: 'Oho! Yani sen annemin iç gömleğini çıkardığını da yazdın ve bunu da Profesöre vereceksin.'

'*Ben*: 'Evet. Ama bir zürafanın buruşturulabileceğini nasıl düşünebildiğini anlamayacak.'

"*O*: 'Ona benim de bilmediğimi anlat, o zaman sormayacaktır. Ama buruşturulmuş zürafanın ne olduğunu sorarsa, o zaman bize yazabilir ve biz de ona yazarız ya da hemen benim de bilmediğimi yazalım.'

"*Ben*: 'Ama gece neden odamıza geldin?'

"*O*: 'Bilmiyorum.'

"*Ben*: 'Hemen bana ne düşünmekte olduğunu hızlı bir biçimde söyle.'

"*O* (şaka yaparak): 'Ahududu şurubu.'
"*Ben*: 'Başka?'
"*O*: 'İnsanları vurup öldürmek için bir silah."[15] } istekleri

[14]Kendi dilinde Hans oldukça kesin bir biçimde bunun bir düşlem olduğunu söylüyordu.

[15]Bu noktada babası şaşkınlık içinde ruhçözümlemenin klasik tekniğini uygulamaya çalışmaktaydı. Bu pek işe yaramamıştı ama sonuca daha sonraki açıklamaların ışığında bir anlam verilebilir. [*Bkz.* s. 232 ve 243, *n.* 10.]

"*Ben*: 'Bunları düşünde görmediğinden emin misin?'

"*O*: 'Oldukça eminim, hayır kesinlikle eminim.'

"Devam etti: 'Annem uzun bir süre ona gece neden geldiğimi anlatmam için yalvardı. Ama söylemek istemedim çünkü başlangıçta annemden utandım.'

"*Ben*: 'Neden?'

"*O*: 'Bilmiyordum.'

"Eşim gerçekten onu bütün sabah, Hans ona zürafa öyküsünü anlatıncaya dek sorguya çekmişti."

Aynı gün babası zürafa düşleminin çözümünü bulmuştu.

"Büyük zürafa benim ya da daha doğrusu penisim (uzun boyun) ve buruşturulmuş zürafa eşim ya da daha doğrusu onun cinsel organı. Dolayısıyla bu kendisine sunulan aydınlatmanın sonucu [s. 173].

"Zürafa: Schönbrunn'a yürüyüşe bakınız. [S. 158 ve s. 174 v.d. ile karşılaştırınız.] Ayrıca, yatağının üzerinde asılı bir zürafa ve bir fil resmi var.

"Olan bitenin tümü son birkaç günde hemen her sabah yaşanmış olan bir sahnenin yeniden üretilmesi. Hans sabahın erken saatlerinde her zaman yanımıza gelir ve eşim onu yatağa yanına birkaç dakikalığına almaya karşı çıkamaz. Bunun üzerine ben hep eşimi onu yatağa yanına almaması konusunda uyarmaya başlarım ('büyük olanı bağırdı, çünkü buruşuk olanı ondan aldım') ve eşim zaman zaman, kuşkusuz oldukça rahatsız olarak, bunun tümüyle saçma olduğu, sonuçta bir dakikanın hiçbir önemi olmadığı vb. yanıtını verir. Ardından Hans kısa bir süre onunla kalır. ('Sonra büyük zürafa bağırmayı bıraktı ve sonra buruşmuş olanın üstüne oturdum.')

"Böylece zürafa yaşamına aktarılmış olan evliliğe ilişkin bu sahnenin çözümü şudur: Gece annesine, onun okşamalarına ve cinsel organına duyulan bir özlemle sarsılmış ve yatak odamıza bu nedenle gelmişti. Olup bitenlerin tümü at korkusunun bir devamı."

Babasının etkileyici yorumuna ekleyeceğim yalnızca şu var. "Üstüne *oturma* olasılıkla Hans'ın *sahip olma* tasarımıydı.[16] Ama her şey

[16]["Sahip olma"nın Almanca karşılığı ("*Besitz*") Küçük Hans tarafından kullanılan deyim ("*sich draufsetzen*") ile etimolojik bağlantısını İngilizceden daha açık biçimde gösterir.]

babasının direncine karşı kazandığı zaferden aldığı doyumla bağlantılı bir meydan okuma düşlemiydi. "İstediğin kadar bağır! Annem her şeye karşın yatağa alır ve annem bana ait!" Dolayısıyla, babasının kuşkulandığı gibi, düşlemin arkasında annesinin ondan hoşlanmadığı, çünkü pipisinin babasınınkiyle kıyaslanamayacak durumda olduğu şeklinde bir korku olduğunu tahmin etmek savunulabilir bir şeydir.

Ertesi sabah babası yorumunu doğrulatabilmişti.

"29 Mart Pazar günü Hans'la birlikte Lainz'e gittim. Şaka yaparak, kapıda eşimle şu sözcükleri kullanarak vedalaştım: 'Hoşça kal büyük zürafa!' Hans 'Neden zürafa!' diye sordu. 'Annen büyük zürafa' yanıtını verdim; Hans bunu şöyle yanıtladı: 'A evet! Hanna da buruşuk zürafa, değil mi?'

"Trende zürafa düşlemini ona açıkladım, bunun üzerine şöyle dedi: 'Evet, bu doğru.' Benim büyük zürafa olduğumu ve hayvanın uzun boynunun ona bir pipiyi anımsattığını söylediğimde şöyle dedi: 'Annemin de bir zürafa gibi boynu var. Beyaz boynunu yıkarken gördüm.'[17]

"30 Mart Pazartesi, sabah Hans bana geldi ve şöyle dedi: 'Baksana! Bu sabah iki şey düşündüm!' 'Birincisi neydi?' 'Seninle birlikte Gmunden'de koyunların bulunduğu yerdeydim ve sonra halatların altından süründük ve ardından bahçenin sonundaki polise söyledik ve bizi yakaladı.' İkinci şeyi unutmuştu.

"Bu konuda aşağıdaki yorumu ekleyebilirim. Pazar günü koyunları görmeye gitmek istediğimizde bahçelerdeki bir alanın bir halatla kapatılmış olduğunu gördük, bu nedenle koyunlara ulaşamadık. Hans alanın sadece bir halatla kapatılmış olmasına çok şaşırmıştı, halatın altından geçmek çok kolay olabilirdi. Ona güvenilir insanların halatın altından sürünmediklerini söyledim. Bunun çok kolay olacağını söyledi, ben de bir polisin gelebileceği ve bu kişiyi alıp götüreceği yanıtını verdim. Schönbrunn'un girişinde görevli bir cankurtaran var ve bir keresinde Hans'a onun yaramaz çocukları tutukladığını söylemiştim.

[17]Hans yalnızca iki zürafanın annesi ve babası olarak yorumlanmasını onaylamıştı, zürafanın penisi temsil ettiğinin belirtildiği cinsel simgeciliği değil. Bu simgecilik olasılıkla doğruydu ama gerçekten Hans'tan daha fazlasını isteyemeyiz.

"Aynı gün size yaptığımız ziyaretten döndükten sonra Hans yasak bir şeyi yapmaya yönelik bir başka küçük yoğun isteğini daha itiraf etti: 'Baksana, bu sabah yine bir şey düşündüm.' 'Nedir?' 'Trende seninle birlikte gidiyordum, bir pencereyi kırdık ve polis bizi götürdü.' "

Zürafa düşleminin çok uygun bir devamı. Annesine sahip olmanın yasak olduğu konusunda kuşkusu vardı, yasakseviye yönelik engelle karşı karşıya gelmişti.[18] Ama bunu *özünde* yasaklanmış olarak kabul etmekteydi. İmgeleminde gerçekleştirmiş olduğu yasak serüvenlerde babası her zaman yanındaydı ve onunla birlikte tutuklanmıştı. Babasının, kendisinin yerine bir pencere camını kırma ya da kapalı bir alana girmeye çalışma gibi şiddet eylemlerini koyduğu, şu bilmece gibi yasak şeyi de annesiyle yaptığını düşünüyordu.

O öğleden sonra baba ve oğul beni danışma saatlerimde ziyaret ettiler. Komik küçük delikanlıyı önceden tanıyordum ve tüm kendini beğenmişliğine karşın gene de öyle sevimliydi ki onu görmekten her zaman hoşnuttum. Beni anımsayıp anımsamadığını bilmiyorum ama kusursuz biçimde ve insan toplumunun çok mantıklı bir üyesi gibi davrandı. Danışma kısaydı. Babası görüşmeyi Hans'a vermiş olduğumuz tüm bilgilere karşın at korkusunun henüz ortadan kalkmadığını belirterek açtı. Korktuğu atlar ile annesine yönelik sevgi dolu duyguları arasındaki ortaya çıkarılmış bağlantıların hiçbir biçimde verimli olmadıklarını itiraf etmek zorunda kalmıştık. Şimdi öğrendiğim —özellikle atların gözlerinin önüne takılan şeylerden ve ağızlarının etrafındaki siyah şeyden rahatsız olduğu şeklindeki— bazı ayrıntılar bildiğimiz şeylerle kesinlikle açıklanamazdı. Ama ikisini önümde otururken görünce ve aynı zamanda Hans'ın anksiyete atlarını betimleyişini işitince, çözümün bir parçası daha zihnimde çaktı ve bu, babadan kaçabilmiş olmasını iyi anlayabileceğim bir parçaydı. Hans'a şakacı bir biçimde atlarının gözlük takıp takmadıklarını sordum, tüm kanıtlara karşın bir kez daha hayır dedi. Sonunda "ağzın etrafındaki siyah şey" ile bıyığı mı kastettiğini sordum ve ardından ona aslında babasından korktuğu-

[18][Freud'un *Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme*'sinin (1905*d*) üçüncüsünün son bölümüne bakınız, *P.F.L.*,7, s. 148.]

nu açıkladım. Özellikle annesine çok düşkün olması nedeniyle babadan korkuyordu. Babasının kendisine bu nedenle kızgın olduğunu düşünmüş olmalıydı, ama durum böyle değildi; babası buna karşın ona çok düşkündü ve her şeyi ona korkmaksızın aktarabilirdi. Sözlerimi sürdürdüm, o dünyaya gelmeden çok önce annesine çok düşkün olacak ve bu nedenle babasından korkmak zorunda kalacak olan bir küçük Hans'ın geleceğini bilmekteydim ve babasına bunu anlatmıştım. Babası bu sırada benim sözümü kesti: "Ama neden benim sana kızgın olduğumu düşünüyorsun, seni hiç azarladım ya da dövdüm mü?" Hans onu düzeltti: "O evet! Bana vurdun." "Bu doğru değil. Pekâlâ, ne zamandı?" Küçük oğlan "Bu sabah" diye yanıtladı ve babası Hans'ın oldukça beklenmeyen bir biçimde karnına kafa attığını ve kendisinin de sanki bir refleks gibi eliyle vurmuş olduğunu anımsadı. Bu ayrıntıyı nevrozla bağlantılandırmamış olması garipti ama şimdi bunu küçük oğlanın kendisine karşı düşmanca eğiliminin bir ifadesi ve belki de bu eğilim nedeniyle cezalandırılma gereksiniminin bir dışavurumu olarak kabul etti.[19]

Hans eve dönerken yolda babasına "Bunların tümünü önceden bildiğine göre Profesör Tanrı'yla mı konuşuyor?" diye sordu. Şakacı övüngenliğimle kendim kışkırtmış olmasaydım, bir çocuğun ağzından çıkan bu onaydan ötürü ileri derecede gururlanabilirdim. Bu görüşme tarihinden sonra küçük hastanın durumundaki değişikliklere ilişkin neredeyse günlük raporlar aldım. Anksiyetesinden ona verdiğim bilgilerle tek hamlede kurtulması beklenmemeliydi, ancak şimdi ona bilinçdışı ürünlerini geliştirme ve fobisini açıklama olasılığının sunulduğu açık hale geldi. Bundan sonra babasına önceden bildirebildiğim bir program yürüttü.

"2 Nisan. *İlk gerçek düzelmenin* kaydedilmesi gerek. Önceleri sokak kapısının dışına çok uzun çıkmaya asla ikna edilemez ve atlar gelirse her tür korku belirtisiyle eve geri kaçarken, bu kez sokak kapısının önünde bir saat durdu —at arabalarının gelip geçişi sırasında bile,

[19]Oğlan daha sonra babasına karşı tepkisini, önce babasının eline vurarak ve ardından aynı eli sevgiyle öperek, daha açık ve eksiksiz bir tarzda yineledi. — [Bu bağlantı içinde Freud'un "Kişilik Tipleri" (1916*d*) hakkındaki yazısının üçüncü bölümü ile karşılaştırınız.]

ki sokağımızda oldukça sıktır. Zaman zaman uzaktan gelen bir at arabası gördüğünde eve koştu ama birden fikrini değiştirir gibi geri döndü. Ne olursa olsun, anksiyetenin yalnızca izi kalmış durumda ve bilgilendirilmesinden bu yana olan ilerlemesi kuşku götürmez."

"Gece şöyle dedi: 'Şimdilik sokak kapısına dek gidebiliyoruz, Stadtpark'a da gideceğiz.'

"3 Nisanda sabah yatağa yanıma geldi, oysa son birkaç gündür hiç gelmiyordu ve bunu yapmamış olmaktan gururlu görünüyordu. 'Bugün niye geldin?' diye sordum.

"*Hans*: 'Korkmadığım zaman artık gelmeyeceğim.'

"*Ben*: 'Yani korktuğun için mi yanıma geliyorsun?'

"*Hans*: 'Seninle birlikte olmadığımda korkuyorum; yatakta seninle birlikte olmadığımda, o zaman korkuyorum. Korkmadığım zaman artık gelmeyeceğim.'

"*Ben*: 'Yani beni çok seviyorsun ve sabah yatağındayken kendini gergin hissediyorsun ve yanıma gelmenin nedeni bu. Öyle mi?'

"*Hans* : 'Evet. Ben *seni* çok sevdiğim halde, neden bana *annemi* çok sevdiğimi ve korkmamın nedeninin bu olduğunu söyledin?' "

Küçük oğlan bu noktada gerçekten alışılmamış derecede bir açıklık sergilemekteydi. Babasına yönelik sevgisinin, annesiyle rekabet etme gücünden dolayı ona karşı duyduğu düşmanca duygularla boğuştuğu gerçeğine dikkat çekmekte ve güçlerin, anksiyete ile sonuçlanması zorunlu olan bu karşılıklı etkileşimine hâlâ dikkat etmemiş olması nedeniyle babasına sitem etmekteydi. Babası henüz onu tümüyle anlamamıştı çünkü bu konuşma sırasında yalnızca küçük oğlanın, görüşmemiz sırasında varlığını öne sürmüş olduğum, kendisine yönelik düşmanlığından emin olmayı başarmıştı. Yine de hiçbir değişiklik yapmadan aktardığım aşağıdaki konuşma, küçük hastadan çok babanın aydınlanmasının gelişme kaydetmesi ile bağlantılı olarak gerçekten çok önemlidir.

"Ne yazık ki bu sitemin anlamını hemen kavrayamadım. Hans annesini çok sevdiği için açık bir biçimde benden kurtulmak istiyor; ve böylece babasının yerini alacak. Bu baskılanmış düşmanca istek babası *hakkında* anksiyeteye dönüştürülmüştü ve sabah yanıma benim

uzaklaşıp uzaklaşmadığımı görmeye gelmişti. Ne yazık ki o anda bunu anlamadım ve ona şöyle dedim:

" 'Yalnız olduğunda sadece benim için endişeleniyorsun ve bana geliyorsun.'

"*Hans*: 'Sen uzakta olduğunda eve gelmeyeceğinden korkuyorum.'

"*Ben*: 'Seni hiç eve gelmemekle tehdit ettim mi?'

"*Hans*: 'Sen etmedin ama annem etti. Annem bana gelmeyeceğini söyledi.' (Olasılıkla yaramazlık yapmış ve annesi onu gitmekle tehdit etmişti.)

"*Ben*: 'Bunu yaramazlık yaptığın için söylemiş.'

"*Hans:* 'Evet.'

"*Ben*: 'Öyleyse sen yaramazlık yaptığın için benim gideceğimden korkuyorsun, bana gelmenin nedeni bu.'

"Kahvaltıdan sonra masadan kalktığımda Hans şöyle dedi: 'Babacığım, benden tırıslama!' 'Kaçma' yerine 'tırıslama' demesi dikkatimi çekti ve yanıt verdim. 'Oho! Yani senden tırıslayarak uzaklaşan attan korkuyorsun.' Bunun üzerine güldü."

Hans'ın anksiyetesinin bu bölümünün iki öğesi olduğunu biliyoruz: *Babasından* korkusu ve *babası için* korkusu vardı. İlki babasına yönelik düşmanlığından, sonraki bu noktada telafi etme yoluyla abartılmış olan sevgisi ile düşmanlığı arasındaki çatışmadan köken almaktaydı.

Babası devam ediyor: "Hiç kuşkusuz bu önemli bir evrenin başlangıcı. En fazla sadece evin dışına çıkmaya cesaret etmesi, ama ondan uzaklaşmaması ve yarı yoldayken ilk anksiyete nöbetinde geri dönmesinin nedeni, gitmiş oldukları için ebeveynlerini evde bulamama korkusudur. Eve annesine duyduğu aşk nedeniyle yapışıyor ve bana karşı beslediği düşmanca istekler nedeniyle benim çekip gitmemden korkuyor — çünkü o zaman baba *o* olacak.

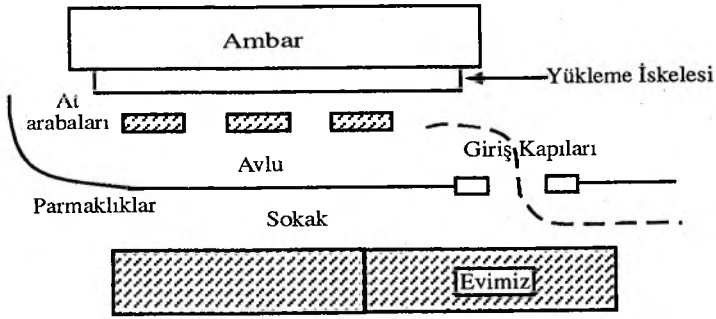
"Yazın ben sürekli olarak iş için Viyana'ya gidip Gmunden'den ayrılıyordum ve o zaman o baba oluyordu. Atlardan korkusunun, Gmunden'de bir at Lizzi'nin eşyalarını istasyona götüreceği sırada gerçekleşen bir olayla bağlantılı olduğunu anımsayacaksınız [s. 171]. Annesiyle yalnız olabilmek için benim istasyona gitmeme ilişkin baskılanmış istek ('at gitmeli' isteği) atların gitmesi korkusuna dönüştü-

rülmüştür ve aslında hiçbir şey onu bir at arabası Gümrük Müdürlüğünün bahçesinden (bizim dairemizin hemen karşısında) ayrıldığında ve atlar hareket etmeye başladığında olandan daha fazla telaşlandırmıyor.

"Bu yeni evre (babasına yönelik düşmanca duygular) ancak annesine çok düşkün olduğu için ona kızgın olmadığımı öğrendikten sonra sonuçlanabilirdi.

"Öğleden sonra yeniden onunla birlikte sokak kapısının önüne çıktım, o yine evin önüne gitti ve at arabaları geçerken bile orada durdu. Ancak birkaç araba geçerken korktu ve içeri kaçtı. Açıklama olarak da şöyle dedi: 'Bütün beyaz atlar ısırmaz.' Yani, çözümlemeden dolayı bazı beyaz atlar artık 'Baba' olarak kabul edilmişlerdi ve onlar artık ısırmazdı; ancak hâlâ *ısıran* atlar da kalmıştı.

"Sokak kapımızın konumu şöyle: Karşısında Yiyecek Maddeleri Vergilendirme Bürosu'nun ambarı ve at arabalarının gün boyu kutuları, paketleri alıp götürmek için yanaştıkları bir yükleme iskelesi var. Bu avlu sokaktan parmaklıklarla ayrılmış ve avluya giriş kapıları evimizin karşısında (şekil 2). Bazı günler Hans'ın, at arabaları avluya girerken ya da çıkarken —bir köşeyi dönmelerini gerektiren bir işlem— özellikle korktuğu dikkatimi çekti. O sırada neden çok korktuğunu sordum ve yanıtladı: '*At arabası döndüğünde atların düşmesinden korkuyorum.*' (*a*). Yükleme iskelesinde duran arabalar gitmek için harek ət

şekil 2

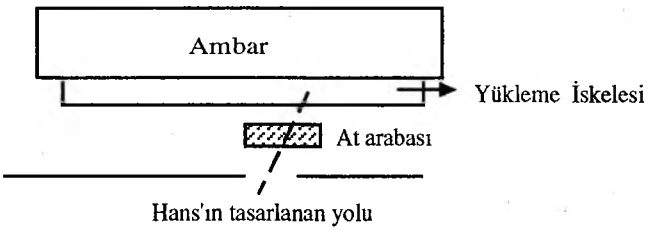
etmeye başladığında aynı derecede korkuyor (*b*). Ayrıca (*c*), küçük atlara göre büyük yük beygirlerinden ve akıllı atlara (binek arabalarına çift olarak koşulanlar gibi) göre kaba çiftlik atlarından daha çok korkuyor. Bir araba hızla gelip geçtiğinde de (*d*) atlar yavaşça tırıs gittikleri zamandan daha çok korkuyor. Elbette bu ayrımlar ancak son birkaç günde açık bir biçimde aydınlandı."

Çözümleme sonucu sadece hastanın değil fobisinin de cesaret topladığını ve kendisini göstermeye cüret ettiğini söyleme eğiliminde olmalıyım. [S. 253 ile karşılaştırınız.]

"5 Nisanda Hans yine yatak odamıza geldi ve kendi yatağına geri yollandı. Ona şöyle dedim: 'Sabahları odamıza geldiğin sürece atlardan korkun geçmeyecek.' Ancak karşı çıktı ve yanıt verdi: 'Her şeye karşın geleceğim, *korksam* bile.' Dolayısıyla annesini görmeye gelmesinin yasaklanmasına izin vermeyecek.

"Kahvaltıdan sonra aşağı inecektik. Hans hoşnuttu ve her zamanki gibi sokak kapısının önünde durmak yerine sokağın karşısına geçip sık sık sokak çocuklarının oynadığını gördüğü avluya gitmeyi planladı. Karşıya geçerse hoşnut olacağımı söyledim ve neden yükleme iskelesindeki yüklenmiş arabalar hareket etmeye başladığında çok korktuğunu (*b*) sorma fırsatını kullandım.

"*Hans*: 'Arabanın yanında durmaktan ve arabanın hızla gitmesinden, onun üzerinde durmamdan ve tahtanın (yükleme iskelesi) üzerine geçmek istememden ve arabanın içinde gitmemden korkuyorum.'

şekil 3

"*Ben*: 'Ya arabalar hareketsiz durduğunda? O zaman korkmuyor musun? Neden korkmuyorsun?'

"*Hans:* 'Araba hareketsiz durursa o zaman arabaya hızla binebilir ve tahtanın üzerine geçebilirim.' [*Bkz.* şekil 3.]

"(Yani Hans yükleme iskelesine geçmek için bir arabaya tırmanmayı planlamaktadır ve arabanın, kendisi üzerindeyken hareket edip gitmesinden korkmaktadır.)

"*Ben*: 'Belki de arabanın içinde gidersen bir daha eve gelmeyeceğinden korkuyorsun?'

"*Hans*: 'Yoo hayır! Anneme her zaman geri dönebilirim, bir arabada ya da bir taksideyken. Ona evin numarasını da söyleyebilirim.'

"*Ben:* 'O zaman neden *korkuyorsun*?'

"*Hans*: 'Bilmiyorum. Ama Profesör bilir. Sence bilir mi?'

"*Ben*: 'Neden tahtanın üzerine geçmek istiyorsun?'

"*Hans*: 'Çünkü hiç oraya çıkmadım ve orada olmayı çok isterdim, oraya gitmeyi neden istediğimi biliyor musun? Çünkü kutuları yüklemek ve boşaltmak isterdim ve oradaki kutuların üzerine tırmanmak isterdim. Oraya tırmanmayı çok isterdim. Tırmanmayı kimden öğrendiğimi biliyor musun? Bazı oğlanlar kutuların üzerine tırmandılar, onları gördüm ve bunu yapmayı ben de istedim.'

"İsteği doyurulmamıştı. Çünkü Hans sokak kapısı önünde bir kez daha tehlikeyi göze aldığında, sokağın karşısına avluya geçmeye yönelik birkaç adım, içinde çok büyük dirençler uyandırmıştı, çünkü arabalar sürekli olarak avluya girmekteydi."

Profesör sadece Hans'ın yüklü arabalarla oynamaya niyetlendiği oyunun, hakkında şimdiye dek hiçbir sözcük söylememiş olduğu bir bir başka istek için simgesel bir yerine-geçenle ilişkili olması gerektiğini bilmektedir. Ancak, çok cüretkarca görüldüyse, bu istek şimdiden, hatta bu evrede yorumlanmalıydı.

"Öğleden sonra yine sokak kapısının önüne gittik ve döndüğümde Hans'a sordum:

" 'Gerçekte en çok hangi atlardan korkuyorsun?'

"*Hans*: 'Hepsinden.'

"*Ben*: 'Bu doğru değil.'

"*Hans:* 'En çok ağızlarında bir şey olan atlardan korkuyorum.'

"*Ben*: 'Neyi kastediyorsun? Ağızlarının içindeki demir parçasını mı?'

"*Hans*: 'Hayır. Ağızlarında siyah bir şey var.' (Ağzını eliyle örttü.)

"*Ben*: 'Ne? Belki bir bıyık?'

"*Hans* (gülerek): 'Yo, hayır!'

"*Ben*: 'Hepsinde bu var mı?'

"*Hans:* 'Hayır, sadece birkaçında var.'

"*Ben*: 'Ağızlarında olan bu şey ne?'

"*Hans*: 'Siyah bir şey.' (Sanırım bu aslında yük beygirlerinin burunlarının üzerine takılan kalın koşum takımı olmalı.) [Şekil 4.] 'Yük arabalarından da çok korkuyorum.'

şekil 4

"*Ben*: 'Neden?'

"*Hans*: 'Yük atları ağır bir arabayı çekerlerken, düşeceklerini düşünüyürum.'

"*Ben*: 'O halde küçük bir arabadan korkmuyorsun?'

"*Hans:* 'Hayır. Küçük bir arabadan ya da posta arabasından korkmuyorum. Bir yolcu arabası geldiğinde çok korkuyorum.'

"*Ben*: 'Neden? Büyük olduğu için mi?'

"*Hans*: 'Hayır. Çünkü bir keresinde bir yolcu arabasındaki at düştü.'

"*Ben*: 'Ne zaman?'

"*Hans*: 'Bir keresinde "saçmalığım"a karşın annemle dışarı çıktığımda, yeleği satın aldığım zaman.' (Bu sonra annesi tarafından doğrulandı.)

"*Ben*: 'At yere düştüğünde ne düşündün?'

"*Hans*: 'Şimdi hep böyle olacak. Yolcu arabalarındaki tüm atlar düşecek.'

"*Ben*: 'Bütün arabalardakiler mi?'

"*Hans:* 'Evet. Yük arabalarındakiler de. Yük arabalarında sık değil.'

"*Ben*: 'O sırada saçmalığın var mıydı?'

"*Hans*: 'Hayır. O daha sonra oldu. Yolcu arabasındaki at düştüğünde bana çok korku verdi, gerçekten! Saçmalığım o zaman başladı.'

"*Ben*: 'Ama saçmalık bir atın seni ısıracak olmasını düşünmendi. Şimdi bir atın düşeceğinden korkmuş olduğunu söylüyorsun.'

"*Hans*: 'Düşmesinden ve ısırmasından.'[20]

"*Ben*: 'Bu neden seni bu kadar korkuttu?'

"*Hans*: 'Çünkü at ayaklarıyla şöyle yıkıldı.' (Yere uzandı ve atın nasıl tepindiğini gösterdi.) "Beni korkuttu *çünkü ayaklarıyla patırtı yaptı.*"

"*Ben*: 'O gün annenle nereye gitmiştin?'

"*Hans*: 'Önce Paten Alanı'na, sonra bir kafeye, ardından bir yelek almaya, sonra annemle birlikte pastaneye ve sonra akşam eve; geriye Stadtpark'tan geçerek döndük.' (Bunların tümü ve anksiyetenin hemen sonra patlak verdiği gerçeği eşim tarafından doğrulandı.)

"*Ben*: 'At düştüğünde ölü müydü?'

"*Hans*: 'Evet!'

"*Ben*: 'Bunu nerden biliyorsun?'

"*Hans*: 'Çünkü onu gördüm.' (Güldü.) 'Hayır, hiç de ölü değildi.'

"*Ben*: 'Belki ölü olduğunu düşündün?'

"*Hans*: 'Hayır. Kesinlikle değil. Bunu sadece bir şaka olarak söyledim.' (Bununla birlikte o andaki ifadesi ciddiydi.)

"Yorgun olduğundan kaçmasına izin verdim. Bunlar dışında bana yalnızca, başlangıçta yolcu arabası atlarından, sonra tüm diğerlerinden ve ancak sonunda yük arabası atlarından korktuğunu anlattı.'

"Lainz'den eve dönerken yolda birkaç soru daha vardı:

[20]Bu birliktelik ne denli olasılıkdışı gelirse gelsin Hans haklıydı. Göreceğimiz gibi, düşünce zinciri atın (babasının) Hans'ı, onun (babasının) düşmesini istemesi yüzünden ısıracağı şeklindeydi.

"*Ben*: 'Yolcu arabası atı düştüğünde atın rengi neydi? Beyaz, kırmızı, kahverengi, gri?'

"*Hans*: 'Siyah. Her iki at da siyahtı.'

"*Ben*: 'Büyük mü küçük müydü?'

"*Hans:* 'Büyük.'

"*Ben*: 'Şişman mı zayıf mı?'

"*Hans*: 'Şişman. Çok büyük ve şişman.'

"*Ben*: 'At yere düştüğünde babanı düşündün mü?'

"*Hans*: 'Belki. Evet. Olabilir.' "

Babasının araştırmaları bazı noktalarda başarısız olmuş olabilir ama bu, böylesi bir fobi —kendimizi yeni nesnelerine göre adlandırma eğiliminde hissedebileceğimiz türden— ile yakından tanışıklık kurmamıza bir zarar vermez. [Karş. s. 254.] Çünkü bu yolla onun gerçekten ne denli yayılmış olduğunu görürüz. Atlara ve at arabalarına, atların düştüğü ve ısırdıkları gerçeğine, belirli nitelikteki atlara, aşırı yüklenmiş at arabalarına yayılır. Hemen tüm bu niteliklerin, anksiyetenin başlangıçta atlarla hiçbir bağlantısı olmadığı ancak onların üzerine ikincil olarak yer değiştirdiği ve şimdi at karmaşasının, belirli aktarımlar için çok uyumlu olduklarını gösteren öğeleri üzerine sabitlenmiş hale gelmiş olması koşulundan köken aldıklarını ortaya koyacağım.[21] Oğlanın babası tarafından incelenmesinin çok önemli bir sonucunu özellikle teslim etmeliyiz. Ardından fobinin patlak verdiği en yakın ortaya çıkarıcı nedeni öğrendik. Bu, oğlan çok büyük bir atın yere düştüğünü gördüğü sıradaydı ve bu izlenimin yorumlarından en azından biri babası tarafından vurgulanmış olan yorumdur, yani Hans o sırada babasının da aynı biçimde düşmesi —ve ölmesi— şeklinde bir istek algılamıştı. Öyküyü anlatırkenki ciddi ifadesi hiç kuşkusuz bu bilinçdışı anlama aitti. Tüm bunların ardında gizli bir başka neden daha olamaz mıydı? Ayaklarıyla patırtı yapmanın anlamı ne olabilirdi?

"Hans bir süredir odanın içinde atçılık oynuyor, tırıs koşuyor, yere düşüyor, ayaklarıyla tepiniyor ve kişniyor. Bir keresinde yem torbası gibi bir küçük torba takındı. Tekrar tekrar üzerime koştu ve beni ısırdı."

[21] ["Aktarım" burada Freud'un daha sonraki yazılarındaki alışılmış anlamdan daha geniş bir anlama sahiptir.]

Bu şekilde son yorumları sözcüklerle yapabileceğinden daha kesin bir biçimde kabul ediyordu, ama bunu doğal olarak parçaların yerinin değiştirilmesiyle yapıyordu, çünkü oyun istek dolu bir düşleme boyun eğilerek oynanmaktaydı. Dolayısıyla at *oydu* ve babasını ısırmıştı, bu yolla kendisini babasıyla özdeşleştirmekteydi.

"Son iki gün içinde Hans'ın bana çok kararlı bir tavır içinde, saygısızca değil ama morali çok yüksek olarak meydan okumakta olduğu dikkatimi çekti. Bunun nedeni artık benden —attan— korkmaması mı?"

"6 Nisan. Öğleden sonra Hans'la birlikte evin önüne çıktık. Her at geçtiğinde 'ağzındaki siyah şey'i görüp görmediğini sordum, her defasında 'hayır' dedi. Siyah şeyin aslında neye benzediğini sordum, bunun siyah demir olduğunu söyledi. Dolayısıyla ilk düşüncem, yani yük beygirlerinin koşum takımının parçası olan deri kayışlarını kastettiği doğrulanmamıştı. 'Siyah'ın ona bıyığı mı anımsattığını sordum ve şöyle dedi: 'Yalnızca rengiyle.' Dolayısıyla henüz gerçekten ne olduğunu bilmiyorum.

"Korku kayboldu, bu kez komşu eve dek gitmeye cesaret etti, ama uzakta at çiftelerinin sesini duyduğunda hızla geri döndü. Bir at arabası kapımızda durup mola verdiğinde korktu ve eve kaçtı, çünkü at ayaklarıyla eşinmeye başladı. Neden korktuğunu ve belki de at böyle yaptığı (bu sırada ayağımla eşinir gibi yaptım) için sinirlenip sinirlenmediğini sordum. Şöyle dedi: 'Ayaklarınla öyle patırtı yapma.' Sözcüklerini düşen yolcu arabası atı hakkındakilerle karşılaştırın.

"Geçen bir eşya arabasından özellikle korktu. Bunun üzerine ta evin içine kaçtı. Kayıtsız biçimde ona sordum: 'Bunun gibi bir eşya arabası aslında bir yolcu arabasına benzemiyor mu?' Hiçbir şey söylemedi. Soruyu yineledim ve ardından şöyle dedi: 'Neden, elbette! Yoksa bir eşya arabasından bu kadar çok korkmazdım.'

"7 Nisan. Bugün yine 'atların ağzındaki siyah şey'in neye benzediğini sordum. Hans şöyle dedi: 'Bir ağızlık [ısırmayı önleyici —*çev.*] gibi." Garip olan şey son üç gün içinde bu "ağızlığı" gösterebileceği tek bir atın geçmemiş olması. Hans böylesi atların var olduğunu kesin

bir biçimde iddia ediyorsa da kendim yürüyüşlerimin hiçbirinde böylesi bir at görmedim. Sanırım bir tür at gemi —belki ağızlarının çevresindeki kalın koşum takımı parçası— ona gerçekten bıyığı anımsatmıştı ve ben buna kısaca değindikten sonra bu korku da kayboldu.

"Hans'ın düzelmesi süreklilik gösteriyor. Sokak kapısının merkezi oluşturduğu etkinlik çemberinin yarıçapı giderek genişliyor. Şimdiye dek onun için olanaksız olan kahramanlığı, karşı kaldırıma geçmeyi bile becerdi. Geri kalan korkunun tümü, anlamı şimdilik benim için açık olmayan yolcu arabası sahneleriyle bağlantılı.

"9 Nisan. Hans bu sabah ben yıkanırken ve belime kadar çıplakken yanıma geldi."

"*Hans*: 'Babacığım, çok *hoşsun*! Çok beyazsın.'

"*Ben*: 'Evet. Bir beyaz at gibi.'

"*Hans*: 'Tek siyah şey bıyığın.' (Devam ederek) 'Ya da belki de o bir siyah ağızlık?'

"Ardından bir önceki gece Profesörü görmeye gittiğimi anlattım ve şöyle dedim: 'Bilmek istediği bir şey var.' Hans '*Meraklandım*' dedi.

"Ona hangi durumlarda ayaklarıyla patırtı yaptığını bildiğimi söyledim. Sözümü kesti ve 'A, evet! Öfkeli olduğumda ya da oynamayı isteyip te "kaka" yapmak zorunda olduğumda.' (Gerçekten öfkeli olduğunda ayaklarıyla patırtı yapma, örneğin ayağını yere vurma alışkanlığı var. — "Kaka yapma" dışkılama demek. Hans küçükken birgün lazımlıktan kalktığında şöyle dedi: 'Kakaya bak [Almanca: "*Lumpf*"].' 'Çorap [Almanca: "*Strumpf*"] demek istemişti, şekli ve rengi nedeniyle. Bu ad bugüne dek korunmuştu. — Çok erken zamanlarda, lazımlığa oturtulması gerektiğinde ve oynamayı bırakmayı reddetiğinde ayaklarını yoğun öfke içinde yere vurur ve tepinirdi, bazen de kendisini yere atardı.)

" 'Çişini yapman gerektiğinde ve oynamayı sürdürmeyi daha çok istediğin için gitmek istemediğinde de ayaklarınla tepiniyorsun.'

"*O*: 'Oh, çişimi yapmalıyım.' dedi ve odadan çıktı — kuşkusuz söylenenleri doğrulamak amacıyla."

Babası beni ziyareti sırasında ayaklarıyla tepinen düşmüş atın Hans'a neyi hatırlatmış olabileceğimi sordu. Bunun idrarını tuttuğun-

daki kendi tepkisi olabileceğini belirttim. Hans şimdi bunu, konuşma sırasında işeme isteğinin yeniden ortaya çıkması aracılığıyla doğrulamıştı ve ayaklarla patırtı yapmanın bazı başka anlamlarını da eklemişti.

"Ardından sokak kapısının önüne çıktık. Bir kömür arabası geçtiğinde bana şöyle dedi: 'Babacığım. Kömür arabalarından da çok korkuyorum.'

"*Ben* : 'Belki yolcu arabaları kadar büyük oldukları için korkuyorsun.'

"*Hans*: 'Evet ve çok fazla yüklü oldukları ve atların çekmeleri gereken çok şey olduğu ve kolayca düşebilecek olmaları nedeniyle. Bir araba boşsa korkmuyorum.' Daha önce belirtmiş olduğum gibi, yalnızca ağır araçların onu bir anksiyete durumuna düşürdükleri bir gerçek."

Yine de durum kesinlikle belirsizdi. Çözümleme çok az ilerleme kaydetmekteydi ve korkarım okur kısa bir süre sonra bu betimlemeyi sıkıcı bulmaya başlayacaktır. Bununla birlikte her çözümlemenin bu tür karanlık dönemleri vardır. Ancak Hans şimdi bizi umulmayan bir bölgeye yönlendirme noktasındaydı.

"Eve gelmiştim ve alışverişte aldıklarını bana göstermekte olan eşimle konuşuyordum. Bunlar arasında sarı bir kadın külotu bulunmaktaydı. Hans iki ya da üç kez 'Ööğ!' diye bağırdı, kendini yere attı ve tükürdü. Eşim bunu daha önce külotu gördüğünde iki ya da üç kez yapmış olduğunu söyledi.

" 'Neden "Ööğ!" diyorsun?' diye sordum.

"*Hans*: 'Külot nedeniyle.'

"*Ben*: 'Neden? Renginden dolayı mı? Sarı olduğu ve sana kaka ya da çişi anımsattığı için mi?'

"*Hans*: 'Kaka sarı değil. O beyaz ya da siyah — Hemen ardından: 'Baksana, peynir yersen kaka yapmak kolay mı?' (Bir keresinde neden peynir yediğimi sorduğunda ona böyle demiştim.)

"*Ben*: 'Evet.'

"*Hans*: 'Bu yüzden mi her sabah doğruca gidiyor ve kaka yapıyorsun? Tereyağlı ekmeğimle birlikte peynir yemeyi çok sevmeliyim.'

"Dün sokakta zıplarken bana sormuştu: 'Baksana, çok zıplarsan kakanı kolayca yapacağın doğru değil mi?' — Ta başından beri dışkı-

sıyla sorun vardı ve barsak yumuşatıcılar ve lavmanlar sıkça gerekli olurdu. Bir keresinde alışkanlık haline gelmiş kabızlığı o denli fazlaydı ki eşim Dr. L.'yi çağırdı. Hans'ın aşırı beslendiği görüşündeydi, gerçekten de böyleydi ve daha ılımlı bir diyet salık verdi — ve durum anında sonlandı. Yakın zamanlarda kabızlık yine daha sık görülmeye başladı.

"Öğle yemeğinden sonra ona 'Profesör'e yeniden yazacağız' dedim ve bana yazdırdı: 'Sarı külotu gördüğümde "Ööğ! Bu beni tükürtüyor!" dedim ve kendimi yere attım, gözlerimi kapadım ve bakmadım.'

"*Ben*: 'Neden?'

"*Hans*: 'Çünkü sarı külotu gördüm ve aynı şeyi siyah külotla da yaptım.[22] Siyah olan aynı tür külottu, sadece rengi siyahtı.' (Kendi sözünü keserek) 'Baksana, *sevinçliyim* Profesör'e yazabildiğimde hep çok sevinçliyim.'

"*Ben*: 'Neden "Ööğ" dedin? İğrenmiş miydin?'

"*Hans*: 'Evet çünkü şunu anladım. Kaka yapmam gerektiğini düşündüm.'

"*Ben*: 'Neden?'

"*Hans*: 'Bilmiyorum'

"*Ben*: 'Siyah külotu ne zaman gördün?'

"*Hans*: 'Bir zamanlar Anna (hizmetçimiz) burada uzun süre kaldığında —annemle birlikte— onu satın aldıktan hemen sonra eve getirdi.' (Bu ifade eşim tarafından doğrulanmıştı.)

"*Ben*: 'O zaman da iğrenmiş miydin?'

"*Hans*: 'Evet.'

"*Ben*: 'Anneni böyle külotuyla gördün mü?'

"*Hans*: 'Hayır.'

"*Ben*: 'Giyinirken?'

"*Hans*: 'Sarı olanı satın aldığında onu önceden bir kez daha görmüştüm.' (Bu çelişkili. Sarı olanı annesi onu satın aldığında ilk kez görmüştü.) 'Siyah olanı bugün de giydi' (doğru) 'Çünkü sabah onu çıkardığını gördüm.'

[22]"Son birkaç haftadır eşimin bisiklet gezintilerinde giymek için siyah renkli bir spor şortu vardı."

"*Ben*: 'Ne? Siyah külotu sabah çıkardı mı?'

"*Hans*: 'Sabah dışarı çıktığında siyah külotu çıkardı ve geri geldiğinde siyah olanı yeniden giydi.'

"Bana saçma geldiğinden bunu eşime sordum. Tümüyle yanlıştı. Elbette dışarı çıktığında külotunu değiştirmemişti.

"Hemen Hans'a bu konuyu sordum: 'Bana annenin siyah külot giydiğini, dışarı gittiğinde onu çıkardığını ve geri geldiğinde yeniden giydiğini söyledin. Ama annen bunun doğru olmadığını söylüyor.'

"*Hans*: 'Sanırım çıkarmamış olduğunu belki unutmuş olabilirim.' (Sabırsızca) 'Of, beni yalnız bırak.' "

Bu noktada külot konusu hakkında yapmak istediğim birkaç yorum var. Olayı anlatma fırsatından çok hoşnut olmuş gibi davranmak Hans açısından açıkça sadece ikiyüzlülüktü. Sonunda maskesini bir yana atmış, babasına karşı kabalaşmıştı. Konu ona bir zamanlar *çok fazla haz vermiş* olan, ama şimdi bastırma işlerliğe geçtiği için çok fazla utandığı ve iğreniyormuşluk tasladığı bir sorundu. Annesini külotunu değiştirirken görmüş olduğu koşulları gizlemek amacıyla bazı açık yalanlar söylemişti. Gerçekte, annenin külotunu giymesi ve çıkarması "kaka" bağlamına aitti. Babası olan biten her şeyin ve Hans'ın gizlemeye çalıştığının çok iyi farkındaydı.

"Eşime tuvalete gittiğinde Hans'ın sıkça onun yanında olup olmadığını sordum. 'Evet, sıklıkla. Ona izin verinceye dek başımı ağrıtmayı sürdürüyor. Çocuklar hep böyle' dedi."

Yine de Hans'ın önceden bastırmış olduğu, annesini kaka yaparken görmek için duyduğu isteği dikkatli bir biçimde akılda tutmakta yarar var.

"Evin önüne çıktık. Keyfi çok iyiydi ve sürekli bir at gibi zıplayıp oynuyordu. Şöyle dedim: 'Şimdi, yolcu arabası atı olan kim? Ben mi, sen mi, ya da annen mi?'

"*Hans* (hemen) : 'Ben, ben bir tayım.'

"Anksiyetesinin dorukta olduğu ve atların sıçradığını görmekten korktuğu dönemde bana neden bunu yaptıklarını sordu ve onu rahatlatmak için şöyle dedim: 'Biliyorsun bunlar genç atlar ve küçük oğlanlar gibi sıçrayıp duruyorlar. Sen de sıçrayıp duruyorsun ve sen küçük bir oğlansın.' Ondan sonra ne zaman sıçrayan atlar görse şöyle dedi: 'Doğru, bunlar genç atlar!'

"Merdivenleri çıkarken hemen hiç düşünmeksizin ona sordum: 'Gmunden'deki çocuklarla atçılık oynar mıydın?'

"*O*: 'Evet.' (Düşünerek) 'Sanırım saçmalığı böyle kaptım.'

"*Ben:* 'At kimdi?'

"*O*: 'Bendim ve Berta arabacıydı.'

"*Ben:* 'Bir atken hiç kazayla düştün mü?'

"*Hans*: 'Hayır. Berta "Deh" dediğinde çok hızlı koştum, sadece seğirttim.'[23]

"*Ben*: 'Hiç yolcu arabasıcılık oynadınız mı?'

"*Hans*: 'Hayır. Bildiğimiz at arabalarını ve arabasız atları oynadık. Bir atın arabası olduğunda arabasız da gidilebilir ve araba evde kalabilir.'

"*Ben:* 'Sık sık mı atçılık oynuyordunuz?'

"*Hans:* 'Çok sık. Fritzl[24] da bir keresinde at oldu. Franzl ise arabacı; Fritzl öyle hızlı koştu ki birden ayağını bir taşa çarptı ve kanadı.'

"*Ben:* 'Belki de düştü?'

"*Hans:* 'Hayır. Ayağını biraz suya soktu ve ardından onu sargıladı.'[25]

"*Ben:* 'Sen çoğunlukla at mıydın?'

"*Hans:* 'A, evet.'

"*Ben:* 'Ve saçmalığı böyle kaptın?'

"*Hans*: 'Çünkü sürekli "at yüzünden", "at yüzünden" ("yüzünden" in üzerine vurgu yaptı) deyip duruyorlardı; dolayısıyla belki de saçmalığı böyle konuştukları için kaptım; "at yüzünden" ' "[26]

---

[23]"Hans'ın zilleri olan bir oyuncak koşum takımı vardı.

[24]Önceden bildiğimiz gibi [*bkz.* s. 160], ev sahibinin çocuklarından biri.

[25]Aşağıya bakınız [s. 217]. Babası Fritzl'ın düşmüş olmasından kuşkulanmakta çok haklıydı.

[26]["*Wegen dem Pferd.*" At yüzünden —*çev.*] Hans'ın saçmalığını *bu sırada değil de bu bağlantı içinde* kapmış olduğunu öne sürmediğini açıklayabilirim. Gerçekten de böyle olmalıydı, çünkü kuramsal düşünceler bugün bir fobinin nesnesi olan şeyin, geçmişte bir zamanlar ileri derecede bir hazzın kaynağı olmuş olmasını gerektirir. Aynı zamanda çocuğun ifade edemediği şeyi tamamlayabilir ve "*wegen*" ["yüzünden"] sözcüğünün fobinin atlardan "*Wagen*"e ["araçlar"] ya da Hans'ın sözcüğü telaffuz etmeye ve telaffuz edildiğini duymaya alışkın olduğu şekliyle "*Wägen*"e ["*wegen*" ile tümüyle benzer telaffuz edilir] genişlemesini olası kılmanın aracı olduğunu ekleyebilirim. Çocukların sözcükleri erişkin insanlara kıyasla ne denli çok somut ele aldıkları ve sonuçta sözcükler-

Hans'ın babası bir süre için araştırmasını verimsiz bir biçimde başka yollarda sürdürmüştü.

"*Ben*: 'Sana atlar hakkında herhangi bir şey anlattılar mı?'

"*Hans:* 'Evet.'

"*Ben*: 'Neler?'

"*Hans*: 'Unuttum.'

"*Ben*: 'Belki pipilerinden söz ettiler?'

"*Hans*: 'O, hayır.'

"*Ben*: 'O sıralar atlardan korkuyor muydun?'

"*Hans*: 'O, hayır. Hiç korkmuyordum.'

"*Ben*: 'Belki Berta sana atların —'

Hans (keserek): "—İşediğini mi? Hayır anlatmadı."

"10 Nisanda bir gün önceki konuşmamızı sürdürdüm ve 'at yüzünden' demesinin ne anlama geldiğini bulmaya çalıştım. Hans anımsayamadı, sadece bazı çocukların bir sabah ön kapının dışında durduklarını ve 'at yüzünden, at yüzünden!' dediklerini biliyordu. Orada yalnız başınaydı. Onu daha fazla sıkıştırdığımda, çocukların hiç 'at yüzünden' demediklerini ancak kendisinin yanlış anımsamış olduğunu belirtti.

"*Ben*: 'Ama sen ve diğerleri sık sık tavladaydınız. Kuşkusuz orada atlar hakkında konuşmuş olmalısınız.' — 'Konuşmadık.' — 'Neler hakkında konuştunuz?' — 'Hiçbir şey.' — 'Bu kadar çok çocuk ve konuşulacak hiçbir şey yok?' — 'Bir şey hakkında konuştuk, ama atlar hakkında değil.' — 'Pekâlâ, konu neydi?' — 'Artık anımsamıyorum.'

"Dirençler açık bir biçimde çok fazla olduğu için konunun kesilmesine izin verdim[27] ve şu soruya geçtim: 'Berta ile oynamayı seviyor muydun?'

"*O:* 'Evet, çok fazla, ama Olga'yla değil. Olga ne yaptı biliyor musun? Gmunden'de bir keresinde Grete bana bir kağıt top vermişti ve

deki ses benzerliklerinin onlar için ne denli çok önemli olduğu asla unutulmamalıdır. [Bu konuya Freud tarafından *Düşlerin Yorumu*'nun (1900*a*) VI. Bölümünde (A Kesiminin sonlarına yakın) değinilmiştir, *P.F.K.*, 5, s. 37]

[27]Aslında Hans'ın sözel çağrışımlarından elde edilebilecek daha fazla bir şey yoktu ve babası bunu kaçırmıştı. Bu bir çözümlemecinin çabalarının boşa harcandığı durumlara iyi bir örnektir.

Olga onu paramparça etti. Berta asla topumu parçalamazdı. Berta'yla oynamayı çok severdim.'

"*Ben*: 'Berta'nın pipisinin neye benzediğini gördün mü?'

"*O*: 'Hayır, ama atların pipisini gördüm; çünkü her zaman tavladaydım ve dolayısıyla atların pipilerini gördüm.'

"*Ben*: 'Ve merak ediyordun ve Berta'nın ve annenin pipilerinin neye benzediğini bilmek istedin?'

"*O*: 'Evet.'

"Ona bir zamanlar küçük kızların hep o işerken bakmak istediklerinden nasıl yakındığını anımsattım [s. 164].

"*O*: 'Berta da her zaman bana bakardı' (büyük bir doyumla ve hiç kızmaksızın konuştu) 'sıklıkla bunu yapardı. Turpların olduğu küçük bahçede çişimi yapardım ve o ön kapının dışında durur ve bana bakardı.'

"*Ben*: 'Ve o çişini yaptığında sen bakar mıydın?'

"*O*: 'O tuvalete giderdi.'

"*Ben*: 'Ve sen merak ederdin?'

"*O*: 'O tuvaletteyken ben tuvaletin içindeydim.'

"(Bu bir gerçekti. Hizmetçiler bir kez bundan bize söz etmişlerdi ve Hans'a bunu yapmasını yasakladığımızı anımsıyorum.)'

"*Ben*: 'İçeri girmek istediğini ona söyledin mi?'

"*O*: 'Yalnızca girdim ve çünkü Berta bana izin verdi. Bunda utanılacak hiçbir şey yok.'

"*Ben*: 'Ve onun pipisini görmekten hoşlandın?'

"*O* : 'Evet ama onu görmedim.'

"Ardından ona Gmunden'deyken görmüş olduğu rehincilik oynama hakkındaki düşü anımsattım [s. 163] ve şöyle dedim: 'Gmunden'deyken Berta'nın seni işetmesini istedin mi?'

"*O*: 'Ona hiç böyle bir şey demedim.'

"*Ben*: 'Neden ona hiç böyle bir şey demedin ?'

"*O*: 'Çünkü bunu düşünmedim.' (Kendi kendisinin sözünü keserek) 'Profesör'e her şeyi yazarsam saçmalığım kısa sürede bitecek değil mi?'

"*Ben*: 'Berta'nın seni işetmesini neden istedin?'

"*O*: 'Bilmiyorum. Çünkü bana bakıyordu.'

"*Ben*: 'Elini pipine koymasını düşündün mü?'

"*O*: 'Evet.' (Konuyu değiştirerek) 'Gmunden çok eğlenceliydi. Turpların olduğu küçük bahçede küçük bir kum yığını vardı, orada bel aletimle oynardım.'

"(Bu her zaman çişini yaptığı bahçeydi.)

"*Ben*: 'Gmunden'de yatakta olduğun zamanlar elini pipine koydun mu?'

"*O*: 'Hayır. O zaman değil, Gmunden'de çok iyi uyuyordum, bu nedenle bunu hiç düşünmedim. Koyduğum zamanlar yalnızca — Caddesi'ndeykendi[28] ve de şimdi.'

"*Ben*: 'Ama Berta asla elini pipine koymadı?'

"*O*: 'Hayır, asla koymadı; çünkü ona koymasını hiç söylemedim.'

"*Ben*: 'Peki, koymasını isteyişin ne zamandı?'

"*O*: 'Oh, bir kez Gmunden'de.'

"*Ben*: 'Yalnızca bir kez?'

"*O*: 'Pekâlâ, ara sıra.'

"*Ben*: 'Çişini yaptığında hep sana bakıyordu, belki nasıl yaptığını merak ediyordu?'

"*O*: 'Belki pipimin neye benzediğini merak ediyordu'

"*Ben*: 'Ama sen de merak ediyordun. Yalnızca Berta'yı mı?'

"*O*: 'Berta'yı ve Olga'yı.'

"*Ben*: 'Başka kimi?'

"*O*: 'Başka hiç kimseyi.'

"*Ben*: 'Biliyorsun bu doğru değil. Anneni de merak ediyordun.'

"*O*: 'A, evet, annemi de.'

"*Ben*: 'Ama şimdi artık merak etmiyorsun. Hanna'nın pipisinin neye benzediğini biliyorsun, öyle değil mi?'

"*O*: 'Ama büyüyecek değil mi?'[29]

"*Ben*: 'Evet, elbette. Ama büyüdüğünde seninki gibi olmayacak.'

"*O*: 'Bunu biliyorum. Aynı olacak (yani şimdi olduğu gibi) sadece daha büyük.'

"*Ben*: 'Biz Gmunden'deyken annen soyunduğunda meraklanıyor muydun?'

---

[28]Taşınmadan önce oturdukları ev [s. 160] .

[29]Hans kendi pipisinin büyüyeceği konusunda emin olmak istiyor.

"*O*: 'Evet ve ardından Hanna banyosundayken pipisini gördüğümde.'

"*Ben*: 'Ve anneninkini de?'

"*O*: 'Hayır.'

"*Ben*: 'Annenin külotunu gördüğünde iğrenmiştin?'

"*O*: 'Sadece siyah olanı gördüğümde —onu satın aldığında—, sonra tükürdüm. Ama külotunu giydiğinde ya da çıkardığında tükürmüyorum. *Tükürüyorum çünkü siyah külotlar bir kaka gibi siyah ve sarı olanlar pipi gibi ve ardından işemem gerektiğini düşünüyorum.* Annem külotunu giymiş olduğunda onu görmüyorum, üzerinde elbisesi oluyor.'

"*Ben*: 'Ya giysilerini çıkardığında?'

"*O*: 'O zaman da tükürmüyorum. Ama külotu yeni olduğunda kakaya benziyor. Eski olduğunda renk gidiyor ve külot kirleniyor. Satın aldığında oldukça temizler ama evde kirletiliyorlar. Satın alındıklarında yeniler ve satın alınmadıklarında eskiler.'

"*Ben*: 'O halde eski olanlar seni iğrendirmiyor?'

"*O*: 'Eski olduklarında kakadan daha siyahlar, öyle değil mi? Biraz daha siyahlar.'[30]

"*Ben*: 'Annenle sıkça tuvalete girer miydin?'

"*O*: 'Çok sık.'

"*Ben*: 'Ve iğreniyor muydun?'

"*O*: 'Evet . . . Hayır.'

"*Ben*: 'Annen çişini ya da kakasını yaptığında orada olmayı seviyorsun?'

"*O*: 'Evet, çok.'

"*Ben*: 'Neden bunu bu kadar seviyorsun?'

"*O*: 'Bilmiyorum.'

"*Ben*: 'Çünkü onun pipisini göreceğini düşünüyorsun.'

"*O*: 'Evet gerçekten bunu düşünüyorum.'

---

[30]Genç erkeğimiz burada açık bir ifadesini sunmakta yeterli olmadığı bir konuyla güreşmekteydi, bu nedenle onu anlamakta biraz güçlük vardır. Belki de külotları yalnız başına gördüğünde kendisine sadece iğrenme duygularını anımsattıklarını; annesi onları giyer giymez onları kaka ya da çişle bağlantılandırmayı bıraktığını ve o zaman kendisini farklı bir biçimde ilgilendirdiklerini kastetmekteydi.

"*Ben*: 'Ama neden Lainz'de asla tuvalete gitmiyorsun?'

"(Lainz'de her zaman onu tuvalete götürmemem için yalvarıyor, bir keresinde suyun akışının gürültüsünden korkmuştu.)'

"*O*: 'Belki sifonu çektiğinde patırtı yaptığı için.'

"*Ben*: 'Ve o zaman korkuyorsun.'

"*O*: 'Evet."

"*Ben*: 'Ya buradaki tuvaletimizde?'

"*O*: 'Burada korkmuyorum. Lainz'de sifonu çektiğinde beni korkutuyor. Ben içerde olduğumda ve su aşağı doğru döküldüğünde de beni korkutuyor.'

"Ve 'evimizde korkmadığını bana göstermek için' beni tuvalete götürdü ve sifonu çekti. Ardından bana açıkladı:

" 'Önce yüksek sesli bir patırtı var, ardından yumuşak bir patırtı.' (Su aşağı aktığında.) "Yüksek sesli patırtı olduğunda içerde kalmayı ve yumuşak olan sırasında dışarı çıkmayı yeğlerim.'

"*Ben*: 'Korktuğun için mi?'

"*O*: 'Çünkü yüksek sesli bir patırtı varsa her zaman onu görmeyi çok seviyorum.' — (kendisini düzelterek) 'onu duymayı; dolayısıyla içerde kalmayı ve onu tam olarak işitmeyi yeğlerim.'

"*Ben*: 'Yüksek sesli bir patırtı sana neyi anımsatıyor?'

"*O*: 'Tuvalette kaka yapmam gerektiğini.' (Aynı şey, yani siyah külotun kendisine anımsattığı şey.)

"*Ben*: 'Neden?'

"*O*: 'Bilmiyorum. Yüksek sesli bir patırtı kaka yapıyormuşsun gibi geliyor. Büyük bir patırtı bana kakayı anımsatıyor, küçük bir patırtı ise çişi.' (Siyah ve sarı külotlarla karşılaştırınız.)

"*Ben*: 'Baksana, yolcu arabası atı kakayla aynı renk değil miydi?' (Öyküsüne göre siyahtı [s. 190].)

"*O* (çok etkilenerek): 'Evet.' "

Bu noktada birkaç sözcük eklemeliyim. Hans'ın babası gereğinden fazla soru sormaktaydı ve soruşturmayı, küçük oğlanın kendi düşüncelerini ifade etmesine izin vermek yerine kendi düşüncesi doğrultusunda zorlamaktaydı. Bu nedenle çözümleme çapraşık ve belirsiz olmaya başlamıştı. Hans kendi yoluna gitmişti ve onu bu yolun dışına sürüklemeye yönelik girişimler karşısında hiçbir şey üretmeyecekti. O anda il-

gisi açık bir biçimde kaka ve çiş üzerinde odaklanmıştı ama nedenini bilemiyoruz. Patırtı konusuna, siyah ve sarı külotlara olduğu kadar az doyurucu ışık tutulmuştu. Sanırım oğlanın keskin kulakları işeyen bir erkek ve kadın tarafından çıkarılan sesler arasındaki farklılığı net bir şekilde ayırt etmişti. Çözümleme malzemeyi doğanın iki farklı çağrısı arasındaki ayrımın ifade edilmesine biraz yapay biçimde zorlamakta başarılı olmuştu. Yalnızca henüz kendi başlarına çözümleme yürütmemiş olan okurlarıma her şeyi bir anda anlamaya çalışmamalarını, ama ortaya çıkan her konuya bir tür yansız dikkat yöneltmelerini ve ek gelişmeleri beklemelerini salık verebilirim.

"11 Nisan. Bu sabah Hans yine odamıza geldi ve son birkaç günde olduğu gibi geri gönderildi.

"Daha sonra şöyle başladı: 'Baba bir şey düşündüm: *Banyodaydım*[31] *ve sonra tamirci geldi ve onu söktü.*[32] *Ardından büyük bir delgi aldı ve onu karnıma sapladı.*' "

Hans'ın babası bu düşlemi şöyle yorumlamıştı: " 'Yatakta annemle birlikteydim. Ardından babam geldi ve beni uzaklaştırdı. Büyük penisiyle beni annemin yanındaki yerimden itti.' "

Kararımızı şimdilik erteleyelim.

"Kafasındaki ikinci bir şeyi aktararak sürdürdü: 'Gmunden'e giden trende yolculuk ediyorduk. İstasyonda giysilerimizi giydik ama bunu zamanında tamamlayamadık ve tren biz inemeden gitti.'

"Daha sonra sordum: 'Hiç kaka yapan bir at gördün mü?'

"*Hans*: 'Evet çok sık.'

"*Ben*: 'Kakasını yaptığında yüksek sesli bir patırtı yapıyor mu?'

"*Hans*: 'Evet.'

"*Ben*: 'Patırtı sana neyi anımsatıyor?'

"*Hans*: 'Kakanın lazımlığa düştüğü gibi.'

"Yere düşen ve ayaklarıyla patırtı yapan yolcu arabası atı hiç kuşkusuz düşen ve gürültü yapan kakadır. Dışkılama korkusu ve aşırı yüklenmiş atlı arabalardan korkusu, aşırı yüklenmiş karın korkusuna eşdeğerdir."

---

[31] "Hans'ın annesi ona banyosunu yaptırmaktadır."

[32] "Onarılmak üzere onu götürmek için."

Hans'ın babası bu dolambaçlı yolla olayların asıl durumunu sezmeye başlamaktaydı.

"11 Nisan. Hans yemekte şöyle dedi: 'Keşke Gmunden'de bir banyomuz olsaydı, böylece halk banyolarına gitmek zorunda kalmazdım!' Gerçekten Gmunden'de sıcak banyo yaptırılmak üzere yakındaki halk banyolarına götürülürdü — şiddetli gözyaşlarıyla karşı çıktığı bir iş. Viyana'da da büyük küvette oturtulur ya da uzandırılırsa her zaman bağırıyor. Banyosunun diz çökerek ya da ayakta yaptırılması gerekiyor."

Hans şimdi çözümlemeye kendiliğinden bir şeyler anlatarak yeni yakıt sağlamaya başlamaktaydı. Bu ifadesi son iki düşlemi —banyonun borusunu söken tamirci ve Gmunden'e başarısız yolculuk düşlemleri— arasındaki bağlantıyı ortaya koydu. Babası sonraki düşlemden Hans'ın Gmunden'e karşı bir hoşnutsuzluğu olduğunu doğru biçimde sezmişti. Bu arada bu, bilinçdışından çıkan şeylerin önceki şeyler değil de ardından gelenler ışığında anlaşılması gerektiği gerçeğinin bir başka iyi anımsatıcısıdır.

"Ona korkup korkmadığını ve eğer korkuyorsa neden korktuğunu sordum.

"*Hans*: 'İçine düşmekten.'

"*Ben*: 'Ama banyonu küçük küvette yaptığında neden hiç korkmuyordun?'

"*Hans*: 'Neden, onun içinde oturuyordum. Onun içinde düşemezdim, çok küçüktü.'

"*Ben*: 'Gmunden'de gemiye bindiğinde suya düşmekten korkmamış mıydın?'

"*Hans*: 'Hayır, çünkü tutundum, dolayısıyla içine düşemezdim. Sadece büyük küvette içine düşmekten korkuyorum.'

"*Ben*: 'Ama onun içinde seni annen yıkıyor. Annenin seni suyun içine düşüreceğinden mi korkuyorsun?'

"*Hans*: 'Onun bırakmasından ve başımın batmasından korkuyorum.'

"*Ben*: 'Ama biliyorsun annen seni çok seviyor ve seni bırakmaz.'

"*Hans*: 'Yalnızca düşündüm.'

"*Ben*: 'Neden?'

"*Hans*: 'Hiç bilmiyorum.'

"*Ben*: 'Belki yaramazlık yaptığın ve artık seni sevmediğini düşündüğün için?'

"*Hans*: 'Evet.'

"*Ben*: 'Anneni Hanna'ya banyosunu yaptırırken izlediğin zaman, belki onu bırakmasını ve Hanna'nın suyun içine düşmesini istedin?'

"*Hans*: 'Evet.' "

Hans'ın babasının çok iyi bir tahmin yaptığını düşünmeden edemeyiz.

"12 Nisan. Lainz'den ikinci sınıf bir binek arabasıyla dönerken, Hans koltukların siyah deri döşemesine baktı ve şöyle dedi: 'Ööğ! Bu beni tükürtüyor. Siyah külotlar ve siyah atlar da beni tükürtüyor, çünkü kaka yapmam gerekiyor.'

"*Ben*: 'Belki annenin siyah olan bir şeyini gördün ve bu seni korkuttu?'

"*Hans*: 'Evet.'

"*Ben*: 'Peki, bu neydi?'

"*Hans*: 'Bilmiyorum. Siyah bir gömlek ya da siyah çoraplar.'

"*Ben*: 'Belki pipisinin yakınındaki siyah kıllardı, merak edip baktığında gördüğün.'

"*Hans* (kendini savunarak): 'Ama ben onun pipisini görmedim.'

"Bir başka zaman, karşıdaki bahçe kapılarından çıkan bir at arabasından yine korkmuştu. 'Kapılar popoya benzemiyor mu?' diye sordum.

"*O*: 'Ve atlar da kakalara!' O zamandan beri ne zaman dışarı çıkan bir at arabası görse 'Bak bir "kakacık" geliyor!' diyor. Sözcüğün bu biçimi ("kakacık" [lumfy —*çev.*]) onun için oldukça yeni, kulağa bir sevgi terimi gibi geliyor. Baldızım çocuklarını her zaman "Wumfy" diye çağırır.

"13 Nisan'da çorbanın içinde bir parça karaciğer gördü ve çığlık attı: 'Ööğ! Bir kaka!' Köfteleri de belirgin bir gönülsüzlükle yiyor, çünkü biçim ve renkleri ona kakayı anımsatıyor.'

"Gece eşim Hans'ın balkondayken şöyle dediğini anlattı: 'Kendi kendime Hanna'nın balkonda olduğunu ve ordan aşağ düştüğünü dü-

şündüm.' Hans'a bir ya da iki kez Hanna'nın balkondayken korkuluklara çok yaklaşmamasına dikkat etmesini söylemiştim, çünkü parmaklıklar çok kullanışsız bir biçimde yapılmıştı (ayrılıkçı hareketten bir metal işçisi tarafından) ve içersinde telden ağlarla doldurmak zorunda kaldığım büyük açıklıklar bulunmaktaydı. Hans'ın bastırılmış isteği çok açıktı. Annesi Hanna'nın olmamasını ister miydin diye sormuş ve o da 'Evet' demişti.

"14 Nisan. Hanna konusu dorukta. Önceki kayıtlardan anımsayabileceğiniz gibi, Hans kendisini ebeveynlerinin sevgisinin bir bölümünden yoksun bırakan yeni doğmuş bebeğe karşı güçlü bir nefret duymuştu. Bu hoşnutsuzluk tam olarak ortadan kalkmadı ve ancak abartılı bir sevgiyle kısmen dengelenmiş durumda.[33] Daha önce birçok kez leyleğin artık bebek getirmemesi ve artık "büyük kutudan" bebekler getirmemesi için ona para ödememiz şeklinde bir isteği dile getirmişti. (Yük arabalarından korkusu ile karşılaştırınız. Bir yolcu arabası büyük bir kutu gibi değil midir?) Hanna'nın çok bağırdığını ve bunun başına bela olduğunu söylüyor.

"Bir keresinde şöyle dedi: 'Hanna'nın geldiği zamanı anımsayabiliyor musun? Yatakta annemin yanında yatıyordu, çok güzel ve iyiydi.' (Övgüsü kulağa kuşku uyandırıcı biçimde sahte geliyordu.)

"Aşağıya, evin dışına gelince. Yine bildirilmesi gereken büyük ilerleme var. Yük arabaları bile onu daha az korkutuyor. Bir keresinde neredeyse neşeyle bağırdı: 'İşte ağzında siyah bir şey olan bir at geliyor!' Ve ben sonunda bunun ısırmayı önleyen deriden ağızlığı olan bir at olduğu gerçeğini saptayabilmiştim. Ama Hans bu attan zerre kadar korkmamıştı.

"Bir keresinde kaldırıma sopasıyla vurdu ve şöyle dedi: 'Baksana, altta yatan biri var mı? —gömülmüş biri?— ya da bu yalnızca mezarlıkta mı?' Dolayısıyla yalnızca yaşam bilmecesi değil, ölüm bilmecesiyle de meşgul.

"Yeniden içeri girdiğimizde ön salonda duran bir kutu gördüm ve Hans şöyle dedi: "Hanna bizimle Gmunden'e böyle bir kutunun için-

[33]"Hanna" konusu birden "kaka" konusunu izledi ve bunun ayrıntılı olarak açıklanması aydınlanmaya başlamaktadır: Hanna bir kakaydı — bebekler birer kakaydılar.

de yolculuk yaptı. Her Gmunden'e gidişimizde bizimle kutunun içinde geldi. Yine bana inanmıyorsun? Gerçekten babacığım. Bana inan. Büyük bir kutumuz vardı ve o bebeklerle doluydu, küvette oturdular.' (Kutunun içinde küçük bir küvet paketlenmişti.) 'Onları içine koydum. Gerçekten ve doğru olarak. Çok iyi anımsayabiliyorum.'[34]

"*Ben*: 'Ne anımsayabiliyorsun?'

"*Hans*: 'Hanna'nın kutunun içinde yolculuk yaptığını, çünkü bunu unutmadım. Şeref sözü veririm!'

"*Ben*: 'Ama geçen yıl Hanna bizimle birlikte tren vagonunda yolculuk yaptı.'

"*Hans*: '*Ama bundan önce hep bizimle birlikte kutuda yolculuk yaptı.*'

"*Ben*: 'Kutu annende değil miydi?'

"*Hans*: 'Evet. Annemdeydi.'

"*Ben*: 'Nerede ?'

"*Hans*: 'Evde, tavan arasında.'

"*Ben*: 'Belki onu yanında taşıdı.'[35]

"*Hans*: 'Hayır. Ve Gmunden'e giderken bu kez Hanna yine kutunun içinde yolculuk yapacak.'

"*Ben*: 'O zaman kutunun içinden nasıl çıktı?'

"*Hans*: 'Çıkarıldı.'

"*Ben*: 'Annen tarafından?'

"*Hans*: 'Annem ve ben. Sonra arabaya bindik, Hanna atın üzerine bindi ve arabacı "Deh" dedi. Arabacı önde dik oturdu. Sen de orada mıydın?' Annem bu konuda her şeyi biliyor. Annem bilmiyor, bunu unuttu, ama ona hiçbir şey söyleme!'

"Bunların tümünü yinelettim.

"*Hans*: 'Sonra Hanna dışarı çıktı.'

---

[34]Hans şimdi bir düşleme dalmaktaydı. Görebileceğimiz gibi, bir kutu ve küvet onun için aynı anlamı taşımaktadır: Her ikisi de bebekleri içinde bulunduran boşluğu temsil etmektedirler. Hans'ın bu konuda yineleyici sözlerini aklımızda tutmalıyız.

[35]Kutu elbette dölyatağıydı. (Hans'ın babası, bunu anladığını Hans'ın anlamasını sağlamaya çalışıyordu.) Agade'li Kral Sargon zamanından beri mitolojinin kahramanlarından birçoğunun içinde sergilendiği tabutlar için de aynı şey geçerlidir. — (1923'te *eklenmiştir*:) Rank'ın incelemesi *Der Mythus von der Geburt des Helden*, 1909 ile karşılaştırınız.

"*Ben*: 'Neden, o zamanlar hiç yürüyemiyordu.'

"*Hans*: 'Peki öyleyse onu aşağıya indirdik.'

"*Ben*: 'Ama atın üzerinde nasıl oturmuş olabilir? Geçen yıl hiç oturamıyordu.'

"*Hans*: 'O evet, dimdik oturdu ve "Deh!" diye bağırdı ve kamçısıyla kamçıladı —"Deh! Deh!"— benim olan kamçıyla. Atın hiç üzengileri yoktu ama Hanna onu sürdü. Biliyorsun şaka yapmıyorum babacığım.' "

Oğlanın tüm bu saçmalıklarda inatçı ısrarcılığının anlamı ne olabilir? Ama hayır, bu saçmalık değildi: Bu gülünç bir taklitti, bu Hans'ın babasından öç alışıydı. Şöyle demek istiyordu: "*Sen, taa yazın, Gmunden'e giderken annemin karnının ne denli büyük olduğunu fark ettiğin halde leyleğin Hanna'yı Ekim'de getirdiğine inanmamı gerçekten bekliyorsan, o zaman ben de senin yalanlarına inanmanı beklerim.*" Hanna'nın iki yıl önceki yazda bile onlarla birlikte Gmunden'e "kutu içinde" yolculuk yaptığı iddiasının anlamı, annesinin gebeliğini bilmesinden başka ne olabilir? Kutudaki bu yolculuğun her yıl yinelenmesi olasılığını ileri sürmesi, geçmişten gelen bilinçdışı düşüncelerinin bilince çıkışlarının yaygın bir yoluna örnek oluşturmaktadır ya da özel nedenleri olabilir ve bir sonraki yaz tatillerinde yinelenen benzer gebeliği görmekten duyduğu büyük korkuyu if de edebilir. Ayrıca şimdi, ikinci düşleminin gösterdiği gibi, Gmunden'e yolculuğa karşı hoşnutsuzluk geliştirmesine yol açan koşulların neler olduğunu anlıyoruz [s. 202].

"Daha sonra ona Hanna'nın doğduktan sonra annesinin yatağına aslında nasıl gelmiş olduğunu sordum."

Bu Hans'a kendisini koyuvermesi ve haklı olarak babasının kafasını şişirmesi için bir fırsat vermişti.

"*Hans*: 'Hanna öyle geldi. Bayan Kraus (ebe) onu yatağa koydu. Elbette yürüyemezdi. Ama leylek onu gagasında taşıdı. Yürüyemezdi elbette.' (Duraksamaksızın sürdürdü.) 'Leylek merdivenlerden sahanlığa dek çıktı ve sonra kapıyı çaldı, herkes uyuyordu, anahtarı vardı ve kapının kilidini açtı, Hanna'yı *sizin*[36] yatağınıza koydu, annem uyu-

[36]Elbette ironik biçimde. Sırların hiçbirinin annesine açıklanmaması şeklindeki sonraki isteği gibi.

yordu — hayır, leylek onu *annemin* yatağına koydu. Gecenin yarısıydı, sonra leylek onu çok sessiz bir biçimde yatağın içine koydu, hiç ayak altında dolaşmadı ve sonra şapkasını aldı ve yeniden gitti. Hayır, şapkası yoktu.'

"*Ben*: 'Kim şapkasını aldı? Belki hekim?'

"*Hans*: 'Sonra leylek gitti; eve gitti ve sonra kapının zilini çaldı ve evdeki herkes uyumayı bıraktı. Ama bunu anneme ya da Tini'ye (aşçı) anlatma. Bu bir sır.'

"*Ben*: 'Hanna'yı seviyor musun?'

"*Hans*: 'O evet, çok seviyorum.'

"*Ben*: 'Hanna'nın yaşamamış olmasını mı yoksa yaşamasını mı yeğlerdin?'

"*Hans*: 'Yaşamamasını yeğlerdim.'

"*Ben*: 'Neden?'

"*Hans*: 'Herhalde bu kadar bağırmazdı ve onun bağırmasına dayanamıyorum.'

"*Ben*: 'Neden, sen kendin de bağırıyorsun.'

"*Hans*: 'Ama Hanna da bağırıyor.'

"*Ben*: 'Neden buna dayanamıyorsun?'

"*Hans*: 'Çünkü çok yüksek sesle bağırıyor.'

"*Ben*: 'Neden, hiç de bağırmıyor.'

"*Hans*: 'Çıplak poposundan dövüldüğünde, o zaman bağırıyor.'

"*Ben*: 'Onu hiç dövdün mü?'

"*Hans*: 'Annem onun poposuna vurduğunda, o zaman bağırıyor.'

"*Ben*: 'Ve sen bundan hoşlanmıyorsun?'

"*Hans*: 'Hayır . . . Neden? Çünkü bağırtısıyla büyük bir patırtı yapıyor.'

"*Ben*: 'Yaşamıyor olmasını yeğliyorsan onu seviyor olamazsın.'

"*Hans* (onaylayarak): 'Ee, peki.'

"*Ben*: 'Annen ona banyosunu yaptırırken, keşke onu bıraksaydı, Hanna suya düşerdi . . . diye düşünmenin nedeni buydu.'

"*Hans* (sözümü keserek): ' . . . ve ölürdü.'

"*Ben*: 'O zaman sen annenle yalnız kalırdın. Gerçi iyi bir çocuk böylesi şeyler istemez.'

"*Hans*: '*Ama bunu* DÜŞÜNEBİLİR.'

"*Ben*: 'Ama bu iyi değil.'

"*Hans*: '*Bunu düşünürse yine de İYİDİR, çünkü bunu Profesöre yazabilirsin.*'[37]

"Daha sonra ona şöyle dedim: 'Biliyorsun, Hanna büyüdüğünde ve konuşabildiğinde onu daha çok seveceksin.'

"*Hans*: 'Yo hayır. Onu *seviyorum*. Sonbaharda, büyük olduğunda onunla yalnız başıma Stadtpark'a gideceğim ve ona her şeyi açıklayacağım.'

"Ona başka bazı açıklamalar sunmaya başlarken, olasılıkla bana Hanna'nın ölmesini istemesinin çok kötü olmadığını açıklamak niyetiyle sözümü kesti.'

"*Hans*: 'Biliyorsun, her şeye karşın burada olmadan önce de uzun bir süre canlıydı. Leylekle olduğu zaman da canlıydı.'

"*Ben*: 'Hayır. Belki de leylekle birlikte değildi.'

"*Hans*: 'O zaman onu kim getirdi? Leylekteydi.'

"*Ben*: 'O halde onu nereden getirdi?'

"*Hans*: 'Oh — kendisinden.'

"*Ben*: 'Peki onu nerede tutuyordu?'

"*Hans*: 'Kutuda, *leylek kutusunda*.'

"*Ben*: 'Pekâlâ, kutu neye benziyor?'

"*Hans*: 'Kırmızı. Kırmızı boyanmış.' (Kan?)

"*Ben*: 'Bunu sana kim söyledi?'

"*Hans*: 'Annem . . . Kendi kendime düşündüm . . . kitapta öyle.'

"*Ben*: 'Ne kitabında?'

"*Hans*: 'Resim kitabında.' (İlk resim kitabını alıp getirttim. Kitabın içinde kırmızı bir baca üzerinde, içinde leylekler olan bir leylek yuvası resmi vardı. Kutu buydu. Çok garip bir biçimde, aynı sayfada nallanmakta olan bir at resmi de vardı.[38] Hans bebekleri, yuvada görülemeyeceklerine göre, kutuya aktarmıştı.)

"*Ben*: 'Ve leylek Hanna'yı ne yaptı?'

---

[37]Aferin küçük Hans! Hiçbir erişkinden ruhçözümlemenin bundan daha iyi anlaşılmasını isteyemezdim.

[38][Hemen izleyen şeylere bakarak "nallanmış" için Almanca sözcüğün ("*beschlagen*") "dövülmüş"ün karşılığı olan sözcükten ("*geschlagen*") sadece tek harfle ayrıldığını belirtmekte yarar olabilir.]

"*Hans*: 'Sonra leylek Hanna'yı buraya getirdi. Gagasında. Biliyorsun, Schönbrunn'daki leylek, şemsiyeyi ısıran.' (Schöbrunn'daki bir olayın anısı.)

"*Ben*: 'Leyleğin Hanna'yı nasıl getirdiğini gördün mü?'

"*Hans*: 'Neden, biliyorsun hâlâ uyuyordum. Bir leylek küçük bir kızı ya da oğlanı asla sabah getiremez.'

"*Ben*: 'Neden?'

"*Hans*: 'Getiremez. Bir leylek bunu yapamaz. Neden biliyor musun? İnsanlar görmesinler diye. Ve sonra, birden sabah ortada bir küçük kız vardır.'[39]

"*Ben*: 'Ama bununla birlikte o sırada leyleğin bunu nasıl yapmış olduğunu merak ediyordun?'

"*Hans*: 'O, evet.'

"*Ben*: 'Hanna geldiğinde neye benziyordu?'

"*Hans* (ikiyüzlülükle): 'Bembeyaz ve güzel. Çok hoş.'

"*Ben*: 'Ama onu ilk kez gördüğünde sevmedin.'

"*Hans*: 'O, sevdim, çok fazla!'

"*Ben*: 'Yine de çok küçük olduğu için şaşırmıştın.'

"*Hans*: 'Evet.'

"*Ben*: 'Ne kadar küçüktü?'

"*Hans*: 'Bir leylek yavrusu kadar.'

"*Ben*: 'Başka ne kadar? Belki bir kaka kadar?'

"*Hans*: 'O, hayır. Bir kaka daha büyüktür . . . aslında Hanna'dan birazcık daha küçük.' "

Babasına Hans'ın fobisinin köklerini, kız kardeşinin doğumunun neden olduğu düşünce ve isteklere dayandırmanın olası olabileceğini önceden söylemiştim. Ancak çocukların cinsel kuramına göre bebeğin bir "kaka" olduğunu, dolayısıyla Hans'ın yolunun dışkısal karmaşa boyunca uzanacağını belirtmeyi atlamıştım. Olgunun ilerlemesinin geçici olarak belirsizleşmesi benim tarafımdan yapılan bu ihmale bağlıydı. Şimdi sorun açıklığa kavuşturulduğundan, Hans'ın babası oğlanı bu önemli konuda ikinci bir kez incelemeye girişti.

[39]Hans'ın tutarsızlıklarına kusur bulmaya hiç gerek yok. Bir önceki konuşmada leyleğe inanmayışı bilinçdışından ortaya çıkmış ve babasına bu kadar çok gizem ürettiği için hissettiği sinirlenme ile birleşmişti. Ama şimdi daha sakin hale gelmişti ve babasının sorularını, leylek varsayımının içerdiği birçok güçlük hakkındaki açıklamaları ele aldığı resmi düşüncelerle yanıtlamaktaydı.

"Ertesi gün, Hans'a dün bana anlatmış olduklarını yinelettim. Şöyle dedi: 'Hanna Gmunden'e büyük kutu içinde yolculuk yaptı, annem tren vagonundaydı ve Hanna bagaj vagonunda kutuyla yolculuk yaptı; sonra Gmunden'e vardığımızda annem ve ben Hanna'yı dışarı çıkardık ve atın üzerine koyduk. Arabacı önde ayakta durdu ve Hanna eski kamçıyı' (geçen yılkı kamçısını) 'aldı ve atı kamçıladı ve "Deh" deyip durdu, çok eğlenceliydi ve arabacı da kamçıladı. — Arabacı hiç kamçılamadı çünkü kamçı Hanna'daydı. — Dizginler arabacıdaydı. — Hanna'da da dizginler vardı.' (İstasyondan eve hep at arabasıyla giderdik. Hans burada gerçek ile düşlemi uzlaştırmaya çalışmaktaydı.) 'Gmunden'de Hanna'yı attan aşağı indirdik ve merdivenleri kendi başına çıktı.' (Geçen yıl, Hanna Gmunden'deyken sekiz aylıktı. Bundan bir yıl öncesi —ve Hans'ın düşlemi açık biçimde bu zamana ilişkindi— Gmunden'e vardığımızda annesi beş aylık gebeydi.)

"*Ben*: 'Geçen yıl Hanna oradaydı.'

"*Hans*: 'Geçen yıl arabayla yolculuk yaptı, ama bundan bir yıl öncesi bizimle yaşarken . . .'

"*Ben*: 'O sırada da bizimle miydi?'

"*Hans*: 'Evet. Sen hep oradaydın; sen hep teknede benimle giderdin ve Hanna bizim hizmetçimizdi.'

"*Ben*: 'Ama bu geçen yıl değildi. Hanna o sırada yaşamıyordu.'

"*Hans*: '*Evet, o sırada yaşıyordu.* Hâlâ kutunun içinde yolculuk yaparken bile koşuşturabiliyor ve "Anna" diyebiliyordu.' (Bunu ancak son dört aydır yapabiliyordu.)

"*Ben*: 'Ama o sırada hiç de bizimle değildi.'

"*Hans*: 'Oh evet, bizimleydi; leylekle birlikteydi.'

"*Ben*: 'Öyleyse şimdi Hanna kaç yaşında?'

"*Hans*: 'Sonbaharda iki yaşında olacak. Hanna *oradaydı*, biliyorsun öyleydi.'

"*Ben*: 'Ne zaman leylek kutusunda leylekle birlikteydi?'

"*Hans*: 'Kutunun içinde yolculuk yapmadan uzun bir süre önce, çok uzun bir süre önce.'

"*Ben*: 'O zaman Hanna ne zamandan beri yürüyebiliyor? Gmunden'deyken henüz yürüyemiyordu.'

"*Hans*: 'Geçen yıl değil, ama diğer zamanlarda yürüyebiliyordu.'

"*Ben*: 'Ama Hanna Gmunden'de bir kez kaldı.'

"*Hans*: 'Hayır. İki kez. Evet öyle. Oldukça iyi anımsayabiliyorum. Anneme sor, sana hemen anlatacaktır.'

"*Ben*: 'Yine de bu doğru değil.'

"*Hans*: 'Evet *doğru. İlk kez Gmunden'de olduğunda yürüyebiliyor ve ata binebiliyordu ve daha sonra taşınması gerekiyordu* — Hayır. Ata binmesi ancak daha sonraydı ve geçen yıl taşınması gerekiyordu.'

"*Ben*: 'Ama ancak kısa bir süredir yürüyor. Gmunden'deyken yürüyemiyordu.'

"*Hans*: 'Evet. Sen bunu yaz. Çok iyi anımsayabiliyorum. — Neden gülüyorsun?'

"*Ben*: 'Çünkü sen bir sahtekârsın, çünkü Hanna'nın Gmunden'de yalnızca bir kez kaldığını çok iyi biliyorsun.'

"*Hans*: 'Hayır, bu doğru değil. İlk defasında ata bindi . . . ve ikinci kez . . .' (Belirgin ikirciklilik işaretleri sergiledi.)

"*Ben*: 'Belki at annendi?'

"*Hans*: 'Hayır, tek atlı arabadaki gerçek bir at.'

"*Ben*: 'Ama hep iki atlı bir arabamız vardı.'

"*Hans*: 'Peki, o zaman at arabasıydı ve iki atlıydı.'

"*Ben*: 'Hanna kutunun içinde ne yedi?'

"*Hans*: 'Kutunun içine ekmek ve tereyağı ve ringa balığı ile turp koydular' (Gmunden'de akşam yemeğinde yediğimiz türden şeyler) 've Hanna yol boyunca ekmeğini yağladı ve elli öğün yedi.'

"*Ben*: 'Hanna bağırmadı mı?'

"*Hans*: 'Hayır.'

"*Ben*: 'O halde ne yaptı?'

"*Hans*: 'İçerde oldukça sakin oturdu.'

"*Ben*: 'Tepişmedi mi?'

"*Hans*: 'Hayır, hep yemeyi sürdürdü ve bir kez bile kıpırdamadı. İki büyük bardak dolusu kahve içti —sabah hepsi bitmişti ve kutuda kırıntıları geride bırakmıştı, bir de iki turpun yaprakları ve turpları kesmek için bir bıçak. Her şeyi bir yabani tavşan gibi yeyip yutmuştu, bir dakika ve her şey bitmişti. Bu bir *şakaydı*. Hanna ve ben gerçekten kutunun içinde birlikte yolculuk yaptık, bütün gece kutuda uyudum.' (Gerçekten iki yıl önce Gmunden'e yolculuğumuzu gece yapmıştık.)

'Ve Annem tren vagonunda yolculuk yaptı. At arabasında yolculuk yaparken de hep yemeye devam ettik, bu *eğlenceliydi.* — Hanna ata hiç binmedi . . .' (şimdi kararsızlaştı çünkü iki atla yolculuk yaptığımızı biliyordu) '. . . Hanna arabanın içinde oturdu. Evet olanlar böyleydi ama Hanna ve ben yalnız başımıza yolculuk yaptık . . . Annem atın birinin üzerine bindi ve Karoline (geçen yılki hizmetçi kızımız) diğerine . . . Baksana, sana anlatmakta olduklarım hiç doğru değil.'

"*Ben*: 'Ne doğru değil?'

"*Hans*: 'Hiçbiri doğru değil. Baksana, Hanna ve beni kutunun içine koyalım[40] ve ben kutuya işeyeceğim. Pantalonuma işeyeceğim, hiç umurumda değil, bunda utanılacak hiçbir şey yok. Bana bak, biliyorsun bu bir şaka değil; ama yine de çok eğlenceli.'

"Ardından leyleğin nasıl geldiğinin öyküsünü anlattı — leyleğin giderken şapkasını alması hakkındaki kısmı atlaması dışında dünküyle aynı öykü.

"*Ben*: 'Leylek kapı anahtarını nerede saklıyordu?'

"*Hans*: 'Cebinde.'

"*Ben*: 'Peki leyleğin cebi nerede?'

"*Hans*: 'Gagasında.'

"*Ben*: 'Gagasında! Şimdiye dek gagasında anahtar olan bir leylek hiç görmedim.'

"*Hans*: 'Başka türlü nasıl içeri girebilirdi? O zaman leylek kapıya kadar nasıl geldi? Hayır, bu doğru değil, yanlış yaptım. Leylek ön kapıyı çaldı ve biri onu içeri aldı.'

"*Ben*: 'Peki kapıyı nasıl çaldı?'

"*Hans*: 'Zili çaldı.'

"*Ben*: 'Bunu nasıl yaptı?'

"*Hans*: 'Gagasını tuttu ve zile gagasıyla bastırdı.'

"*Ben*: 'Peki kapıyı tekrar kapattı mı?'

"*Hans*: 'Hayır, bir hizmetçi onu kapattı. Zaten yukardaydı, anlıyorsun, ve kapıyı onun için açtı ve kapattı.'

"*Ben*: 'Leylek nerede yaşıyor?'

"*Hans*: 'Nerede? Küçük kızları tuttuğu kutunun içinde. Belki Schönbrunn'da.'

[40] "Gmunden'e bagaj olarak götürdüğü, önsalonda duran kutu."

"*Ben*: 'Schönbrunn'da hiç kutu görmedim.'

"*Hans*: 'O zaman daha uzakta olmalı. — Leyleğin kutuyu nasıl açtığını biliyor musun? Gagasını tutuyor — kutunun da bir anahtarı var — gagasını tutuyor ve birini yukarı kaldırıyor' (yani gagasının yarısı) 've kutunun kilidini şöyle açıyor.' (İşlemi yazı masasının kilidi üzerinde gösterdi.) 'Onun üzerinde de bir kulp var.'

"*Ben*: 'Böyle bir küçük kız onun için çok ağır değil mi?'

"*Hans*: 'Oh, hayır.'

"*Ben*: 'Baksana, yolcu arabası leylek kutusuna benzemiyor mu?'

"*Hans*: 'Evet.'

"*Ben*: 'Peki bir eşya vagonu?'

"*Hans*: 'Bir haylaz arabası [scallywaggon] da' ("haylaz" [scallywag] — yaramaz çocuklar için bir sövgü sözcüğü).

"17 Nisan. Dün Hans karşıdaki avluya geçmeye ilişkin uzun süredir tasarladığı planını gerçekleştirdi. Bunu bugün yapmazdı, çünkü giriş kapılarının tam karşısındaki yükleme iskelesinde duran bir araba vardı. Bana 'Bir araba orada durduğunda *atları kızdıracağımdan* ve onların düşeceğinden ve ayaklarıyla patırtı yapacaklarından korkuyorum' dedi.

"*Ben*: 'Atlar nasıl korkutulur?'

"*Hans*: 'Onlara çok kızgın olduğunda onları kızdırırsın ve "Deh" diye bağırdığında.'[41]

"*Ben*: 'Hiç atları kızdırdın mı?'

"*Hans*: 'Evet oldukça sık. Bunu yapacağımdan *korkuyorum* ama *gerçekte* yapmıyorum.'

"*Ben*: 'Gmunden'de hiç atları kızdırdın mı?'

"*Hans*: 'Hayır.'

"*Ben*: 'Ama onları kızdırmayı seviyorsun?'

"*Hans*: 'Oh evet, çok.'

"*Ben*: 'Onları kamçılamak ister miydin?'

"*Hans*: 'Evet.'

[41] "Hans sürücüler atlarını dövdüğünde ve 'Deh' diye bağırdığında sıklıkla çok fazla korkardı."

"*Ben*: 'Atları annenin Hanna'yı dövdüğü gibi dövmek ister miydin? Biliyorsun, sen de bunu seviyorsun.'

"*Hans*: 'Atlar dövüldüğünde bu onlara hiçbir zarar vermiyor.' (Bir keresinde bunu ona atların kamçılanışını görme korkusunu yatıştırmak için söylemiştim.) 'Bir keresinde bunu gerçekten yaptım. Bir keresinde kamçı bendeydi ve atı kamçıladım, at yere düştü ve ayaklarıyla patırtı yaptı.'

"*Ben*: 'Ne zaman?'

"*Hans*: 'Gmunden'de.'

"*Ben*: 'Gerçek bir at mı? Bir arabaya koşulmuş?'

"*Hans*: 'Arabada değildi.'

"*Ben*: 'O halde neredeydi?'

"*Hans*: 'Sadece kaçmasın diye onu tuttum.' (Elbette bunların tümü çok olanaksız görünmekteydi.)

"*Ben*: 'Bu nerede oldu?'

"*Hans*: 'Yalağın yakınında.'

"*Ben*: 'Sana kim izin verdi? Arabacı mı atı orada öyle bıraktı?'

"*Hans*: 'Sadece tavlalardan bir attı.'

"*Ben*: 'Yalağa nasıl gelmişti?'

"*Hans*: 'Onu oraya ben getirdim.'

"*Ben*: 'Nereden? Tavlalardan mı?"

"*Hans*: 'Onu ben dışarı çıkardım çünkü onu dövmek istedim.'

"*Ben*: 'Tavlalarda kimse var mıydı?'

"*Hans*: 'Oh evet, Loisl.' (Gmunden'deki arabacı.)

"*Ben*: 'Sana izin verdi mi?'

"*Hans*: 'Onunla güzel bir biçimde konuştum ve bunu yapabileceğimi söyledi.'

"*Ben*: 'Ona ne söyledin?'

"*Hans*: 'Atı alabilir miyim ve onu kamçılayıp ona bağırabilir miyim? Ve o "Evet" dedi.'

"*Ben*: 'Onu çok kamçıladın mı?'

"*Hans*: '*Sana anlatmış olduklarım zerre kadar doğru değil.*'

"*Ben*: 'Ne kadarı doğru?'

"*Hans*: 'Hiçbir yanı doğru değil, sadece eğlence olsun diye anlattım.'

"*Ben*: 'Tavlalardan bir atı hiç dışarı çıkarmadın mı?'

"*Hans*: 'Oh, hayır.'

"*Ben*: 'Ama çıkarmayı istedin.'

"*Hans*: 'Oh evet, istedim. Kendi kendime düşündüm.'

"*Ben*: 'Gmunden'deyken mi?'

"*Hans*: 'Hayır, sadece burada. Sabah oldukça çıplakken düşündüm; hayır, sabah yatakta.'

"*Ben*: 'Neden bana bundan hiç söz etmedin?'

"*Hans*: 'Bunu düşünmedim.'

"*Ben*: 'Bunu kendi kendine düşündün, çünkü onu sokakta gördün.'

"*Hans*: 'Evet.'

"*Ben*: 'Hangisini gerçekten dövmek isterdin? Anneni, Hanna'yı ya da beni.'

"*Hans*: 'Annemi.'

"*Ben*: 'Neden?'

"*Hans*: 'Onu dövmek isterdim işte.'

"*Ben*: 'Annesini döven birini ne zaman gördün?'

"*Hans*: 'Bunu yapan birini hiç, yaşamım boyunca hiç görmedim.'

"*Ben*: 'Ve yine de bunu yapmak isterdin. Bunu neyle yapmak isterdin?'

"*Hans*: 'Bir halı tokmağıyla.' (Annesi sıklıkla onu halı tokmağıyla dövmekle tehdit eder.)

"Konuşmayı bugünlük kesmek zorundaydım.

"Sokakta Hans bana yolcu arabalarının, eşya arabalarının ve kömür arabalarının leylek kutusu arabaları olduklarını açıkladı."

Yani gebe kadınlar. Hans'ın hemen önceki sadizm nöbeti bu temayla bağlantısız olamaz.

"21 Nisan. Bu sabah Hans şöyle düşündüğünü söyledi: 'Lainz'de bir tren vardı ve Lainz Büyükannemle birlikte Hauptzollamt istasyonuna gittim. Sen daha köprüden aşağı inmemiştin ve ikinci tren halen St. Veit'teydi.[42] Sen aşağı indiğinde tren gelmişti ve bindik.'

[42][Unter St. Veit: Viyana'ya doğru Lainz'den bir önceki istasyon. Hattın düzlüğüne bağlı olarak, Lainz'deki platformda Viyana'ya giden bir tren bekleyen yolcu, trenin gelişini Unter St. Veit'ten ve hatta daha ötesinden bu yana tümüyle görebilir.]

"(Hans dün Lainz'deydi. Gidiş platformuna çıkmak için bir köprünün geçilmesi gerekiyor. Platformdan demiryolu St. Veit istasyonuna dek görülebiliyor. Her şey biraz çapraşık. Hans'ın ilk düşüncesi hiç kuşkusuz benim kaçırmış olduğum ilk trenle gitmesi ve sonra Unter St. Veit'ten ikinci bir trenin gelmesi ve bu trenle onun arkasından gitmem şeklindeydi. Ama bu kaçış düşleminin bir kısmını çarpıtmıştı, son olarak şöyle dedi: 'İkimiz de ancak ikinci trenle gittik.'

"Bu düşlem yorumlanmamış olan ve Gmunden'deki istasyonda giysilerimizi giymek için çok zaman harcadığımız ve böylece trenin bizi bırakıp gitmesi şeklindeki son düşlemle [s. 202] ilişkilidir.)

"Öğleden sonra, evin önü. Hans iki atlı bir araba geçtiğinde aniden içeri koştu. Ben bunda olağandışı bir şey göremedim ve ona sorunun ne olduğunu sordum. 'Atlar çok gururlu' dedi 'düşeceklerinden korkuyorum.' (Arabacı atların dizginlerini gergin tutuyordu, dolayısıyla atlar kısa adımlarla koşmakta ve başlarını yukarda tutmaktaydılar. Aslında eylemleri "*gururlu*" *ydu.*)

"Ona çok gururlu olanın gerçekte kim olduğunu sordum.

"*O*: 'Sensin, ben annemle yatağa geldiğimde.'

"*Ben*: 'Yani benim yere düşmemi istiyorsun?'

"*Hans*: 'Evet. Çıplak olmalısın' (Fritzl'ın olduğu gibi, "çıplak ayak" demek istiyor) 've bir taşa çarpmalı ve kanamalısın ve o zaman ben annemle birazcık yalnız kalabileceğim. Yukarı evimize geldiği de sen görmeyesin diye hızla kaçabileceğim.'

"*Ben*: 'Taşa çarpanın kim olduğunu anımsayabiliyor musun?'

"*Hans*: 'Evet, Fritzl.'

"*Ben*: 'Fritzl yere düştüğünde ne düşündün?'[43]

"*O*: '*Senin* taşa çarpmanı ve yere yuvarlanmanı.'

"*Ben*: 'Yani annene gitmek istiyordun?'

"*O*: 'Evet.'

"*Ben*: 'Seni gerçekten ne için azarlıyorum?'

"*O* : 'Bilmiyorum.' (!!)

"*Ben*: 'Neden?'

"*O*: 'Çünkü kızıyorsun.'

"*Ben*: 'Ama bu doğru değil.'

[43] Yani aslında Fritzl *gerçekten* düşmüştü — bir zaman yadsıdığı bir şey. [*Bkz.* s. 196]

"*Hans*: 'Evet, *doğru*. Kızıyorsun. Öyle olduğunu biliyorum. Bu gerçek olmalı.'

"Dolayısıyla açıktı ki, sadece *küçük* oğlanların yatağa anneleriyle birlikte geldikleri ve *büyük* olanların kendi yataklarında uyuduğu şeklindeki açıklamam onu çok fazla etkilememişti.

"Atı "rahatsız etme" yani onu dövme ve ona bağırma isteğinin, yalandan yaptığı gibi annesine değil de bana yönelik olduğundan kuşkulanıyorum. Hiç kuşkusuz yalnızca annesini ileri sürdü, çünkü şıklardan diğerini bana itiraf etmeyi istemiyordu. Son birkaç gündür bana karşı özellikle sevecen davranıyor."

Olaydan sonra çok kolay edinilen üstünlük havasıyla konuşarak, Hans'ın babasını düzeltebilir ve oğlanın atı "kızdırma" isteğinin iki öğesi olduğunu açıklayabiliriz. İstek annesine yönelik belirsiz bir sadistik istek ve babasına yönelik açık bir öç itkisinden oluşmaktaydı. Sonraki, ilkinin gebelik karmaşası ile bağlantılı olarak ortaya çıkma sırası gelinceye dek üretilemezdi. Bir fobinin onun altında yatan bilinçdışı düşüncelerden oluşma işleminde yoğunlaşma gerçekleşir ve bu nedenle çözümlemenin gidişi asla nevrozun gelişimini izleyemez.

"22 Nisan. Bu sabah Hans yine kendi kendine bir şey düşündü: 'Bir sokak çocuğu bir yük vagonunun üzerine çıkmıştı, bekçi geldi ve oğlanın giysilerini soydu ve orada ertesi sabaha kadar ayakta durdurttu, sabah oğlan yük vagonunun üstüne çıkmaya devam edebilmek için bekçiye 50 000 florin verdi.'

"(Nordbahn [Kuzey Demiryolu] evimizin karşısında. Oradaki bir yan hatta Hans'ın bir zamanlar bir sokak çocuğunun sürdüğünü gördüğü bir tramvay dururdu. O da bunu yapmak istedi ama ben bunun yasak olduğunu ve eğer yaparsa bekçinin peşine düşeceğini söyledim. Bu düşlemdeki ikinci bir öğe Hans'ın bastırılmış soyulma isteğidir.)"

Bir süredir Hans'ın imgeleminin trafikten alınan imgelerle renklendiği ve sistemli bir biçimde araçları çeken atlardan demiryollarına ilerlediği dikkat çeker olmuştu. Aynı şekilde demiryolu anksiyetesi sonunda her türlü sokak fobisi ile bağlantılı hale gelir.[44]

[44][Fobilerin bu niteliği aşağıda s. 253-4'te tartışılmaktadır.]

"Öğle yemeğinde bana Hans'ın *sabah boyunca Grete adını verdiği bir kauçuk bebekle oynamakta olduğu söylendi.* [Karş. s. 173.] *Küçük bir çakıyı önceden küçük teneke düdüğün tutturulmuş olduğu boşluğun içine itmiş ve sonra çakının dışarı düşmesini sağlamak için bebeğin bacaklarını ayırmıştı. Dadıya bebeğin bacaklarını göstererek 'Bak, işte pipisi orada!' demişti*

"*Ben*: 'Bugün bebeğinle oynadığın oyun neydi?'

"*Hans*: 'Bacaklarını ayırıp parçaladım. Neden biliyor musun? Çünkü içinde anneme ait bir çakı vardı. Çakıyı düğmenin[45] öttüğü yerin içine koydum ve sonra ayaklarını ayırıp parçaladım ve çakı oradan çıktı.'

"*Ben*: 'Neden bacaklarını ayırıp parçaladın? Pipisini görebilmek için mi?'

"*O*: 'Pipisi önceden oradaydı, onu zaten görebilirdim.'

"*Ben*: 'Çakıyı ne için içeri koydun?'

"*O*: 'Bilmiyorum.'

"*Ben*: 'Pekâlâ, çakı neye benziyor?'

"Çakıyı bana getirdi.

"*Ben*: 'Bunun bir bebek olduğunu düşündün mü, olabilir mi?'

"*O*: 'Hayır hiçbir şey düşünmedim, ama leyleğin bir zamanlar bir bebek getirdiğine inanıyorum — ya da birilerinin.'

"*Ben*: 'Ne zaman?'

"*O*: 'Bir zamanlar. Öyle duydum — yoksa bunu hiç işitmedim mi? — yoksa bunu yanlış mı söyledim?'

"*Ben*: ' "Yanlış söylemek" ne demek?'

"*O*: 'Doğru değil demek.'

"*Ben*: 'İnsanın söylediği her şey biraz doğrudur.'

"*O*: 'Pekâlâ, evet, birazcık.'

"*Ben* (konuyu değiştirdikten sonra): 'Civcivlerin nasıl doğduklarını düşünüyorsun?'

"*O*: 'Leylek onları büyütür, leylek civcivleri büyütür — hayır, Tanrı yapar.'

---

[45]["*Der Knopf*" İlk basımda böyledir. Daha sonraki tüm basımlarda "*der Kopf*" ("kafa"). Bu sonraki hemen kesinlikle yanlıştır: Aşağıda deliğin "bedenin içinde" olarak betimlendiği s. 258'e bakınız.]

"Ona civcivlerin yumurtalar yumurtladıklarını ve yumurtalardan başka civcivlerin çıktıklarını açıkladım.

"Hans güldü.

"*Ben*: 'Neden gülüyorsun?'

"*O*: 'Çünkü bana anlattıklarından hoşlanıyorum.'

"Bunun olduğunu önceden görmüş olduğunu söyledi.'

"*Ben*: 'Nerede?'

"*Hans*: 'Sen yaptın.'

"*Ben*: 'Nereye bir yumurta yumurtladım?'

"*Hans*: 'Gmunden'de, çimenlerin içine bir yumurta yumurtladın ve birdenbire bir civciv zıplayıp çıktı. Bir zaman bir yumurta yumurtladın, biliyorum yaptın, bunu kesinlikle biliyorum. Çünkü annem öyle söyledi.'

"*Ben*: 'Annene bunun doğru mu olduğunu soracağım.'

"*Hans*: 'Bu biraz doğru değil. Ama ben bir keresinde bir yumurta yumurtladım ve bir civciv zıplayıp çıktı.'

"*Ben*: 'Nerede?'

"*Hans*: 'Gmunden'de çimenlerin üzerine yattım — hayır, diz çöktüm — ve çocuklar bana bakmadılar ve sabah ansızın şöyle dedim: "Çocuklar bakın, dün bir yumurta yumurtladım." Ve ansızın baktılar ve birden bire bir yumurta gördüler ve yumurtanın içinden bir küçük Hans çıktı. Peki, niçin gülüyorsun? Annem bunu bilmiyordu ve Karoline bilmiyordu, çünkü kimse bakmıyordu ve birden bire bir yumurta yumurtladım ve birden bire oradaydı. Gerçekten ve sahiden. Babacığım, bir civciv yumurtadan ne zaman çıkar? Yalnız bırakıldığında mı? O yenmeli mi?'

"Konuyu ona açıkladım.

"*Hans*: 'Peki, onu tavukla bırakalım, sonra bir civciv çıkacak. Onu kutunun içine koyalım ve Gmunden'e götürelim.' "

Ebeveynleri ona zaten çoktan vermiş olmaları gereken bilgileri vermekte hâlâ ikircikli oldukları için, küçük Hans cesur bir darbeyle çözümlemenin yönetimini kendi ellerine almıştı. Çok zekice bir belirti niteliğinde eylemle onlara şöyle demişti: "*Bakın! Bir doğumun nasıl gerçekleştiğini şöyle hayal ediyorum.*" Kadın hizmetçiye bebekle oynadığı oyunun anlamı hakkında anlatmış oldukları içten değildi, baba-

sına yalnızca bebeğin pipisini görmek istemiş olduğunu inkar etmişti. Babası bir tür hesap ödeme gibi civcivlerin yumurtalardan nasıl çıktıklarını ona anlattıktan sonra Hans doyumsuzluğuna, güvensizliğine ve üstün bilgisine, son sözcükleriyle kız kardeşinin doğumuna kuşku götürmez bir ima ile doruğa ulaşan büyüleyici bir önemsemeyişle birleşik bir ifade vermişti.

"*Ben*: 'Bebeğinle necilik oynuyordun?'

"*Hans*: 'Ona "Grete" dedim.'

"*Ben*: 'Neden?'

"*Hans*: 'Çünkü ona "Grete" dedim.'

"*Ben*: 'Nasıl oynadın?'

"*Hans*: 'Ona tıpkı gerçek bir bebek gibi baktım.'

"*Ben*: 'Küçük bir kızın olsun ister miydin?'

"*Hans*: 'Oh, evet. Neden olmasın? Bir bebeğim olsun isterdim ama annemin olmamalı, bundan hoşlanmıyorum.'

(Bu görüşü önceden sık olarak ifade etmişti. Üçüncü bir çocuk gelirse konumunun daha da fazlasını yitirmekten korkmaktadır.)

"*Ben*: 'Ama yalnızca kadınların çocukları vardır.'

"*Hans*: 'Bir küçük kızım olacak.'

"*Ben*: 'Peki, onu nereden alacaksın?'

"*Hans*: 'Neden, leylekten alacağım. *O küçük kızı dışarı çıkarır* ve birdenbire küçük kız bir yumurta yumurtlar ve yumurtadan bir başka Hanna gelir — bir başka Hanna. Hanna'dan bir başka Hanna gelir. Hayır, *bir* Hanna gelir.'

"*Ben*: 'Küçük bir kızın olsun isterdin.'

"*Hans*: '*Evet, gelecek yıl bir kızım olacak* ve ona da Hanna denecek.'

"*Ben*: 'Ama neden annenin küçük bir kızı olmamalı?'

"*Hans*: 'Çünkü bir küçük kızım olmasını bir kez istiyorum.'

"*Ben*: 'Ama senin küçük bir kızın olamaz.'

"*Hans*: 'Oh evet, oğlanların kızları ve kızların oğlanları olur.'[46]

"*Ben*: 'Oğlanların çocukları olmaz. Yalnızca kadınların, yalnızca annelerin çocukları olur.'

"*Hans*: 'Ama neden benim olamaz?'

[46]İşte anlamı kuşku götürmez olan bir başka çocuksu cinsel kuram parçası.

"*Ben*: 'Çünkü Tanrı bunu böyle düzenledi.'

"*Hans*: 'Ama neden *senin* bir çocuğun yok? Oh evet, bir çocuğun olacak. Sadece bekle.'

"*Ben*: 'Bir süre beklemem gerekecek.'

"*Hans*: 'Ama ben sana aitim.'

"*Ben*: 'Ama seni annen dünyaya getirdi ve sen annene ve bana aitsin.'

"*Hans*: 'Hanna bana mı yoksa anneme mi ait?'

"*Ben*: 'Annene.'

"*Hans*: 'Hayır, bana. *Neden annemle bana değil*?'

"*Ben*: 'Hanna bana, annene ve sana ait.'

"*Hans*: 'Demedim mi, görüyorsun.' "

Çocuk kadın cinsel organlarını yok saydığı sürece, cinsel konuları kavrayışında doğal olarak önemli bir açık bulunur.

"24 Nisanda eşim ve ben Hans'ı belli bir noktaya dek aydınlattık; ona çocukların annelerinin içinde büyüdüğünü ve sonra anneden dışarıya bir 'kaka' gibi baskı yapılarak dünyaya getirildiklerini ve bunun çok fazla acı içerdiğini anlattık.

"Öğleden sonra evin önüne çıktık. Durumunda gözle görülebilir bir iyileşme vardı. Arabaların arkasından koştu anksiyetesinin arta kalan bir izini ele veren tek şeyse, sokak kapısının dolayından uzağa gitmeye cesaret edemediği ve uzunca bir yürüyüşe çıkmaya ikna edilemediği olgusuydu

"25 Nisanda Hans daha önce bir kez yaptığı gibi [s. 182] karnıma kafa attı. Ona bir keçi mi olduğunu sordum.

" 'Evet, bir koçum' dedi. Koçu nerede gördüğünü sordum.

"*O*: 'Gmunden'de, Fritzl'da bir tane vardı.' (Fritzl'ın oynayacak gerçek bir kuzusu vardı.)

"*Ben*: 'Bana kuzudan söz etmelisin. Ne yaptı?'

"*Hans*: 'Biliyorsun, Bayan Mizzi' (evde yaşayan bir okul müdiresi) 'Hanna'yı koyunun üzerine bindirirdi, ama kuzu o zaman ayakta duramaz ve tos vuramazdı. Üzerine gittiğinde tos vururdu, çünkü boynuzları vardı. Fritzl onu bir iple gezdirir ve ağaca bağlardı. Onu hep bir ağaca bağlardı.'

"*Ben*: 'Kuzu sana tos vurdu mu?'

"*Hans*: 'Üzerime atladı. Fritzl bir kez beni onun üzerine . . . Bir kez üzerine gittim ve bilmiyordum, birdenbire üzerime atladı. Çok eğlenceliydi — Korkmamıştım.'

"Bu kesinlikle yalandı.

"*Ben*: 'Babayı çok seviyor musun?'

"*Hans* : 'Oh, evet.'

"*Ben*: 'Belki de sevmiyorsun.'

"Hans küçük bir oyuncak atla oynuyordu. O sırada at yere düştü ve Hans bağırdı: 'At yere düştü! Bakın nasıl da patırtı yapıyor!'

"*Ben*: 'Babaya biraz kızgınsın çünkü anne onu çok seviyor.'

"*Hans*: 'Hayır.'

"*Ben*: 'O zaman annen ne zaman bana bir öpücük verse neden hep ağlıyorsun? Bunun nedeni kıskanç olman.'

"*Hans*: 'Kıskanç, evet.'

"*Ben*: 'Kendin baba olmak isterdin.'

"*Hans*: 'Oh, evet.'

"*Ben*: 'Baba olsaydın ne yapmak isterdin?'

"*Hans*: 'Ve sen de Hans? Her pazar seni Lainz'e götürmek isterdim — hayır, hafta arası da her gün. Ben baba olsaydım hep çok tatlı ve iyi olurdum.'

"*Ben*: 'Ama anneyle ne yapmak isterdin?'

"*Hans*: 'Onu da Lainz'e götürmek.'

"*Ben*: 'Ya başka ne?'

"*Hans*: 'Hiçbir şey.'

"*Ben*: 'O zaman neden kıskanıyordun?'

"*Hans*: 'Bilmiyorum.'

"*Ben*: 'Gmunden'de kıskanıyor muydun?'

"*Hans*: 'Gmunden'de kıskanmıyordum' (Bu doğru değil.) 'Gmunden'de kendi şeylerim vardı. Gmunden'de bir bahçem vardı ve de çocuklarım.'

"*Ben*: 'İneğin nasıl buzağısı olduğunu anımsayabiliyor musun?'

"*Hans*: 'Oh evet. Bir araba içinde geldi.' (Hiç kuşkusuz bu ona Gmunden'de anlatılmıştı, leylek kuramına bir başka saldırı.) 'Ve bir başka inek onu poposundan dışarı fırlattı.' (Bu, araba kuramı ile

uyumlu hale getirmeye çalışmakta olduğu aydınlanmasının meyvasıydı.)

"*Ben*: 'Bir araba içinde geldiği doğru değil, ahırda ineğin içinden çıktı.'

"Hans sabah arabayı görmüş olduğunu söyleyerek buna karşı çıktı. Olasılıkla bunun ineğin araba içinde gelmiş olması hakkında söylendiğini ona belirttim. Sonunda bunu kabul etti ve şöyle dedi: 'Büyük olasılıkla Berta anlattı ya da değil — ya da belki ev sahibiydi. O oradaydı ve geceydi, dolayısıyla sana anlattıklarım yine de *doğru* — ya da bana öyle geliyor ki kimse anlatmadı; bunu gece kendi kendime düşündüm.'

"Yanılmıyorsam, inek bir araba içinde götürülmüştü; karışıklık bundan dolayıydı.

"*Ben*: 'Neden onu getirenin leylek olduğunu düşünmedin?'

"*Hans*: 'Bunu düşünmek istemedim.'

"*Ben*: 'Ama leyleğin Hanna'yı getirdiğini düşündün?'

"*Hans*: 'Sabah (doğum sonrasında) öyle düşündüm. — Babacığım baksana, Bay Reisenbichler (ev sahibimiz) buzağı inekten çıktığında orada mıydı?"[47]

"*Ben*: 'Bilmiyorum. Sence orada mıydı?'

"*Hans*: 'Sanırım . . . Babacığım zaman zaman atların ağızlarında siyah bir şey olduğu dikkatini çekti mi?'

"*Ben*: 'Zaman zaman Gmunden'de sokakta dikkatimi çekti.'[48]

"*Ben* : 'Gmunden'de sık sık annenle yatağa girer miydin?'

"*Hans*: 'Evet.'

"*Ben*: 'Ve kendi kendine baba olduğunu düşünürdün?'

"*Hans*: 'Evet.'

"*Ben*: 'Ve sonra babadan korktun?'

"*Hans*: '*Sen her şeyi biliyorsun, ben hiçbir şey bilmiyordum.*'

---

[47]Hans, erişkin kişiler tarafından ona verilen bilgilere güvenmemek için iyi nedenlere sahip olarak, ev sahibinin babasından daha güvenilir olup olamayacağını düşünmekteydi.

[48]Düşünce zinciri şöyledir: Babası uzun bir süre Hans'ın atların ağızlarında siyah bir şey olması hakkında söylemiş olduklarına inanmayı reddetmişti, ancak sonunda bu kanıtlanmıştı [s. 205].

"*Ben*: 'Fritzl yere düştüğünde şöyle düşündün: "Keşke babam böyle yere düşseydi!" Ve kuzu sana tos vurduğunda şöyle düşündün: "Keşke babamı toslasaydı!" Gmunden'deki cenaze törenini anımsayabiliyor musun?' (Hans'ın görmüş olduğu ilk cenaze töreni. Onu sık sık anımsıyor ve hiç kuşkusuz bu bir perdeleyici anı.)

"*Hans*: 'Evet. Ne olmuş?'

"*Ben*: 'O zaman keşke baban ölseydi de sen baba olsaydın diye düşündün.'

"*Hans*: 'Evet.'

"*Ben*: 'Hâlâ hangi arabalardan korkuyorsun?'

"*Hans*: 'Hepsinden.'

"*Ben*: 'Biliyorsun bu doğru değil.'

"*Hans*: 'İki atlı arabalardan ya da tek atlı binek arabalarından korkmuyorum. Yolcu arabalarından ve eşya arabalarından korkuyorum, ama sadece yüklü olduklarında, boş oldukları zaman değil. Bir at olduğunda ve araba dopdolu yüklü olduğunda, o zaman korkuyorum; iki at olduğunda ve araba dopdolu yüklü olduğu zaman korkmuyorum.'

"*Ben*: 'Yolcu arabalarından içerde çok fazla insan olduğu için mi korkuyorsun?'

"*Hans*: 'Üst kısmında çok fazla bagaj olduğu için.'

"*Ben*: 'Annen Hanna'ya sahip olurken, o da dopdolu yüklü müydü?'

"*Hans*: 'Annem bir başkasına sahip olurken yeniden dopdolu yüklü olacak, bir başkası büyümeye başladığında, bir başkası içinde olduğunda.'

"*Ben*: 'Böyle olsun ister miydin?'

"*Hans*: 'Evet.'

"*Ben*: 'Annenin bir başka bebeği olmasını istemediğini söyledin.'

"*Hans*: 'Pekâlâ, o zaman yeniden dopdolu yüklü olmayacak. Annem eğer kendisi istemezse Tanrı'nın da istemediğini söyledi.' (Hans dün doğal olarak annenin içinde başka bebekler olup olmadığını sordu. Olmadığını belirttim ve eğer Tanrı bunu istemezse hiçbirinin annenin içinde büyüyemeyeceğini söyledim.)

"*Hans*: 'Ama annem eğer *o* istemezse bebeğin büyüyemeyeceğini anlattı ve sen eğer *Tanrı* istemezse diyorsun.'

"Durumun benim söylediğim gibi olduğunu anlattım, bunun üzerine şu yorumu yaptı: 'Ancak sen oradaydın, değil mi? Sen daha iyi bilirsin, kesinlikle.' Ardından annesini sorgulamaya girişti ve eşim iki ifadeyi, eğer kendisi istemezse Tanrı'nın da istemeyeceğini söyleyerek uzlaştırdı."[49]

"*Ben*: 'Bana öyle geliyor ki, yine de annenin bir bebeği olmasını istiyorsun.'

"*Hans*: 'Ama bunun olmasını istemiyorum.'

"*Ben*: 'Ancak bunu diliyorsun?'

"*Hans*: 'Oh evet, *diliyorum*.'

"*Ben*: 'Bunu neden istediğini biliyor musun? Çünkü baba olmayı istiyorsun.'

"*Hans*: 'Evet . . . Bu nasıl olur?'

"*Ben*: 'Ne nasıl olur?'

"*Hans*: 'Babaların bebekleri olmadığını söylüyorsun, o halde bu nasıl olur, benim baba olmak istemem?'

"*Ben*: 'Baba olmak ve annenle evli olmak isterdin; benim kadar büyük olmayı ve bir bıyığının olmasını isterdin ve annenin bir bebeği olmasını isterdin.'

"*Hans*: 'Ve babacığım, evli olduğumda eğer istersem sadece bir çocuğum olacak, annemle evli olduğumda ve eğer bir bebek istemezsem Tanrı da bunu istemeyecek, evli olduğumda.'

"*Ben*: 'Annenle evli olmak ister miydin?'

"*Hans*: 'Oh evet.' "

Hans'ın düşleminden aldığı keyfe, babalar tarafından oynanan role ilişkin belirsizlik ve çocuk sahibi olmanın kendisinin kontrolü altında olup olmayacağına ilişkin kuşkularının karıştığı kolayca görülmektedir.

---

[49]*Ce que femme veut Dieu veut* [Kadınların istediğini Tanrı da ister —*çev.*]. Ama Hans, olağan kavrayışıyla, bir kez daha parmağını çok ciddi bir sorunun üzerine koymuştu. ["Hans dün doğal olarak . . ."tan başlayıp ". . . söyleyerek uzlaştırdı"ya dek olan bütün bölümün parantez içinde olmasının gerektiği ve bunun tümüyle bir gün önce olanlara ilişkin bir rapor olduğu olası görünmektedir. Çeviriciler tarafından bu konu hakkında Freud'a danışıldığında (1923'te) bunun olasılıkla böyle olduğuna katıldı, ancak metni değiştirilmemiş bırakmayı yeğledi, çünkü bu Hans'ın babasının raporunun bir kopyasıydı.]

"Aynı günün gecesinde Hans yatağına koyulurken bana şöyle dedi: 'Baksana, şimdi ne yapacağım biliyor musun? Şimdi saat ona kadar Grete'yle konuşacağım, o benimle yatakta. Çocuklarım hep yatağımda benimle birlikteler. Neden böyle olduğunu bana söyleyebilir misin?' — Çok uykusu geldiğinden bunu ertesi gün yazacağımıza söz verdim ve uyudu.

"Bir süre önce eski kayıtlardan Hans'ın Gmunden'den dönüşünden bu yana sürekli olarak 'çocukları' hakkında düşlemleri olduğu [örn. s. 157], onlarla konuşmalar yaptığı vb. dikkatimi çekti.[50]

"26 Nisan'da neden hep çocuklarını düşündüğünü sordum.

"*Hans*: 'Neden? *Çünkü çocuklarım olmasından çok hoşlanırdım ama bunu hiç istemiyorum, çocuklarım olmasından hoşlanmamalıyım.*' [51]

"*Ben*: 'Hep Berta ve Olga ve diğerlerinin senin çocukların olduklarını mı düşledin?'

"*Hans*: 'Evet. Franzl ve Fritzl ve de Paul' (Lainz'deki oyun arkadaşları) 'Ve Lodi.' Bu kendi uydurduğu bir kızın, sık sık sözünü ettiği, en sevdiği çocuğunun adıydı. Burada Lodi'nin son günlerde yaratılmış olmadığı, son aydınlatıcı bilgileri alış tarihinden (24 Nisan) önce var olduğu olgusunu vurgulamalıyım.

"*Ben*: 'Lodi kim. Gmunden'de mi?'

"*Hans*: 'Hayır.'

"*Ben*: 'Lodi diye biri var mı?'

"*Hans*: 'Evet. Onu tanıyorum.'

"*Ben*: 'O halde Lodi kim?'

"*Hans*: 'Buradaki Lodi.'

"*Ben*: 'Neye benziyor?'

"*Hans*: 'Benziyor? Siyah gözler, siyah saçlar . . . Onu bir zamanlar Mariedl'la birlikte' (Gmunden'de) 'kasabaya giderken tanıdım.'

---

[50]Bu ifadeden Hans'ın içinde çocuk sahibi olmak için dişil bir isteğin olduğunu varsaymaya hiç gerek yoktur. Hans'ın bir çocuk olarak en mutlu deneyimlerini birlikte yaşadığı kişi annesiydi ve şimdi onları yineliyordu, kendisi etkin tarafı oynuyordu ve bu zorunlu olarak anne rolüydü.

[51]Bu şaşırtıcı çelişki, düşlemle gerçeklik, istemekle sahip olmak arasında olan bir çelişkiydi. Hans gerçekte bir çocuk olduğunu ve diğer çocukların sadece kendisi gibi olabileceklerini biliyordu, ama düşlemde bir anneydi ve kendisinin yaşamış olduğu sevgi ilişkilerini yineleyebileceği çocuklar istiyordu.

"Konuya girdiğimde bunun kendisinin yarattığı bir şey olduğu ortaya çıktı."[52]

"*Ben*: 'Yani onların annesi olduklarını düşündün?'

"*Hans*: 'Ve gerçekten onların *annesiydim*.'

"*Ben*: 'Çocuklarınla ne yaptın?'

"*Hans*: 'Onları yanımda uyuttum, kızları ve oğlanları.'

"*Ben*: 'Her gün?'

"*Hans*: 'Neden, elbette.'

"*Ben*: 'Onlarla konuştun mu?'

"*Hans*: 'Çocukların hepsini yatağa alamadığımda bazılarını divanın üzerine, bazılarını çocuk arabasına koydum ve hâlâ kalanlar varsa onları da tavanarasına çıkardım ve kutunun içine koydum, ve başkaları varsa onları diğer kutuya koydum.'

"*Ben*: 'O halde leylek bebek kutuları tavanarasındaydı?'

"*Hans*: 'Evet.'

"*Ben*: 'Çocukların ne zaman oldu? O sırada Hanna yaşıyor muydu?'

"*Hans*: 'Evet, uzun bir süredir.'

"*Ben*: 'Ama çocuklarının kimden olduğunu düşündün?'

"*Hans*: '*Neden, benden*.'[53]

"*Ben*: 'Ama o zamanlar çocukların birinden geldiği şeklinde hiçbir düşüncen yoktu.'

"*Hans*: 'Onları leyleğin getirdiğini düşündüm.' (Açıkça bir yalan ve baştan savma yanıt.)[54]

"*Ben*: 'Dün Grete'yi yatağa yanına aldın ama oğlanların çocukları olamayacağını çok iyi biliyorsun.'

"*Hans*: 'Pekâlâ, evet. Ama yine de olabileceklerine inanıyorum.'

"*Ben*: 'Lodi adını nasıl buldun. Bu adda hiçbir kız yok. Belki Lotti'dir?'

"*Hans*: 'Oh hayır, Lodi. Bilmiyorum ama gene de bu çok güzel bir isim.'

---

[52]Bununla birlikte Hans'ın Gmunden'de rastlantısal olarak tanıştığı birini ülküsü durumuna yüceltmiş olması olasıdır. Bu arada ülküleştirilen bu kişinin göz ve saç rengi annesinden kopyalanmıştı.

[53]Hans kendini otoerotik bakış açısından yanıt vermekten alıkoyamıyordu.

[54]Bunlar düşleminin, yani mastürbasyonunun çocuklarıydılar.

"*Ben* (şaka yaparak): 'Belki bir Schokolodi demek istiyorsun?"[55]

"*Hans* (hemen): 'Hayır, bir Saffalodi,[56] . . . çünkü sosis yemeyi çok severim ve salamı da.'[57]

"*Ben*: 'Baksana, bir Saffalodi kakaya benzemiyor mu?'

"*Hans*: 'Evet.'

"*Ben*: 'Pekâlâ, bir kaka neye benzer?'

"*Hans*: 'Siyah. Bilirsin' (kaşlarımı ve bıyığımı göstererek) 'bunun ve şunun gibi.'

"*Ben*: 'Başka neye? Bir Saffalodi gibi yuvarlak?'

"*Hans*: 'Evet.'

"*Ben*: 'Lazımlığa oturduğunda ve bir kaka geldiğinde, kendi kendine bir bebeğin olduğunu düşündün mü?'

"*Hans* (gülerek): 'Evet. — caddesinde bile ve burada da.'

"*Ben*: 'Yolcu arabası atlarının düştüğü zamanı biliyorsun? [Karş. s. 188 v.d.] Yolcu arabası bir bebek kutusuna benziyordu ve siyah at yere düştüğünde tıpkı. . ."

"*Hans* (sözüme karışarak): '. . . bir bebek sahibi olmak gibiydi.'

"*Ben*: 'Ya ayaklarıyla patırtı yaptığında ne düşündün?'

"*Hans*: 'Oh, lazımlığa oturmak istemeyip oynamayı daha çok istediğimde, o zaman ayaklarımla böyle bir patırtı yaparım.' [Karş. s. 192.] (Ayağıyla eşinir gibi yaptı.)

"İnsanların çocuk sahibi olmaktan *hoşlanıp hoşlanmadıkları* sorusuyla çok fazla ilgili olmasının nedeni buydu.

"Bugün Hans gün boyunca paket kutularını yükleme boşaltma oynadı; bir oyuncak vagonu ve oynayacak bu tür kutuları olmasını istediğini söyledi. Karşıdaki Gümrük Müdürlüğü'nün avlusunda onu en çok ilgilendiren şey arabaların yüklenmesi ve boşaltılmasıydı. En fazla bir araba yüklendiğinde ve gitmek üzere olduğunda korkuyordu. 'Atlar düşecekler'[58] diyordu [s. 185]. Gümrük Müdürlüğü'nün kapıla-

[55]["*Schokolade*" "çikolata"nın Almancasıdır.]

[56]" 'Saffaladi' '*Zervelatwurst*' ['saveloy', bir tür sosis] demektir. Eşim teyzesinin buna hep 'Soffilodi' demesini anlatmaktan çok hoşlanır. Hans bunu duymuş olabilir."

[57][Bir başka tür sosis.]

[58]Bir kadına doğum yaptırıldığında "*niederkommen*" [sözcük anlamıyla "düşme"] sözcüğünü kullanmaz mıyız ?

rına hangar 'delikleri' diyordu (örn. birinci delik, ikinci delik, üçüncü delik, vb.). Ama şimdi 'delik' yerine 'arka delik' diyor.

"Korkması durumunda bir geri çekilme hattına sahip olmak için evin yakınlarında kalmaktan hoşlanması dışında, anksiyete hemen tümüyle ortadan kayboldu. Ancak şimdi asla eve kaçmıyor, her zaman sokakta duruyor. Bildiğimiz gibi, hastalığı bir yürüyüş için dışarı çıkmışken gözyaşları içinde geri dönmesiyle başlamıştı ve ikinci bir yürüyüşe çıkması için zorlandığında ancak Şehir Demiryolları'nın üzerindeki Hauptzollamt istasyonuna dek gitmişti, evimiz bu istasyondan görülebiliyordu. Eşimin loğusalığı sırasında elbette annesinden uzak tutulmuştu ve onu ev çevresinden uzaklaşmaktan alıkoyan şimdiki anksiyetesi, gerçekte o sıralarda hissettiği anneye yönelik özlemdi.

"30 Nisan. Hans'ı yine hayal ürünü çocuklarıyla oynarken görünce 'Merhaba, çocukların hâlâ sağ mı?' Çok iyi biliyorsun ki bir oğlanın çocuğu olamaz' dedim.

"*Hans*: 'Biliyorum. Önceden onların annesiydim, *şimdi babalarıyım.*'

"*Ben*: 'Peki çocukların annesi kim?'

"*Hans*: 'Ne demek kim, annem tabiî; sen de onların *büyükbabasısın.*'

"*Ben*: "O zaman benim kadar büyük olmak ve annenle evli olmak ve sonra onun çocukları olmasını isterdin.'

"*Hans*: 'Evet istediğim bu ve o zaman Lainz Büyükannem' (benim annem) 'onların büyükannesi olacak.' "

Olaylar doyurucu bir sonuca doğru ilerliyordu. Küçük Oidipus yazgı tarafından yazılandan daha mutlu bir çözüm bulmuştu. Babasını uzaklaştırmak yerine kendisi için istediği mutluluğu ona bağışlamıştı: Onu bir büyükbaba yapmış ve kendi annesiyle evlendirmişti.

"1 Mayıs'ta Hans öğle yemeği saatinde bana geldi ve şöyle dedi: 'Ne yapalım biliyor musun? Haydi Prefösör için bir şeyler yazalım.'

"*Ben*: 'Pekâlâ, ne yazacağız?'

"*Hans*: 'Bu sabah bütün çocuklarımla birlikte tuvaletteydim. Önce kakamı yaptım ve işedim ve onlar izlediler. Sonra onları oturağa koydum ve çişlerini ve kakalarını yaptılar, popolarını kağıtla sildim. Ne-

den biliyor musun? Çünkü çocuklarım olmasından çok hoşlanırdım; onlar için her şeyi yapardım — onları tuvalete götürür, popolarını temizler ve çocuklarla yapılacak her şeyi yapardım.' "

Bu düşlem tarafından sağlanan itiraftan sonra, Hans'ın zihninde boşaltımsal işlevlere bağlı haz bulunduğu gerçeğine karşı koymak pek olası olmayacaktır.

"Öğleden sonra ilk kez Stadtpark'a gitmeye cesaret etti. Bir Mayıs olduğu için kuşkusuz her zamankinden daha az trafik vardı, ama yine de şimdiye dek onu korkutmuş olan kadar yoğundu. Başarısından çok gururluydu ve çaydan sonra onunla birlikte Stadtpark'a bir kez daha gitmek zorunda kaldım. Yolda bir yolcu arabasıyla karşılaştık. Hans 'Bak! Bir leylek kutusu arabası!' diyerek bana onu gösterdi. Planladığımız gibi yarın benimle yine Stadtpark'a giderse, hastalığını gerçekten iyileşmiş olarak kabul edebileceğiz.

"2 Mayıs'ta Hans sabah bana geldi. 'Baksana, bugün bir şey düşündüm.' dedi. Başlangıçta bunu unutmuştu ama daha sonra belirgin direnç işaretleriyle birlikte olmasına karşın, şunları anlattı: '*Tamirci geldi ve önce popomu bir kerpetenle çıkardı ve sonra bana yenisini verdi ve sonra aynısını pipim için yaptı. Şöyle dedi* : "Poponu göreyim!" ve arkamı dönmek zorunda kaldım ve onu çıkardı; sonra şöyle dedi: "Pipini göreyim!" ' "

Hans'ın babası bu istek dolu düşlemin niteliğini kavramıştı ve hak edebileceği tek yorum için bir an bile duraksamadı.

"*Ben*: 'Sana *daha büyük* bir pipi ve *daha büyük* bir popo verdi.'

"*Hans*: 'Evet.'

"*Ben*: 'Babanınki gibi, çünkü baba olmak isterdin.'

"*Hans*: 'Evet ve seninki gibi bir bıyığım ve kıllarım olsun isterdim.' (Göğsümdeki kılları işaret etti.)

"Bunun ışığında, Hans'ın tamircinin geldiği, banyoyu söktüğü ve onun karnına bir delgi sapladığı [s. 202] şeklindeki daha önceki düşleminin yorumunu gözden geçirebiliriz. Büyük küvet 'popo' demekti, delgi ya da tornavida (o sırada açıkladığımız gibi) pipiydi.[59] İki düş-

[59]Belki "delgi" ["*Bohrer*"] sözcüğü de "doğmuş" ["*geboren*"] ve "doğum" ["*Geburt*"] sözcükleriyle bağlantısız biçimde seçilmemişti. Eğer öyleyse, çocuk "delinmiş"

lem aynıdır. Ayrıca, Hans'ın büyük küvet korkusuna da yeni bir ışık tutulmuştur. (Bu arada bu korku bir süre önce kayboldu.) Büyük küvet için fazla küçük olduğundan 'poposunu' sevmiyor."

Sonraki birkaç gün içinde Hans'ın annesi küçük oğlanın iyileşmesinden duyduğu neşeyi ifade etmek için bana birden çok kez yazdı.

Bir hafta sonra Hans'ın babasından bir not geldi.

"Değerli Hocam, Hans'ın olgu öyküsüne aşağıdaki eklemeleri yapmak istiyorum:

"(1) İlk aydınlatıcı bilgiler verildikten sonraki düzelmesi sunmuş olabileceğim [s. 170] kadar tam değildi. Hans'ın yürüyüşlere çıktığı doğru, ancak sadece zorlantı altında ve büyük bir anksiyete hali içinde. Bir keresinde benimle birlikte evimizin hâlâ görülebildiği Hauptzollamt istasyonuna dek gitti, ancak daha öteye gitmeye ikna edilemedi.

"(2) 'Ahududu şurubu' ve 'vurmak için bir silah'a gelince [s. 178]. Hans kabız olduğunda ahududu şurubu veriliyor. 'Vurmak' ve 'kaka yapmak'[60] sözcüklerini de sık sık karıştırıyor.

"(3) Hans yatak odamızdan kendisine ait bir odaya taşındığında yaklaşık dört yaşındaydı.

"(4) Artık bir korku biçiminde değil de sadece sorular sormak için normal içgüdü biçiminde olmasına karşın, hastalığının bir izi hâlâ varlığını sürdürüyor. Sorular çoğunlukla eşyaların (tramvaylar, makineler, vb.) neden yapıldığı, eşyaları kimin yaptığı vb. ile ilgili. Hans'ın onları daha önce kendisi yanıtlamış olmasına karşın yeniden sorması gerçeği soruların belirleyici özelliğini oluşturuyor. Sadece emin olmak istiyor. Bir keresinde beni sorularıyla yorduğunda ve ona 'sorduğun her soruyu yanıtlayabileceğimi mi düşünüyorsun?' dediğimde şu yanıtı verdi: 'Pekâlâ, at hakkındakini bildiğine göre bunu da bildiğini düşündüm.'

["*gebohrt*"] ile "doğmuş" ["*geboren*"] arasında hiçbir ayrım yapamamış olabilirdi. Deneyimli bir meslektaş tarafından ileri sürülen bu görüşü kabul ediyorum, ancak önümüzde iki düşünce arasında derin ve evrensel bir bağlantı mı, yoksa sadece Almancaya [ve İngilizceye] özgü bir sözel çakışmanın kullanılması mı olduğunu söyleme konumunda değilim. İnsanın yaratıcısı Prometheus (Pramantha) da etimolojik olarak "delici" dir. (Karş. Abraham, *Traum und Mythus*, 1909.)

[60][Almancada "*schiessen*" ve "*scheissen*".]

"(5) Hans şimdi hastalığından sadece geçmişteki bir öykü gibi söz ediyor — 'saçmalığımın olduğu sıralarda.'

"(6) Çözülmemiş bir tortu geride duruyor, çünkü Hans zihnini çocuğu dünyaya getiren anne olduğu için babanın çocuğuyla ne ilgisi olduğunu keşfetmek için yormayı sürdürüyor. Bu sorularından anlaşılabilir, örneğin: 'Ben *sana* da aitim, değil mi?' (sadece annesine değil anlamında). Bana ne biçimde ait olduğu onun için açık değil. Öte yandan, sizin düşündüğünüz gibi, ebeveynlerine cinsel birleşme eylemi sırasında kulak misafiri olması hakkında hiçbir doğrudan kanıtım yok.

"(7) Olguyu sunarken belki anksiyetesinin şiddeti üzerinde ısrarla durmak gerek. Aksi halde iyi bir dayak atılmış olsaydı oğlanın çok kısa bir süre içinde yürüyüşlere çıkmış olacağı söylenebilir."

Sonuç olarak şu sözcükleri eklememe izin verin. Hans'ın son düşlemiyle iğdişlik karmaşasından doğan anksiyete de yenilmişti ve acı dolu beklentilerine daha mutlu bir yön verilmişti. Evet, Doktor [*bkz.* s. 153] (tamirci) *gerçekten* gelmiş, *gerçekten* penisini almıştı, — ama sadece onun yerine daha büyüğünü vermek için. Bunun dışında, genç araştırmacımız tüm bilginin çok çeşitli küçük parçalardan oluşan bir şey olduğunu ve öne doğru atılan her adımın arkasında çözülmemiş bir tortu bıraktığını sadece biraz erken keşfetmişti.

III

TARTIŞMA

ŞİMDİ beş yaşından küçük bir erkek çocuktaki bir fobinin gelişiminin ve çözülüşünün gözlemini incelemeye koyulacağım ve bunu üç bakış açısından yapmam gerekiyor. İlk olarak bu gözlemin *Cinsellik Kuramı Hakkında Üç Deneme* (1905*d*) kitabımda ileri sürdüğüm iddiaları nereye kadar desteklediğini gözden geçireceğim. İkincisi, bu çok yaygın hastalık biçimini anlamamıza ne denli katkıda bulunabileceğini inceleyeceğim. Ve üçüncüsü, çocukların zihinsel yaşamları üzerine ışık tutmasının ya da eğitimsel amaçlarımıza yönelik herhangi bir eleştiri sunmasının sağlanıp sağlanamayacağını inceleyeceğim.

I

İzlenimim, küçük Hans'a ilişkin bu gözlemlerde sunulan bir çocuğun cinsel yaşamına ilişkin tablonun, *Üç Deneme* kitabımda bu konuda (görüşlerimi erişkinlerin ruhçözümlemeci incelemelerine dayandırarak) sunduğum açıklamalarla çok uyuştuğu şeklindedir. Ancak bu uyuşmanın ayrıntılarına girmeden önce bu çözümlemeyi bu amaç için kullanmama karşı yöneltilecek olan iki karşı çıkışa değinmem gerek. İlk karşı çıkış Hans'ın normal bir çocuk olmadığı, ama (olayların —aslında hastalığın— gösterdiği gibi) nevroza yatkınlığı olduğu ve bir genç "dejenere" olduğu; dolayısıyla belki onun için doğru olabilen sonuçları diğer normal çocuklara uygulamanın saçma olacağı şeklindedir. Bu karşı çıkışın gözden geçirilmesini erteleyeceğim, çünkü çıkış

yalnızca gözlemin değerini sınırlamakta, ama onu tümüyle geçersiz kılmamaktadır. İkinci ve daha uzlaşmaz olan karşı çıkışa göre, bir çocuğun *benim* kuramsal görüşlerimle aşılanmış ve *benim* önyargılarım kendisine bulaşmış olarak işine giden babası tarafından yürütülen çözümlemesi herhangi bir nesnel değerden tümüyle yoksun olmalıdır. Şunlar söylenecektir: Bir çocuk zorunlu olarak telkine çok yatkındır ve başkalarına kıyasla belki de babasınınkilere daha yatkındır; kendisine çok fazla ilgi gösterdiği için babasına duyduğu şükrandan ötürü her şeyin kendisine dayatılmasına izin verecektir; iddialarının hiçbirinin herhangi bir kanıtsal değeri olamaz ve çağrışımlar, düşlemler ve düşler biçiminde ürettiği her şey doğal olarak her olası araçla zorlanmakta oldukları yönü izleyecektir. Kısacası, her şey bir kez daha basitçe "telkin"dir —tek fark çocukta bunun maskesinin bir erişkindekinden çok daha kolay biçimde indirilebilmesidir.

Örneği görülmemiş bir şey. Yirmi iki yıl önce bilimsel görüşlerin çatışmasına burnumu sokmaya yeni başladığımda, o günlerin eski kuşak nörolog ve psikiyatristlerinin telkin ve etkileri hakkındaki iddiaları nasıl alaya aldıklarını anımsayabiliyorum.[1] O günden bu yana durum köklü bir biçimde değişti. Önceki hoşnutsuzluk yalnızca çok istekli bir kabule dönüştürüldü ve bu, yalnızca Liébeault ve Bernheim ile onların öğrencilerinin çalışmalarının bu yirmi yıl boyunca yaratmaktan geri durmadığı izlenimin bir sonucu olarak değil, aynı zamanda o zamandan bu yana slogan sözcük "telkin" ile ne denli büyük bir düşünce ekonomisinin başarılabileceği keşfedildiği için gerçekleşti. Hiç kimse telkini bilmiyor ve ne olduğu, nereden geldiği ya da ne zaman ortaya çıktığını merak etmiyor, — ruhbilim alanında aykırı olan her şeyin "telkin" olarak etiketlenebilmesi yeterli. Günümüzde moda olan ve çocukların iddialarının kesinlikle keyfi ve güvenilmez oldukları şeklindeki görüşü paylaşmıyorum. Zihinsel yaşamda keyfi diye bir şey yoktur. Çocukların iddialarının güvenilmezliği imgelemlerinin egemenliğinden dolayıdır, tıpkı yetişkin kişilerin iddialarının güvenilmezliğinin onların önyargılarının egemenliğinden dolayı olması gibi. Bunun dışında, çocuklar bile nedensiz yalan söylemezler ve genelde hakikati

[1] [*Giriş Konferansları*'nın (1916-17) sonundaki benzer görüşlerle karşılaştırınız, *P.F.K.*, **1**, s. 455.]

sevmeye büyüklerinden daha eğilimlidirler. Küçük Hans'ın sözlerini temelden reddetseydik kesinlikle ona çok büyük bir haksızlık yapıyor olurduk. Tersine, bir direncin zorlayıcı gücü altında gerçekleri çarpıttığı ya da sakladığı durumları, kendisi kararsız kaldığı için babasıyla uyuştuğu durumları (dolayısıyla söylemiş oldukları kanıt olarak görülmemelidir) ve her tür baskıdan özgür biçimde içinde gerçekten neler olup bittiği hakkında bir bilgi seline kapıldığı durumları birbirinden oldukça net bir biçimde ayırdedebiliriz. Erişkinlerce söylenen sözler daha fazla bir kesinlik sunmazlar. Bir ruhçözümlemeye ilişkin hiçbir öykünün çözümlemeci tarafından çözümlemeyi yürütürken alınan izlenimleri yeniden yaratamaması ve kesin bir ikna olma duyumunun çözümleme hakkında yazılanları okuyarak asla elde edilememesi, bu duyumun ancak onu doğrudan yaşayarak elde edilmesi, hayıflanılacak bir gerçektir. Ancak bu kusur erişkinlerin çözümlemeleri için de eşit derecede geçerlidir.

Küçük Hans ebeveynleri tarafından neşeli, açıksözlü bir çocuk olarak tanımlanmaktadır ve ebeveynlerince ona verilen ve temel olarak alışılmış eğitimsel günahlarımızdan kaçınmaktan oluşan eğitim göz önünde bulundurulursa böyle olması gerekir. Araştırmalarını mutlu bir *saflık* içinde, bu araştırmaların kısa bir süre sonra karışıklık yaratacağını aklından geçirmeksizin sürdürebildiği sürece hiçbir şeyi saklamamıştı; fobiden önceki dönemde yapılan gözlemler hiçbir kuşku ya da tereddüte olanak vermemektedir. Söylemiş olduklarıyla düşünmüş oldukları arasındaki zıtlıkların kendilerini göstermeye başlaması hastalığın patlak vermesiyle ve çözümleme sırasında olmuştu; ve bu kısmen hepsinin birden üstesinden gelemediği bilinçdışı malzeme kendisini ona dayatmakta olduğu için ve kısmen de düşüncelerinin içeriği ebeveynleriyle olan ilişkisi hakkında kuşkular yarattığı için böyleydi. Bu güçlüklerin de erişkinlerde yapılan birçok çözümlemeden daha çok olmadığı şeklinde yansız bir görüşüm var.

Çözümleme sırasında Hans'a kendisinin söyleyemeyeceği birçok şeyin anlatılmasının gerektiği, o zamana dek onlara sahip olduğuna ilişkin hiçbir belirti göstermediği düşüncelerin sunulmak zorunda kalındığı ve dikkatinin, babasının birşeyler geleceğini ummakta olduğu yöne döndürülmesinin gerektiği doğrudur. Bu, çözümlemenin kanıtsal

değerini düşürür, ancak işleyiş biçimi her olguda aynıdır. Çünkü bir ruhçözümleme yansız bir bilimsel araştırma değil de sağaltıcı bir yoldur. Özü bir şeyi kanıtlamak değil, sadece bir şeyi değiştirmektir. Bir ruhçözümlemede hekim hastasına her zaman (bazen büyük, bazen küçük çapta) onların yardımıyla bilinçdışı malzemeyi tanıma ve kavrama konumuna getirildiği bilinçli sezgisel düşünceler sunar. Çünkü böylesi yardımın daha fazlasına gereksinim duyan hastalar da vardır, daha azına gereksinim duyanlar da; ancak yardımın birazı olmaksızın durumuyla başeden hiçbir hasta yoktur. Hafif bozukluklar belki yardım olmaksızın kişinin kendi çabalarıyla sonlandırılabilirler ama bir nevroz — kendisini benliğe karşı yabancı bir öğe olarak konumlandıran bir şey — asla. Böylesi bir öğenin üstesinden gelinmesi için başka birinin işe karışması gerekir ve nevroz bu diğer kişinin yardımcı olabildiği oranda iyileştirilebilir olacaktır. Eğer herhangi bir nevrozun doğasında "diğer kişi"ye sırt çevirme varsa —ve bu dementia praecox [şizofreni —*çev.*] adı altında kümelendirilen durumların niteliklerinden biri olarak görünmektedir— böylesi bir durum her tür çabamızla iyileştirilemez halde olacaktır. Bir çocuğun zihinsel sistemlerinin çok az gelişimi nedeniyle özellikle yoğun bir yardım gerektirdiği doğrudur. Ama her şeye karşın, hekimin hastasına verdiği bilgiler de sonuçta çözümleyici deneyimlerden türetilmişlerdir ve gerçekten, eğer hekimce yapılan bu girişim pahasına hastalıklı malzemenin yapısını keşfetmemiz ve aynı zamanda dağıtmamız sağlanırsa, yeterince ikna edicidirler.

Ve yine, çözümleme sırasında bile, küçük hasta onu "telkin" suçlamasından aklayacak yeterince bağımsızlık kanıtları sunmuştu. Diğer tüm çocuklar gibi, çocuksu cinsel kuramlarını, böyle yapması için hiçbir cesaretlendirme görmeksizin önündeki malzemeye uygulamıştı. Bu kuramlar erişkin zihninden ileri derecede uzaktırlar. Aslında, bu olayda Hans'ın babasını, oğlanın doğum konusuna boşaltımsal karmaşa yoluyla yaklaşmak zorunda olacağı konusunda uyarmayı gerçekten ihmal ettim. Benim yaptığım bu ihmal, çözümlemede bulanık bir evreye yol açmasına karşın, yine de Hans'ın zihinsel süreçlerinin içtenliği ve bağımsızlığına ilişkin güzel kanıtlar yaratmanın yoluydu. Ona telkin yapmakta olduğu varsayılan babası bu konuya nasıl ulaşmış olduğu ya da bundan ne çıkacağı konusunda en küçük bir fikre sahip olma-

dan, birdenbire, "kaka" ile uğraşır duruma gelmişti [s. 192 v.d.]. Babasına, Hans'ın daha önce edinmiş olduğu "iğdişlik karmaşası"ndan doğan iki tamirci düşleminin [s. 202 ve s. 231] üretilmesi konusunda da hiçbir sorumluluk yüklenemezdi. Ve burada, kuramsal merak nedeniyle, insanın kavrayışına pek sık olarak gelmeyen böylesi kanıtların değerine müdahale etmemek amacıyla, böylesi bir bağlantının ortaya çıkacağı şeklindeki beklentimi Hans'ın babasından tümüyle sakladığımı itiraf etmeliyim.

Çözümlemenin ayrıntılarına daha derinden girseydim Hans'ın "telkin"den bağımsızlığı konusunda çok daha fazla kanıt üretebilirdim, ancak bu giriş niteliğindeki karşı çıkışın tartışılmasını bu noktada sonlandıracağım. Bu çözümlemeyle de ikna edilmesine izin vermeyecek birini ikna etmekte başarılı olamayacağımın ayırdındayım ve olguya ilişkin tartışmamı bilinçdışı hastalık yaratıcı malzemenin nesnel gerçekliği konusunda önceden ikna olmuş olan okurların yararı için sürdüreceğim. Ve bunu böylesi okurların sayısının sürekli olarak arttığı şeklindeki hoşnutluk verici güvence ile yapıyorum.

Küçük Hans'ta onun cinsel yaşamının bir parçası olarak kabul edilebilecek ilk özellik "pipi"sine —adını iki işlevinden birinden, daha az önemli olduğu pek söylenemeyecek olan ve çocuk bakımevlerinde gözden kaçırılmaması gereken işlevinden alan bir organ— gösterdiği çok özel canlı ilgiydi. Bu ilgi onun içinde araştırma ruhunu uyandırmış ve böylece pipinin varlığının ya da yokluğunun canlı ve cansız nesneler arasında ayrım yapmayı olası kıldığını keşfetmişti [s. 154]. Tüm canlı nesnelerin kendisi gibi olduğunu ve bu önemli bedensel organa sahip olduklarını düşünmüştü; daha büyük hayvanlarda olduğunu gözlemiş, her iki ebeveyninde de bunun böyle olduğundan kuşkulanmış ve yeni doğan kız kardeşinde kendi gözleriyle gördüğü kanıtlar onu bu gerçeğin doğruluğunu kanıtlamaktan caydırmamıştı [s. 156]. Bu organın ona benzer bir canlıda var olduğundan vazgeçmeyi kabul etmek durumunda olsaydı, bunun onun "*Weltanschauung*"u [düşünüş biçimi —*çev.*] için çok yıkıcı bir darbe olacağı bile söylenebilir. Annesinin oğlanın pipisinin yitimi ile çok yakından ilişkili bir tehdidinin [s. 153] aceleyle düşüncelerinden uzaklaştırılmasının ve etkilerini açıkça

göstermeyi ancak daha sonraki bir dönemde başarmasının nedeni olasılıkla buydu. Annenin bu girişiminin nedeni oğlanın organına dokunarak kendisine haz duyumları sağlamaktan hoşlanıyor olmasıydı: Küçük oğlan en yaygın —ve en normal— otoerotik cinsel etkinlik biçimini uygulamaya başlamıştı.

Bir insanın kendi cinsel organından aldığı haz, etkin ya da edilgin biçimlerindeki gözetlemecilikle (ya da bakarak cinsel haz almayla) Alfred Adler (1908) tarafından çok uygun şekilde "içgüdülerin birleşmesi" olarak tanımlanmış olan tarzda, bağlantılı hale gelebilir. Böylece küçük Hans başka insanların pipilerini görmeye çalışmaya başlamıştı; cinsel merakı gelişmişti ve aynı zamanda kendi pipisini sergilemekten de hoşlanıyordu. Bastırma döneminin başlarına ait olan düşlerinden biri, küçük kız arkadaşlarından birinin ona çiş yaparken yardımcı olması, yani büyük gösteriyi paylaşması şeklinde bir isteği ifade etmekteydi [s. 163]. Dolayısıyla düş bu isteğin o zamana dek bastırılmamış olarak var olduğunu göstermektedir ve daha sonraki bilgiler oğlanın bu isteği doyurma alışkanlığında olduğu gerçeğini doğrulamıştı. Hem anne hem de babasına şimdiye dek onların pipilerini hiç görmemiş olmaktan duyduğu üzüntüyü tekrar tekrar ifade etmişti; belki de onu bu organları görmeye iten şey, *bir kıyaslama yapma* gereksinimiydi. Benlik her zaman insanın dış dünyayı ölçmede kullandığı ölçütt ir; insan dış dünyayı kendisiyle sürekli yapılan bir kıyaslama aracılığı la anlamayı öğrenir. Hans büyük hayvanların karşılaştırmalı olarak kendisininkiden daha büyük pipileri olduğunu gözlemişti; bunun sonucunda aynı şeyin ebeveynleri için de geçerli olduğundan kuşkulanmıştı ve bundan emin olmak istiyordu. Annesinin kesinlikle "at gibi" bir pipisi olması gerektiğini düşünmüştü. Ardından kendi pipisinin onunla birlikte büyüyeceği şeklindeki rahatlatıcı düşünce ile donanmıştı. Bu sanki çocuğun daha büyük olma isteğinin cinsel organları üzerinde yoğunlaşması gibiydi.

Dolayısıyla küçük Hans'ın cinsel yapılanmasında genital bölge baştan beri ona en yoğun hazzı sağlayan erotojenik bölgelerinden biri durumundaydı. Kanıtlarını sunduğu başka tek benzer haz boşaltımsal haz, işeme ve barsakların boşaltılmasının gerçekleştirildiği dışa açılma noktalarına bağlanan hazdı. Sayesinde hastalığının yenilmiş olduğu

son mutluluk düşleminde tuvalete götürdüğü, işettiği, popolarını temizlediği — kısacası "çocuklarla yapılabilecek her şeyi" yaptığı çocukları olduğu hayalini kurmuştu [s. 230-31]; bu nedenle kendisinin bir bebek olarak bakım gördüğü dönemde, aynı işlerin onun için haz verici duyumların kaynağı oldukları varsayımından kaçınmak olanaksız görünmektedir. Bu hazzı ona bakım veren kişinin —yani annesinin— yardımı ile erotojenik bölgelerinden elde etmişti ve dolayısıyla haz nesne seçimine giden yolu işaret etmekteydi. Ama daha da erken bir tarihte bu hazzı kendi kendisine otoerotik olarak verme alışkanlığından olması —dışkı ve çişlerini boşaltımlarından şehvetli bir duyum elde edecek noktaya gelinceye dek tutmayı seven çocuklardan biri olması— da olasıdır. Bunun bir olasılık olduğunu belirtmekten öte bir şey söylemiyorum çünkü konu çözümleme sırasında açıklığa kavuşturulmamıştı; daha sonra çok fazla korktuğu "ayaklarla patırtı yapma" (tekmeler savurma) bu yöne işaret eder. Ancak her koşulda bu haz kaynakları, başka çocuklarda çok sık olduğu gibi, küçük Hans için özellikle çarpıcı bir öneme sahip değildiler. Temizlik alışkanlığını erkenden kazanmıştı ve ne yatak ıslatma ne de gündüz kaçırmaları ilk yıllarında hiçbir rol oynamamıştı; erişkinler için çok tiksindirici bir eğilim olan ve genellikle ruhsal karışıklık süreçlerinin sonlanışında yeniden ortaya çıkan dışkısıyla oynama eğiliminin hiçbir izi onda gözlenmemişti.

Bu önemli noktada, fobisi sırasında cinsel etkinliğinin bu iki iyi gelişmiş bileşeninin kuşku götürmez bir biçimde bastırılmasının söz konusu olduğu gerçeği de hemen vurgulanmalıdır. Başka insanların önünde çişini yapmaktan utanmaktaydı, kendisini elini pipisine koyduğundan ötürü suçluyor, mastürbasyondan vazgeçmek için çaba harcıyor ve "kaka" ve "çiş"ten ve kendisine onları anımsatan her şeyden iğreniyordu. Çocuklarına bakma düşleminde bu sonraki bastırmayı iptal etmişti.

Küçük Hans'ınki gibi bir cinsel yapı kendisiyle birlikte ne sapkınlıkların ne de onların negatifinin gelişimine yönelik bir yatkınlığı taşır gibi görünmemektedir (kendimizi histeri üzerinde düşünmekle sınırlayacağız).[2] Benim deneyimlerim çerçevesinde (bu konuda dikkatli bir

[2][Freud'un *Üç Deneme*'sinin (1905*d*, *P.F.L.*, 7, s. 79 v.d.] ilkinin 4. Kesiminin sonunda "Nevroz ve Sapkınlık" hakkındaki paragraflara bakınız.

biçimde konuşmak için hâlâ gerçek bir gereksinim vardır) histeriklerin doğuştan gelen yapıları —bunun sapkınlıklar için de doğru olduğu çok açıktır— genital bölgenin diğer erotojenik bölgelerden göreceli olarak daha az göze çarpıcı olmasıyla belirgindir. Ancak cinsel yaşamın özel bir "sapma"sını kesinlikle bu kuralın dışında tutmalıyız. Daha sonra eşcinsel hale gelen kişilerde, çocukluk döneminde genital bölgenin (ve özellikle penisin) tıpkı normal insanlarda olduğu gibi, egemenliği ile karşılaşırız.[3] Gerçekten eşcinselin yazgısını belirleyen şey, onun tarafından erkek organı için hissedilen yüksek güvendir. Çocukluk çağında, kadınların da kendi gözünde bedenin vazgeçilmez bir parçası olan şeye sahip olduklarını varsaydığı sürece, kadınları cinsel nesnesi olarak seçer; kadınların bu konuda kendisini aldatmış olduğundan emin hale geldiğinde, kadınların onun cinsel nesnesi olarak kabul edilirlikleri sona erer. Kendisini cinsel ilişkiye çekecek kimsede bir penisin bulunmasından vazgeçemez ve eğer koşullar uygunsa libidosunu "penisi olan bir kadın"a, kadınsı görünümlü bir gence sabitleyecektir. O halde eşcinseller, kendi cinsel organlarının erotojenik önemi nedeniyle, cinsel nesnelerinde benzer bir özellik olmadan yapamayan kişilerdir. Otoerotizmden nesne sevgisine doğru gelişimlerinin akışında, ikisinin arasındaki bir noktada —otoerotizme daha yakın olan bir nokta— saplanmış olarak kalmışlardır.[4]

Özel bir eşcinsel dürtü ayırt etmenin kesinlikle hiçbir haklı nedeni yoktur. Bir eşcinseli oluşturan şey onun içgüdüsel yaşamındaki değil de nesne seçimindeki bir tuhaflıktır. *Üç Deneme* kitabımda, cinsel yaşamda içgüdü ile nesne arasındaki bağın gerçekte olduğundan daha yakın olduğunu kafamızda canlandırdığımız ve bunun yanlış olduğu konusunda söylemiş olduklarımı anımsamama izin verin.[5] Bir eşcinsel

[3]Beklentilerimin beni tahmin etmeye yönlendirdiği ve Sadger'in gözlemlerinin [örn. 1908 ve 1909] göstermiş olduğu gibi, böylesi tüm insanlar çocukluk döneminde ikili bir evreden geçerler.

[4]["Penisi olan kadın" daha önce Freud'un "Çocukların Cinsel Kuramları" (1908*c*), *P.F.L.*, 7, s. 193-4, yazısında görünür. Kadın eşcinselliği hakkındaki görüşlerinin bir özeti için *Üç Deneme*'nin (1905*d*) birincisinin I. Kesiminde (A) "Sapkınlıkların Cinsel Nesneleri" hakkındaki paragrafa ve özellikle bu kitabın izleyen basımları sırasında eklenen uzun dipnota bakınız (*P.F.L.*, 7, s. 56-9).]

[5][Freud (1905*d*), *P.F.L.*,7, s. 59-60.]

normal içgüdülere sahip olabilir, ancak bu içgüdüleri özel bir belirleyici ile tanımlanan bir nesneler sınıfından koparmayı beceremez. Ve çocukluk çağında, söz konusu belirleyici bu dönemde evrensel uygulaması olan bir şey olarak kabul edildiği için, aşkını küçük oğlan ve kızlara ayrım yapmaksızın göstermiş olan ve bir keresinde arkadaşı Fritzl'i [erkek —*çev.*] "en sevdiği kız" olarak tanımlamış olan [s. 160] küçük Hans gibi davranabilir. Hans bir eşcinseldi (tüm çocukların pekâlâ olabilecekleri gibi), bu durum her zaman akılda tutulması gereken gerçekle, *yalnızca bir tür cinsel organla* —kendisininki gibi bir cinsel organla— *tanışık olduğu* gerçeğiyle oldukça tutarlıydı.[6]

Ancak daha sonraki gelişiminde genç hovardamızın izlediği doğrultu eşcinselliğe değil de çokeşlilik çizgileri taşıyan güçlü bir erilliğe doğruydu; değişen dişil nesnelerine göre davranışını nasıl değiştireceğini de biliyordu — bir durumda küstahça saldırganken, bir başkasında güçsüz ve utangaçtı. Aşkı annesinden diğer sevgi nesnelerine kaymıştı, ancak bunların kıt olduğu bir zamanda anneye geri dönmüş ve bir nevrozun patlak vermesine yol açmıştı. Annesine yönelik aşkının hangi yoğunluk derecesine ulaştığı ve hangi aşamalardan geçtiği ancak bu gerçekleştiğinde açık hale gelmişti. Kız oyun arkadaşlarıyla elde etmeye çalıştığı cinsel amaç, onlarla *uyumak*, annesiyle ilişkili olarak ortaya çıkmıştı. Olgunlukta da unutulmayabilecek sözcüklerle ifade edilmişti, gerçi bu sözcükler olgunluk döneminde daha zengin bir çağrışım üstlenebilirdi.[7] Oğlan nesne sevgisine giden yolu alışılmış biçimde, bir bebekken almış olduğu bakımdan bulmuştu ve yeni bir haz —annesinin yanında uyuma— şimdi onun için en önemlisi durumuna gelmişti. Hans'ın bu yeni amacında bir bileşen olarak derisel temastan elde edilen ve, —Moll'un (bana yapay gelen) adlandırma sistemine göre— dokunma içgüdüsünün doyumu olarak betimlenebilecek bu hazzın,[8] önemini vurgulamak isterim.

---

[6](1923'te *eklenen dipnot*): Daha sonra (1923*e*) bizim küçük hastamızın geçmekte olduğu cinsel gelişim döneminin evrensel olarak yalnızca *tek* türde cinsel organ, yani erkek organı ile tanışıklıkla karakterize olduğu gerçeğine dikkat çektim. Daha sonraki olgunluk döneminin tersine bu dönem bir *genital* öncüllük ile değil de *fallus*'un [erkek cinsel organı —*çev.*] öncüllüğü ile belirlidir. [*P.F.L.*, **7**, s. 308-10.]

[7][Almanca "*bei jemandem schlafen*", sözcüğü sözcüğüne "birisiyle uyuma", "cinsel ilişkiye girme" anlamında (İngilizcesi gibi) kullanılır.]

[8][Moll (1898). Karş. *Üç Deneme*, *P.F.L.*, **7**, s. 84 *n.* 2.]

Hans babasına ve annesine yönelik tavrında, *Düşlerin Yorumu* [1900*a*, V. Bölümün D (*b*) kesiminde; *P.F.K.*, **4**, s. 297 v.d.] ve *Üç Deneme* [1900*a*, 7. s. 144 v.d.] yapıtlarımda çocuğun ebeveynleriyle cinsel ilişkileri hakkında söylemiş olduklarımı en somut ve kesin bir biçimde doğrular. Hans babasının "ortadan kaybolmasını" ondan kurtulmayı, böylece güzel annesiyle yalnız kalmayı ve onunla uyuyabilmeyi isteyen bir Küçük Oidipus'tu. Bu istek, babasının bazen var bazen yok oluşunun Hans'ın dikkatini, özlemini duyduğu annesiyle yakınlığın bağımlı olduğu koşula çektiği zaman, yaz tatilleri sırasında ortaya çıkmıştı. O sırada isteğin aldığı biçim sadece babasının "uzaklaşması" idi ve daha sonraki bir evrede bir beyaz at tarafından ısırılma korkusunun, başka birinin ayrılışı anında[9] edinmiş olduğu şans eseri bir izlenim sonucu, kendisini isteğin bu biçimine doğrudan bağlantılı hale getirmesi olası olmuştu. Ama daha sonra (olasılıkla babasının yokluklarına artık güvenilmemesi gereken Viyana'ya geri döndükten sonra) istek babasının *her zaman* uzakta olması —"ölü" olması— biçimini almıştı. Babasına yönelik bu ölüm isteğinden kaynaklanan ve dolayısıyla normal bir nedene sahip olduğu söylenebilecek olan korku, benim danışma odamdaki konuşmada ortadan kaldırılıncaya dek, çözümleme için başlıca engeli oluşturdu [s. 181].[10]

Ama Hans'ın karakteri kötü değildi; onun yaşında olup insan doğasının bir öğesi olan kabalık ve şiddet eğilimine hâlâ hareket özgürlüğü tanıyan çocuklardan biri de değildi. Tersine, olağandışı iyi yürekli ve sevecen bir mizacı vardı; babası saldırgan eğilimlerin acıma duygularına dönüşmesinin onda çok erken bir yaşta gerçekleştiğini bildirmişti. Fobiden çok önce bir atlı karıncadaki atların dövüldüğünü gördüğünde huzursuz olmuştu ve yanında biri ağladığında asla kayıtsız kal-

[9][1924'ten önceki basımlarda bu "bir başka babanın ayrılışı anında" şeklindedir. Bununla birlikte olayın s. 171'deki (ve s. 184'de buna yapılan göndermedeki) asıl öyküsü gidenin sadece Lizzi olduğunu ima eder gibi görünmektedir. Düzeltme ve s. 249'daki benzeri bu nedenledir.]

[10]Hans'ın iki çağrışımının, "ahududu şurubu" ve "insanları vurup öldürmek için bir silah"ın [s. 178] bir dizi belirleyiciden daha fazlasına sahip olması gerektiği oldukça kesindir. Olasılıkla kabızlık karmaşası kadar babasına yönelik nefretiyle de ilgili olmalıydılar. Kabızlıkla ilgili bağlantıyı tahmin eden babası [s. 232] , "ahududu şurubu" nun "kan" ile bağlantılı olabileceğini de belirtti.

mıyordu. Çözümlemedeki bir evrede *baskılanmış* bir sadizm parçası kendisini özel bir bağlamda[11] gösterdi, ama bu bastırılmış sadizmdi ve şimdi bu bağlamdan neyin yerini aldığını ve neyle yer değiştirmesinin amaçlandığını bulmamız gerekecek. Hans bu ölüm isteklerini beslediği babayı derinden sevmekteydi ve aklı böylesi bir çelişkiye karşı çıkarken,[12] babasına vurarak ve hemen ardından vurmuş olduğu yeri öperek [s. 181 *n.* 18] onun var olduğu gerçeğini belli etmekten kendini alıkoyamamıştı. Biz de kendimizi böylesi bir çelişkinin güçlüklerine düşmekten korumak için önlem almalıyız. İnsanın duygusal yaşamı genelde böylesi çelişik çiftlerden oluşur.[13] Gerçekten, durum böyle olmasaydı, bastırmalar ve nevrozlar belki de asla ortaya çıkmazlardı. Erişkinde bu birbirine zıt duygulardan oluşan çiftler genelde, tutkulu aşkın dorukları dışında, aynı anda bilinçli duruma gelmezler; diğer zamanlarda biri diğerini tümüyle görüş alanı dışında tutmada başarılı oluncaya dek birbirlerini baskılamayı sürdürürler. Ancak çocuklarda oldukça uzun bir süre barış içinde yan yana var olabilirler.

Hans'ın ruhsal-cinsel gelişiminin akışı üzerindeki en önemli etki üçbuçuk yaşındayken bir kız kardeşin doğumuydu. Bu olay ebeveynleriyle ilişkilerini belirginleştirmiş ve ona hakkında düşünülecek bazı çözülmez sorunlar getirmişti ve sonra, bebeğe bakılma biçimini izledikçe, kendisinin en erken dönemlere ait haz yaşantılarının anı izleri içinde yeniden canlanmıştı. Bu etki de tipiktir: Beklenmedik derecede çok sayıda, normal ve de hastalıklı yaşam öyküsünde kendimizi başlangıç noktamız olarak, bu olguda olduğu gibi, bir sonraki çocuğun doğumu ile bağlantılı cinsel haz ve cinsel merak patlamasını almak zorunda buluruz. Hans'ın yeni gelene karşı tutumu tıpkı *Düşlerin Yorumu*'nda [1900*a*. V. Bölümün D (*b*) Kesiminde; *P.F.K.*, **4**, s. 299 v.d.] betimlediğim gibiydi. Ateşli döneminde aileye olan eklenmeden ne denli az hoşlandığını birkaç gün sonra açığa vurmuştu [s. 214]. Kız

[11]Atları dövmek ve kızdırmak istemesi [s. 214].

[12]Babasına yönelttiği eleştirel soruya bakınız (s. 183).

[13]Das heisst, ich bin kein ausgeklügelt Buch.
İch bin ein Mensch mit seinem Widerspruch.
C. F. Meyer, *Huttens letzte Tage* [xxvi, "Homo Sum"].
[Gerçekte, ben zekice bir kurgu değilim;
Ben bir insanım, tüm çelişkileriyle.]

kardeşine sevgi daha sonra gelecekti[14] ancak ilk tutumu düşmanlıktı. Bu zamandan sonra bir başka bebeğin daha gelebileceği korkusu bilinçli düşünceleri arasında yer bulmuştu. Nevrozda, baskılanmış olan düşmanlığı özel bir korku —banyo korkusu [s. 203]— ile temsil edilmekteydi, çözümlemede kız kardeşine yönelik ölüm isteğine gizlenmemiş bir ifade vermişti ve babası tarafından eklemeler yapılmasını gerektiren imalardan hoşnut değildi. Vicdanı bu isteği babasına yönelik aynı istek kadar kötücül kabul etmemişti; ancak bilinçdışında her iki kişiye aynı gözle baktığı açıktır, çünkü her ikisi de annesini ondan almışlar ve anneyle yalnız kalışına karışmışlardı.

Ayrıca, bu olay ve onun tarafından yeniden canlandırılmış olan duygular isteklerine yeni bir yön vermişti. Zafer dolu son düşleminde [s. 230] erotik isteklerinin tümünü, hem otoerotik evresinden gelenleri hem de nesne sevgisi ile bağlantılı olanları özetlemişti. Bu düşlemde güzel annesiyle evlenmişti ve kendi bildiğince bakabileceği sayısız çocuğa sahipti.

2

Hans bir gün sokaktayken bir anksiyete nöbetiyle sarsılmıştı. Henüz neden korktuğunu söyleyememekteydi, ancak bu anksiyete durumunun en başında babasına hastalanma nedenini, hastalıktan kazancı[15] açığa vurmuştu. Annesiyle kalmak ve onunla muhabbet etmek istemişti; babasının belirttiği gibi [s. 230], annesinden bebeğin doğumu sırasında da ayırılmış olduğunun anısı da özlemine katkıda bulunmuş olabilir. Kısa bir süre sonra anksiyetesinin artık özleme geri dönüştürülebilir olmadığı belli olmuştu, annesi onunla birlikte gittiğinde bile korkuyordu. Bu arada (şimdi anksiyeteye dönüşmüş olan) libidosunun bağlandığı şeyin ne olduğu konusunda işaretler belirmişti: Bir beyaz atın kendisini ısıracağı şeklindeki çok özel korkuyu ifade etmişti.

[14] Kız kardeşi konuşabilecek kadar büyüdüğünde neler yapacağına ilişkin planlarıyla (s. 209) karşılaştırınız.

[15] [Hastalık nedenleri ve hastalıktan kazanç yukarıda s. 67-71'de "Dora" olgu öyküsünde tartışılmıştır. Özellikle s. 68'de yer alan ve ek kaynakların verildiği uzun dipnotla karşılaştırınız.]

Bu tür bozukluklar "fobiler" olarak adlandırılır; hastanın aksi halde yapamadığı hareketleri özellikle seçilmiş bir insanın —son çare olarak hekimin— kendisine eşlik etmesi halinde kolayca becerebilmesi bu yakınmanın belirleyici özelliği olmasaydı, Hans'ın olgusunu agorafobi olarak sınıflandırabilirdik. Hans'ın fobisi bu koşulu karşılamamaktaydı, kısa bir süre sonra hareket etme sorunuyla bir ilişkisi kalmamış ve ilgisi giderek daha açık bir biçimde atlar üzerinde yoğunlaşmıştı. Hastalığının ilk günlerinde, anksiyete en yüksek noktasındayken "atın odaya geleceği" şeklinde bir korku ifade etmişti [s. 167] ve durumunu anlamada bana çok fazla yardımcı olan şey buydu.

Nevrozların sınıflandırma sisteminde bugüne dek "fobiler"e hiçbir kesin konum ayrılmamıştır. Yalnızca çeşitli nevrozların bir kısmını oluşturabilen sendromlar olarak kabul edilmelerinin gerektiği ve onları bağımsız bir hastalıklı süreç olarak sınıflandırmak zorunda olmadığımız kesin görünmektedir. Küçük Hans'ın fobisinin ait olduğu türdeki ve gerçekte en yaygın olan fobiler için "anksiyete histerisi" adı bana uygunsuz değil gibi görünmektedir; terimi Dr. W. Stekel'e nevrotik anksiyete durumlarının betimlemesini gerçekleştirdiği sırada önerdim[16] ve umarım genel kullanıma girecek. Bu öneri haklılık nedenini bu fobilerin ve histerinin ruhsal yapıları arasındaki benzerlikte —tek bir nokta dışında tam olan bir benzerlik— bulmaktadır. Ama bu kesin bir noktadır ve ayrımlaştırma amacı için çok uygundur. Çünkü anksiyete histerisinde hastalık yaratıcı malzemeden bastırma ile kurtarılmış olan libido *dönüştürülmüş* (yani zihinsel alandan bedensel bir bölgeye çevrilmiş) değildir, ancak *anksiyete* biçiminde serbest hale getirilmiştir. Karşılaştığımız klinik olgularda bu "anksiyete histerisi" "dönüştürme histerisi" ile herhangi bir oranda birlikte olabilir. Hiçbir anksiyete izi göstermeyen saf dönüştürme histerisi olguları vardır, aynı biçimde anksiyete duyguları ve fobiler sergileyen ama dönüştürmenin hiç eklenmediği saf anksiyete histerisi olguları da vardır, küçük Hans'ın durumu ikinci türdendir.

Anksiyete histerileri tüm psikonevrotik bozuklukların en yaygın olanlarıdır. Ama hepsinden öte, kendilerini yaşamda en erken gösteren bozukluklardır; *başlıca* çocukluk çağı nevrozlarıdırlar. Bir anne çocu-

[16]Stekel (1908). [Freud bu çalışmanın ilk basımı için bir önsöz yazmıştı (1908*f*).]

ğunun "sinirlerinin" kötü durumda olduğu gibi ifadeler kullandığında, on olgunun dokuzunda çocuğun bir tür anksiyeteden ya da aynı anda birkaç türden acı çekmekte olduğundan emin olabiliriz. Ne yazık ki bu çok önemli bozuklukların daha derin düzeneği henüz yeterince incelenmiş değildir. Anksiyete histerisinin, dönüştürme histerisi ve diğer nevrozların tersine, yalnızca yapısal etmenler ya da yalnızca rastlantısal yaşantılar tarafından mı ya da ikisinin hangi karışımı tarafından belirlendiği henüz ortaya konmuş değildir.[17] Bana öyle geliyor ki tüm nevrotik bozukluklar içinde özel bir yapısal yatkınlığa en az bağımlı olandır ve sonuçta yaşamın herhangi bir anında en kolay edinilendir.

Anksiyete histerisinin bir temel niteliği çok kolayca belirtilir. Bir anksiyete histerisi giderek daha fazla "fobiye" dönüşme eğilimi gösterir. Sonunda hasta anksiyetesinin tümünden kurtulmuş olabilir, ama bu ancak kendisini her tür ketvurma ve sınırlamalara teslim etme pahasına gerçekleşir. Anksiyete histerisinde baştan itibaren zihin sürekli olarak serbest hale gelmiş olan anksiyeteyi bir kez daha ruhsal olarak bağlama doğrultusunda çalışmaktadır; ama bu çaba ne anksiyetenin libidoya dönüşmesini sağlayabilir ne de libidonun kaynağı olan karmaşalarla bir bağlantı kurabilir. Önlemler, ketvurmalar ya da yasaklar şeklinde zihinsel engeller dikerek anksiyete gelişimine yol açabilecek olası her durumun yolunu kesmekten başka yapılacak bir şey kalmaz; bize fobiler biçiminde görünen ve gözümüzde hastalığın özünü oluşturan şey bu koruyucu yapılardır.

Anksiyete histerisinin bugüne dek olan sağaltımının tümüyle olumsuz olduğu söylenebilir. Deneyimler bir fobinin iyileştirilmesinin saldırgan yöntemlerle, yani önce hastayı savunmalarından yoksun bırakarak ve sonra onu anksiyetesinin serbestleşmesinden kaçamayacağı bir duruma koyarak başarmanın olanaksız olduğunu (ve hatta belli koşul-

[17](1923'te *eklenen dipnot:*) Burada ortaya atılan sorunun peşinden daha fazla gidilmemiştir. Ama anksiyete histerisinin, bir nevrozun etiolojisinde hem yatkınlık hem de yaşantının işbirliği yapması gerektiği kuralına bir istisna olduğunu düşünmek için hiçbir neden yoktur. Rank'ın doğum örselenmesinin etkileri hakkındaki görüşü çocukluk çağında çok güçlü olan anksiyete histerisine yatkınlık konusuna özel bir ışık tutar gibi görünmektedir. [Bununla birlikte, *Ketvurmalar, Belirtiler ve Anksiyete*'nin (1926*d*) sekizinci bölümünde Freud'un Rank'ın bu görüşüne yönelttiği daha sonraki eleştiriye bakınız.]

larda bunu yapmaya kalkışmanın tehlikeli olduğunu) göstermiştir. Sonuç olarak, hastayı korunmayı nerede bulabileceğini düşünüyorsa orada aramaya bırakmaktan başka bir şey yapılamaz; ancak "anlaşılmaz korkaklığı" için pek yardımcı olmayan bir hor görme ile karşılanır.

Küçük Hans'ın ebeveynleri hastalığının en başından beri ona gülünmemesi ve zorbaca davranılmaması, bastırılmış isteklerine ancak ruhçözümlemesiyle ulaşılması gerektiği konusunda kararlıydılar. Hans'ın babasının olağandışı çabaları başarı ile ödüllendirilmişti ve onun raporları bize bu tip fobinin dokusunun derinliklerine dalma ve onun çözümlemesinin akışını izleme olanağı verecektir.

Sanırım çözümlemenin yoğun ve ayrıntılı niteliği onu okur için biraz belirsiz kılmış olabilir. Bu nedenle çözümlemenin kısa bir özetini vererek başlayacağım ve bu özette zihin karıştıran tüm yan konuları atlayacağım ve sonuçlara birbiri ardına ışığa çıktıkları sırayla dikkat çekeceğim.

İlk öğrendiğimiz şey anksiyete durumunun patlak verişinin hiç de ilk bakışta göründüğü kadar çok ani olmadığıydı. Çocuk birkaç gün önce, annesinin gittiği ve şimdi muhabbet edeceği bir annesinin olmadığı şeklindeki bir anksiyete düşünden uyanmıştı [s. 166]. Tek başına bu düş uğursuz yoğunlukta bir bastırıcı işlemin varlığına işaret eder. Bu düşü, başka birçok anksiyete düşünde yapabildiğimiz gibi, çocuğun düşte bedensel bir nedenden doğan anksiyeteyi hissettiğini ve anksiyeteden aksi halde derin bir biçimde bastırılacak olan bir bilinçdışı isteği doyurmak amacı için yararlandığını kabul ederek açıklayamayız.[18] Onu daha çok gerçek bir cezalandırma ve bastırma düşü ve ayrıca, çocuk uykusundan bir anksiyete hali içinde uyandığı için işlevinde başarısız olan bir düş olarak görmeliyiz. Bilinçdışında gerçekten olanları kolayca yeniden kurgulayabiliriz. Çocuk annesiyle sevgi sözcükleri alışverişi yapma ve onunla uyuma düşü görmüştü; ancak tüm haz anksiyeteye ve tüm düşünsel içerik zıttına dönüştürülmüştü. Bastırma düş görme düzeneğinin amacını yenilgiye uğratmıştı.

Ancak bu ruhsal durumun başlangıcı daha da gerilere gider. Bir önceki yaz sırasında Hans'ın içindeyken benzer şeyler söylemiş olduğu,

[18] *Düşlerin Yorumu* yapıtıma [1900*a*, *P.F.K.*, **5**, s. 188 v.d.] bakınız.

özlem ve korkunun içiçe olduğu benzer halleri olmuştu ve o sırada bu haller ona annesi tarafından yatağına alınma çıkarını sağlamışlardı. O zamandan sonra Hans'ın, nesnesi annesi olan bir yoğunlaşmış cinsel uyarılma hali içinde olduğunu varsayabiliriz. Bu uyarılmanın yoğunluğu annesini ayartmaya yönelik [s. 163 ve 166] (ikincisi anksiyetesinin patlak vermesinden hemen önce gerçekleşen) iki girişimi sayesinde gösterilmişti ve Hans her gece mastürbasyon yaparak ve bu yolla doyum elde ederek bu uyarılma için doğal bir boşalım kanalı bulmuştu. Bu uyarılmanın anksiyeteye ani değişiminin kendiliğinden mi, yoksa annesinin onun kurlarını reddetmesinin sonucu olarak mı, ya da daha önceki izlenimlerin (birazdan hakkında birşeyler söyleyeceğimiz) tarafından rastlantısal olarak yeniden canlandırılması nedeniyle mi gerçekleştiğine karar veremeyiz; aslında bu önemsiz bir şeydir, çünkü bu üç olasılık birbirleriyle uyuşmaz olarak kabul edilemezler. Cinsel uyarılmasının aniden anksiyeteye değiştiği gerçeği değişmeden kalır.

Daha önce çocuğun anksiyetesinin başlangıcındaki davranışlarını ve de onun buna yüklediği ilk içeriği, yani bir *atın* onu ısıracağını betimlemiştik. İlk sağaltım bölümünün araya sokulduğu yer bu noktadaydı. Ebeveynleri ona anksiyetesinin mastürbasyonun sonucu olduğunu söylemişler ve onu kendisini bu alışkanlıktan kurtarması için yüreklendirmişlerdi [s. 167]. Onunla konuştuklarında annesine duyduğu sevgiye fazla vurgu yapıldığına dikkat ettim, çünkü oğlanın atlardan korkusunun yerine koymaya çalıştığı şey buydu [s. 170]. Bu ilk girişim hafif bir iyileşme getirdi ancak kaydedilen ilerleme kısa bir süre sonra bir fiziksel hastalık dönemi sırasında yeniden yitirildi. Hans'ın durumu değişmemiş olarak kaldı. Kısa bir süre sonra bir at tarafından ısırılma korkusunun nedenini Gmunden'de edindiği bir izlenime dayandırmıştı [s. 171]. Bir baba çocuğuna ayrılırken[19] şu uyarı sözcüklerini söylemişti: "Parmağını ata koyma, koyarsan seni ısırır." Hans'ın bu uyarıyı aktarmada kullandığı sözcükler, "parmağını koyma", mastürbasyona karşı uyarının şekillendirildiği sözcüklerin biçimini andırmaktaydı. Bu nedenle Hans'ın ebeveynleri başta oğlanın korktuğu şeyin onun mastürbasyon düşkünlüğü olduğunu varsaymakta haklı gi-

[19] 1924'ten önce burası şöyleydi: "Bir baba, kendisi ayrılırken, çocuğuna şöyle demişti . . ." s. 243'te 9. dipnota bakınız.]

biydiler. Ancak bütün bağ gevşek kalmıştı ve atların onun umacısı haline gelmiş olmaları sadece şans eseri gibi görünmekteydi

Hans'ın bastırılmış isteğinin şimdi ne pahasına olursa olsun annesinin pipisini görmek olabileceğine ilişkin bir kuşkumu ifade etmiştim. Yeni bir hizmetçi kıza karşı davranışları bu varsayımla uyuşunca, babası ona ilk bilgilendirme parçasını, yani kadınların bir pipileri olmadığı bilgisini vermişti [s. 173]. Ona yardım etmeye yönelik bu ilk çabaya annesini pipisini gösterirken görmüş olduğu şeklinde bir düşlem üreterek tepki vermişti.[20] Bu düşlem ve konuşma sırasında söylediği pipisinin "tabiî içeride bağlı" olduğu şeklindeki sözleri hastanın bilinçdışı zihinsel süreçlerini ilk kez kısa bir süre görmemize olanak verir. Gerçek şuydu, annesi tarafından on beş ay kadar önce ona yöneltilmiş olan iğdiş etme tehdidi [s. 153] şimdi onun üzerinde ertelenmiş bir etki yapmaktaydı. Çünkü annesinin de aynı şeyi kendisinin yapmış olduğu gibi yaptığı (suçlanan çocukların bildik *tu quoque* yanıtları) şeklindeki düşlemi bir kendini temize çıkarma olarak işe yaraması niyetiyle üretilmişti, koruyucu ya da savunucu bir düşlemdi. Aynı zamanda Hans'ın iç dünyasında işlemekte olan hastalık doğurucu malzemeden pipilere olan ilgisi özel temasını çekip almış olanın Hans'ın ebeveynleri olduğunu belirtmeliyiz. Hans bu konuda onların kılavuzluğunu izlemişti ancak henüz çözümlemede kendisine ait bir yol tutturmuş değildi. Ve hiçbir sağaltımsal başarı gözlenmiş değildi. Çözümleme atlar konusunun çok uzağından geçmişti ve kadınların pipisi olmadığı bilgisi oğlanın kendi pipisinin korunması konusunda ilgisini arttırmak için tasarlanmıştı.

Ancak sağaltımsal başarı bizim birincil amacımız değildir, daha çok hastanın bilinçdışı istekleri hakkında bilinçli bir kavrayış elde etmesini sağlamaya çabalarız. Bunu onun dışarıya attığı imalar üzerinde çalışarak ve böylece, yorumlayıcı tekniğimizin yardımıyla, bilinçdışı karmaşayı onun bilincine *bizim kendi sözcüklerimizle* sunarak başarabiliriz. Bizden duyduğu şeylerle, aradığı şeyler ve tüm dirençlere karşın bilince çıkmanın yolunu zorlayan şeyler arasında belli derecede bir

[20]Metin şunu eklememize olanak tanır: "ve ona dokunurken" (s. 173). Kendisi pipisini ona dokunmadan gösteremezdi. [Bu dipnot 1924 yılında eklenmişti. Daha önce metinde "gösterirken" sözcüğünün yerine "dokunurken" sözcüğü vardı.]

benzerlik olacaktır ve onun bilinçdışı malzemeyi keşfetmesini olası kılacak olan şey bu benzerliktir. Hekim bilgide onun bir adım önündedir ve ikisi de belirlenmiş amaçta buluşuncaya dek hasta kendi yolunu izler. Ruhçözümlemeye yeni başlayanlar bu iki olayı birbirine benzetme ve hastanın bilinçdışı karmaşalarından birinin *kendileri* için bilinir hale geldiği anın aynı zamanda hastanın kendisinin de bunu bildiği an olduğunu varsayma eğilimindedirler. Hastayı onu bu bilgi parçası hakkında bilgilendirerek iyileştireceklerini düşündükleri zaman çok fazla şey bekliyorlar, çünkü hasta bu bilgiden, bilinçdışı karmaşayı bilinçdışında *demirlemiş olduğu yerde* keşfetmekle kendisine yardım etmek için yararlanmaktan daha fazlasını yapamaz.[21] Bu tür bir ilk başarı şimdi Hans ile gerçekleştirilmişti. İğdişlik karmaşasını kısmen yenmiş olarak, şimdi annesine ilişkin isteklerini konuşabiliyordu. Bunu hâlâ çarpıtılmış bir biçim içinde, bir tanesinin Hans diğerine sahip olduğu için boş yere bağırdığı *iki zürafa düşlemi* [s. 177] aracılığıyla yapmıştı. "Sahip olma"yı görsel olarak "üstüne oturma" ile temsil etmişti. Babası düşlemi sabahları oğlan ile ebeveynleri arasında gerçekleşen bir yatak odası sahnesinin yeniden üretilmesi olarak kavramıştı ve hızla hâlâ süren kılık değişikliğinin altında yatan isteğin giysilerini soymuştu. Oğlanın babası ve annesi iki zürafaydılar. Kılık değiştirme amacı için bir zürafa düşleminin seçilmesinin nedeni, oğlanın birkaç gün önce Schönbrunn'da bu büyük hayvanlara yapmış olduğu bir ziyaret, daha önceki bir döneme ait olan ve babası tarafından korunan zürafa resmi ve de belki zürafanın uzun, dik boynuna dayanan bilinçdışı bir kıyaslama ile tam olarak açıklanmıştı.[22] Zürafanın, büyük bir hayvan olması ve pipisi nedeniyle ilginç olması sonucu, umacı rolü için atla yarışabilecek olası bir aday olduğu belirtilebilir; ayrıca, hem baba hem de annesinin zürafalar olarak görünmüş olması anksiyete doğuran atların yorumlanması konusunda henüz izi sürülmemiş bir ipucu sağladı.

Zürafa öyküsünden hemen sonra Hans iki küçük düşlem üretmişti: Biri Schönbrunn'da yasaklanmış bir alana girmeye çabalaması, diğeri

[21]["Bilinçdışı" (1915*e*) yazısının II. Kesiminin son paragraflarıyla karşılaştırınız. *P.F.L.*, **11**, 178.]

[22]Hans'ın babasının boynuna imrenişi daha sonra bununla uyuşacaktı. [Bu, olasılıkla s. 180 ve 192'deki olayların bir yoğunlaştırmasıdır.]

Stadtbahn'da bir vagonun penceresini kırıp parçalamasıydı [s. 181]. Her iki olayda eylemin cezalandırılabilir niteliği vurgulanmıştı ve ikisinde de babası suç ortağı olarak görünmekteydi. Ne yazık ki babası bu düşlemlerin hiçbirini yorumlamayı başaramamıştı, böylece Hans onları anlatmaktan hiçbir şey kazanmamıştı. Bununla birlikte, bir çözümlemede anlaşılmamış olan bir şey kaçınılmaz bir biçimde yeniden ortaya çıkar; örtüsü açılmış bir hayalet gibi, giz çözülünceye ve büyü bozuluncaya dek rahat duramaz.

Bu iki suç düşlemini anlama biçimimizde hiçbir güçlük yoktur. Hans'ın annesinin sahipliğini ele geçirme karmaşasına aittiler. Çocuğun aklında bir tür belirsiz tasarım, annesiyle yapabileceği bir şey, sayesinde annenin sahibi olmasının tamamlanmış olacağı bir şey savaşım vermekteydi; bu alışılması güç düşünce için zorlu ve yasaklanmış olma ortak niteliklerine sahip olan ve içerikleri bizi gizli saklı gerçek ile çok belirgin biçimde uyuşmasıyla etkileyen belirli resimsel temsiller bulmuştu. Yalnızca onların simgesel cinsel birleşme düşlemleri olduklarını söyleyebiliriz ve babasının onun eylemlerini paylaşıyor olarak temsil edilmiş olması hiç de konuyla ilgisi olmayan bir ayrıntı değildi. Şöyle diyor gibidir: "Annemle bir şey yapıyor olmak isterdim, yasaklanmış bir şey; bunun ne olduğunu bilmiyorum ama senin de bunu yapmakta olduğunu iyi biliyorum."

Zürafa düşlemi, Hans "atın odaya geleceği" şeklindeki korkusunu [s. 167] dile getirdiğinde zihninde oluşmaya başlamış olan bir inancı güçlendirdi ve ben onu, babasından kendisi ona karşı kıskançça ve düşmanca istekler beslediği için korkmakta olduğu konusunda bilgilendirmek için doğru anın şimdi gelmiş olduğunu düşündüm — çünkü bilinçdışı itkileri hakkında bu kadarını varsaymak gerekliydi. Ona bunu anlatırken atlardan korkusunu onun için kısmen yorumladım: At babası olmalıydı — korkmak için yeterli içsel nedenlere sahip olduğu kişi. Hans'ın korktuğunu göstermiş olduğu şeylerin belirli ayrıntıları, atların ağızlarının üzerindeki siyah ve gözlerinin önlerindeki şeyler (yetişkin bir adamın ayrıcalıkları olan bıyıklar ve gözlükler) bana babasından atlara doğrudan aktarılmış gibi geldi [s. 181].

Hans'ı bu konuda aydınlatarak onun bilinçdışı düşüncelerinin bilinçli hale getirilmelerine izin vermeye karşı en güçlü direncini ortadan

kaldırdım; çünkü babası onun hekimi gibi davranmaktaydı. Saldırının en kötü tarafı şimdi sona ermişti; küçük hasta fobisinin ayrıntılarını betimlemek için cesaret topladı ve kısa sürede çözümlemenin yürütülüşünde etkin bir pay üstlenmeye başladı.[23]

Ancak o zaman Hans'ın korktuğu nesne ve izlenimlerin neler olduğunu öğrendik. Yalnızca atların onu ısırmasından korkmuyordu —kısa bir süre sonra bu konuda sessiz kaldı— aynı zamanda at arabalarından, yük arabalarından ve yolcu arabalarından (şimdi açık hale geldiği gibi, ortak nitelikleri hepsinin aşırı yüklenmiş olmalarıydı), hareket etmeye başlamış atlardan, büyük ve ağır görünen atlardan ve hızla koşan atlardan korkuyordu. Bu ayrıntıların anlamı Hans'ın kendisi tarafından açıklanmıştı: Atların *düşmesinden* korkuyordu ve sonuçta onların düşmesini kolaylaştırması olası görünen her şeyi fobisinin içine kattı [s. 185-6].

Bir çözümlemecinin ancak hastayla belirli miktarda çözümleyici çalışma yaptıktan sonra bir fobinin gerçek içeriğini, bir saplantılı itkinin sözcüklerinin tam biçimini vb. öğrenmede başarılı olabilmesi hiç de ender görülmez. Bastırma yalnızca bilinçdışı karmaşaların üzerine çullanmamıştır, ama sürekli olarak onların türevlerine de saldırmaktadır ve hastayı hastalığın ürünlerinin ayırdına varmaktan da alıkoyar. Dolayısıyla çözümlemeci kendisini, bir hekim için garip olan, hastalığın yardımına koşma ve ona hak ettiği dikkati sağlama konumunda bulur.[24] Ama ancak ruhçözümlemenin doğasını tümüyle yanlış anlayanlar işin bu evresine önem verecek ve bu nedenle çözümlemeyle zarar vermenin olası olduğunu düşüneceklerdir. Gerçek şudur, hırsızınızı asmadan önce onu yakalamalısınız ve sağaltımın ortadan kaldırılmasını amaçladığı sağlıksız yapıları güvenli bir biçimde ele geçirmek biraz emek harcanmasını gerektirir.

[23]Hekim ve hastanın birbirine yabancı olduğu çözümlemelerde bile, baba korkusu bilinçdışı hastalık doğurucu malzemenin yeniden ortaya çıkarılmasına karşı bir direnç olarak en önemli rollerden birini oynar. Dirençler bazen [basmakalıp] "motifler" niteliğindedirler. Ama bazen, bu örnekte olduğu gibi, bilinçdışı malzemenin bir parçası asıl *içeriğinden* ötürü bir başka parçanın yeniden ortaya çıkarılmasına karşı bir ketvurma olarak işlev görme gücüne sahiptir. [Bu dipnotta ele alınan konu "primal düşlemler"in doğuştan gelme oluşları sorununa benzer görünmektedir. Yukarıda s. 153-4'te *n.* 4'e bakınız.]

[24][Saplantı nevrozuyla benzer biçimde: "Sıçan Adam" olgusunda (1909*d*) II. Bölüm olan "Kuramsal"ın A Kesiminin başlangıcıyla karşılaştırınız.]

Olgu öyküsü hakkında akışı sırasında yaptığım yorumda [s. 190] bir fobinin ayrıntılarına bu şekilde dalmanın ve böylece anksiyete ile nesneleri arasındaki ilişkinin ikincil doğası konusunda bir kanıya varmanın çok öğretici olduğunu belirtmiştim. Fobilerin aniden çok garip bir biçimde yoğun ve tam anlamıyla koşullanmış olmalarının nedeni budur,[25] Hans'ın korkusunun benimsediği belirli kılık değişiklikleri için gerekli malzemenin, Gümrükler Başmüdürlüğü'nün caddenin karşı yanında olması sonucu bütün gün boyunca edindiği izlenimlerden toplandığı açıktır. Bu bağlantıda da Hans sokak çocukları gibi arabaların üzerindeki yüklerle, paketlerle, fıçılar ve kutularla oynamak için bir itkinin —gerçi şimdi bu itki anksiyetesi tarafından ketlenmişti— işaretlerini sergilemişti.

Kendi içinde önemsiz olan, hastalığın patlak verişinden hemen önce olan ve hiç kuşkusuz hastalığın patlak verişinin başlatıcı nedeni olarak görülebilecek olayı anımsaması çözümlemenin bu evresindeydi. Annesiyle bir yürüyüşe çıkmış ve bir yolcu arabası atının düştüğünü ve ayaklarıyla tepindiğini görmüştü [s. 188-9]. Bu olay üzerinde derin bir etki yapmıştı. Dehşete düşmüş, atın öldüğünü sanmış ve o günden sonra tüm atların düşeceklerini düşünmüştü. Babası, atın düştüğünü gördüğünde babasını düşünmüş ve onun da aynı biçimde düşmesini ve ölmesini istemiş olması gerektiğini belirtmişti. Hans bu yoruma karşı çıkmamıştı ve kısa bir süre sonra babasını ısırmayı içeren bir oyun oynamış ve böylece babasını korktuğu atla özdeşleştirmiş olduğu kuramını kabul ettiğini göstermişti [s. 190 v.d.]. O zamandan sonra babasına karşı tutumu serbest ve korkusuz ama gerçekte biraz küstahçaydı. Bununla birlikte atlardan korkusu sürmüştü, atın düşüşünün hangi çağrışım zinciri yoluyla onun bilinçdışı isteklerini canlandırdığı da henüz belli değildi.

Şimdiye dek ulaşılmış olan sonuçları özetlememe izin verin. Hans'ın ilk olarak ifade ettiği korkunun, bir atın onu ısırması korkusunun arkasında daha derin yerleşimli bir korku, atların düşmesi korkusunu bulduk ve her iki türden atların, ısıran at ve düşen atın, kendisine karşı beslemekte olduğu kötü istekler için Hans'ı cezalandıracak olan

[25][Bu nokta Freud tarafından *Totem ve Tabu* (1912-3) yapıtında III. Deneme'nin 4. Kesiminde "sistemler" tartışmasında ayrıntılı işlenmiştir.]

babasını temsil ettiği gösterildi. Bu arada çözümleme annesi konusundan uzaklaştı.

Oldukça beklenmedik biçimde ve kesinlikle babasından gelen hiçbir kışkırtma olmaksızın, Hans şimdi "kaka" karmaşası ile uğraşmaya ve ona barsaklarını boşaltmayı anımsatan şeylerden iğrenmeye başlamıştı [s. 193 v.d.]. Onunla bu çizgi boyunca gitmekte gönülsüz olan babası çözümlemeyi her güçlüğe katlanarak kendisinin gitmek istediği yönde sürdürmekte diretti. Hans'tan Gmunden'de yaşanan ve etkisi düşen yolcu arabası atının etkisinin ardında gizli yatan bir olayın anısını açığa çıkardı. Atçılık oynarlarken, çok sevdiği ama aynı zamanda birçok kız arkadaşı konusunda belki rakibi olan oyun arkadaşı Fritzl ayağını bir taşa vurmuş ve yere düşmüş, ayağı kanamıştı [s. 196]. Yolcu arabası atının düşüşünü görmek ona bu kazayı anımsatmıştı. O anda başka şeylerle ilgilenen Hans'ın Fritzl'in düşmüş olduğunu yadsıyarak başlaması (iki sahne arasındaki bağlantıyı oluşturan olay bu olmasına karşın) ve bunu ancak çözümlemenin daha sonraki bir evresinde kabul etmesi [s. 217] dikkat edilmeye değer. Bununla birlikte, Hans'ın libidosunun anksiyeteye dönüşümünün fobisinin temel nesnesine, atlara yansıtılma biçimini gözlemek özellikle ilginçtir. Tüm büyük hayvanlar içinde atlar onu en çok ilgilendirenlerdi, diğer çocuklarla atçılık oynamak en sevdiği oyundu. Oyunda Hans'ın atı olan ilk kişinin babası olması gerektiği şeklinde bir kuşkum vardı —ve sorduğumda bu düşünce Hans'ın babası tarafından doğrulandı— ve Gmunden'deki kaza olduğunda Fritzl'i babası için bir yerine-geçen olarak kabul etmesini olası kılan şey buydu. Bastırma başladığında ve beraberinde duygularda ani ve güçlü değişikliği getirdiğinde, o zamana dek çok fazla hazla ilişkili olan atlar, zorunlu olarak korku nesnelerine döndürülmüşlerdi.

Ancak, daha önce söylediğimiz gibi, bu son önemli buluşun hastalığın başlatıcı nedeninin işlemekte olduğu yoldan yapılması Hans'ın babasının yaptığı girişimin sonucuydu. Hans'ın kendisi kaka meraklarıyla meşguldü ve sonunda onu bu yönde izlemeliyiz. Hans'ın önceleri annesine tuvalette eşlik etmekte üsteleme alışkanlığında olduğunu [s. 200] ve bu âdeti arkadaşı Berta'yla, kızın annesinin yerini doldurmakta olduğu bir zamanda, olay öğrenilinceye ve bunu yapması yasak-

lanıncaya dek canlandırmış olduğunu öğreniriz [s. 198]. Sevdiği biri doğal işlevlerini gerçekleştirirken onu izlemekten alman haz yine, bir örneği daha önce Hans'ta dikkatimizi çekmiş olan "içgüdülerin birleşmesi"dir [s. 239]. Sonunda babası kaka simgeciliğine girdi ve aşırı derecede yüklenmiş bir atlı araba ile dışkıyla yüklü bir beden, bir arabanın bir kapıdan dışarı çıkış biçimi ile dışkının bedeni terk etme biçimi vb. arasında bir benzeşim olduğunu kabul etti [s. 202-4].

Ancak bu sırada Hans'ın çözümlemede işgal ettiği konum daha önceki bir evreden çok farklı duruma geldi. Önceden babası ona ileride nelerin olacağını söyleyebiliyorken, Hans sadece onun kılavuzluğunu izliyor ve arkadan koşarak geliyordu; ama şimdi başı çeken Hans'tı, öyle hızlı ve kararlıydı ki babası ona yetişmekte zorlanmaktaydı. Sanki hiçbir uyarı olmaksızın Hans yeni bir düşlem üretmişti: Tamirci Hans'ın içinde olduğu küveti sökmüş ve ardından büyük delgisiyle onu karnından delmişti [s. 202]. Bundan sonra çözümlemede getirilen malzeme onu anlama gücümüzü çok aşmıştı. Bunun anksiyete tarafından çarpıtılmış bir *döllenme düşleminin* yeniden biçimlenmesi olduğunu tahmin etmek daha sonra olası olmuştu. Hans'ın kendisini içinde hayal ettiği büyük su küveti annesinin dölyatağıydı; babasının baştan beri bir penis olarak kabul ettiği "delgi" söz konusu edilmesini "doğmuş olma" ile olan bağlantısına borçluydu. Düşleme yöneltmek zorunda olduğumuz yorum kuşkusuz kulağa çok garip gelecektir: "Büyük penisinle beni 'deldin' (yani 'beni meydana getirdin') ve beni annemin dölyatağına koydun." Ancak o sırada düşlem yorumdan paçayı kurtarmış ve yalnızca Hans'a bilgi vermeyi sürdürmesi için bir başlama noktası olarak hizmet etmişti.

Hans büyük küvette yıkanma korkusu göstermekteydi [s. 203] ve bu korku yine karma bir korkuydu. Bir kısmı şimdilik bizi atlatmıştı ancak diğer kısım bebek kız kardeşinin banyo yapmasıyla bağlantılı olarak hemen aydınlatılabilirdi. Hans annesinin çocuğu banyo yaptırırken düşürmesini, böylece onun ölmesini istemiş olduğunu itiraf etmişti [s. 208]. Banyosunu yaparken hissettiği kendi anksiyetesi, bu kötü istek için günahının cezasını çekme ve aynı şeyin kendi başına gelmesiyle cezalandırılma korkusuydu. Hans şimdi kaka konusunu terk etmiş ve doğrudan bebek kız kardeşi konusuna geçmişti. Bu yan yana

gelişin ne anlama geldiğini kolayca kafamızda canlandırabiliriz: Gerçekte küçük Hanna'nın bir kaka olmasından —bütün bebekler kakaydılar ve kakalar gibi doğmaktaydılar— başka bir şey değil. Şimdi tüm eşya arabalarının, ağır yük arabalarının ve yolcu arabalarının leylek kutusu arabaları olduğunu ve Hans'ı ancak gebeliğin simgesel temsilleri olarak ilgilendirdiklerini anlayabiliriz; ağır ya da aşırı yüklenmiş bir at düştüğünde onda yalnızca bir şey —çocuk doğumu, doğum ["*ein Niederkommen*"][26]— görmüş olabilirdi. Dolayısıyla düşen at yalnızca ölen babası değil aynı zamanda doğum yapan annesiydi.

Ve bu noktada Hans bize zerre kadar hazırlıklı olmadığımız bir sürpriz sundu. Annesinin kendisi üç buçuk yaşındayken küçük kız kardeşinin doğumuyla sonlanmış olan gebeliğine dikkat etmiş ve her halde lohusalıktan sonra olayın gerçeklerini bir araya getirmişti — doğrusu kimseye anlatmadan ve belki de anlatamadan. O sırada görülebilen tek şey, doğumdan hemen sonra leyleğin varlığına işaret ettiği düşünülebilecek her şeye karşı ileri derecede kuşkucu bir tutum takınmış olduğuydu [s. 155]. *Ancak —olağan konuşmalarıyla tam bir çelişki içinde— bilinçdışında bebeğin nereden geldiğini ve daha önce nerede olduğunu bildiği, çözümlemeyle kuşku götürmez bir biçimde* kanıtlanmıştır; gerçekten bu belki de çözümlemenin en dil uzatılamaz yönüdür.

Bunun en inandırıcı kanıtının malzemesi, Hanna'nın doğumundan önceki yazda nasıl Gmunden'de onlarla birlikte olduğu, nasıl oraya onlarla birlikte yolculuk yaptığı ve doğduktan sonra nasıl bir yıl öncesinden çok daha fazlasını yapabildiğine ilişkin düşlem [s. 252 v.d.] tarafından sağlanır. Hans'ın bu düşlemi anlatırkenki yüzsüzlüğü ve bunu dokurken kullandığı sayısız yalanlar anlamsızlıktan başka bir şey değildi. Bunların tümü, kendisini leylek masalıyla aldatmış olduğu için kin beslediği babasından bir öç alma olarak planlanmıştı. Sanki şöyle demek ister gibiydi: "Gerçekten bu kadar aptal olduğumu düşündüysen ve benim leyleğin Hanna'yı getirdiğine inanmamı umduysan, o zaman ben de *senin benim* uydurmalarımı gerçek olarak kabul etmeni beklerim." Genç meraklımızın babasına yönelttiği bu öç alma eylemini, edimle açıkça bağlantılı olan atları kızdırma ve dövme düşlemi iz-

[26] [*Bkz.* s. 229, *n.* 58 — Bu özel simgeciliğin daha ayrıntılı tartışması Freud'un Goethe'nin bir çocukluk anısı hakkındaki yazısının sonlarına yakın bulunabilir (1917*b*).]

lemişti [s. 214]. Bu düşlem bir yandan hemen öncesinde babasına yönelttiği alaya dayanırken, öte yandan daha önce yasaklanmış bir şeyi yapma düşlemlerinde (başlangıçta anlaşılmamışlarsa da) ifade bulmuş olan annesine yönelik örtülü sadistik istekleri yeniden üretmekteydi. Hans annesini dövmeye yönelik bir isteği bilinçli bir biçimde itiraf etmişti [s. 216].

Şimdi önümüzde pek fazla giz kalmadı. Belirsiz bir tren kaçırma düşlemi [s. 217 v.d.] daha sonraki babasını Lainz'deki büyükannesine teslim etme düşüncesinin bir habercisi gibi görünmektedir, çünkü düşlem Lainz'e yapılan bir ziyaret ile ilgilidir ve içinde büyükannesi görünmektedir. Bir çocuğun bekçiye yük vagonunun üzerine çıkmasına izin vermesi için 50 000 florin verdiği bir başka düşlem [s. 218] annesini, gücünün bir kısmı kuşkusuz servetinde yatan babasından satın alma planı gibidir. Yine bu sıralarda, daha önce asla ulaşamadığı bir açıklıkla babasından kurtulmak istediğini ve bunu istemesinin nedenini babasının annesiyle olan yakınlığına karışması olduğunu itiraf etmişti [s. 217]. Bir çözümlemenin akışı içinde aynı isteklerin sürekli olarak yeniden ortaya çıktıklarını bulmak bizi şaşırtmamalıdır. Tekdüzelik yalnızca çözümlemecinin bu isteklere ilişkin yorumları için söz konusudur. Hans için bunlar sadece yinelemeler değil, utangaç çıtlatmalardan tümüyle bilinçli, çarpıtılmamış zihinsel açıklığa doğru ilerleyici bir gelişimdeki adımlardı.

Geriye kalan yalnızca Hans'tan gelen ve yorumlarımızın ortaya koymuş olduğu sonuçlara ilişkin böylesi doğrulamalardır. Kadın hizmetçiden hafifçe gizlemiş olduğu ancak babasından hiç gizlemediği tümüyle kuşku götürmez bir belirti niteliğindeki eylemde, doğumun oluş biçimini kafasında nasıl canlandırdığını göstermişti [s. 219]; ancak buna daha yakından bakarsak Hans'ın bir şeyi daha gösterdiğini, çözümlemede yine sözü edilmemiş olan bir şeyi ima etmekte olduğunu görebiliriz. Annesine ait olan bir küçük çakıyı kauçuk bir bebeğin gövdesindeki yuvarlak bir delikten içeri itmiş ve ardından bebeğin bacaklarını birbirinden ayırarak yeniden dışarı düşmesini sağlamıştı. Kısa bir süre sonra ebeveynlerinden aldığı, çocukların aslında annelerinin gövdesi içinde büyüdükleri ve bir kaka gibi oradan dışarı atıldıkları şeklindeki aydınlatma çok geç gelmişti, ona yeni hiçbir şey söyleyemezdi. Kazayla olmuş gibi gerçekleşen bir başka belirti niteliğindeki

eylem babasının ölmüş olmasını istediğine ilişkin bir itiraf içermekteydi; çünkü tam babasının bu ölüm isteği hakkında konuşmakta olduğu anda Hans oynamakta olduğu atı yere düşürmüştü — aslında onu devirmişti. Ayrıca birçok sözcükle aşırı yüklenmiş atların onun için annesinin gebeliğini temsil ettiklerini doğrulamıştı ve atların düşmesi bir bebek doğurmak gibiydi. Bu bağlantı içinde en hoş doğrulama parçası —onun gözünde çocukların "kakalar" olduğunun bir kanıtı— en sevdiği çocuğu için "Lodi" adını uydurmasıydı. Bu olayın bildirilmesinde biraz gecikme vardı, çünkü daha sonra bu sosis çocuğuyla uzun bir süre önceden beri oynamakta olduğu ortaya çıkmıştı [s. 227].[27]

Hans'ın iyileşmesini tamamlayan son iki düşlemini gözden geçirmiştik. Bunlardan biri [s. 231], ona yeni ve babasının tahmin ettiği gibi daha büyük bir pipi veren tamirci ile ilgili olan, sadece tamirci ve banyo ile ilişkili daha önceki düşlemin bir yinelenişi değildi. Yeni düşlem yengi kazanmış, istek dolu bir düşlemdi ve Hans iğdiş edilme korkusunu yenmişti. Diğer düşlemi [s. 230], annesiyle evlenme ve ondan birçok çocuk sahibi olma isteğini açığa vuran düşlem, atın görülüşüyle canlandırılmış olan ve anksiyetesini doğurmuş olan bilinçdışı karmaşaların içeriğini tüketmemişti. Aynı zamanda bu düşüncelerin tümüyle kabul edilemez olan bu bölümünü düzeltmişti; çünkü, babasını öldürmek yerine onu büyükannesiyle evlenme konumuna yükselterek zararsız hale getirmişti. Bu düşlemle hem hastalık hem çözümleme uygun bir sona ulaşmıştı.

Bir olgunun çözümlemesi sürerken nevrozun yapısı ve gelişimine ilişkin herhangi bir net izlenim elde etmek olanaksızdır. Bu daha sonra gerçekleştirilmesi gereken bireşimsel işlemin görevidir. Küçük Hans'ın fobisini böylesi bir bireşimini gerçekleştirmeye kalkışırken, temel olarak bu yazının başlardaki bölümlerinde vermiş olduğumuz zihinsel yapılanması, egemen cinsel istekleri ve kız kardeşinin doğumuna dek olan yaşantılarının öyküsünü alacağız.

---

[27]T. T. Heine'nin *Simplicissimus* kitabındaki bir dizi çizimini anımsıyorum. Yetenekli çizimci burada sosis makinasına düşen ve ardından küçük bir sosis biçiminde ebeveynlerince yası tutulan, kilisenin kutsamasını alan ve Cennete uçan domuz kasabın çocuğunun yazgısını çizmiştir. Sanatçının düşüncesi başlangıçta şaşırtıcı görünür ancak bu çözümlemedeki Lodi olayı onu çocuksu kökenlerine dek izlememizi sağlar.

Kız kardeşinin gelişi Hans'ın yaşamına o andan sonra ona hiç rahat vermeyen birçok yeni öğe getirmişti. Birincisi, belirli derecede bir yoksunluğa boyun eğmek zorunda bırakılmıştı: Başlangıçta annesinden geçici bir ayrılık, daha sonra annesinden almış olduğu ve bundan sonra kız kardeşi ile paylaşmaya alışmak zorunda olduğu bakım ve ilgi miktarında kalıcı bir azalma. İkincisi, bir bebek olarak bakım gördüğünde duyduğu hazların yeniden canlanışlarını yaşamıştı, çünkü bu hazlar annesinin bebek için yaptığını gördüğü her şey tarafından anımsatılmaktaydı. Bu iki etkinin bir sonucu olarak erotik gereksinimleri yoğunlaşmış ve aynı zamanda yetersiz doyum elde etmeye başlamışlardı. Kız kardeşinin gelişinin kendisine dayatmış olduğu kaybı kendi çocukları olduğunu hayal ederek telafi etmişti ve Gmunden'de olduğu —oraya ikinci ziyaretinde— ve bu çocuklarla gerçekten oynayabildiği sürece duyguları için yeterli bir çıkış bulmuştu. Ancak Viyana'ya dönüşünden sonra yine yalnız kalmış ve tüm umutlarını annesine bağlamıştı. Bu arada bir başka yoksunluğun, dört buçuk yaşında ebeveynlerinin yatak odasından sürülmenin acısını yaşamıştı.[28] Yoğunlaşmış erotik uyartılabilirliği şimdi, yalnızlığı içinde geçen yazki oyun arkadaşlarını zihninde canlandırmakta kullandığı düşlemlerde ve cinsel organlarının mastürbasyonla uyarılmasıyla elde edilen düzenli otoerotik doyumda ifade bulmaktaydı.

Ancak kız kardeşinin doğumu üçüncü olarak onu, bir yandan bir sonuca ulaştırılması olanaksız olan ve öte yandan onu duygusal çatışmalara sokan bir düşünce çabasına kışkırtmıştı. Olasılıkla bir çocuğun zihinsel güçlerini meşgul eden ilk sorun olan[29] ve Thebai Sfenksi bilmecesinin olasılıkla çarpıtılmış bir uyarlamasından başka bir şey olmadığı, bebeklerin nereden geldiğine ilişkin büyük bilmece ile karşı karşıya kalmıştı. Önerilen çözümü, leyleğin Hanna'yı getirmiş olduğunu reddetmişti. Çünkü annesinin gövdesinin bebeğin doğumundan aylar önce büyüdüğüne, sonra yatağa düştüğüne, doğum olurken inlediğine ve ayağa kalktığında yine ince olduğuna dikkat etmişti. Dolayı-

[28][Daha önceki basımlarda "dört" , 1924'te "dört buçuk"a değiştirilmişti. Bununla birlikte s. 232'de Hans'ın babasının görüşüne (3) bakınız. Uyku odası düzenlemeleri yeni daireye taşınma sırasında değiştirilmiş olabilir. (s. 160).]

[29][Freud cinsiyetler arasındaki ayrım hakkındaki yazısına (1925*j*) koyduğu bir dipnotta bu görüşünü kızlarla ilgili olarak değiştirmiştir, *P.F.L.*, 7, s. 336 *n.* 2.]

sıyla Hanna'nın annesinin bedeni içinde olduğu ve ardından bir "kaka" gibi dışarı çıktığı sonucunu çıkarmıştı. Doğurma eylemini imgeleminde, dışkısını yaparken kendisinin yaşadığı ilk haz duyumlarıyla bağlantılandırarak, haz verici bir eylem olarak canlandırabilmiş ve böylece kendi çocuklarının olmasını istemek için iki neden bulabilmişti: Onları doğurmanın (telafi edici haz gibi) ve onlara bakmanın hazzı. Bunların tümünde onu kuşkulara ya da çatışmalara itebilecek olan hiçbir şey yoktu.

Ama onu huzursuz etmekten geri duramayacak olan bir şey daha vardı. Babasının küçük Hanna'nın *doğumu* ile bir ilgisi olmalıydı, çünkü Hanna ve Hans'ın onun çocukları olduklarını söylemişti. Ancak onları dünyaya getirmiş olan kesinlikle babası değil de annesiydi. Bu baba onunla annesinin arasına girmişti. O olduğunda Hans annesiyle birlikte uyuyamıyordu ve annesi Hans'ı yatağa yanına almak istediğinde babası bağırıyordu. Hans babası olmadığında ne denli mutlu olabildiğini yaşayarak öğrenmişti ve babadan kurtulmayı istemiş olması yalnızca haklı bir istekti. Ardından Hans'ın düşmanlığı yeni bir destek almıştı. Babası ona leylek hakkındaki yalanı söylemiş ve böylece onun bu konularda aydınlatılmayı istemesini olanaksız hale getirmişti. Yalnızca yatakta annesi ile birlikte olmasını engellememiş, açlığını çekmekte olduğu bilgileri de ondan saklamıştı. Hans'ı her iki yönde de kötü bir konuma koyuyordu ve bunu açıkça kendi çıkarı için yapıyordu.

Ancak bir rakip olarak kendini nefret etmekten alıkoyamadığı bu baba, her zaman sevdiği ve sevmeye devam etmek zorunda olduğu, onun modeli ve ilk oyun arkadaşı olmuş, bebekliğinden beri ona bakmış olan aynı babaydı ve ilk çatışmaya neden olan şey bu durumdu. Bu çatışmanın yakın zamanda bir çözümü olamazdı. Çünkü Hans'ın mizacı şimdilik sevgisinin nefretini bastırmak ve baskın çıkmaktan başka bir sonuç yaratamayacağı şekilde biçimlenmişti — gerçi bu nefreti öldüremezdi de, çünkü nefreti annesine olan sevgisi tarafından sürekli olarak canlı tutulmaktaydı.

Ama babası yalnızca çocukların nereden geldiklerini bilmekle kalmıyordu, bunu —Hans'ın ancak belirsiz biçimde sezebildiği şeyi— gerçekten yapmıştı. Pipinin bununla bir ilgisi olmalıydı, çünkü ne za-

man bunları düşünse kendisininki uyarılıyordu ve bu büyük bir pipi. Hans'ınkinden daha büyük bir pipi olmalıydı. Bu önsezisel duyumlara kulak verdiyse kafasında canlandırabileceği tek şey, bunun annesi üzerinde gerçekleştirilen bir şiddet eylemi, bir şeyi kırıp parçalama, bir şeye delik açma, kapalı bir alana girmeyi zorlama —kendisinin içinde harekete geçtiklerini hissettiği itkiler böylesi itkilerdi— sorunu olduğuydu. Ancak penisinin duyumları onu bir vajina istemeye yönlendirmiş olmasına karşın, şimdilik sorunu çözemezdi, çünkü yaşantıları arasında pipisinin gerektirdiği gibi bir şey yoktu. Tersine, annesinin tıpkı kendisi gibi penise sahip olduğu inancı her tür çözümün yolunda engeldi. Annesinin çocuk sahibi olması için onunla birlikte yapılması gereken şeyin ne olduğunu bulmaya yönelik çabası bilinçdışının derinliklerine batmıştı ve iki etkin itkisi —babasına yönelik düşmanca itki ve annesine yönelik sadistik sevecen itki— hiçbir işe yarayamazdı, ilki nefretle yan yana var olan sevgi nedeniyle, ikincisi çocuksu cinsel kuramlarının onu içine ittikleri zihin karışıklığı nedeniyle işe yarayamazdı.

Sonuçlarımı çözümlemenin bulgularına dayandırarak, bastırılma ve yeniden uyarılışları küçük Hans'ın fobisini yaratan bilinçdışı karmaşa ve istekleri nasıl yeniden kurgulamak zorunda kaldığım görülmektedir. Böyle yapmakla dört ile beş yaşları arasındaki bir çocuğun zihinsel gücüne çok fazla şey yüklediğimin ayırdındayım, ancak kendimi daha önce öğrenmiş olduğumuz şeylerin kılavuzluğuna bıraktım ve kendimi bilgisizliğimin önyargılarıyla bağlı saymıyorum. Hans'ın "ayaklarla patırtı yapma" korkusundan, kanıtlar hakkında karar verişimizdeki bir boşluğu doldurmak için yararlanmak olası olabilirdi. Hans'ın bunun ona kaka yapmak için oyunu bırakmaya zorlandığında ayaklarıyla tekmeler atmasını anımsattığını söylediği doğrudur, böylece nevrozun bu öğesi annesinin çocuk sahibi olmayı istediği mi yoksa buna zorlandığı mı sorunuyla bağlantılı duruma gelir. Ama ben "ayaklarla patırtı yapma"nın tüm açıklamasının bu olmadığı şeklinde bir izlenime sahibim. Hans'ın babası, çocuğun zihninde canlanan, ebeveynleri arasında onların yatak odasında gerçekleşen bir cinsel ilişki sahnesini gözlemiş olma şeklinde bir anının olabileceği şeklindeki kuşkumu doğrulayamamıştı. O halde bulmuş olduklarımızla yetinelim.

Biraz önce betimlemiş olduğumuz durumda, Hans'taki ani değişikliğe ve libidinal özleminin anksiyeteye dönüşümüne yol açan etkinin ne olduğunu — bastırmanın hangi yönden başladığını söylemek zordur. Sorun olasılıkla ancak bu çözümleme ile benzer birkaç tanesi arasında bir kıyaslama yaparak karara bağlanabilirdi. Durumun, çocuğun çocukların dünyaya getirilmesine ilişkin güç problemi çözme ve bunun çözümüne yaklaşımıyla serbest hale gelmiş olan saldırgan itkilerle başa çıkma konusunda *zihinsel* yetersizliği sonucu mu değiştiği; yoksa etkinin *bedensel* bir güçsüzlük, sürekli olarak düşkünlük sergilediği mastürbasyonla doyuma yapısal bir dayanıksızlık tarafından mı doğurulduğu (yani, yalnızca cinsel uyarılmanın böylesi yüksek perdeden bir yoğunlukta süregitmesinin mi zorunlu olarak duygularda ani ve güçlü bir değişiklik ortaya çıkarmak zorunda olduğu) sorusu, yeni deneyimler yardımımıza gelebilinceye dek açık olarak bırakılmalıdır.

Zamansal dizilişe ilişkin nedenler Hans'ın hastalığının patlak verişinin gerçek ortaya çıkarıcı nedenine büyük bir önem yüklememizi olanaksız kılar, çünkü yolcu arabası atının sokakta düştüğünü görmeden çok önce endişelilik belirtileri göstermişti.

Yine de nevroz başlangıcını doğrudan bu rastlantısal olaydan almış ve onun bir izini, atın anksiyetesinin nesnesi konumuna yükseltilmesi durumu içinde korumuştu. Özünde rastlantısal olarak tanık olduğu kazanın izlenimi hiç "örseleyici güç" taşımıyordu, büyük etkinliğini yalnızca atların önceden onun için özel ilgi nesneleri olarak önemli olmaları gerçeğinden; olayı zihninde Gmunden'de daha önce gerçekleşen ve örseleyici olarak kabul edilmeyi daha çok gerektiren, yani atçılık oynarken Fritzl'dan babasına giden kolay bir çağrışım yolu bulunması gerçeğinden almıştı. Aslında, çağrışımsal zincirlerin esneklik ve çokanlamlılığı sayesinde, aynı olay Hans'ın bilinçdışında pusuya yatmış olan karmaşalardan ikincisini, gebe annesinin loğusalığı karmaşasını harekete geçirebildiğini göstermemiş olsaydı, bu bağlantılar da olasılıkla yeterli olmazdı. Bu andan sonra bastırılmış olanın geri dönmesi için yol açıktı ve o da *eşlik eden duygular anksiyeteye dönüştürülürken, hastalık doğurucu malzemenin yeniden biçimlendirildiği ve at karmaşasına aktarıldığı bir biçimde geri dönmüştü.*

Hans'ın fobisinin o sıralardaki düşünsel içeriğinin, bilinci onu kavramadan önce bir çarpıtma ve yerine koyma işlemine daha uğraması-

nın zorunlu olduğu dikkate alınmayı hak eder. Hans'ın anksiyetesine ilişkin ilk formülasyonu "at beni ısıracak" idi ve Gmunden'de yaşanan ve bir yandan babasına yönelik düşmanca istekleri ile ilgiliyken, diğer yandan mastürbasyon yapmaması konusundaki uyarılışının anımsatıcısı olan bir başka olaydan türetilmişti. Olasılıkla ebeveynlerinden gelen bir müdahale edici etki kendisini hissettirmişti. Hans hakkındaki raporların o sırada, anksiyetesini annesi onu mastürbasyon yapma konusunda payladıktan *önce mi* yoksa bundan *sonra mı* bu biçim içinde ifade ettiğine karar verebilmemizi sağlayacak yeterli dikkatle yazılıp yazılmadığından emin değilim. Ben bunun daha sonra olduğundan kuşkulanma eğilimindeyim, gerçi bu olgu öyküsündeki anlatımla çelişir. [*Bkz.* s. 167.] Ne olursa olsun, Hans'ın babasına karşı düşmanca karmaşasının her noktada annesi hakkındaki şehvetli karmaşasını örttüğü açıktır, çözümlemede açığa çıkarılması ve halledilmesi gereken ilk şey olması gibi.

Bu tür başka olgularda nevrozun yapısı, gelişimi ve yayılması hakkında çok daha fazla şey olurdu. Ancak Hans'ın nöbetinin geçmişi çok kısaydı, neredeyse başlar başlamaz nöbetin öyküsünün yerini sağaltımının öyküsü almıştı. Ve sağaltım sırasında fobi daha fazla gelişme, yeni nesnelere yayılma ve yeni koşullar gerektirme sergilemesine karşın; babası, durumu sağaltan kendisi olduğu için, bunun sağaltımın sorumlu tutulabileceği yeni ürünler değil de sadece önceden zaten var olan malzemenin ortaya çıkması sorunu olduğunu anlamak için yeterli derine dalışa doğal olarak sahipti. Başka olguların sağaltımında bu denli derine dalışa dayanmak her zaman olası olmazdı.

Bu bireşimi tamamlanmış olarak kabul edebilmeden önce, olgunun bizi nevrotik durumları anlamamıza giden yolda bulunan güçlüklerin can alıcı noktasına götürecek olan bir başka yönüne daha dönmeliyim. Küçük hastamızın nasıl büyük bir bastırma dalgasınca yakalandığını ve bu dalganın özellikle hastanın egemen olan cinsel bileşenlerini yakaladığını görmüştük.[30] Mastürbasyondan vazgeçmiş ve ona dışkıyı ve doğal gereksinimlerini karşılarken başka insanları gözetlemeyi anım-

[30]Hans'ın babası bu bastırmayla eşzamanlı olarak belirli miktarda yüceltmenin başladığını da gözlemişti. Anksiyetesinin başlangıcından itibaren Hans müziğe karşı artmış bir ilgi göstermeye ve kalıtımla aldığı müzikal yeteneğini geliştirmeye başlamıştı.

satan her şeyden iğrenerek uzaklaşmıştı. Ancak bunlar hastalığın ortaya çıkarıcı nedeni (atın düşüşünü görmesi) tarafından harekete geçirilmiş olan ya da belirtiler için gerekli malzemeyi, yani fobinin içeriğini sağlamış olan bileşenler değillerdi.

Dolayısıyla bu köklü bir ayrım yapmamıza izin verir. Az önce belirtilmiş olan iki koşulu *gerçekten* karşılayan diğer bileşenlere dönersek olasılıkla olguyu daha derinden anlayacağız. Bu diğer bileşenler Hans'ın içindeki, daha önce bastırılmış olan ve söyleyebildiğimiz kadarıyla asla ket vurulmamış bir ifade bulamamış olan eğilimlerdir: Babasına yönelik düşmanlık ve kıskançlık duyguları ve annesine yönelik sadistik itkiler (cinsel ilişkinin önsezileri gibi). Bu erken bastırmalar daha sonraki hastalığına yatkınlığı oluşturmuş olabilirlerdi. Hans'ın bu saldırgan eğilimleri hiçbir çıkış bulamamışlar ve bir yoksunluk ve yoğunlaşmış cinsel uyarım dönemi gelir gelmez, dışarıya çıkan yolu artmış bir güçle açmaya çalışmışlardı. "Fobi"si adını verdiğimiz savaş bundan sonra patlak vermişti. Bunun gidişi sırasında bastırılmış düşüncelerin bir bölümü, çarpıtılmış bir biçimde ve bir başka karmaşaya aktarılmış olarak, bilince giden yollarını fobinin içeriği olarak zorlamışlardı. Ancak bu kesinlikle değersiz bir başarıydı. Zafer bastırma güçlerinindir ve *bu güçler egemenliklerini ayaklanmış olanlar dışındaki bileşenler üzerinde genişletme şansından yararlanmışlardır.* Ancak bu son durum Hans'ın hastalığının özünün geri püskürtülmesi zorunlu olan içgüdüsel bileşenlerin niteliğine tümüyle bağımlı olduğu gerçeğini zerre kadar değiştirmez. Fobisinin içeriği onun hareket etme özgürlüğüne çok büyük ölçekte bir kısıtlama dayatmaktaydı ve amacı da buydu. Dolayısıyla özellikle annesine yöneltilmiş olan belirsiz hareketlere ilişkin itkilere karşı güçlü bir tepkiydi. Atlar Hans için her zaman hareket etmekten duyulan hazzın simgesiydi (zıplayıp oynarken "Ben bir tayım" demişti) [s. 195]; ancak hareket etmekten duyulan haz çiftleşme itkisini de içerdiğinden, nevroz ona bir kısıtlama dayatmış ve atı bir dehşet simgesi konumuna yükseltmişti. Böylece bastırılmış içgüdülerin nevrozdan aldıkları şeyin hepsi, anksiyetenin bilinçte ortaya çıkışı için sözde nedenler sağlama ayrıcalığı gibi görünmektedir. Ancak Hans'ın fobisinde cinselliğe karşıt olan güçlerin zaferi ne denli açık olursa olsun, yine de, böylesi bir hastalık özünde bir uzlaşma ol-

duğu için, bastırılmış içgüdülerin elde ettikleri şeyin tümü bu olamazdı. Bununla birlikte, Hans'ın at fobisi onun sokağa çıkması için bir engeldi ve onun sevgili annesi ile evde kalmasına izin vermenin bir aracı olarak hizmet etmiş olabilirdi. Dolayısıyla, annesine sevgisi böylece amacını zafer kazanarak başarmıştı. Oğlanı zararsız kılmak için önlemler alınmıştı gerçi ama — âşık, fobisinin sonucu olarak sevgisinin nesnesine tutunmuştu. Bir nevrotik bozukluğun gerçek niteliği bu iki katlı sonuçta sergilenmiştir.

Alfred Adler bir süre önce etkileyici bir yazısında[31] anksiyetenin "saldırgan içgüdü" adını verdiği şeyin bastırılmasından doğduğu görüşünü geliştirmiştir ve çok kapsamlı bir bireşimsel işlemle bu içgüdüye insan olaylarında, "gerçek yaşamda ve nevrozlarda" ana rolü yüklemektedir. Bu fobi olgumuzda anksiyetenin, Hans'ın saldırgan eğilimlerinin (babasına yönelik düşmanca ve annesine yönelik sadistik eğilimler) bastırılmasına bağlı olduğu şeklinde açıklanması gerektiği sonucuna vardığımıza göre, Adler'in görüşünün çok çarpıcı bir doğrulanışını ortaya çıkarmış gibiyiz. Ben yine de bunu kabul edemem ve gerçekte bunu yanıltıcı bir genelleme olarak değerlendiriyorum. Bildik kendini koruma ve cinsellik içgüdülerinin yanında ve onlarla eşit bir konumda olan özel bir saldırgan içgüdünün varlığını kendime kabul ettiremem.[32] Bana öyle geliyor ki Adler gerçekte *tüm* içgüdülerin evrensel ve zorunlu niteliği olan şeyi —hareketi başlatma kapasiteleri olarak tanımlanabilecek olan içgüdüsel ve "baskı yapıcı" nitelikleri— yanlışlıkla özel ve kendiliğinden *var olan* bir içgüdü konumuna yük-

[31](1908). Bu, "içgüdülerin birleşmesi" terimini ödünç almış olduğum aynı yazıdır. (Yukarıya bakınız [s. 239 ve 256].)

[32](1923'te *eklenen dipnot*): Yukarıdaki bölüm Adler'in ruhçözümleme alanında hâlâ söz sahibi gibi göründüğü bir dönemde, eril karşı koymayı öne sürmesinden ve bastırmayı yadsımasından önce yazılmıştı. O zamandan sonra kendim bir "saldırgan içgüdü"nün varlığını öne sürmek zorunda kaldım, ancak bu Adler'inkinden farklıdır. Ben buna "yıkıcı" ya da "ölüm içgüdüsü" demeyi yeğliyorum. *Bkz. Haz İlkesinin Ötesinde* (1920*g*) ve *Benlik ve İd* (1923*b*). Bu içgüdünün libidinal içgüdülere zıtlığı bilinen aşk ve nefret kutuplaşmasında bir ifade bulur. Adler'in [paragrafta daha sonra açıklandığı gibi] içgüdülerin evrensel niteliklerinden birini genelde yalnızca bir içgüdünün malı durumuna indirgeyen görüşüne katılmayışım değişmeden sürüyor. — [Freud'un Adler'den farklılıklarının ayrıntılı bir öyküsü onun "Ruhçözümlemeci Hareketin Öyküsü" (1914*d*) yapıtının son bölümünde bulunabilir.]

seltmiştir. Bu durumda diğer içgüdülerden geriye, bir amaçla olan ilişkileri dışında hiçbir şey kalmazdı, çünkü o zaman bu amaca ulaşma araçlarıyla olan ilişkileri "saldırgan içgüdü" tarafından ellerinden alınmış olurdu. İçgüdüler kuramımızın tüm belirsizlik ve kesinlikten uzak oluşuna karşın, şimdilik her içgüdüye kendi saldırgan hale gelme gücünü bırakan[33] alışılmış görüşe bağlı kalmayı yeğlemeliyim ve Hans'ta bastırılmış duruma gelmiş iki içgüdüyü cinsel libidonun bilinen bileşenleri olarak kabul etme eğiliminde olmalıyım.

3

Şimdi küçük Hans'ın fobisinin, çocukların yaşamı ve yetiştirilmeleri hakkındaki görüşlerimize ne kadar genel öneme sahip katkı sağladığının kısa bir tartışması olacağını umduğum bir şeyle devam edeceğim. Ancak bunu yapmadan önce uzun süredir ertelenmiş olan ve Hans'ın bir nevrotik, kötü soyaçekimi olan bir "dejenere" ve hakkındaki bilgiler diğer çocuklara uygulanamayacak normal olmayan bir çocuk olduğu şeklindeki karşı çıkışa geri dönmeliyim. Bir süredir "normal insan" yandaşlarının, Hans'ın gerçekten bir kalıtımsal bozukluğu olduğunun gösterilebileceği onlara söylenir söylenmez, zavallı küçük Hans'ın üzerine nasıl saldıracaklarını acıyla düşünmekteyim. Güzel annesi genç kızlık dönemindeki bir çatışmanın sonucu olarak bir nevroza yakalanmıştı. O sırada ona yardımcı olabilmiştim ve bu aslında Hans'ın ebeveynleriyle bağlantımın başlangıcı olmuştu. Hans'ın lehinde bir iki düşünceyi öne sürmeye ancak çok büyük bir çekingenlikle cesaret ediyorum.

Birincisi, Hans kalıtımı tarafından bir nevrotik olmaya mahkum edilmiş, sözcüğün tam anlamıyla dejenere bir çocuktan anlaşılacak olan şeye uymuyordu. Tersine, fiziksel olarak iyi bir biçime sahipti ve kendi babasından başka birçok insana da hoşnutluk verebilecek neşeli, sevimli, canlı bir zihni olan bir gençti. Cinsel erken gelişmişliği elbette tartışılamaz, ancak bu konuda sağlıklı bir kıyaslamanın üzerine

[33][Daha önceki basımlarda bu noktada "bir nesneye yöneltilmiş olmaksızın" sözcükleri görülmektedir. 1924'te çıkarılmışlardır.]

oturtulabileceği çok az malzeme vardır. Örneğin, Amerika'da yürütülmüş bir toplu araştırmanın[34] bir parçasından, benzer küçük yaşlardaki oğlanlarda nesne seçimi ve aşk duygularını bulmanın hiç de çok ender bir şey olmadığını görüyorum; aynı şey daha sonra "harika" olarak kabul edilen erkeklerin çocukluk çağı kayıtlarının incelenmesinden de öğrenilebilir. Bu nedenle cinsel erken gelişimin zihinsel erken gelişmenin nadiren eksik olan bir eşlikçisi olduğuna ve bu nedenle yetenekli çocuklarda beklenebileceğinden daha sık görülmesi gerektiğine inanmaya eğilimli olmalıyım.[35]

Dahası, Hans'ın lehinde şunu söylememe izin verin (burada taraflı tutumumu açıkça kabul ediyorum): Çocukluk döneminde şu ya da bu zamanda bir fobiye yakalanan tek çocuk o değildir. Bu tür sorunların, yetiştiriliş biçimlerinin katılığı, istenecek hiçbir şey bırakmamış çocuklarda bile çok ileri derecede sık olduğu iyi bilinir. Sonraki yaşamda bu çocuklar ya nevrotik olurlar ya da sağlıklı kalırlar. Fobilerinin sesi çocuk odasında bağırtılarla bastırılır çünkü sağaltım açısından ulaşılamazdırlar ve kesinlikle uygunsuzdurlar. Aylar ve yılların akışı içinde ortadan kaybolurlar ve çocuk iyileşmiş görünür; ancak hiç kimse böylesi bir iyileşmenin hangi ruhsal değişiklikleri gerektirdiğini ya da buna hangi kişilik değişikliklerinin katkıda bulunduğunu söyleyemez. Oysa erişkin bir nevrotik hasta bize ruhçözümlemeci sağaltım için geldiğinde (ve hastalığının ancak hasta erişkinliğe ulaştıktan sonra açık hale geldiğini kabul edelim), hep nevrozunun başlangıç noktasının tartışmakta olduğumuz gibi bir çocukluk çağı anksiyetesi olduğunu ve nevrozun aslında bunun bir devamı olduğunu buluruz; dolayısıyla sanki başlangıcını onun çocukluk çağı çatışmalarından alan sürekli ve kesintiye uğramamış bir ruhsal etkinlik ipliği, bu çatışmaların ilk belirtilerinin koşulların baskısı altında süregitmiş ya da geri çekilmiş olmasına bakmaksızın, yaşamı boyunca örülmüştür. Bu nedenle Hans'ın hastalığının "dejenereler" olarak damgalanmamış başka birçok çocuğun hastalıklarından daha ciddi olmadığını düşünüyorum; ancak o sindirilmeden, olası en fazla ilgi ve en az baskı ile yetiştirildiği için, ank-

[34][Sanford Bell (1902).]

[35][Bu soruna Freud'un *Üç Deneme*'sinin (1905*d*, *P.F.L.*, 7, s. 166) sonlarına yakın "Erken gelişmişlik" hakkındaki bir paragrafta değinilmiştir.]

siyetesi kendisini daha cesurca göstermeye cesaret etmişti. Başka çocuklarda anksiyeteyi azaltmada hiç kuşkusuz yardımcı olması gereken kötü vicdan ya da cezalandırılma korkusu gibi güdülere onda hiç yer yoktu. Bana öyle geliyor ki belirtiler üzerinde çok fazla odaklanıyoruz ve onların nedenlerini çok az merak ediyoruz. Çocukları yetiştirirken yalnızca barış içinde kalmayı ve hiçbir güçlüğümüz olmamasını, kısacası örnek bir çocuk yetiştirmeyi amaçlıyoruz ve böylesi bir gelişimin çocuğun da yararına olup olmadığına çok az dikkat ediyoruz. Bu nedenle bu fobiyi üretmiş olmanın Hans'ın yararına olmuş olabileceğini düşünebilirim. Çünkü ebeveynlerinin dikkatini, bir çocuğun kültürel eğitimi sırasında zihninin doğuştan gelen içgüdüsel bileşenlerini yenmesi istendiğinde karşı karşıya kaldığı kaçınılmaz güçlüklere yöneltmiştir ve sorunu babasını ona yardım etmeye yöneltmiştir. Hans artık bir çocuğun sonraki yaşamı için her zaman bir öneme sahip olması gereken ve hiç kuşkusuz beraberinde daha sonraki bir nevroza yatkınlık değilse de belirli derecede bir kişilik bozukluğu getiren, bastırılmış karmaşalar biçimindeki bu çekirdeği içinde taşımadığına göre, başka çocuklara kıyasla bir avantajdan yararlanıyor olabilir. Bunun böyle olduğunu düşünme eğilimindeyim, ancak başka birçok insan benim görüşümü paylaşır mı bilmiyorum; deneyimlerin benim haklı olduğumu kanıtlayıp kanıtlamayacağını da bilmiyorum.

Ancak şimdi Hans'a, onun içinde bulunan ve yalnızca çocuklarca bastırılmayan, ebeveynlerinde de korku yaratan karmaşaları gün ışığına çıkmaya zorlamakla nasıl bir zarar verildiğini araştırmalıyım. Küçük oğlan annesinden istemiş olduğu şey konusunda ciddi bir eylem gerçekleştirme yolunu tutmuş mudur? Ya da babasına yönelik kötü niyetleri kötü eylemlere yol açmış mıdır? Hiç kuşkusuz bu kuruntular ruhçözümlemenin doğasını yanlış anlayan ve günahkâr içgüdülerin bilinçli hale getirilince güçlendirildiklerini düşünen birçok hekimin aklına gelecektir. Bunlar gibi bilge kişiler bizden bir nevrozun ardında gizlenen şeytanca şeylere burnumuzu sokmamamızı Allah aşkına dilediklerinde tutarlı davranmaktan başka bir şey yapmış olmuyorlar. Doğrusu, böyle yaparak hekim olduklarını ve söylediklerinin, bekçilere karşılarına çıkabilecek hırsızlarla her tür temastan kaçınmalarını öğütleyen Dogberry'nin sözleriyle talihsiz bir benzerlik taşıdığını unutuyor-

lar: "Böylesi adamlarla ne denli az yüzgöz olursanız dürüstlüğünüz için o denli iyi olur."[36]

Tersine, çözümlemenin sonuçları yalnızca Hans'ın iyileşmesi, atlardan korkmayı bırakması ve babasının epey zevkle bildirdiği gibi, babasıyla oldukça içten ilişkilere girmesiydi. Ancak baba oğlanın saygısı yönünden kaybetmiş olabileceği şeyleri onun güveninde geri kazanmıştı: Hans "At hakkındakileri bildiğine göre her şeyi bildiğini sanıyordum," demişti. Çünkü çözümleme bastırmanın sonuçlarını iptal etmez. Önceden baskılanmış olan içgüdüler baskılanmış kalırlar, ancak aynı sonuç farklı bir yolla üretilir. Çözümleme otomatik ve aşırı bir işlem olan bastırma işleminin yerine zihnin en üst bölümlerinden gelen ılımlı ve amaçlı bir kontrolü koyar. Uzun lafın kısası, *çözümleme bastırmanın yerine ayıplamayı koyar*. Bu bize bilincin biyolojik bir işlevi olduğu ve sahneye girmesiyle önemli bir avantajın ele geçirildiği konusunda uzun zamandır aranan kanıtı sağlar gibidir.[37]

Olaylar tümüyle benim insiyatifimde olsaydı çocuğa ebeveynlerinin ondan sakındıkları bir bilgi parçasını verme cüretini gösterirdim. Ona vajina ve cinsel birleşmenin var olduğunu anlatarak, içgüdüsel önsezilerini doğrulardım; böylece çözümlenmemiş artığını daha fazla ortadan kaldırmış ve onun soru seline bir son vermiş olurdum. Bu yeni bilgilendirme parçasının ne annesine olan sevgisini ne de kendi çocuksu doğasını kaybetmesine yol açmayacağından ve bu önemli, ciddi

[36][*Kuru Gürültü*, III. Perde, 3. Sahne.] Bu noktada beni şaşırtan bir soruyu sormadan edemem. Karşıtlarını, hastaları karmaşaları ya da bunların türevleri hakkında konuşmaya başlar başlamaz onların ağızlarını kapatıyorlarsa, bastırılmış cinsel içgüdülerin nevrozların etiolojisinde bir rol oynayıp oynamadığı ve oynuyorsa bu rolün ne olduğu sorusu hakkında çok fazla güvenle ürettikleri bilgileri nereden elde etmektedirler? Çünkü onlar için açık kalan tek alternatif bilgi kaynağı benim ve yandaşlarımın yazılarıdır.

[37](1923'te *eklenen dipnot:*) Burada "bilinç" sözcüğünü daha sonra bıraktığım bir anlamda, yani normal düşünce süreçlerimizi —yani bilinçli olabilenleri— betimlemek için kullanıyorum. Bu tür düşünce süreçlerinin *önbilinçli* olarak da meydana gelebileceklerini biliyoruz ve onların asıl "bilinçliliklerini" tümüyle görüngüsel bir bakış açısından değerlendirmek daha doğrudur. Kuşkusuz bununla sözcüğün daha da sınırlı anlamındaki bilincin aynı zamanda bazı biyolojik işlevler görmesi gerektiği beklentisini yalanlamayı amaçlamıyorum. [Bkz. *Benlik ve İd* (1923*b*), I. Bölüm. *Düşlerin Yorumu*'nun (1900*a*, *P.F.K.*, 5, s. 330 v.d.) son sayfalarında "bilincin" biyolojik işlevine ilişkin daha erken tarihli tartışmayla da karşılaştırınız.]

konularla ilgili meşguliyetinin şimdilik uyuklaması gerektiğini —büyük olma isteği yerine gelinceye dek— anlayacağından eminim. Ancak eğitimsel deney bu denli ileri götürülmemişti.

"Nevrotik" ve "normal" kişiler arasında —gerek çocuk gerek erişkinlerde— keskin bir çizginin çekilemeyeceği, "hastalık" kavramımızın tümüyle uygulamaya ilişkin bir şey ve bir birikim sorunu olduğu, bu birikimin eşiği aşılmadan önce yatkınlık ve yaşamın olası olaylarının bir araya gelmesinin gerektiği ve sonuçta bazı insanlar sürekli olarak sağlıklı insanlar sınıfından nevrotik hastalar sınıfına geçerlerken çok daha küçük bir kesimin de yolculuğu ters yönde yaptıkları — bunların tümü çok sık söylenmiş ve çok fazla kabul görmüş şeylerdir, onların gerçek olduklarını öne sürmede kesinlikle yalnız değilim. Bir çocuğun yetiştirilme biçiminin az önce "hastalığın" ortaya çıkışındaki etmenlerden biri olarak söz ettiğimiz yatkınlık üzerine iyi ya da kötü olan güçlü bir etki yapabileceği, hiç abartmadan, çok olasıdır; ancak bu yetiştirmenin neyi amaçlaması gerektiği ve hangi noktada uygulamaya konulmasının gerektiği şimdilik çok kuşku götürür sorular gibi görünmektedir. Eğitim şimdiye dek kendisine yalnızca içgüdüleri kontrol etme ya da daha doğrusu —genellikle— baskılama görevini vermiştir. Sonuçlar hiç de doyurucu olmamıştır ve işlemin başarıya ulaştığı yerde bu ancak içgüdülerini baskılamaları gerekmemiş olan az sayıda ayrıcalıklı bireyin yararına olmuştur. Hiç kimse uygunsuz içgüdülerin baskılanın asının hangi yollarla ve ne pahasına gerçekleştirilmiş olduğunu da araştırmamıştır. Şimdi bu görevin yerine bir başkasını koyduğumuzu ve bunun yerine bireyin kendi etkinliklerinden olası en az ödünü vererek toplumun uygar ve yararlı bir üyesi haline gelmesini sağlamayı amaçladığımızı düşünelim; bu durumda ruhçözümleme tarafından hastalık doğurucu karmaşaların kökeni ve her sinirsel hastalığın çekirdeği hakkında kazanılan bilgiler, haklı olarak eğiticiler tarafından çocuklara karşı davranışlarında çok değerli bir kılavuz olarak kabul edilmeyi hak ettiğini iddia edebilir. Bundan hangi uygulamaya yönelik sonuçların şu andaki toplumsal sistemimiz içinde uygulanmalarını ne kadar haklı çıkaracağı, başkalarının inceleme ve kararına bıraktığım konulardır.[38]

[38][Freud ruhçözümleme ve çocukların yetiştirilmesi sorusuna Pfister ve Aichhorn tarafından yazılan kitaplara yazdığı önsözlerde (Freud, 1913*b* ve 1925*f*) ve Scientia'ya

Küçük hastamızın fobisini, iyileşmeye yol açarak fobinin çözümlenişini bana özel değerde bir şey haline getiren bir noktayı ifade etmeden bırakamam. Açıkça söylemem gerekirse, bu çözümlemeden yeni olan, daha ileri bir yaşta çözümlenmiş olan diğer hastalardan öğrendiklerimin (gerçi sıklıkla daha az belirli ve daha dolaylı) dışında olan hiç bir şey öğrenmedim. Ancak bu diğer hastaların nevrozlarının köklerinin, Hans'ın fobisinin ardında ortaya çıkarılmış olan aynı çocukluk çağı karmaşalarına dayandığı her defasında ortaya koyulabilmekteydi. Bu nedenle bu çocukluk çağı nevrozunun bir örnek ve model olduğunu öne sürme ve nevrozlar tarafından sergilenen bastırma görüngülerinin çeşitliliğinin ve hastalık doğurucu malzemelerinin bolluğunun aynı düşünsel karmaşalarla ilgili çok sınırlı sayıda süreçten türemiş olmalarını engellemediğini kabul etme eğilimindeyim.

(1913*j*) katkısının II. Kısmında (H) dönmüştür. Aynı konuya *Yeni Giriş Konferansları*'nın 34. Konferansında da birkaç sayfa ayırmıştır (1933*a*, *P.F.L.*, **2**, s. 181-6).]

IV

NOT
(1922)

BİRKAÇ ay önce —1922 baharında— genç bir adam kendisini bana tanıttı ve çocukluk çağı nevrozunu 1909'da yayımlamış olduğum makalenin konusu olan "küçük Hans" olduğunu söyledi. Onu yeniden görmekten çok hoşnut oldum, çünkü çözümlemesinin sonlanmasından yaklaşık iki yıl sonra onu gözden kaybettim ve on yıldan uzun bir süre onun hakkında hiçbir şey işitmedim. İlk kez bir çocuğun çözümlemesinin yayımlanması büyük bir patırtıya ve çok fazla kızgınlığa neden oldu ve zavallı küçük çocuk için çok kötü bir gelecek kehanetinde bulunuldu, çünkü böylesi körpe bir yaşta "masumiyeti elinden alınmış" ve bir ruhçözümlemenin kurbanı yapılmıştı.

Ancak bu kuruntuların hiçbiri gerçekleşmedi. Küçük Hans şimdi on dokuz yaşında uzun boylu bir gençti. Çok iyi olduğunu ve hiçbir sorun ya da ket vurulmuş duygularının bulunmadığını belirtti. Ergenlik dönemini hiçbir yıkım olmadan atlatmakla kalmamış, duygusal yaşamı da en ağır ateşten gömlek sınavlarından birinden başarıyla geçmişti. Ebeveynleri boşanmışlar ve ikisi de yeniden evlenmişlerdi. Bunun sonucu olarak kendi başına yaşamıştı; ancak ebeveynlerinin ikisiyle de iyi ilişkiler içindeydi ve yalnızca çok düşkün olduğu kız kardeşinden ailenin parçalanmasının bir sonucu olarak ayrılmış olmasına üzülüyordu.

Bana küçük Hans tarafından verilen bir bilgi parçası çok ilgi çekici geldi, ancak buna ilişkin bir açıklama sunmaya kalkışmayacağım. Bana anlattığına göre, olgu öyküsünü okuduğunda tümü ona bilinme-

yen bir şey gibi gelmişti; kendisini tanımamıştı; hiçbir şey anımsayamamıştı ve ancak Gmunden'e yolculuk konusuyla karşılaştığında bunları yaşayanın kendisi olabileceği şeklinde bir tür belirli belirsiz anımsama kafasına dank etmişti. Yani çözümleme olayları unutulmaktan alıkoymamış, kendisi unutmaya yenik düşmüştü. Ruhçözümleme ile tanışık olan biri bazen benzer bir şeyi uykuda yaşayabilir. Bir düş tarafından uyandırılır ve bunu hemen çözümlemeye karar verir; çabalarının sonucuyla oldukça doygun hissederek yeniden uyur ve ertesi sabah düş ve çözümlemesi aynı şekilde unutulur.[1]

[1][Bu görüngü Freud tarafından 1911'de *Düşlerin Yorumu*'nun VII. Bölüm A Kesimine eklenen bir bölümde tartışılmıştı (*P.F.K.*, 5, s. 239-40).]

KAYNAKÇA VE YAZAR DİZİNİ

KİTAPLARIN ve dergilerin başlıkları italikle basılmış, makale başlıkları tırnak içinde verilmiştir. Kısaltmalar *Dünya Bilimsel Dergiler Listesi*'ne (Londra, 1963-5) göre yapılmıştır. Bu kitapta kullanılan daha başka kısaltmalar Kaynakça'nın sonundaki listede bulunabilir. Siyah harflerle basılmış sayılar ciltleri, diğerleri sayfaları belirtir. Her maddenin sonunda yuvarlak parantez içinde verilen sayılar, bu kitapta söz konusu çalışmaya değinilen sayfa ya da sayfaları göstermektedir.

Freud maddelerinde yalnızca İngilizce çeviriler verilmiştir. Baştaki tarihler Almanca ya da başka özgün basım tarihleridir. (Yazılma tarihinin basım tarihinden farklı olduğu durumlarda yazılma tarihi köşeli parantez içinde eklenmiştir. Basım tarihlerine eklenen harfler *Standard Basım*'ın 24. cildinde yer alan Freud yazılarının tam kaynakçasındaki başlıklar ile uyumludur. Özgün basımın ayrıntıları, özgün Almanca (ya da başka) başlık da içinde olmak üzere *Payel Freud Kitaplığı*'ndaki her ciltte Editörün Girişi'nde verilmiştir.

Teknik olmayan yazarlarla belli bir yapıtına gönderme yapılmayan teknik yazarlar için Genel Dizin'e bakınız.

ABRAHAM, K. (1909) *Traum und Mythus: eine Studie zur Völkerpsychologie*, Leipzig ve Viyana. (257)
[*Çev.*: "Dreams ve Myths: A Study in Folk-Psychology", *Clinical Papers and Essays on Psycho-Analysis*, Londra ve New York, 1955, Bölüm III: Deneme, I.]
(1965) FREUD, S. ile *Bkz.* FREUD, S. (1965*a*)
ADLER, A. (1908) "Der Aggressionstrieb im Leben und in der Neurose", *Fortschr. Med.*, **26**, 577. (265, 296-7)
ALEXANDER, F. (1922) "Kastrationskomplex und Charakter", *Int. Z. Psychoanal.*, **8**, 121. (172)

[*Çev.*: "The Castration Complex in the Formation of Character", *Int. J. Psycho-Analysis*, **4**, (1923), II.]
ANDREAS-SALOMÉ, L. (1916) " 'Anal' und 'Sexual' ", *Imago*, **4**, 249. (172)
(1966) FREUD, S. ile *Bkz.* FREUD, S. (1966*a*)

BELL, J. SANFORD (1902) "A Preliminary Study of the Emotion of Love between the Sexes", *Am. J. Psychol.*, **13**, 325. (298)
BLOCH, I. (1902-3) *Beiträge zur Ätiologie der Psychopathia sexualis* (2 cilt), Dresden. (85)
BREUER, J., ve FREUD, S. (1893) *Bkz.* FREUD, S. (1893*a*)
(1895) *Bkz.* FREUD, S. (1895*d*)

DEUTSCH, F. (1957) "A Footnote to Freud's 'Fragment of an Analysis of a Case of Hysteria' ", *Psychoanal. Q.*, **26**, *159. (43)*

FINGER, E. (1900) *Bkz.* MEDICAL CONGRESS
FREUD. M. (1957) *Glory Reflected*, Londra. (22)
FREUD, S. (1891*b*) *On Aphasia*, Londra ve New York, 1953. (14, 26)
(1893*a*) BREUER, J. ile, "On the Psychical Mechanism of Hysterical Phenomena: Preliminary Communication", *Studies on Hysteria, Standard Ed.*, **2**, 3; *P.F.L.*, **3**, 53. (26, 57)
(1895*b* [1894]) "On the Grounds for Detaching a Particular Syndrome from Neurasthenia under the description 'Anxiety Neurosis' ", *Standard Ed.*, **3**, 87; *P.F.L.*, **10**, 31. (117)
(1895*d*) BREUER, J. ile, *Studies on Hysteria*, Londra, 1956; *Standard Ed.*, **2**; *P.F.L.*, **3**. (26, 35, 40-41, 54, 57-8, 62, 159)
(1896*a*) "Heredity and the Aetiology of the Neuroses", *Standard Ed.*, **3**, 143. (50)
(1896*c*) "The Aetiology of Hysteria", *Standard Ed.*, **3**, 189. (35, 58)
(1900*a*) *The Interpretation of Dreams*, Londra ve New York, 1955; *Standard Ed.*, **4-5**; *P.F.L.*, **4**. (8, 21, 26, 32-3, 39, 44, 47, 59, 90,103, 123-6, 131, 137, 140, 172, 175, 184, 220, 269, 272, 276, 301, 305)
(1901*b*) *The Psychopathology of Everyday Life, Standard Ed.*, **6**; *P.F.L.*, **5**. (21, 26, 31, 57, 113, 163)
(1905*d*) *Three Essays on the Theory of Sexuality*, Londra, 1962; *Standard Ed.*, **7**, 125; *P.F.L.*, **7**, 31. (26, 32-3, 84-6, 90, 118, 155, 170, 176, 203, 260, 267-69, 299)
(1905*e* [1901]) "Fragment of an Analysis of a Case of Hysteria", *Standard Ed.*, **7**, 3; *P.F.L.*, **8**, 29. (168, 171)
(1906*a* [1905]) "My Views on the Part played by Sexuality in the Aetiology of the Neuroses", *Standard Ed.*, **7**, 271; *P.F.L.*, **10**, 71. (155)
(1907c) "The Sexual Enlightenment of Children", *Standard Ed.*, **9**, 131; *P.F.L.*, **7**, 171. (167)
(1908*c*) "On the Sexual Theories of Children", *Standard Ed.*, **9**, 207; *P.F.L.*, **7**, 183. (168, 172, 176, 268)
(1908*f*) Preface to Stekel's *Nervöse Angstzustände und ihre Behandlung, Standard Ed.*, **9**, 250. (273)

(1909*a* [1908]) "Some General Remarks on Hysterical Attacks", *Standard Ed.*, **9**, 229; *P.F.L.*, **10**, 95. (76)
(1909*b*) "Analysis of a Phobia in a Five-Year-Old Boy", *Standard Ed.*, **10**, 3; *P.F.L.*, **8**, 165. (27, 43, 76, 86)
(1909*d*) "Notes upon a Case of Obsessional Neurosis", *Standard Ed.*, **10**, 155; *P.F.L.*, 9, 81. (43, 47, 282)
(1910*a* [1909]) *Five Lectures on Psycho-Analysis*, *Standard Ed.*, **11**, 3; *Two Short Accounts of Psycho-Analysis*, Penguin Books, Harmondsworth, 1962. (16, 27)
(1910*i*) "The Psycho-Analytic View of Psychogenic Disturbance of Vision", *Standard Ed.*, **11**, 211; *P.F.L.*, **10**, 103. (73)
(1911*c* [1910]) "Psycho-Analytic Notes on an Autobiographical Account of a Case of Paranoia (Dementia Paranoides)", *Standard Ed.*, **12**, 3; *P.F.L.*, **9**, 129. (27, 43, 198)
(1912-13) *Totem and Taboo*, Londra, 1950; New York, 1952; *Standard Ed.*, **13**, 1; *P.F.L.*, **13**, 43. (27, 168, 198, 282)
(1913*b*) Pfister'in *Die psychanalytische Methode*'una Giriş yazısı, *Standard Ed.*, **12**, 329. (303)
(1913*j*) "The Claims of Psycho-Analysis to Scientific Interest", *Standard Ed.*, **13**, 165; *P.F.L.*, **15**, 27. (303)
(1914*d*) "On the History of the Psycho-Analytic Movement", *Standard Ed.*, **14**, 7; *P.F.L.*, **15**, 57. (27, 58, 247)
(1915*d*) "Repression", *Standard Ed.*, **14**, 143; *P.F.L.*, **11**, 139. (59)
(1916-17 [1915-17]) *Introductory Lectures on Psycho-Analysis*, New York, 1966; Londra, 1971; *Standard Ed.*, **15-16**; *P.F.L.*, **1**. (8, 27, 76, 168, 172, 261)
(1917*b*) "A Childhood Recollection from *Dichtung und Wahrheit*", *Standard Ed.*, **17**, 147; *P.F.L.*, **14**, 321. (286)
(1918*b* [1914]) "From the History of an Infantile Neurosis", *Standard Ed.*, **17**, 3; *P.F.L.* **9**, 225. (27, 43, 168, 169, 172)
(1920*g*) *Beyond the Pleasure Principle*, Londra, 1961; *Standard Ed.*, **18**, 7; *P.F.L.*, **11**, 269. (27, 59, 297)
(1921*c*) *Group Psychology and the Analysis of the Ego*, Londra ve New York, 1959; *Standard Ed.*, **18**, 69; *P.F.L.*, **12**, 91. (27)
(1922*c*) "Postscript to the 'Analysis o a Phobia in a Five-Year-Old Boy' " , *Standard Ed.*, **10**, 148; *P.F.L.*, **8**, 304.
(1923*b*) *The Ego and the Id*, Londra ve New York, 1962; *Standard Ed.*, **19**, 3; *P.F.L.*, **11**, 339. (27, 79, 297, 301)
(1923*e*) "The Infantile Genital Organization", *Standard Ed*, **19**, 141; *P.F.L.*, 7, 303. (268-9)
(1924*d*) "The Dissolution of the Oedipus Complex", *Standard Ed.*, **19**, 173; *P.F.L.*, 7, 313. (172)
(1925*d* [1924]) *An Autobiographical Study*, *Standard Ed.*, **20**, 3; *P.F.L.*, **15**, 183. (12)
(1925*f*) August Aichhorn'un *Wayward Youth*'una Giriş yazısı, *Standard Ed.*, **19**, 273. (303)
(1925*h*) "Negation", *Standard Ed.*, **19**, 235; *P.F.L.*, **11**, 435. (92)
(1925*j*) "Some Psychical Consequences of the Anatomical Distinction between the Sexes", *Standard Ed.*, **19**, 243; *P.F.L.*, **7**, 323. (290)

(1926*d* [1925]) *Inhibitions, Symptoms and Anxiety*, Londra, 1960; *Standard Ed.*, **20**, 77; *P.F.L.*, **10**, 227. (27, 59, 76, 117, 168, 169, 274)
(1927*a*) "Postscript to *The Question of Lay Analysis*", *Standard Ed.*, **20**, 251; *P.F.L.*, **15**, 355. (12)
(1927*c*) *The Future of an Illusion*, Londra, 1962; *Standard Ed.*, **21**, 3; *P.F.L.*, **12**, 179. (27-8)
(1930*a*) *Civilization and its Discontents*, New York, 1961; Londra, 1963; *Standard Ed.*, **21**, 59; *P.F.L.*, **12**, 243. (28, 63)
(1932*a*) "The Acquisition and Control of Fire", *Standard Ed.*, **22**, 185; *P.F.L.*, **13**, 225. (107)
(1933*a* [1932]) *New Introductory Lectures on Psycho-Analysis*, New York, 1966; Londra, 1971; *Standard Ed.*, **22**; *P.F.L.*, **2**. (8, 303)
(1935*a*) *An Autobiographical Study*'nin yeni basımına (1935'de yazılan) Not; Londra ve New York; *Standard Ed.*, **20**, 71; *P.F.L.*, **15**. (12)
(1939*a* [1934-38]) *Moses and Monotheism*, *Standard Ed.*, **23**, 3; *P.F.L.*, **13**, 237. (28, 199)
(1940*a* [1938]) *An Outline of Psycho-Analysis*, New York, 1968; Londra, 1969; *Standard Ed.*, **23**, 141; *P.F.L.*, **15**, 369. (28)
(1950*a* [1887-1902]) *The Origins of Psycho-Analysis*, Londra ve New York, 1954. ("A Project for a Scientific Psychology"yi kısmen içeren *Standard Ed.*, **1**, 175.) (15-16, 24, 25, 26, 31-2, 63, 115)
(1960*a*) *Letters 1873-1939* (ed. E. L. Freud) (çev. T. ve J. Stern), New York, 1960; Londra, 1961. (22, 23-4)
(1963*a* [1909-39]) *Psycho-Analysis and Faith. The Letters of Sigmund Freud and Oskar Pfister* (ed. H. Meng ve E. L. Freud) (çev. E. Mosbacher), Londra ve New York, 1963. (24)
(1965*a* [1907-26]) *A Psycho-Analytic Dialogue. The Letters of Sigmund Freud and Karl Abraham* (ed. H. C. Abraham ve E. L. Freud) (çev. B. Marsh ve H. C. Abraham), Londra ve New York, 1965. (24)
(1966*a* [1912-36]) *Sigmund Freud and Lou Andreas-Salomé: Letters* (ed. E. Pfeiffer) (çev. W. ve E. Robson-Scott), Londra ve New York, 1972. (24)
(1968*a* [1927-39]) *The Letters of Sigmund Freud and Arnold Zweig* (ed. E. L. Freud) (çev. W. ve E. Robson-Scott), Londra ve New York, 1970. (24)
(1970*a* [1919-35]) *Sigmund Freud as a Consultant. Recollections of a Pioneer in Psychoanalysis* (Freud'un Edoardo Weiss'a mektupları, ayrıca Weiss'ın bir Anısı ve Görüşleri ile Martin Grotjahn'ın Önsöz ve Giriş yazıları), New York, 1970. (24)
(1974*a* [1906-23]) *The Freud/Jung Letters* (ed. W. McGuire) (çev. R. Manheim ve R. F. C. Hull), Londra ve Princeton, N. J., 1974. (24)

JANET, PIERRE (1894) *État mental des hystériques*, Cilt 2, Paris. (156)
JONES, E. (1953) *Sigmund Freud: Life and Work*, Cilt 1, Londra ve New York. (23)
(1955) *Sigmund Freud: Life and Work*, Cilt 2, Londra ve New York. (Sayfa numaraları Londra basımına uygundur.) (23, 33)
(1957) *Sigmund Freud: Life and Work*, Cild 3, Londra ve New York. (23)

JULLİEN, L. (1900) *Bkz.* MEDICAL CONGRESS
JUNG, C. G., ve FREUD, S. (1974) *Bkz.* FREUD, S. (1974*a*). (24)

KRAFFT-EBING, R. VON (1893) *Psychopathia Sexualis* (8. Basım), Stuttgart. (1. Basım, 1886.) (84)
[*Çev.: Psychopathia Sexualis*, New York, 1922.]
KRIS, E. (1950) S. Freud'un *Aus den Anfängen der Psychoanalyse*'ine Giriş yazısı, Londra. (115)
[*İng. çev.*: FREUD, S. (1950*a*) *The Origins of Psycho-Analysis* başlıklı kitapta, Londra ve New York, 1954.]

MANTEGAZZA, P. (1875) *Fisiologia dell'amore*, 2. basım, Milano. (56, 97)
MEDICAL CONGRESS (1900) *Thirteenth International Medical Congress*, Paris. (XIII. *Congrès International de Médecine*, Paris, 1900), Cilt 9: *Section de Dermatologie et de Syphiligraphie*. Katkıda bulunanlar: E. Finger, L. Jullien; ayrıca B. Tarnowsky'nin "La descendance des hérédo-syphilitiques" konulu yazısı. (50)
MOLL, A. (1898) *Untersuchungen über die Libido sexualis*, Cilt 1, Berlin. (269)

PFISTER, O. (1913) *Die psychanalytische Methode*, Leipzig ve Berlin. (303)
[*Çev.: The Psychoanalytic Method*, New York ve Londra, 1917.]
(1963) FREUD, S. ile *Bkz.* FREUD, S. (1963*a*)

RANK, O. (1909) *Der Mythus von der Geburt des Helden*, Leipzig ve Viyana. (230)
[*Çev.: The Myth of the Birth of the Hero*, New York, 1914.]

SADGER, I. (1908) "Fragment der Analyse eines Homosexuellen", *Jb. sex. Zwischenstufen*, **9**, 339. (267)
(1909) "Zur Ätiologie der konträren Sexualempfindung", *Medsche Klinik*, Nr 2. (267)
SCHMIDT, R. (1902) *Beiträge zur indischen Erotik*, Leipzig. (37-8)
STÄRCKE, A. (1921) "Der Kastrationskomplex", *Int. Z. Psychoanal.*, **1**, 9. (172)
[*Çev.*: "The Castration Complex", *Int. J. Psycho-Analysis*, **2** (1921), 179.]
STEKEL, W. (1908) *Nervöse Angstzustände und ihre Behandlung*, Berlin ve Viyana. (273)

TARNOWSKY, B. (1900) *Bkz.* MEDICAL CONGRESS

WEININGER, O. (1903) *Geschlecht und Charakter*, Viyana. (198)
WEISS, E., ve FREUD, S. (1970) *Bkz.* FREUD, S. (1970*a*)
WERNICKE, C. (1900) *Grundriss der Psychiatrie*, Leipzig. (88)

ZWEIG, A., ve FREUD, S. (1968) *Bkz.* FREUD, S. (1968*a*)

KISALTMALAR LİSTESİ

Gesammelte Schriften	= Freud, *Gesammelte Schriften* (12 cilt), Viyana, 1924-34.
Gesammelte Werke	= Freud, *Gesammelte Werke* (18 cilt), 1-17. Ciltler, Londra, 1940-52, 18. Cilt Frankfurt am Main, 1968. 1960'dan başlayarak tüm basım Frankfurt am Main'da S. Fischer Verlag tarafından yapılmıştır.
S.K.S.N	= Freud, *Sammlung kleiner Schriften zur Neurosenlehre* (5 cilt), Viyana, 1906-22.
Vier Krankengeschichten	= Freud, *Vier psychoanalytische Krankengeschichten*, Viyana, 1932.
Collected Papers	= Freud, *Collected Papers* (5 cilt.), Londra, 1924-50.
Standard Edition	= *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud* (24 cilt.), Hogarth Press and The Institute of Psycho-Analysis, Londra, 1953-74.
P.F.L.	= *Pelican Freud Library* (15 cilt), Penguin Books, Harmondsworth, 1973'den başlayarak.
P.F.K.	= *Payel Freud Kitaplığı* (16 cilt). Payel Yayınevi, İstanbul 1991'den başlayarak.

GENEL DİZİN

Adler, Alfred (Kaynakça'ya *da bkz.*), 239, 266 ve *n.* 31
Agorafobi, 246
Aktarım, 39, 94 *n.* 12, 97, 139-42, 144
Ambivalans, 182 *n.* 1, 183, 243, 261
Amnezi, 174 *n.* 11, 274
  histerik, 36, 43-4, 57, 87
Anahtar, simge olarak, 91 *n.* 6, 121
"Anahtar sözcükler", 89 *n.* 3, 96, 106, 114
Anal
  erotizm, 239-40
  doğum kuramı, 205 *n.* 33, 210, 222, 229, 240, 257-59, 261
Anksiyete, nevrotik (Korku ve Fobi ler'e *de bkz.*), 103-4 ve *n.* 22
  Adler'in anksiyete kuramı, 266-7
  çocukluk çağında, nevrozun kaynağı olarak, 268-9
  ile nesneleri arasındaki ilişkiler, 168-9, 190, 254
  ve iğdişlik karmaşası, 233
  -nin kaynağı olarak ambivalan duygular, 183
  -nin yer değiştirmesi, 190
  -nin kaynağı olarak mastürbasyon, 169, 172, 249,
  -nin cinsel kökeni, 167-70, 230, 245-6, 247-9, 255-6, 262-3, 265-7
  -ye dönüştürülen duygular, 176, 263
Anksiyete nöbetleri, 245
Anksiyete düşleri, 54 *n.* 16, 118, 124 *n.* 15, 163, 248
Anksiyete histerisi, 246-8
Anne (*bkz. Dora*'nın annesi; *Hans*'ın annesi; Ebeveynler)
Antik çağlarda dönme, 75
"Aşırı değerli" düşünceler, 79-80, 84, 86, 112
Aşırı belirlenme
  düş içeriğinin aşırı belirlenmesi, 115-7, 120-22
  histerik belirtilerin aşırı belirlenmesi, 56 *n.* 22, 71-2, 77-8, 84, 105-6
Aşk-nefret çatışması (*bkz.* Ambivalans)
Apandisit, histerik olarak taklit edilen, 48, 126, 132
Astım (Nefes darlığı'na *da bkz.*), 96, 102-03, 105, *n.* 24, 127
At
  dışkıyla özdeşleştirilen, 202

Hans'ın at korkusu, 167-74, 179, 181-92, 205, 217, 224-5, 229, 232, 243, 245, 249, 251, 263-70
Hans'ın, atların cinsel organlarına ilgisi, 154, 156 *n.* 9, 158, 165, 169, 174, 197, 239
Hans'ın atlara yönelik sadistik itkileri, 215, 218, 244, 258
Hans'ın, *Hanna*'nın at sürmesi düşlemi, 206-7, 211-13
Hans ile özdeşleştirilen, 191, 196, 265
Hans'ın babası ile özdeşleştirilen, 181, 185, 187-93, 218, 252, 254, 257
At arabası, simge olarak, 184-9, 193, 202, 204, 223-5, 229, 253, 256, 259
Ateş, histerik, 48, 125
Ateş, simge olarak, 88-9, 95-7, 113, 116
Ayartma, 81 *n.* 43
ebeveynlerin çocuk tarafından ayartılması girişimi, 163 *n.* 14, 166-67, 170, 249

Baba (*ayrıca bkz. Dora*'nın babası, *Hans*'ın babası, Ebeveynler), 81
-nın rolüne ilişkin kuşkular, 226, 261, 270
Bakirelik (*bkz.* Kızlık bozulması)
Banyo
simge olarak, 203-4, 206 *n.* 34, 231-2, 245, 256,
korkusu, 203-4, 231-2, 245, 256
Bastırma, 168, 175-6, 244, 253, 270
Adler'in bastırmayı reddetmesi, 266 *n.* 32
bastırmanın düzeneği, 79-80
Hans'ta, 167-70, 172, 174 *n.* 11, 184, 195, 214, 218, 240, 247-8, 250, 255, 262-6, 268-9
-nın bir belirtisi olarak iğrenme, 56
ve amnezi, 43-4
ve nevrozlar, 75-6, 111
ve ruhçözümlemeci sağaltım, 83, 91-2, 97, 110, 133-4, 137, 142 *n.* 5
Bastırılmış istekler, 34, 91, 110-11
Bay K.
ve göl kıyısındaki sahne, 51, 61, 63, 71, 82-3, 86, 88, 92, 97, 111, 116, 119, 122, 127, 129-30, 132, 144
ve öpücük, 53, 56, 97,108, 115
Bayan K.
Dora ile ilişkileri, 51, 61-2, 82, 84-7, 128 *n.* 21, 134 *n.* 142-3 *n.* 3
Dora'nın babası ile ilişkileri, 51, 57-62, 67, 71, 79-84, 86-7, 110, 121-2, 131-33, 144
Baygınlık nöbetleri, histerik, 48, 125
Bebek, dışkı anlamında, 205, *n.* 33, 210, 222, 229, 238, 257-58
"Bedensel uyum" (*ayrıca bkz.* Organik belirleyiciler), 65-6, 137
Belirti niteliğindeki eylemler, 100-03, 219-21, 258
Belirtiler (*ayrıca bkz.* Histerik belirtiler)
aşırı belirlenmeleri, 56 *n.* 22, 71-2, 78, 84, 106
bastırılmış isteğin ifadesi olarak, 34, 71, 75-6, 106-7, 126-7, 138

çözülmeleri, 38-9, 41, 44, 50, 68-9, 79, 138
dış koşulların belirtiler üzerine etkisi, 138, 143-4
oluşumları, 268-9
oluşumlarının düzeneği, 54-6, 65-8
organik belirleyicileri, 30, 42, 65-6, 107-8, 124-26, 136-7
ve mastürbasyon, 102-7
Bellek (*ayrıca bkz.* Amnezi; Çocukluk çağı anıları), 244
Benlik
dış dünyayı ölçmek için ölçüt, 239
nevrozla ilişkisi, 237
ve id, 20, 26
ve üstbenlik, 20, 26
Benzetmeler
"ab" ve "a b", 64
arkeolojik restorasyon, 38
çitteki sarmaşık çiçekleri, 108
enterpreneur ve kapitalist, 111
istiridyedeki inci, 106
kayalar ile tıkanan nehir, 42
önü kesilen akıntı, 75-6
tıpkı basım, 139
Bileşen içgüdüler, 241, 266-7, 269
Bilinç, 41, 44, 79-80, 83, 137
biyolojik işlevi, 270
bilinçdışı ile ilişkisi, 236-7, 250
ve bastırma, 250, 270
Wundt'un bilinç görüşü, 256 *n.* 9
Bilinç bulanıklığı, 49 *n.* 11
Bilinçdışı, 175-6, 203, 207, 218, 253 *n.* 23
bilinçle ilişkisi, 207, 236, 250
düşlemler 75-7
Bilinçdışı zihinsel süreçler, 30, 66, 82, 86, 98, 103, 108, 112, 135-6, 139
ruhçözümlemeci sağaltımda bilinçli hale getirilen, 38, 74, 135-8
ve "aşırı değerli" düşünceler 79-80
ve belirti niteliğinde eylemler, 101
ve nevrotik belirtilerin kökeni, 65-6, 74, 77-8, 100
ve Oidipus karmaşası, 81-2
yaygın görmezden gelinişleri, 70
Bilinçdışı düşlemler, 75-7
Bilinçdışı istek, 34, 91, 110
Bilinçöncesi düşünce süreçleri, 270 *n.* 37
Biseksüalite, 30, 137, 241-2
Breuer, j. (Kaynakça'ya *da bkz.*), 52-3 *n.* 14
Brodmann, K., 31
Busch, Wilhelm, 160 *n.* 11

Canlı ve cansız
Hans tarafından ayırt edilen, 154, 156 *n.* 9, 158, 238
Cezalandırma
cezalandırılma düşleri, 248
cezalandırılma korkusu, 268
çocukların cezalandırılması, 269
kendini cezalandırma, 71 *n.* 34, 104 *n.* 23, 126, 144
Charcot, J. -M., 64, 138
Cinsel amaç, 242
Cinsel araştırmalar, 61 *n.* 25, 86-7, 123-4, 128 *n.* 21, 134 *n.* 27, 106 *n.* 25

Cinsel ve boşaltımsal, birleşmiş, 57 *n.* 23
Cinsel boşalım, 249
Cinsel doyum, uyku verici olarak, 122 *n.* 10
Cinsel düşlemin gerçekleştirilmesi olarak histerik belirti, 71, 76
Cinsel erken gelişmişlik, 268
Cinsel ilişki
ebeveynler arasında, 103, 114, 181, 233, 262
histerik solunum güçlüğünde temsil edilen, 103-4
düşlemlerde simgeleştirilen, 251-2
Cinsel izlenimler, erken, inatçılıkları, 53, 95, 111-5, 127
Cinsel maddeler, 136
Cinsel nesne (*ayrıca bkz.* Nesne seçimi), çeşitleri, 75-7
Cinsel organlar
boşalma ile ilişkili, 57
kadın ve erkek arasındaki ayrım, 152, 154-6, 158, 164, 170, 173, 176, 179, 199, 238, 241, 250, 262, 270-71
ve kadın kendini beğenmişliği, 107
için simgeler, 93, 101, 114-5, 121, 123
Cinsel simgecilik, 100
Cinsel uyarılma, 249, 261-2, 265
ve hoşnutsuzluk, 53-4
-nın kimyasal temelleri, 136
hakkında çocukların bilgisi, 103
Cinsel yoksunluk, 122 ve *n.* 10
Cinsel yolla geçen hastalık, 45-6 *n.* 6, 99, 108, 114
Cinsellik (*ayrıca bkz.* Erişkin cinselliği; Çocuksu cinsellik; Normal ve anormal cinsellik; Sapkınlıklar, Ergenlik)
çocuksu cinsellik, 18, 22, 24-6, hastalarla tartışılması, 73
reddedilişi, 111
Coitus interruptus, 103
Contrectation (*Moll*), 242
Creusa, 86

Çağrışım
serbest, 38, 57, 135, 139
düşüncelerin çağrışımı, 235, 264
yolları, 57, 78
Çarpıtma
düşlerde, 163
fobilerde, 251, 254, 263
Çocuklar (*ayrıca bkz.* Çocuksu; Çocuksu cinsellik; Ebeveynler ve çocuklar; Ayartma)
-ın cezalandırılması, 268
-ın cinsel merakı (*bkz.* Çocuksu cinsel merak)
-ın eğitimi, 90, 236, 267-9, 270
-ın iddialarının güvenilmezliği, 235-6
-ın ruhçözümlemesi, 151, 234-5, 237, 273
-ın telkine yatkınlığı, 235
-ın *tu quoque* tartışmaları, 60, 250
Çocukların cinsel merakı (*bkz.* Çocuksu cinsel merak)
Çocukluk çağı
anıları ve düşlemleri, 153-4 *n.* 4, 253 *n.* 23

yaşantıları, 53, 95, 111-3, 115, 127
Çocukluk çağına ait cinsel yatkınlık, sapkın, 137
Çocuksu cinsel merak, 154, 156 *n.* 9, 175, 197-200, 221-2, 226, 233, 236, 238, 260-62
ve hayvanlar, 154, 158-9, 174-6, 239
ve yeni çocuğun doğumu, 244-5
Çocuksu cinsel kuramlar
doğum hakkında, 155-56 *n.* 8, 158, 205 *n.* 33, 207-14, 219-23, 228, 237, 256-63
döllenme hakkında, 226, 233, 252, 256-7, 260-63
Çocuksu cinsel istek, 95, 109-11
Çocuksu cinsellik (*ayrıca bkz.* Çocukluk çağı yaşantıları, Çocuklar)
otoerotik niteliği, 104 *n.* 23
ve nevrozların etiolojisi, 151-2, 233-4, 267
Ve Oidipus karmaşası, 81
Çocuksu mastürbasyon, 163 ve *n.* 14
Çokeşlilik eğilimleri, 159, 242

Dejenerelik, 75, 234, 267-9
Demiryolu korkusu, 218
Deri, 242
Dementia praecox, 237
Depresyon, 49, 51, 55 *n.* 19, 79 *n.* 40
Dış dünya (*bkz.* Gerçeklik)
Dışkı (Kabızlık ve Dışkılama'ya *da bkz.*)
at arabasının yükü anlamında, 256
at anlamında, 202
bebek anlamında, 205 *n.* 33, 210, 222, 229, 238, 257-8
çocukluk döneminde tutulması, 240
iğdişlik karmaşası ve dışkının kaybı, 153-4 *n.* 4
ile oynama, 240
Dışkılama (Kabızlık ve Dışkı'ya *da bkz.*), 57, *n.* 23, 192-5, 200-04, 230, 232, 240, 254-6, 261, 264
Direnç, 68, 124 *n.* 16, 133, 142
Hans'ta çözümlemeye direnç, 197, 236, 252-3 ve *n.* 23
Dogberry (Kuru Gürültü'de), 269-70
Doğum
çocuksu doğum kuramları, 155-56 *n.* 1, 158, 205 *n.* 33, 207-14, 219-23, 228, 237, 256-63
düşlemleri, 127-8 ve *n.* 21
örselenmesi, 153-4 *n.* 4, 247 *n.* 17
Dokunma (*bkz.* Müköz zar)
Döllenme
çocuksu döllenme kuramları, 226, 233, 252, 256-7, 260-63
düşlemi, 256
Dölyatağı
-na dönme düşlemi, 256
için simgeler, 206 *n.* 35
Dora'nın annesi
Dora'yla ilişkileri, 46, 49-80, 99, 114
eşiyle ilişkileri, 51-2, 89, 92, 103, 114, 122 *n.* 10, 130 *n.* 23
kişiliği, 46, 52

Dora'nın babası
Bayan K. ile ilişkileri, 51, 57-62, 67, 71, 79-83, 86-7, 110, 112, 122, 132-3
Dora ile ilişkileri, 44-5, 49, 59, 61-3, 71, 80-83, 86, 104, 107, 109, 111, 144
eşiyle ilişkileri, 52, 89, 92, 103, 114, 122 *n.* 10, 130 *n.* 23
kişiliği, 44, 49, 59, 132, 141
ölümü (düşte), 118, 122, 134
özkıyım itkileri, 58
sağlığı, 45-6 *n.* 6, 63, 67, 81, 99, 103, 106, 108
Dora'nın erkek kardeşi, 44, 46, 76, 79, 89, 96, 105, *n.* 24, 116
Dora'nın halası, 48, 63, 125, 128-9, *n.* 21, 134
Dora'nın mürebbiyesi, 108, 112
Dora olgusu, 29-145, 245 *n.* 15
Dönme, cinsel (*ayrıca bkz.* Sapmalar, cinsel; Eşcinsellik, Sapkınlıklar)
antik çağlarda, 75
Dora olgusunda, 84-7, 104 *n.* 23, 120, 128, *n.* 21, 134 *n.* 27, 142 *n.* 5
ergenlikte, 84
ve biseksüalite, 30
ve nevrozlar, 85, 142 *n.* 5
ve zihinsel gelişim, 75
Dresden, 120, 124, *n.* 15, 142
Duygular
anksiyeteye dönüştürülmüş, 176, 263
-ın çatışması, 50
-ın tersine çevrilmesi, 53, 56-7
ve bilinçdışı zihinsel süreçler, 83-4
Düğüm noktası, 113, 120
Düş kışkırtıcıları, 95, 110-12, 115, 120
Düşler, 30, 91, 110, 112, 169, 274
anksiyete düşleri, 54 *n.* 16, 118, 124 *n.* 15, 166, 248
cezalandırma düşleri, 248
-deki konuşmalar, 164
-in unutulması (*ayrıca bkz.* Amnezi), 97, 124 *n.* 16
işitsel düşler, 163
sevilen insanların ölmesi düşleri, 118, 121, 124, 134 *n.*, 156 *n.* 8
yineleyici, 88-92, 94 *n.* 12, 109, 115
Düşler, metinde aktarılan donmuş bir denizde yüzme düşü, 116
Dora'nın ilk düşü, 36, 88-117, 145
Dora'nın ikinci düşü, 36, 48 *n.* 9, 63 *n.* 26, 71, 112, 118-34, 142-44 ve *n.* 7
Hans'ın annesini kaybetme düşü, 166, 248
Hans'ın Gmunden'de olma düşü, 157
Hans'ın rehincilik düşü, 163-4, 197, 239
hasta görünen *Otto* düşü, 110 *n.* 27
Heligoland düşü, 116
Düşlerin bireşimi, 112, 134 *n.* 27
Düş yorumu, 36-8, 91, 97, 137, 139
ruhçözümlemedeki önemi, 19-20
Düşlemler
bilinçdışı düşlemler, 75-7
cinsel düşlemlerin gerçekleşmesi olarak histerik belirti, 71, 76

çocuk doğurma düşlemleri, 127-8 *n.* 21
döllenme düşlemleri, 256
gebelik düşlemleri, 127 ve *n.* 19,
istek dolu düşlemler, 190, 259
kızlığının bozulması düşlemleri, 123-4, *n.* 15, 128 *n.* 20, 134 *n.* 27
mastürbasyon düşlemleri, 173
öç alma düşlemleri, 112, 122, 124 *n.* 15, 131, 134 *n.* 27, 142 ve *n.* 5
primal düşlemler ve anılar, 153-4 *n.* 4, 253 *n.* 23
savunucu, 250
ve gerçeklik, 227 *n.* 51
Düşlemler, *Hans*'ın
annesinin cinsel organlarını görme, 173, 250
annesiyle evlenme, 226, 230, 245, 259-61
atları kızdırma, 215, 218, 243
banyoyu söken tamirci, 202-3, 231, 238, 256
çocuk sahibi olma, 226, 230, 240, 245, 259-60
Hanna'nın bir kutu içinde olması, 205-7, 211-13, 257
Hanna'nın bir atı sürmesi, 206-7, 211-13
Gmunden'e yolculuk, 203, 207
kendi başına bebekler üretme, 228-9, 260
ona yeni bir "pipi" veren tamirci, 231-2, 233, 238, 259
treni kaçırma, 217, 258
vagon pencerelerini kırma, 181, 252
yasaklanmış çite girmeye çalışma, 180, 251
yumurta bırakma, 220-21
yük vagonunun üzerine çıkan oğlan, 218, 258,
zürafalar, 177-80, 251
Düşlem ve gerçeklik, nevrozda, 133-4
Düşme, simge olarak, 185, 188, 191, 192-3, 202, 217, 223, 229, 252-5, 257, 259, 263
Düşüncelerin tepkisel olarak pekiştirilmesi, 79-80, 109-10

Ebeveynlerin cinsel ilişkisi, 103, 114, 181, 233, 262
Ebeveynler ve çocuklar arasındaki ilişkiler, 69, 80-81
Eğitim, 235-36, 267-9, 269-72
Eklemeler, düşlere, 97, 118 *n.* 2, 119 *n.* 4, 124 *n.* 16, 125
El çantası, simge olarak, 93 ve *n.* 9, 99-101
Ellerle ilgili törenler, 104 *n.* 23
Emzirme ve meme, 153
Erb-Fournier kuramı, 47 *n.* 6
Ergenlik, 273
ve nesne seçimi, 81, 84
Ereksiyon, 55-7 *n.* 23, 108
Eril ve dişil, 105 *n.* 24.
Erişkinlerin ruhçözümlemesi, 151-3 *n.* 2, 176, 235, 268, 272
Erişkin cinselliği ve çocukluk çağı cinselliği, 109
Erken gelişmişlik, cinsel ve zihinsel, 268

Erotik duygular, çocukta uyandırılan
annenin sevecenliği ile, 165, 170
bakım ile, 163 ve *n.* 14.
yatakta ebeveynlerle yatma ile, 161, 170, 179, 249
Erotojenik bölgeler, 239-42
ve çocuksu cinsellik, 56, 77, 106
kuramı, 30, 137
"Ertelenmiş boyun eğme", 176
Eşcinsellik (*ayrıca bkz.* Dönme)
ve genital bölgenin erken egemenliği, 241
ve nesne seçimi, 241
Hans'ta, 160-62

Fallik simgeler, 179-80, 231-2, 256
Faust (Goethe), 42 ve *n.* 2
Felç, 45
histerik, 70
akıl hastalarında, 46 *n.* 6
Fellatio, 72-3, 76-7, 153
Fliess, Wilhelm, 31-2, 34 ve *n.* 2, 57 *n.* 23, 102
Fobiler (*ayrıca bkz.* Agorafobi; Anksiyete, nevrotik; Korku), 56-7 *n.* 23, 67, 190, 196 *n.* 26, 218, 245-8, 254, 268
at fobileri, 167-74, 179, 181-92, 205, 217, 224-5, 229, 232, 243, 245, 249, 251, 263-70
demiryolu fobileri, 218
sokak fobileri, 165-9, 174, 182, 218, 230, 245
Franzensbad, 99, 106
Frengi (*bkz.* Cinsel yolla geçen hastalık)

Gebelik (*ayrıca bkz.* Doğum), 207, 216, 218, 225, 257, 259, 263
düşlemleri, 127 ve *n.* 19
Gece işemesi, 96-7 *n.* 15, 98, 102, 104 *n.* 23, 105 *n.* 24, 109-14, 240
Genital bölge, 81 *n.* 43, 239, 241 ve *n.* 4
Gerçeklik
ve düş, nevrozlarda, 134, 227, *n.* 51
ve benlik, 239
Goethe, 42 ve *n.* 2, 257 *n.*
Gözetlemecilik, 239, 256, 261
Grek mitleri, 153-4
Günün tortuları, düş kaynakları olarak (Yakın zamana ait izlenimler'e *de bkz.*), 110, 120

Hanna (*Hans*'ın kız kardeşi) doğumu, 155, 157, 207-10, 220-21, 224, 244, 257, 260-61
Hans'ın *Hanna*'nın cinsel organlarına ilgisi, 156, 158, 173, 199, 238
Hans'ın *Hanna*'ya sevgisi, 156, 205, 208, 210, 245
Hans'ın *Hanna*'ya yönelik kıskançlığı, 204-6, 208, 244
Hans'ın *Hanna*'ya yönelik ölüm isteği, 204-5, 208, 244, 256
"*Hans* Küçük", 39 *n.* 5, 149 v.d.
Hans'ın annesi
ve *Hanna*'nın doğumu, 154, 205-7, 222, 225, 229, 257, 260, 262
Hans'ın annesini ayartma girişimi, 163, 166, 167-8, 249

Hans'ın annesinin cinsel organlarına ilgisi, 152, 155, 165, 169, 173, 179, 200, 204, 239, 250
Hans'ın annesini kaybetme korkusu, 166-7, 184, 248
Hans'ın annesine yönelik sevgisi, 166-9, 179-85, 223, 226, 230, 240, 242, 245, 248, 251-2, 258-66, 269
Hans'ın annesiyle yatakta birlikte olma özlemi, 161, 166, 179, 186, 202, 217, 242-3, 248, 259-60
Hans'ın annesine yönelik sadistik itkileri, 216, 218, 258, 262, 265, 267
Hans'ın annesi için yasaksevi nitelikli istekleri, 226, 230, 242, 245, 249, 252, 258-62, 265
Hans'ın babası
atla özdeşleştirilen, 181-2, 184-5, 187-93, 218, 252, 254, 257
Hans'ın babasına yönelik ölüm isteği, 190, 225, 243, 254, 257, 259, 261
Hans'ın babasının cinsel organlarını görme isteği, 154, 239
Hans'ın babasına yönelik düşmanlığı, 183-4, 217-8, 252, 257, 264, 266, 269
Hans'ın babasına yönelik sevgisi, 164, 183-4, 261, 270
Hans'ın babasına yönelik cinsel kıskançlığı, 179-80, 202, 251-2, 258, 260-62
Hans'ın kendisiyle özdeşleştirilen, 190, 223, 231
oğlunu çözümlemesi, 151, 234-6, 248, 264
Hans'ın cinsel aydınlanması, 170, 173, 176, 179, 182, 222-24, 227, 232, 250, 258, 270
Hasta olma güdüsü, 67-71, 76, 245
Hastalık (*ayrıca bkz.* Nevrozlar)
hastalığa kaçış, 68 *n.* 32
ortaya çıkarıcı nedeni, 190, 249, 254-55, 263, 265
hastalıktan birincil ve ikincil kazanç, 67-9 ve *n.* 32, 245 ve *n.* 15
"Hastalığa Kaçış", 68 *n.* 32, 144-5
Hastalıktan kazanç, 67-8 *n.* 32, 68-71, 245
Hastalıktan birincil kazanç, 68 *n.* 32.
Hastalıktan ikincil kazanç, 68 *n.* 32.
Hauptzollamt istasyonu, 174, 216, 232
Hayvan fobileri (*bkz.* Fobiler)
Hayvanlar ve çocukların cinsel meraklılığı, 154, 158-9, 171-2, 175, 239
Hareketin engellenmesi duygusu, düşlerde, 118
Haz, hoşnutsuzluğa dönüştürülmüş, 175
Heine, T.T., 259 *n.* 27
Heligoland, 116
Hiddet (*bkz.* Saldırganlık)
Hidroterapi, 48
Hietzing, 174
"Hipnoid durumlar", histeride, 52 *n.* 14, 66
Hipnoz, 140
Hissizlik, cinsel, 76
Histeri (*ayrıca bkz.* Anksiyete histerisi), 240, 246
cinsellik etiolojisi, 30, 33-5, 38-9, 50, 52, 104-5 136-9

erkeklerde, 85
halkta yaygın histeri kuramları, 70
hipnozla sağaltımı, 14-5
histeride duygunun tersine dönüşü, 53-4, 56-7
normal cinsel ilişki ile iyileştirilen, 103
ruhçözümlemeci sağaltımı, 36, 42, 44, 70
sorunu, 36, 38-9, 42, 49, 65-6, 137
ve dönme, 84-7, 142-3 *n.* 5
ve sapkınlıklar, 57 *n.* 23
Histerik çekingenlik, 49, 57 *n.* 23
Histerik dönüştürme, 78, 246
Histerik belirtiler (*bkz.* Amnezi, Apandisit, Ateş, Baygınlık nöbetleri, Depresyon, Fobiler, Hipnoid durumlar, Hissizlik, Cinsel kaçınganlık, Karın ağrısı, Kasılmalar, Kusma, Migren, Nevralji, Ovaryen Nevralji, Ses yitimi, Solunum güçlüğü, Sinirsel Öksürük, Yaşamdan bezginlik, Yürüme bozukluğu)
Huttens letzte Tage (C. F. Meyer), 244 *n.* 13

İçgüdüler, 241, 266, 270, 271
-in birleşmesi, 239, 256, 266 *n.* 31
İğdişlik karmaşası, 27, 153, 176 ve *n.* 13, 238, 251, 259
terimin kullanımı, 153-4 *n.* 3 ve 4
İğdişlik tehdidi, 153-4 *n.* 3, 173 ve *n.* 9, 176, 238, 250
İğrenme, 193-5, 200, *n.* 30, 255, 265
histerik, 52-7, 97, 107, 111
İkili evre, 241 *n.* 3
İktidarsızlık, 72
İncil, 78
İneğin memesinin penis ve meme düşüncelerini birbirine bağlaması, 153
İnkar ve bilinçdışı, 82-4
İstasyon, simge olarak, 118, 120 *n.* 6, 121, 123 ve *n.* 13
İstek
çocuksu, 95, 109-111
bastırılmış, 34, 91, 110
İstek doyurumu, düşlerde, 92, 95, 109-12, 124
İşeme, 57, *n.* 23, 96, 154, 159, 164, 173, 192, 197-98, 202, 213, 230, 238-41
İşitsel düşler, 164
Journal für Psychologie und Neurologie, 30
K. ailesinin mürebbiyesi, 129-31, 134
Kabızlık (*ayrıca bkz.* Dışkı, çocukluk döneminde tutulması), 125, 193-4, 232, 243 *n.* 10
Kadın düşkünlüğü (*ayrıca bkz.* Dönme, cinsel, *Dora* olgusunda), 87, 105 *n.* 24, 120-21 *n.* 7, 142-3 *n.* 5
Kadınlarda hissizlik, 76
Kalıtım ve yaşantı, nevrozlarda etiolojik etmenler olarak, 45-6, *n.* 6, 75-6, 99, 234-47, 267-69

Kapı, simge olarak, 230, 256
Karın ağrısı, 63, 102
Kasık kılları, 204
Kasılma nöbetleri, histerik, 49, *n.* 11
Kendini cezalandırma, histeride, 71, *n.* 34, 104, *n.* 23, 126, 144
Kıskanma, 84, 87, 112, 114, 130, 134, 156, 204, 208, 243
  sonraki çocuğu, 260
  başka hastaları, 142
Kızlık bozulması düşlemi, 124, 124 *n.* 15, 127 *n.* 19, 134 *n.* 27
Klitoris, 56
Konfüzyonel durumlar, 45, 128 *n.* 21
Konuşmalar, düşlerde, 116, 164
Korku (*ayrıca bkz.* Anksiyete, Nevrotik; Fobiler)
  attan (*bkz.* At)
  banyolardan, 203-4, 232, 245, 256
  cezalandırılmaktan, 269
  demiryollarından, 218
  sokaklardan, 165-9, 172-3, 182, 218, 230, 245
Koru, simge olarak, 118, 123
"*Kurt Adam*" olgusu, 27, 40 *n.* 5, 153-4 *n.* 4
Kuru Gürültü, 269-70, *n.* 36
Kusma, histerik, 50 *n.* 12, 107
Kuşku, 44, ve *n.* 5, 90, *n.* 4
Kutu, simge olarak, 101, 120-21, 205-7, 209, 211, 216, 229, 254
"*Küçük Hans*" olgusu, 149 v.d.

Lainz, 171 ve *n.* 6, 172, 174, 180, 189, 201, 204, 216, 223, 230, 258
Lang, Profesör, 43 *n.* 3.
Libido ve anksiyete, 167-70, 230, 245, 249, 255, 262-67
Liébeault, A. -A., 14, 235
Libido ve anksiyete, 168-70, 230, 245-6, 249, 255, 265-7
"*Lodi*", *Hans*'ın hayali çocuğu, 228
Lökore, 50 *n.* 12, 99, 102, 104 *n.* 23, 106-7, 114

Marasmus, 45
Masallar, 154
Mastürbasyon (*ayrıca bkz.* Otoerotizm)
  başka bir insan tarafından, 199
  için yerine-geçen olarak histerik belirtiler, 50-51 ve *n.*, 101-6
  Hans'ta, 153, 169, 172-3, 176, 199, 228 *n.* 53, 239, 240-41, 248-49, 260, 263-5
  Dora olgusunda, 50 *n.* 12, 81 *n.* 43, 98-106
  çocuksu, 163 *n.* 14, 171 *n.* 7
  düşlemleri, 173
  olası zedeleyici etkileri, 169-70
Medea, 86
Meme
  çocukların meme ile ilişkisi, 76
  emzirme, 153, 153-4 *n.* 4
Melankoli, (*ayrıca bkz.* Depresyon), 79 *n.* 40
Merdivenler, simge olarak, 119 *n.* 4, 125
Meyer, Conrad Ferdinand, 244 *n.* 13
Migren, 49
Mitler, 153-54, 206 *n.* 35, 232-3 *n.* 59
Mücevher kutusu, simge olarak, 88, 93, 95, 101, 115

Mücevherler, simge olarak, 114
Müköz zarı
genital bölgenin, 107
oral bölgenin, 54, 77

Nefes darlığı, 47-9, 96, 102, 104-05 *n.* 24, 127
Nesne seçimi
çeşitleri, 75
çocukluk çağında, 160-62, 168, 173 *n.* 8, 228-30, 241-2, 260, 267-8
ergenlik döneminde, 81, 84
Nevralji, histerik, 144
Nevrotikler
-de sapkın eğilimler, 75, 84
-in ruhçözümlemesi, 151, 153, 218, 270
ve normal kişiler, 234, 244, 267-8, 271
Nevrozlar (*ayrıca bkz.* Hastalık)
-a yatkınlık, 234, 247, 267, 269, 271
"asla aptalca şeyler söylemez", 169
çocukluk çağının nevrozları, 246, 267, 269
-da gerçeklik ve düşlem, 133-4
-da belirti niteliğinde eylemler, 100-101
etiolojileri, 104-6, 137-9, 244-5, 268-9, 270 *n.* 36, 272
gelişimleri ve yapıları, 237-8, 247, 253-4, 259-60, 262
iyileştirilebilirlikleri, 237, 270
ruhçözümlemeci sağaltımları, 36-8, 42-4, 135-40
sınıflanmaları, 246
sapkınlıkların negatifi, 75
ve bastırma, 76, 111
ve ebeveynler, 80-81
ve gece işemesi, 98
ve mastürbasyon, 105, 111
ve zehirlenme durumları, 136
Normal ve anormal cinsellik, sınırları belirsiz, 75-6

Oda, simge olarak, 91 *n.* 6
Oidipus karmaşası, 81, 230, 243
Olgu öyküleri ("*Dora*" ve "*Küçük Hans*"a *da bkz.*)
"*Anna O.*", 14-5
"*Kurt Adam*", 27, 40 *n.* 5, 153-4 *n.* 4
"*Schreber*", 27, 40 *n.* 5
"*Sıçan Adam*", 40 *n.* 5, 44 *n.* 5,
Oral erotizm, 54 ve *n.* 18, 72-3, 76-7, 153
Organik belirleyiciler ve belirti oluşumu (*ayrıca bkz.* Bedensel uyum), 30, 42, 65, 107-8, 126, 136
Orgazm, 103
Ortaya çıkarıcı nedeni, hastalığın, 190, 249, 254-55, 263, 265
Otoerotizm (Mastürbasyon'a *da bkz.*), 159, 228 *n.* 53, 240, 245, 260
"*Otto*", 110 *n.* 27
Oturma, simge olarak, 179
Ovaryen nevralji, 125-26 *n.* 17

Öç, 207, 218, 257
düşlemleri, 112, 119, 122, 124 *n.* 15, 131, 134 *n.* 27, 142 ve *n.* 5

Ölüm
düşleri, 118, 121, 124, 134 *n.* 27
içgüdüsü, 266 *n.* 32
Ölüm isteği
kız ya da erkek kardeşe yönelik, 205, 208, 245, 256
babaya yönelik, 190, 225, 243, 254, 257, 259
Örseleyici yaşantılar, 50, 52-4, 263
Özdeşim, 107, 130, 134 *n.*
Özkıyım itkisi, 58, 144 *n.* 6
Özkıyım notu, *Dora*'nın, 51, 58 *n.* 24, 67, 80, 122, 134 *n.* 27

Paracelsus (Schnitzler), 68 *n.* 33
Paralizi jeneral, 46-7 *n.* 6
Paramnezi, 43 ve *n.* 4
Paranoya, 61
Parmak emme, 30, 56, 76, 97
Pencere kırma, simge olarak, 181
Penis (*bkz.* İğdişlik karmaşası; Cinsel organlar; Fallik simgeler)
"Penisi olan kadın", 241 ve *n.* 4
Perdeleyici anılar, 105 *n.* 24, 225
Primal
düşlemler, 154 *n.* 4, 253 *n.* 23
sahne, 177, 221, 229, 259
Prometheus, 231 *n.* 59

Rank O. (ayrıca bkz. Kaynakça), 247 *n.* 17
Raphael, 120, 124 *n.* 15, 142
"Ritter Toggenburg" (*Schiller*), 83 *n.* 46
Resim, simge olarak, 120, 123 ve *n.* 12, 124 *n.* 15, 128 *n.* 21, 142
Ruhçözümleme,
çocukların ruhçözümlemesi, 151, 234-5, 237, 273
doğası, 209 *n.* 37, 269-72
erişkinlerin ruhçözümlemesi, 151-2, 153-4 *n.* 4, 176, 235, 268, 272
-nin sağaltıcı yönü, 237, 250
-nin tekniği, 38-41, 60, 64, 73-4, 135-39, 165-6, 178 *n.* 15, 201-2, 218, 236-8, 250-53, 259
tıpdışı uygulamaları, 18-9
-ye direnç, 197, 236, 252-3 ve *n.* 23
Ruhçözümsel sağaltım, 35-6, 41-6, 60, 66, 137-43
düşlerde gönderme yapılan, 117
hasta tarafından sonlandırılan, 39 ve *n.* 5, 94 *n.* 12, 98, 118-9, 129, 132, 141-3
Ruhsal kaplama, 106-07, 123 *n.* 13
Ruhsal karışıklık ve anal erotizm, 240

Sabit fikir (Janet), 137
Sadizm, 134 *n.* 27
Hans'ta, 214-6, 218, 244, 258, 262, 265, 267
Saldırganlık, *Hans*'ta, 160-61, 182, 222, 243, 265
Saldırgan içgüdü, *Adler*'in kuramı, 266-7, *n.* 32
Sapmalar, cinsel (Dönme ve Sapkınlıklar'a *da bkz.*)
Sapkınlıklar, 240
-a evrensel yatkınlık, 75
ve nevroz, 75, 84-5
ve ruhçözümleme, 73-6
Saplanma, 164, 241

birincil cinsel amacın saplanması, 81
Saplantılı düşüncelerin üslubu, 253
Saplantılı temizlik, 46, 104 *n.* 23, 113-4
Saplantı nevrozu, 44 *n.* 5, 46, 67, 104 *n.* 23
ruhçözümlemesi, 253 *n.* 24
Sargon, Agade Kralı, 206 *n.* 35
Savunucu düzenekler
histeride (*bkz.* Bastırma)
olarak fobiler, 247
Savunucu düşlem, 250
Sayılar, düşlerde, 121 *n.* 8
Schiller, F., 83 *n.* 46
Schnitzler, Arthur, 68 *n.* 33
Schönbrunn, 154, 158, 167, 171 *n.* 6, 174, 179-80, 210, 214, 251
Schreber olgusu, 39 *n.* 5
Semmering, 63
Serbest çağrışım, 38, 57, 135, 139
Sergilemecilik, *Hans*'ta, 159, 164, 219, 239
Ses yitimi, 3, 48-50, 52, 65-6, 78, 144
Sfenksin bilmecesi, 260
Shakespeare, 269-70
"Sıçan Adam", 40 *n.* 5, 44 *n.* 5
Simge
olarak anahtar, 91 *n.* 6, 121
olarak at, 202-4
olarak at arabası, 184-9, 193, 202, 204, 223-5, 229, 253, 256, 259
olarak ateş, 88-9, 95-7, 113, 116
olarak banyo, 203-4, 206 *n.* 34, 231-2, 245, 256
olarak çanta, 93 ve *n.* 9, 99-101
olarak düşme, 185, 188, 191-3, 202, 217, 223, 229, 252-5, 257, 259, 263
fallik simge, 179-80, 231-2, 256
olarak istasyon, 118, 120 *n.* 6, 121, 123 ve *n.* 13
olarak kapı, 230, 256
olarak koru, 118, 123
olarak kutu, 101, 120-21, 205-7, 209, 211, 216, 229, 254
olarak merdivenler, 119 *n.* 4, 125
olarak mücevherler, 114
olarak mücevher kutusu, 88, 93, 95, 101, 115
olarak oda, 91 *n.* 6
olarak oturma, 179
olarak pencere kırma, 181
olarak resim, 120, 123 ve *n.* 12, 124 *n.* 15, 128 *n.* 21, 142
olarak su, 95-6, 113-5
olarak tepinme, 190-92, 214, 229, 240, 254, 262
olarak tornavida, 202, 231, 256
olarak zürafa, 177-80, 251
Simgecilik
cinsel, 101
düş simgeciliği, 91 *n.* 6, 95-6
düşlemlerde, 105-6
histerik belirtilerin simgeciliği, 65-6
Simplicissimus, 259 *n.* 27
Sinirsel öksürük, 30, 48, 49, 52, 64, 66, 72, 76-8, 106, 126 *n.* 17
Sistine Meryem, 120, 124 *n.* 15, 128 *n.* 21, 142
Sokak korkusu, 165-7, 172-3, 182, 218, 230, 245
Sözel köprüler (*ayrıca bkz.* Anahtar sözcükler; Saplantılı düşüncelerin üslubu, Sözcükler), 196 *n.* 26, 197 *n.* 27, 209 *n.* 38,

218 *n.* 44, 229 *n.* 56, 229 *n.* 58, 231 *n.* 59, 232
Sözcüklerle oynama (*ayrıca bkz.* Anahtar sözcükler), 128 *n.* 21
Sözcükler, çocuklar tarafından somut olarak ele alınan, 196 *n.* 26
Strachey, Bay ve Bayan James, 39 *n.* 5
Su, simge olarak, 95-6, 113-5
Suçluluk duygusu, 50 *n.* 12, 128 *n.* 21, 153
Sünnet, 176-77 *n.* 13

Tabes, 43 *n.* 3, 46 *n.* 6
Tanrı, 182, 219, 222, 226
Telkin, 235, 237
Temizlik, saplantılı, 46, 104 *n.* 23, 114
Tepinme, simge olarak, 190-92, 214, 229, 240, 254, 262
Tornavida, simge olarak, 202, 231, 256

Unter St. Viet, 216 ve *n.* 42
Utanç, 240

Vajina, 107
Varsanılar, 55, 128 *n.* 21
Viyana, 34, 45, 48, 88, 120, 125

Wundt, W., 156 *n.* 8
Weininger, O. (ayrıca bkz. Kaynakça)
Wernicke, C. (ayrıca bkz. Kaynakça), 30

Yahudiler (*ayrıca bkz.* Yahudi düşmanlığı), 176 *n.* 13
Yahudi düşmanlığı, 15, 17, 28, 176 *n.* 13
Yakın zamana ait izlenimler, düş kışkırtıcıları olarak, 95, 112-3, 115-6
Yan akım, sapkın cinsellikte, 75-6
Yapısal etmenler (*bkz.* Kalıtım ve yaşantı)
Yasakseviye karşı engel (*bkz.* Oidipus karmaşası)
Yaşamdan bezginlik, 49, 52
Yatak ıslatma (*bkz.* Gece işemesi)
Yatak, çocuğun ebeveynlerininkinde olma isteği, 161, 168, 170, 177, 183, 186, 202, 217, 242-3, 248, 260
Yer değiştirme, 114, 126, 128-9 *n.* 21, 137
bedenin alt bölümünden üst bölümüne, 55, *n.* 19, 106 *n.* 25
Yineleyici düşler, 88, 92, 94 *n.* 12, 108, 115-16
Yoğunlaştırma, 115, 218, 251 *n.* 22
Yüceltme, 75, 139, 264 *n.* 30
Yürüme bozukluğu, histerik belirti olarak, 43 *n.* 3, 126

Zalimlik, 134 *n.* 27, 143
Zamansal etmenler, 43, 118, 120, 126, 129-31, 134 *n.* 27, 143-5
Zamansal yakınlığın nedensel ilişkinin yerine geçmesi, 64
Zehirlenme durumları, 136
Zıt
-dı ile temsil edilme, 72, 93-4, 113
-dına dönüşme, düşlerde, 248
Ziehen, T., 30
Zihinsel gelişim
ve dönme, 75
ve cinsel erken gelişmişlik, 268
Zorlantılı davranış, 47
Zürafa, simge olarak, 177-80, 251

SIGMUND FREUD

Olgu Öyküleri, Freud'un, ruhçözümsel literatürün en önemli klasikleri arasında yer alan ve ilk ikisi 1. ciltte, diğer dördü de 2.ciltte incelenen altı olgu öyküsünden oluşmaktadır.

On sekiz yaşında mutsuz bir histerik olan "Dora" 1900 yılında Freud tarafından tedavi edilmişti. Olgu, düş yorumunun sağaltımdaki değerini göstermektedir. "Dora"nın düşlerinin çözümlenmesi, kızın bunların farkında olmasını engelleyecek kadar derinlemesine bastırılan —sevgi, nefret ve kıskançlıktan oluşan— karmaşık bir duygular ağını açığa çıkarmıştır. Freud'un da dediği gibi, "olgu öykülerimizde hastalarımızın insansal ve toplumsal koşullarını tıpkı somatik verileri ve rahatsızlık belirtilerini değerlendirdiğimiz ölçüde dikkatle değerlendirmeliyiz. İlgimizi, her şeyden önce aile koşullarına yöneltmeliyiz..."

"Küçük Hans" kendisini, kapıdan dışarı çıkamayacak ölçüde ürküten şiddetli bir at korkusu duyan beş yaşında bir oğlan çocuktur. O da 1908 yılında tam bir başarıyla iyileştirilmiştir. Bu, yayımlanan ilk çocuk çözümlemesi olgu öyküsüdür. Ayrıca Freud, çocuğun babasının sağladığı dolaysız gözlemler sayesinde çocuk cinselliği konusundaki devrimci fikirlerini destekleme olanağını gene ilk kez bu olguyu ele aldığı süreç içinde bulmuştur. O güne dek Freud'un çocukluk deneyimleriyle ilgili bilgileri yalnızca hastalardan sağlanmıştı.

ISBN 975-388-106-1
9 789753 881067